

Historiae

ρ.4 Ἐκ τῆς ἐώας καὶ οὗτος ἀποστατεῖ κατ' αὐτοῦ καὶ ὑπερισχύσας τῆς βασιλείας ἐπιλαμβάνεται, τῆς ἐγκεχειρισμένης αὐτῷ, καθὼς εἴρηται, στρατηγίας τῶν Ἀνατολικῶν ἀμοιβὴν πονηρὰν τῷ ἐγχειρίσαντι ἀντιδούς, κιβδήλων τινῶν ἀνδρῶν καὶ τὴν τοῦ καλοῦ φύσιν ἀγνοησάντων παντάπασι καὶ μηδὲ πίστιν ὀρθὴν συντηρεῖν μαθόντων, οἷς ταύτην ἐπώφειλον, εἰς ταὐτὸ συνελθόντων γνώμης καὶ συμπνευσάντων καὶ τοῦ δήμου παντὸς ἀλογίστως οὕτω τῷ ἐκείνων θελήματι παρακολουθήσαντος. Ἀεὶ γὰρ ἐν ἀνθρώποις ἢ κακία μᾶλλον ἢ τὸ ἀγαθὸν πλεονεκτεῖν εἴωθε· φιλεῖ δὲ καὶ ἄλλως τὸ πλῆθος ταῖς τοιαύταις χαίρειν μεταβολαῖς. Οὕτω τοίνυν ὁ Βοτανειάτης εἰς τὸ τῆς βασιλείας ὕψος ἀνάγεται, ἀνὴρ συνετὸς μὲν τὰ πρῶτα καὶ ἰκανώτατος τῇ χειρὶ, γῆρα δὲ ἄλλως καὶ χρόνῳ κατειργασμένος καὶ τὸ περὶ τὴν δεξιότητα πάσαι καταλύσας φιλότιμον καὶ μικροῦ δεῖν πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ ἀφηρημένος ἐνέργειαν καὶ πρὸς τὸ τῆς βασιλείας ὕψος μὴ ἐπαρκῶν. ρ.5 Τούτου τοίνυν τῶν τῆς βασιλείας σκῆπτρων ἐπιλαβομένου καὶ προτετιμημένου τοῦ φυσικῶς ἐπὶ ταύτην δικαιουμένου τοῦ Δούκα Μιχαὴλ οὗτος ἦν ἀδελφός, Κωνστάντιος ὁ πορφυρογέννητος δηλωθεὶς Κομνηνὸς Ἀλέξιος συνιδὼν τὸ τοῦ πράγματος ἄτοπον, ὡς οὕτε ὁ τῆς βασιλείας δίκαιος κληρονόμος ἐπ' αὐτῇ δεδικαίωται, οὕτε μνήμη τις γέγονε τοῦ δικαίου τῆς βασιλείας τοῦ προβεβασιλευκότος θεοῦ αὐτοῦ τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, εἰς ὃν πάντων συνέδραμον τὰ θελήματα καὶ ὃν πάντες ἐκόντες εἰς τοὺς τῆς βασιλείας ἀνήγαγον ἄξονας καὶ τούτῳ κυριεύεσθαι εἶλοντο, ὥστε τινὰ τῶν ἐξ ἐκείνου τὴν τοῦ γένους ἐλκόντων σειρὰν δικαιότερον εἰς τοῦτο λογίσασθαι, ἥσχαλλεν, ἔδυσφόρει, παρεζήλου τὸ δίκαιον ὄρων ἀθετούμενον καὶ οὐκέτι φέρειν εἶχε τὸ συμπεσόν. Καὶ γὰρ καὶ τὸ οἰκεῖον θέλημα συνιστῶντες οἱ τηνικαῦτα παραδυναστεύειν λαχόντες τὴν μὲν ἀπώλειαν τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας ὡς οὐδὲν ἐλογίζοντο, τὸ δὲ πρὸς τὴν αὐτῶν μόνην θεραπείαν ἐπελέγοντο, ἀλλ' ἐκεῖνος τὴν καρδίαν νυττόμενος καὶ τὸ τῆς ψυχῆς δεικνὺς εὐγενὲς οὐκ ἠνείχετο τοῖς οὕτω διαπραττομένοις ἐφησυχάζειν καὶ τὸν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ δικαιούμενον καθορᾶν ἐτέρῳ μὴ δικαιουμένῳ ὑποταττόμενον. Ὅπως μὲν οὖν ὁ Κομνηνὸς τῷ ἀδελφῷ προσηνέχθη τοῦ Δούκα καὶ τοῦτον ὑπὸ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει τε καὶ συνάρσει ἐγκαθιδρῦσαι τῷ τῆς βασιλείας θρόνῳ ἐσπούδαζε, θεὸς αὐτῷ τοῖς ποσὶ καὶ τὰ φοινικοβαφῆ πέδιλα καὶ ἀπάγων τοῦτον εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ὅπως τούτων ἐν ταῖς λεωφόροις διερχομένων στόμα ἐν γεγονότες ὁ δῆμος μὴ θέλειν ὑπ' αὐτοῦ βασιλεύεσθαι τρανῶς ἐξεβόησαν καὶ ὅπως καὶ τὸ ῥηθὲν παιδίον πρὸς τὸν θροῦν ἰλιγγιάσαν καὶ τοῖς τοῦ δήμου λόγοις ἐκδειματωθὲν τὴν ψυχὴν ἀπείχετο τῆς τοιαύτης προθέσεως, κατεδυσώπει δὲ καὶ τὸν Κομνηνὸν αὐτῆς ἀποσχέσθαι καὶ μὴ ἐπὶ πλέον τοῦτον παραβιάζεσθαι, ταῦτα καὶ ἐν στόμασι πάντων κεῖται καὶ ὠμολόγηται παρὰ τοῖς εὖ φρονοῦσι καὶ ὅσοι μὴ τοῦ τῆς Λήθης πόματος ἐκπιόντες εὐμνήμονες τῶν γενομένων εἰσίν. ρ.6 Ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κομνηνὸς δευτέραν ὁδὸν δραμεῖν εἶλετο καὶ λαβόμενος τοῦ παιδὸς εἰς τὸν Βοτανειάτην ἄγων καὶ αὐτὸς παραγίνεται καὶ εἰς μνήμην τοῦτον ἄγει τοῦ φυσικοῦ δικαίου, ὃ δὴ τῷ παιδίῳ τούτῳ κεκλήρωται, καὶ οἰκονομικώτερον τῷ παρόντι χρήσασθαι αὐτῷ ὑποτίθεται καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δούκα ὡς ἀδελφὸν κυρίου αὐτοῦ καὶ βασιλέως εὐνοικώτερον ἀγκαλίσασθαι καὶ βασιλείας μὲν ὄνομα περιθέσθαι τούτῳ, αὐτὸν δὲ τὸν Βοτανειάτην τὰ τῆς βασιλείας ἰθύνειν σκῆπτρα ἕως ἂν τοῖς ζῶσι συντάττοιτο, εἶτα τὸν τῆς βασιλείας κληρονόμον ἐπιτηδείως ἤδη ἔχοντα πρὸς τὴν ταύτης διακυβέρνησιν ἐγκαταστήσαι αὐτῇ. Ἀλλὰ καὶ τούτου δὴ τοῦ ἐγχειρήματος ἐκπεσόν, ἐκεῖνο τῆς τοιαύτης παρρησίας ἀπώνατο, τὸ ὑποπτος λογισθῆναι τῷ Βοτανειάτῃ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν καὶ ἄλλοις μὲν, μάλιστα δὲ τοῖς δυοῖν ἐκείνου δούλοις Βορίλλιος οὗτος καὶ Γερμανὸς ἀργυρωνήτοις ἀνδράσι καὶ ἀγεννέσι καὶ

ἀσυνέτοις παντάπασι τοῦ καλοῦ, οἳ καὶ σκοπὸν παρ' ἑαυτοῖς θέμενοι τὸν Κομνηνὸν ἀπολέσαι καὶ οὕτω συναπολέσαι καὶ τὸν πορφυρογέννητον, τὸν τοῦ Δούκα ἀδελφόν, τοῦ φρουροῦντος αὐτὸν ἀπογυμνωθέντα καὶ εὐχερῆ γενόμενον τοῖς ἐπιβουλεύουσι, μὴ ὄντος τοῦ ἀντιληψομένου αὐτοῦ, πρόσταγμα καταπέμπουσιν ὑπερορίαν τοῦ Κομνηνοῦ διακελευόμενον. Ἄλλα τοῦ τοιοῦτου προστάγματος εἰς χεῖρας περιελθόντος τῷ Κομνηνῷ, αὐτὸς αὐτοπροσώπως τὰ περὶ τούτου τῷ βασιλεῖ ἀνήνεγκε καὶ οὗτος ἅμα τὸ ὑπερβάλλον τῆς τοῦ ἀνδρὸς εὐγενείας τε καὶ φρονήσεως αἰδεσθεῖς καὶ πολλῶν καὶ γενναίων αὐτοῦ ἔργων ἀπομνημονεύσας καὶ πρὸς ταῦτα δυσωπηθεῖς καὶ τῶν τῷ προ στάγματι συνθεμένων καταμεμψάμενος, εἰς οὐδὲν τὰ τοῦ πράγματος περιέστησε καὶ ἦν μὲν τότε τὰ τῆς ὑπερορίας ἀγρά. p.7 Ἄλλ' ὁ Βοτανειάτης καὶ αὐθις ὑπὸ τῶν δηλωθέντων αὐτοῦ δούλων περιαγόμενος, παντοίως τῇ τούτων παραθήξει καὶ συνωθήσει πολλάκις παραπλαγεῖς, τοὺς ὀφθαλμοὺς διορύξει διενοεῖτο τοῦ Κομνηνοῦ· τοῦτο δὲ ἀνερυθριάστως οὕτως ἀγαγεῖν εἰς τέλος οὐκ ἔκρινεν, αὐτὸ τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀλήθειαν εὐλαβούμενος· ἕτερον δὲ τρόπον κακοῖς ἐσκέπτετο τοῦτον περιβαλεῖν καὶ ἀφορμὴν ἐζήτει εὐπρόσωπον κακοῖς τὸν ἀναίτιον παραπέμψαι καὶ ἐκ μέσου θέσθαι τῆς ἀληθείας τὸν ἔλεγχον. Ἀμέλει καὶ ἠνίκα οἷα δὴ τις ὑπόθεσις παρεῖπετε μεγάλης δεομένη καὶ βουλής καὶ χειρὸς καὶ πόλεμον ἀπαιτοῦσα καὶ γενναίας ἔνδειξιν ψυχῆς καὶ ἀνδρίας καὶ κίνδυνον τῇ ἐγχειρήσει ταύτης ἐπικρεμάμενον, εὐθὺς τοῦ Κομνηνοῦ χρήσις ἦν ὑπὲρ ἅπαντας καὶ μόνος τῶν ἀπάντων ὁ Κομνηνὸς τοῖς οὕτω μεγάλοις καὶ κινδυνώδεσιν ἔργοις ἐπιστατήσων προβέβλητο· τοῦτο βουλομένου τοῦ σκέμματος ὥστε ἢ καταπειθῆ γεγονότα τὸν Κομνηνὸν τοῖς ἐπιτεταγμένοις αὐτῷ καὶ γενναίως καὶ ἀνδρικῶς, καθὼς ἦν ἔθος αὐτῷ, προσβαλόντα τινὶ τῶν τηλικούτων ἔργων καὶ κατὰ ξιφῶν χωρήσαντα μέσων καιρίως πληγῆναι καὶ παρὰ τῷ πολέμῳ πεσεῖν, διὰ τὸ μηδὲ δυνάμεσιν ἀναλόγοις ἐφοδιάζεσθαι πρὸς τὸ κείμενον ἔργον, ἢ γοῦν μὴ πειθόμενον, μηδ' οὕτω ποιοῦντα, μηδὲ τοῖς τούτῳ κελευόμενοις ὑπέκοντα δικαίως δῆθεν ἐγκληθῆναι καὶ νόμιμον τὴν κόλασιν ὑποσχεῖν. Ἦδη μὲν οὖν οἱ διαληφθέντες ὃ τε Βρυέννιος καὶ ὁ Βασιλάκης, ἄνδρες τῶν εὖ γεγονότων καὶ ἐπισήμων, μὴ φέροντες μηδὲ οὗτοι τὴν ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου τοῦ Βοτανειάτου καθίδρυσιν, ἅτε καὶ τοῦτον σὺν ἑαυτοῖς ἀποστάτην κατὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ ἐπιστάμενοι καὶ τοῖς αὐτοῖς συνυπεύθυνον, ἦν ἔφθασαν ἄρασθαι πρῶτως ἀποστασίαν κατὰ τοῦ Μιχαὴλ, ταύτην καὶ κατ' αὐτοῦ τετηρήκασιν ἐπὶ σχήματος καὶ μετὰ πλήθους στρατιωτῶν καὶ οὐκ εὐκαταφρονήτου δυνάμεως αὐτῷ ἀντιπαρατάττονται. Καὶ εὐθὺς ὁ Κομνηνὸς ἐπὶ μνήμης γενόμενος τῷ βασιλεῖ κατὰ τῶν τοιοῦτων ἀνδρῶν ἀνθοπλίτης καὶ ἀντιστράτηγος στέλλεται, τὴν τοῦ μεγάλου δομεστικοῦ τηνικαῦτα διέπων ἀξίαν, καὶ ἀντικαθίσταται τούτοις καὶ θαρραλεωτάτην μάχην συμβάλλει καὶ συρρήγνυται τούτοις οὐχ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις εἰς πόλεμον αὐτὴν προΐεται τὴν ψυχὴν καὶ τέλος τοὺς ἀντιπάλους νικᾷ καὶ λαμπρὸν κατ' αὐτῶν τρόπαιον ἴστησι καὶ δορυαλώτους ἐλὼν εἰς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων ἐπάγει καὶ τῷ βασιλεῖ παραδίδωσιν. Οἶδασι πάντες ταῦτα καὶ ἐν χεῖλεσι πάντων κεῖται τὰ περὶ τούτων καὶ οὐκ ἔστιν ὅστις τῶν εὖ φρονούντων ἠγγόησε ταῦτα. p.8 Ἐπεὶ δὲ τῷ Κομνηνῷ τούτων καὶ ἐτέρων πολλῶν καὶ μεγάλων ἔργων καὶ ὄντως ἀνδρικῶς καὶ γενναίως τετελεσμένων οὐδεμία τις ἦν ἀντιμισθία καὶ ἀμοιβή, ἀλλ' ἢ μόνος ζῆλος οὐκ ἀγαθὸς καὶ κατ' αὐτοῦ μελέτη καὶ συσκευή, ὅπως ἀποδοθῆι τούτῳ πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν καὶ ὅπως αὐτὸς μὲν ἐκκοπεῖ τὸς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀπόλοιτο, συνεκτριβεῖ δὲ τούτῳ καὶ ὁ πορφυρογέννητος, οὐκ ἔτι ἐν φορητῷ ταῦτα τίθεται. Ἄλλα βλέπων ὡς αὐτῷ μὲν εἰς κακὸν τὰ τοῦ πράγματος διήκει καὶ ὅτι τοῦ θεοῦ αὐτοῦ τὴν ἑαυτοῦ κληρονομίαν αὐθαιρέτως εἰς ἕτερον παραπέμψαντο ..., ἐπειδήπερ οὐδεὶς τῶν κατὰ γένος προσηκόντων τῷ λαχόντι ταύτην προὔβηλο, ἕτερος δὲ ἀλλότριος εἰς τὴν ταύτην

άντεισῆκται κληρονομίαν, ἅμα δὲ καὶ ἑαυτῷ τὸ ἀσφαλὲς περιποιούμενος, ἵνα μὴ τι δεινῶν πάθη ὅποια πολλὰ κατ' αὐτοῦ προβεβούλευτο, τῆς μεγαλοπόλεως ἀπάρας εἰς Ἀδριανούπολιν ἄπεισι· καὶ τὸ ἐκεῖσε στρατιωτικὸν ἄθροισμα εὐρῶν τῇ μὲν τοῦ Βοτανειάτου βασιλείᾳ ὡς τὰ πολλὰ ἀπεχθανόμενον, αὐτῷ δὲ προστιθέμενον καὶ εἰς βασιλέα τοῦτον αἰρούμενον, ἅτε καὶ ὑπ' αὐτῷ στρατάρχῃ πολλὰς ἀνδραγαθίας διαπραξάμενον, καὶ ὁμοῦ καὶ ἄκοντα τοῦτον πρὸς ἀνάρρησιν βιαζόμενον, δέχεται τὴν τούτων βουλήν καὶ ἀνακαλεῖται τὴν κληρονομίαν τοῦ θεοῦ αὐτοῦ ἐφ' ἣ δεδικαίωτο. Καὶ δῆθεν μὲν εἰς ἑαυτὸν περιάγει τὰ σκῆπτρα, πλὴν οὐχ ὥστε τὸν πορφυρογέννητον ἀποστερῆσαι τούτων ἱκανῆς ἤδη καὶ ἀξιόχρεω γεγόμενον καταστάσεως. Πῶς γάρ, ὅς καὶ πρότερον οὐκ ἀνήκε πάντα κάλων κινῶν ὥστε τῷ ἀδελφοῦ θρόνῳ τοῦτον ἐγκαθιδρῦσαι; Διὰ τοῦτο γὰρ εὐθὺς τὴν ἰδίαν θυγατέρα τῷ πορφυρογεννήτῳ φέρων συνάπτει καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ καὶ συνοικονομεῖν τὰ τῆς βασιλείας ἐπευδοκεῖ καὶ μὴν καὶ τῆς συνήθους εὐφημίας καὶ ἀναρρήσεως αὐτῷ κοινωνεῖ καὶ τῆς ἐν γράμμασιν ἐρυθρᾶς ὑποσημασίας, προμνηστευόμενος ἐντεῦθεν αὐτῷ τὰ σκῆπτρα καὶ σκοπῶν τέλος, καιροῦ καλοῦντος, ἀναγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὸν τῆς βασιλείας θρόνον, ὀπηνίκα καὶ τὴν τοῦ πολλοῦ πλήθους δυνηθεῖη περὶ αὐτὸν ἀγαθὴν ῥοπήν ἐπισπάσασθαι καὶ τὴν προτέραν μῆνιν περιελεῖν. Καὶ τάχ' ἂν εἰς ἔργον ἐκβέβηκε τὸ οἰκονομούμενον, εἰ μὴ βαρεῖα νόσος πρότερον τῷ πορφυρογεννήτῳ εἰσφρήσασα, μὴ συγχωροῦσα τούτῳ τῆς τοιαύτης ἐπιβῆναι ἀρχῆς, μετ' οὐ πολὺ τῶν ἐνταῦθα προήρπασεν. p.9 Ἀλλὰ καὶ ὀπηνίκα ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος βασιλεὺς ἄρτι γεγονὼς ἐπέβαινε τῆς μεγαλοπόλεως, οὐδὲ τὸν Βοτανειάτην εὕρισκεν ἐπὶ τὸ πρᾶγμα αὐτῷ ἀντιπίπτοντα καὶ ἀντιπαραταττόμενον, ἀλλὰ καὶ οὗτος τῷ δικαίῳ ὑπεξιστάμενος ὅπερ ἐκ συγγενείας εἰς τὴν βασιλείαν τῷ Κομνηνῷ προσαρμόττον ἦν, ἀφιλονείκως τὴν ἀρχὴν ἀποτίθεται, οὐχ ὄπλα αἴρειν ὑπὲρ αὐτῆς ἐθέλων καὶ ἀντιπολεμεῖν, ὅπου τὸ συνειδὸς ἀφ' ἐστίας εἶχεν αὐτὸν καταπολεμοῦν καὶ ἀμφοτέρωθεν πλήττον, ἕκ τε τῆς περὶ τὴν βασιλείαν ἀλλοτριότητος ἑαυτοῦ καὶ τῆς τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου περὶ ταύτην γνησιότητος. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Κομνηνὸς καὶ οὐχ ἕτερον τρόπον τὴν βασιλείαν ἀνακαλεῖται ἀρχὴν, δικαίῳ τε δηλαδὴ τῆς πρὸς τὸ Κομνηνικὸν γένος ἐξ αἵματος γνησιότητος καὶ τῆς πρὸς τὸ Δουκικὸν ἐξ ἀγχιστείας ἐγγύτητος· ἐκ Δουκῶν γὰρ ἀρμοσάμενος τοῦ βίου τὴν κοινωνόν, εἰς μίαν συμφωνίαν ἄμφω τὰ γένη συνῆψε καὶ εἰς ἓν φυτὸν συνεδέδρωσεν, ἅμα δὲ ἐπὶ τῷ ἀρχαιότητι διαφέρειν αἰδεσιμώτερον, ὡς φασί. Διὰ τοῦτο καὶ πάντες τὴν τε Κομνηνικὴν ἀρχαιογονίαν καὶ Δουκικὴν αἰδοῦμενοι καὶ τὸν ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν βασιλείαν μᾶλλον ἐτέρου τινὸς δικαιούμενον, τὸν Κομνηνὸν δηλονότι Ἀλέξιον, ἀσμένως ὑπ' ἐκείνου βασιλεύεσθαι εἶλοντο. Εἰ γὰρ τις ἀνὰ ῥοῦν ὡσπερ ἀναδραμεῖν βούλοιο, εὐρήσει τὸ τῶν Δουκῶν γένος ὡσπερ ἐκ πρώτης ἀναβλύσαν τῆς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου φυλῆς, καθότι καὶ ὁ πρῶτος Δούκας ἐκεῖνος, εἰς ὧν τῶν μετὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἀπαναστάντων καὶ πρὸς τὴν νεωτέραν μετοικησάντων, καθ' αἷμα τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ καὶ γνησιώτατα προσωκείωτο· ἐκείνου τε γὰρ ἐξάδελφος ἦν καὶ τὴν τοῦ δουκὸς Κωνσταντινουπόλεως ἀξίαν παρ' αὐτοῦ ἐγκεχείριστο, κἀντεῦθεν καὶ πάντες ἐξ αὐτοῦ κατνωμάσθησαν οἱ Δουκῶννομοι. p.10 Οὕτως οὖν ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος τὴν βασιλείαν ἀνακαλεσάμενος καὶ ὑπ' αὐτῆς τιμηθεὶς, οὐχ ἦττον δὲ καὶ ταύτην τιμήσας, οἷς ἄρα πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἔργοις εἰργάσατο τροπαίων πληρώσας ἑῶαν λῆξιν καὶ ἐσπερίαν, καθὼς αὐτὰ δηλοῦσι τὰ πράγματα, πρὸς αὐτῇ τῆς ζωῆς ἐκδημίᾳ παραπέμπει τὰ σκῆπτρα πρὸς τὸν οἰκεῖον υἱὸν Ἰωάννην, ὡς ἐξ ἀμφοῖν δίκαιον πρὸς τὸ κρατεῖν προτιμώμενον, ἀπὸ τε τῆς Κομνηνικῆς φυλῆς δηλονότι οὕτω πρὸς τὴν βασιλείαν κληρωθείσης ὡς προδιείληπται καὶ ἀπὸ τοῦ Δουκικοῦ βασιλείου ριζώματος, οὗ καὶ ἡ τούτου μήτηρ ἐξέφυ καρπὸς εὐγενῆς. Καὶ τίς γὰρ μετὰ τὸν

πορφυρογέννητον ἕτερος τὸν βίον ἀπολιπόντα εἰς τὸ ἄρχειν μάλιστα δεδικαίωτο; Εὐδήλον τοίνυν ὡς ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἐκεῖνος αἰδιδίμος Ἀλέξιος, τῶν τῆς βασιλείας σκήπτρων ἐγκρατῆς γενόμενος, οὐ μόνον οὐκ αἰτιάσεως ἄξιος, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐγκωμίων τοῖς εὖ φρονουσί κριθήσεται καὶ ὑπόδειγμα καὶ ἀρχέτυπον ἀγαθὸν τοῖς ἐφεξῆς προτεθήσεται, ὡς ἂν καὶ ἕτεροι τοὺς φυσικοὺς αὐτῶν κυρίους παρευδοκιμουμένους ὀρῶντες καὶ τὸ προσαρμόσαν αὐτοῖς ἀνέκαθεν δίκαιον ἀφαιρουμένους παραζηλώσωσιν ἐπὶ τοῖς τὰ ἄδικα πεπονθόσι, καὶ πᾶσαν μὲν εἰσφέρωσι σπουδὴν ἐπὶ τὴν τούτων ἐκδίκησιν καὶ εἰς τὸ ἀποκαθιστᾶν αὐτοῖς τὴν αὐτῶν κληρονομίαν ἀφ' ἧς ἐκπεπτώκασιν, εἰ δὲ τῶν πραγμάτων ἴσως ἀντιπιπτόντων τοῦτο μὴ δύναιντο, τὸν γοῦν τὴν βίαν τούτοις ἐπενεγκόντα ἀντιβιάζωνται καὶ τὸν ἐκδιώξαντα τούτους τῆς οἰκείας κληρονομίας ταύτης ἀποδιώκωσι, μὴ συγχωροῦντες αὐτῶ τῆς οἰκείας κακοτροπίας ἀπόνασθαι, ὡς καὶ ἑτέρους ἀδικεῖν ἐγχειροῦντας τὸ μὴ ἀπολαῦσαι ὧν ἑτέρους ἀποστερήσουσιν. Οἱ γὰρ μὴ οὕτως τηρικαῦτα φρονήσαντες μηδὲ τῷ Κομνηνῷ, ταῦτὸν δὲ εἰπεῖν τῷ Δούκα, περὶ τὴν τῆς κληρονομίας αὐτῶν ἀποκατάστασιν συναράμενοι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὀπωσοῦν τούτοις ἀντιπесόντες καὶ μὴ ρίψαντες τὰ ὄπλα καὶ τὸν φύσει δεσπότην αὐτῶν προσκυνήσαντες, ὑπὲρ οὗ μᾶλλον αἴρειν ὄπλα τούτοις ἐχρήν, ποίαν οὐκ ἂν τιμωρίαν ὑποσχεῖν ἦσαν δίκαιοι, ἢ μὴ μόνον μέχρι χρημάτων καὶ πραγμάτων ἀπαρχῆς καὶ πάσης ἄλλης ζημίας, ἀλλ' αὐτοῦ θανάτου καὶ τούτου πικροῦ καὶ ὀδυνηροῦ; Καὶ ἄλλως γὰρ πῶς ἔμελλε τούτους ὁ Θεὸς ἀνωτέρους διατηρῆσαι κακώσεως καὶ μὴ ἀντιμετρήσαι τούτοις οἷς αὐτοὶ ἐμέτρησαν μέτροις; Ὡς γὰρ καὶ τοῦ δικαίου τῆς φύσεως ἐκλαθόμενοι καὶ ἀσπλάγχχνως τῷ φυσικῷ αὐτῶν κυρίῳ χρησάμενοι, δικαίως ἂν ἔτυχον καὶ οὗτοι θεόθεν ἀσπλαγχχνίας, ἀποτόμως ποινηλατούμενοι, ὅτι καὶ Θεῷ αὐτῷ προσκεκρουκότες ἐάλωσαν. Ὅτι δὲ καὶ μετὰ τῆς ἄνωθεν ροπῆς καὶ Θεοῦ ἐπινεύσει ταῦτα τετέλεσται, ἢ περὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν βασιλείαν κατάστασις ἀριδηλότερον παριστᾶ, τῶν πραγμάτων ἐξ ἐκείνου λαβόντων τὴν εἰς τὸ κρεῖττον ἐπίδοσιν καὶ μέχρι καὶ νῦν καθεκάστην ἐπιδιδόντων καὶ πρὸς ἕω καὶ πρὸς δυσμὰς εὐτυχῶς χωροῦντων εὐδοκίᾳ Θεοῦ καὶ χάριτι, ὡς ἐκ τῶν δεξιῶν ἀποτελεσμάτων παραδηλοῦσθαι καὶ τὴν ἀρχὴν δεξιάν. p.11 Ἄθλον δὲ τοῦτο μέγιστον ἀπάντων ὧν ἴσμεν προτέθεικας ἡμῖν, ὧ σοφωτάτη μοι φρὴν καὶ διάνοια, τὰς Ἀλεξίου τοῦ μεγάλου πράξεις συναγαγεῖν ἐπιτάξασα, ὅς ἐν καιροῖς δυσκόλοις τὰς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας παραλαβὼν, ὀπηνίκα τὰ τῶν Ῥωμαίων ἀπηύδησε πράγματα εἰς γῆν καταπεπτωκότα καὶ κινδυνεύοντα διαρρυῆναι, τέλεον ἀνέστησέ τε καὶ εἰς κλέος ἀνήγαγε μέγιστον. Νουνεχεῖα γὰρ τὴν ἀνδρίαν συνάψας, τῇ συνεχείᾳ τῶν πράξεων οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅποσα ἔστησε τρόπαια τῶν Ῥωμαίων, ὡς εἶναι τὰ πράγματα τὰ μὲν ἐξεδίωξε, τὰ δὲ ἐδουλώσατο, τὰ δὲ ὑπόσπονδα Ῥωμαίοις πεποίηκε. Τούτου τοίνυν τὰς πράξεις συναγαγεῖν ἐργῶδες ἂν εἴη καὶ τὴν ἡμετέραν δύναμιν ὑπὲρ βαῖνον καὶ παρητησάμην ἂν τοῦργον, εἰ μὴ με βίη Ἡρακληεὶ πρὸς αὐτὸ ἐβιάζετο, μεγίστων ἀγαθῶν βραχύν τινα πόνον ἀνταλλάξασθαι πείθουσα. Τί γὰρ ἂν ἄλλο καὶ ἀνταποδοίην αὐτῷ ἐπάξιον πάντων ὧν αὐτὸς ἔδωκέ μοι, εἰ τὰς πράξεις ἐκείνου σιγῇ παρέλθοιμι ὥστε λήθης ἀμαυρωθῆναι βυθῷ; Εἰ δὲ μὴ πασῶν ἐφικέσθαι δυνηθεὶς ὁ λόγος, ἐπισυριττέτω τούτῳ μηδεὶς· οὔτε γὰρ ἱστορίαν συγγράφειν προήρημαι οὔτε πλέκειν ἐκείνῳ ἐγκώμιον· μόλις γὰρ ἂν πρὸς ταῦτα ἢ τε Θουκυδίδου δεινότης καὶ τὸ Δημοσθένους ἐξήρκεσε μεγαλόφωνον· ἀλλ' ἀφορμὴν τινα παρασχεῖν βουλόμενος τοῖς τὰ ἐκείνου συγγράφειν ἐθέλουσι πρὸς ταυτηνὴ τὴν γραφὴν ἐξώρμησα· ταύτη τοι καὶ Ὑλὴ ἱστορίας ὄνομα ἔστω τῷ λόγῳ. Ἀρκτέον οὖν ἡμῖν ἐντεῦθεν. 1.τ Βιβλίον α' 1.1 Μανουὴλ ἐκείνου τοῦ πάνυ, ὅς ἐς Κομνηνοὺς ἀναφέρων τὸ γένος, τῶν μεταξὺ συμβάσεων καὶ σπονδῶν τοῦ τε τηρικαῦτα τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα ἰθύνοντος Βασιλείου καὶ Βάρδα ἐκείνου τοῦ Σκληροῦ, τοῦ ἐπὶ

πολλοῖς ἔτεσι τυραννήσαντος καὶ τὴν ἑῶαν μικροῦ δεῖν ἅπασαν καταστρέψαντος, ἀποδέδεικτο πρέσβυς, τὰ διερωγῶτα μέλη τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας συνάψαι πειραθεῖς πρὸς ὀλότητα καὶ μέντοι ἔτι καὶ συνάψας ἐπιστημόνως λίαν καὶ νεανικῶς, Μανουὴλ οὖν τούτου γίνονται παῖδες δύο, ὧν ὁ μὲν πρεσβύτερος Ἰσαάκιος, ὁ δὲ νεώτερος Ἰωάννης ἐκέκλητο. Κομιδῆ δὲ τούτοις νέοις ὄντων ἀμφοῖν, ἐπειδὴ ὁ πατὴρ ἠσθένει καὶ τὴν τοῦ βίου ὑπόπτει τελευτήν, ἐβουλεύσατο ἄμφω τῷ παῖδε τῷ βασιλεῖ παραθέσθαι· ἐστέρητο γὰρ καὶ μητρός, τῆς συγκλήρου τούτου τῷ βίῳ πάσαι θανούσης. Τοῦτο δὲ βουλευσάμενος, ἄριστα ἐς πέρας τὸ βουλευθὲν ἐξήνεγκε καὶ μέντοι καὶ παρατίθεται τούτους τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ ἐπιεικὴς τε ὢν καὶ τιμᾶν εἰδὼς τὴν εὐγένειαν οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσης ἠξίωσε προμηθείας τοὺς παῖδας· παιδαγωγούς γὰρ αὐτοῖς ἐπιστήσας καὶ παιδοτρίβας, τοῖς μὲν ῥυθμίζειν τὸ ἦθος τῶν νέων ἐπέταττε, τοῖς δὲ τὰ πολεμικὰ ἐκδιδάσκειν, ὀπλιζέσθαι τε εὐφυῶς καὶ τῷ θυρεῷ σκέπεσθαι πρὸς τὰς τῶν ἐναντίων βολὰς καὶ ἔγχος κραδαίνειν καὶ ἰμπάζεσθαι δεξιῶς καὶ βέλος ἀφιέναι κατὰ σκοποῦ καί, ἵνα τὸ καιριώτατον εἴποιμι, τὰ τακτικὰ μελετᾶν, ἵνα ἔχοιεν εἰδέναι ὅπως τε χρῆ φάλαγγα τάττειν καὶ καταλέγειν λόχους, στρατοπεδεύειν τε ἐπικαίρως καὶ χάρακα πηγνυσθαι καὶ τ' ἄλλα ὅσα δὴ τὰ τακτικὰ ἐκδιδάσκουσι. Διατριβὴ δὲ τούτοις ἡ μονὴ τοῦ Στουδίου ἀφώριστο δυοῖν ἔνεκα, τὸ μὲν ἵνα καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐπαλείφοντο τῇ μιμήσει τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν, τὸ δ' ἵνα ἔχοιεν εὐχερῶς ἐξιέναι τῆς πόλεως πρὸς θήραν τε ἀπιέναι καὶ τοῖς ὄπλοις γυμνάζεσθαι. 1.2 Ἐπεὶ δὲ διηλλαξάτην ἄμφω τὴν ἡβὴν, εὐθὺς ταῖς βασιλικαῖς ἑταιρείαις συγκαταλεγέτην· ἔθος γὰρ τοῦτο βασιλεῦσι Ῥωμαίων τοὺς τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν παῖδας καὶ τῶν εὖ γεγονότων τῇ σφῶν αὐτῶν ὑπηρεσίᾳ συγκαταλέγειν. Οὕτω συχνὸς παρρηρῦη καιρὸς καὶ αἱ μέγιστα τῶν τιμῶν εἶχον αὐτούς, ἐπαρχίαι τε καὶ φαλαγγαρχίαι καὶ στρατηγία. Ἐπεὶ δὲ γάμων ἔδει λαμπρῶν τοῖς οὕτω τὸ γένος περιφανέσι, καὶ τούτων τυγχάνουσι· συζεύγνυται γὰρ ὁ μὲν Ἰσαάκιος τῇ πρεσβυτέρᾳ τῶν βασιλέως Βουλγάρων Σαμουὴλ θυγατέρων, Αἰκατερίνα ὄνομα· ὁ δὲ Ἰωάννης τῇ τοῦ Χάρωνος Ἀλεξίου, ᾧ τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐκ βασιλέως ἐγκεχειριστο πράγματα, ἀνδρὸς φρενήρους καὶ νουνεχοῦς καὶ τὴν χεῖρα γενναίου καὶ τὴν ψυχὴν θαρσαλέου, ᾧ καὶ τὸ ἐπώνυμον ἐκ τῆς ἀνδρίας κεκλήρωτο· τὸν τινα γὰρ τῶν ἐναντίων βαλὼν ἐπεὶ νεκρὸν ἀποδέδειχε, Χάρων ἐντεῦθεν ἐπωνομάσθη. Τούτου τὴν θυγατέρα γήμας ὁ Ἰωάννης Ἄναν εἰς Δαλασσηνοὺς τὸ γένος μητρόθεν ἀνέλκουσαν τοὺς Ἀδριανοὺς ἐκείνους καὶ τοὺς Θεοφυλάκτους, παίδων ἀρίστων ἀπεφάνθη πατὴρ. Ἐκ δὲ τούτων πέντε μὲν ἄρρενες, Μανουὴλ, Ἰσαάκιος, Ἀλέξιος, Ἀδριανός, Νικηφόρος, τρεῖς δὲ θήλειαι, Μαρία, Εὐδοκία καὶ Θεοδώρα, αἱ καὶ μέχρι τέλους αὐτοῦ διεσώθησαν· ἐπὶ τούτοις γὰρ τὸν βίον κατέλυσεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον, νυνὶ δὲ τῆς ἀκολουθίας ὁ λόγος ἐχέσθω. 1.3 Προϊόντε γοῦν ἐκ δόξης εἰς δόξαν, ἄμφω τῷ ἀδελφῷ τὴν ὁμόνοιαν μέχρι τέλους ἐτηρησάτην, τοῦ νεωτέρου τῷ πρεσβυτέρῳ ἐν ἅπασι καθυπεύκοντος κάκεινου τῷ νέῳ τὴν προσήκουσαν τιμὴν ἀπονέμοντος. Ὡς δὲ καὶ εἰς τὴν βασιλείον περιωπὴν ἀνήχθη Ἰσαάκιος, κουροπαλάτην τὸν ἀδελφὸν τιμήσας ἄρχοντα τῶν τῆς δύσεως στρατευμάτων ἀποδέδειχεν, ὃν πάσαι δομέστικον τῶν Σχολῶν ἐκάλουν, νυνὶ δὲ μέγαν καλοῦσι δομέστικον. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν Ἰσαάκιον, ὅπως τῶν βασιλείων ἐπελάβετο σκήπτρων καὶ ἐφ' ὅσον καὶ ὅπως ταῦτα διίθυνε, περιττὸν ἂν εἴη λέγειν· ἐξέσται γὰρ τοῖς βουλομένοις ἀναλέγεσθαι ταῦτα ταῖς περὶ τοῦτον ἐντυγχάνοντα ἱστορίαις. Ὁ δὲ Ἰωάννης, ἐπειδὴ τῆς δύσεως ἄρχειν ἔλαχεν, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, μνημεῖον ἄληστον τὰς αὐτοῦ πράξεις κατέλιπε Θραξί τε καὶ Μακεδόσι καὶ μέντοι καὶ Ἰλλυριοῖς καὶ Βουλγάροις ἄρχουσί τε καὶ ἀρχομένοις, καὶ οὐκ ἦν ὃς οὐ πεπειράτο τῆς τοῦ ἀνδρὸς καλοκαγαθίας· ἐπιεικὴς γὰρ καὶ μέτριος εἶπερ τις ἄλλος ἀνθρώπων γενόμενος τὴν ἀπάντων εὐνοιαν ἐπεσπάσατο, πρὸς μὲν τὸ εὐεργετεῖν ὀξύτατος ὢν καὶ συντονώτατος, πρὸς δὲ τὸ

κολάζειν ἀμβλὺς καὶ δυσκίνητος. Τεκμήρια δὲ τῆς τ' ἀνδρὸς ἀρετῆς καὶ ἄλλα μὲν πλεῖστα, οὐχ ἦττον δὲ καὶ τὸ τὴν βασιλείαν ἀποσκευάσασθαι· ὅπως δέ, προῖων ὁ λόγος δηλώσειε. 1.4 Τρίτον ἔτος ἀνύων ἤδη κατὰ τὴν βασιλείαν ὁ ἀδελφός τε καὶ βασιλεὺς τὸν τῆς Προποντίδος διαπεράσας πορθμὸν ἐν τοῖς περὶ τὸ Ὀνωράτου πολίχνιον προαστείαις ἠύλιζοτο, ἐπὶ θήραν τε συνεχῶς ἐξίων καὶ τὸ σῶμα γυμνάζων. Ἀλλὰ κατ' οὐδὲν αὐτῷ συνετέλει τὸ γυμνάσιον· νόσω γὰρ συνεσχέθη πλευρίτιδι καὶ τρίτην ἡμέραν ἐγκαρτερήσας, ἐπειδὴ ἦσθετο ἑαυτοῦ μὴ καλῶς ἔχοντος, εἰς τὸν βασιλικὸν εἰσελθὼν δρόμωνα ἐκομίσθη πρὸς τὰ ἀνάκτορα. Φροντὶς οὖν εἶχεν αὐτὸν εὐθύς τοῦ μετ' αὐτὸν βασιλεύσοντος καὶ πάντων ὁ ἀδελφὸς προτετίμητοῖδε γὰρ τοῦτον χρηστὸν ὄντα καὶ ἰκανὸν περὶ τὴν τῶν κοινῶν πραγμάτων ἀντίληψιν, εὐθύς τε μετεκέκλητο καὶ λόγων πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἦρχετο παρακλητικῶν· "Ἐμὲ μὲν, λέγων, ὦ φίλτατε ἀδελφέ, τὸ πέρασ ἤδη τοῦ βίου καταλαβὸν βιάζεται πρὸς τὴν ἔξοδον, σὲ δὲ χρὴ τῶν κοινῶν ἀντιλαβέσθαι πραγμάτων καὶ τοὺς τῆς βασιλείας οἴακας ἀναδέξασθαι· τοῦτο γὰρ λυσιτελήσειν οἴμαι οὐ τοῖς καθ' αἶμα μόνον ἡμῖν προσήκουσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑπὸ Ῥωμαίους ἅπασιν. Ταινιωθεὶς οὖν τῷ διαδήματι, ἕως αὐτὸς ἐμπνέων εἰμί, τῶν πραγμάτων ἀντιλαβοῦ· πολλοὶ γάρ, ὡς οἴσθα, τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων ἐποφθαλμίζουσι". Τούτων ἀκούσας τῶν λόγων, ἐκεῖνος δραμεῖν πρὸς τὴν τῶν κοινῶν ἀντίληψιν ἀνασχάλλων ἦν καὶ ἀναδυόμενος καὶ πάντα παθεῖν ἔτοιμος μᾶλλον ἢ τῶν κοινῶν ἀντιλήψεσθαι, ἀλλ' ὁ μὲν οὕτως εἶχε προθέσεως, ἢ δ' αὖ ὁμευνέτις αἰσθομένη τῶν λεγομένων βαρέως ἔφερε τὴν παραίτησιν καὶ παρὰ τῷ ἀνδρὶ παρακαθίσασα τοιοῦτοις ἐχρήτο παρ' αὐτὸν λόγοις· "Ἴνα τί, λέγουσα, κύριέ μου, ξίφος ἔλκεις πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὰ φίλτατα, μήτε τὸ τούτων οἰκτεῖρων ἄωρον μήτε ἡμῶν κηδόμενος; Οὐκ οἴσθα ὡς εἴ τις ἐπιλάβηται ἄλλος τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἐκ ποδῶν ποιῆσαι σπεύσειεν ἅπαν τὸ γένος ἡμῶν, οἴομενος οὕτως ἐπ' ἀσφαλοῦς ἠδράσθαι αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς; Ἴνα τί γοῦν οὕτω μεματαιώμεθα ἑαυτοὺς καὶ τὰ φίλτατα εἰς προὔπτον ἐπιρρίπτοντες κίνδυνον καὶ τὸ πᾶσιν ἱμερτὸν ἀπωθούμεθα τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων; Τίς ἢ ἐπιβλαβῆς αὕτη φιλοσοφία καὶ ἄκαιρος μετριοφροσύνη; Ἄλλ' εἴ τι ἐμοὶ πείθη, σπεῦσον ὡς τάχιστα ταῖς συμβουλαῖς πεισθῆναι τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ καὶ τῶν πραγμάτων ἐπιλαβοῦ". 1.5 Ταῦτα καὶ πλείω τούτων εἰποῦσα ἦν γὰρ δεινὴ τις καὶ λέγειν καὶ πράττειν, ἐπειδὴ μὴ ἔπειθε, πρὸς ἰκεσίαν ἐτράπετο καὶ τὰς διὰ δακρῶν καὶ στεναγμῶν ἐντεύξεις προσέφερεν· ὡς δ' ἄτεγκτον ἑώρα καὶ πρὸς πᾶν σκληρυνόμενον, ἀπογνοῦσα τοῦ πείθειν ἐσίγα, πολλὰ καθ' ἑαυτὴν ἀλγοῦσα καὶ τούτου καταστυγνάζουσα. Οὕτω μὲν οὖν ἐκεῖνος τὴν βασιλείαν ἀπεσκεύαστο. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν νόσον ὀρῶν ἐπιτείνουσαν, ἐπέπερ ἀπέγνωστο αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν ἀδελφόν, πρὸς τὸν Δούκα Κωνσταντῖνον ἀπεῖδεν, ἄνδρα πολλοῖς κομῶντα πλεονεκτήμασιν. Εὐθύς οὖν ἐκάλει καὶ διαλεχθεὶς αὐτῷ περὶ τῶν κοινῶν καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτῷ παραθέμενος τῷ βασιλικῷ ταινιώματι στεφανοῖ, αὐτὸς πρότερον τῆς ἀλουργίδος τὸ ἀγγελικὸν ἀνταλλαξάμενος σχῆμα. Ὁ μὲν οὖν πρὸς τὴν τοῦ Στουδίου μονὴν ὑπήγετο. Ὁ δὲ γε Δούκας τῶν τῆς βασιλείας οἰάκων δραξάμενος, εὐθύς ἔσπευσε πλεονεξίαν μὲν ἀνελεῖν, μετριότητα δὲ καὶ δικαιοσύνην εἰσενεγκεῖν, καὶ μέντοι καὶ κατωρθώθη τοῦτο αὐτῷ· ὀρῶν γὰρ τοὺς πλείστους περὶ τὸ ἀδικεῖν τετραμμένους ἐπὶ τὸ δικάζειν ἐτράπετο. Μὴ λαμβάνων δ' ἐν κρίσει πρόσωπον κατὰ τὸν προφήτην, μήτε μὴν ἐκκλίνων εἰς δεξιά ἢ εἰς ἀριστερά, ἀλλ' ὀδῶ βασιλικῇ πορευόμενος, τοῖς μὲν ἀδικουσι ἐμβριθὴς τις ἐφαίνετο καὶ δεινός, τὰ τῆς ἀδικίας ἐκκόπτων ὀρμὴ ματα, τοῖς δ' αὖ ἀδικουμένοις προσφιλὴς τε καὶ χαριέστατος, καὶ μέντοι οὐδὲ πρὸς τὸν βασιλεύσαντα τοῦτον ἀχάριστος ἀναπέφηνεν· ἐπεὶ γὰρ μετὰ τοῦ μονήρους βίου καὶ σχήματος τὴν περιβολὴν καὶ πρὸς τὴν τοῦ Στουδίου μονὴν ἐπαγωγὴν τὰ τῆς νόσου ἐρράϊσε καὶ ὑγιῆς ὁ πρὶν θανεῖν προσδοκῆσιμος

ἀποδέδεικτο, διὰ πάσης ἦγεν ὁ Δούκας τοῦτον τιμῆς κύριόν τε καὶ βασιλέα ἀποκαλῶν καὶ προεδρίας ἀξίων, ὀπηνίκα φοιτῶν ἦν πρὸς αὐτόν· ἐφοίτα δὲ συνεχῶς. Οὐκ αὐτόν δὲ μόνον ἦγε διὰ τιμῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ τούτου συγγενές ἅπαν, γυναῖκα καὶ θυγατέρα καὶ ἀδελφὸν καὶ τοὺς ἄλλους· ἀλλ' ὁ μὲν Κομνηνὸς ἐνιαυτὸν ἐπιβιούς μετὰ τὴν τούτου ἀνάρρησιν ἐτελεύτα. 1.6 Ὁ δὲ γε Δούκας ἐπὶ ἑπτὰ ἔτεσι τοῖς πᾶσιν ἐννόμως τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων ἰθύνας τὸν βίον καὶ οὗτος κατέλυσε· διαδέχεται δὲ τὴν βασιλείαν ἢ τούτου σύνοικος Εὐδοκία σὺν Μιχαήλ καὶ Κωνσταντίῳ τοῖς παισὶ. Βραχὺν δὲ τινα χρόνον μετὰ τὸν τοῦ Δούκα θάνατον καὶ ὁ κουροπαλάτης ἐπιβιούς ἐτελεύτησε παῖδας ὀκτὼ καταλιπὼν, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, πέντε μὲν ἄρρενας, τρεῖς δὲ θηλείας, οὓς ἡ μήτηρ ἅπαντας καλῶς ἀναθρεψαμένη ἀξιούς τοῦ γένους ἀπέδειξε. Ἄλλ' αἱ μὲν δύο τῶν θυγατέρων ἔτι τοῦ πατρὸς περιόντος ἀνδράσιν ἠρμόσθησαν τῶν εὖ γεγονότων καὶ πλούτῳ κομώντων, ἡ μὲν πρεσβυτέρα Μαρία τῷ Ταρωνίτῃ Μιχαήλ, ἡ δὲ μετ' ἐκείνην Εὐδοκία τῷ Μελισσηνῷ Νικηφόρῳ, ἀνδρὶ νουνεχεῖ τε καὶ θαυμασίῳ, ὃς πατρόθεν ἐς Βουρτζίους τὸ γένος ἀνέφερε. Τὴν δὲ γε ὑστάτην πασῶν Θεοδώραν μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς μόρον τῷ τοῦ Διογένους υἱῷ Κωνσταντίνῳ, τοῦ πατρὸς ἤδη τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα διέπειν λαχόντος, ἡ μήτηρ συνήρμωσεν ὕστερον, ἀνδρὶ εὐγενεῖ μὲν καὶ κατὰ χεῖρα γενναίῳ, τὸν δὲ γε τρόπον οὐ πάνυ τι ὄντι ἐπαινετέῳ, ὡς τὰ ὕστερον ἔδειξε. Ἄλλ' οὕτω μὲν τὰ κατὰ τὰς κόρας συνέβη. Ἀρρένων δὲ παίδων ὁ μὲν Μανουήλ, πατρὸς ἔτι τούτου περιόντος, στρατεύειν τε ἤρξατο καὶ πρὸς μίμησιν τῶν προγόνων ἑαυτὸν ἀποξέων ἔσπευδεν ἀποβῆναι τούτων ἐπάξιος. Ὁ δὲ μετ' ἐκείνον Ἰσαάκιος τοῖς τὰδελφοῦ κατὰ πόδας εἶπετο ἵχνεσιν. Ὁ δ' αὖ τρίτος Ἀλέξιος παντοίων ἦν χαρίτων ἀνάπλεως· χάρις γὰρ ἐπήνθει τῷ προσώπῳ ὅποιαν οὐ τις ἐν ἄλλῳ ἐθεάσατο πώποτε καὶ φαιδρὸς ἦν αἰεὶ καὶ ἀγαθωσύνης ἀνάπλεως, καὶ τί ἂν τις εἴποι περὶ τούτου ὡς δυνηθῆναι τοὺς λόγους ἐξιῶσαι ταῖς τῶν ἡθῶν ἀγλαΐαις καὶ ταῖς τῆς ψυχῆς ἀρεταῖς; Παντοδαπὸν ἦν χρῆμα φυσικῆς τε καὶ προαιρετικῆς κοσμιότητος καὶ οἷόν τι κάλλιστον τῷ βίῳ ἀνάθημα ἐκ δυοῖν τοῖν ἐναντίοις συγκείμενον· ὀξύτατος γὰρ ὢν ζυμπάντων ὢν αὐτοὶ τεθεάμεθα καὶ δραστηριώτατος, οὕτω πραοτάτην ἐδείκνυτο τὴν ψυχὴν ὡς μικροῦ δεῖν καὶ ἀκίνητον πρὸς ὀργὴν ἑαυτὸν ἀποφαίνειν. Οὕπῳ δὲ τὴν ἦβην ὑπερβὰς ἐβιάζετο τὴν μητέρα συνεκπέμπειν καὶ αὐτὸν τῷ ἀδελφῷ· ἀμέλει καὶ ζυνεῖπετο τούτῳ στρατηγοῦντι καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς πρὸ τῆς τελειότητος ἐδείκνυτο καὶ σάκος φέρων καὶ δόρυ κραδαίνων ὡς ἄριστα καὶ διὰ γλώττης ἦν ἀπάντων εὐθύς. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τοῦτον ἀναμεινάτω μικρόν, ὁ λόγος δ' ἐχέσθω τῆς ἀρχῆθεν ἀκολουθίας· οὕτω γὰρ ἂν καθ' εἰρμὸν προβαίνων εἰς τὰς ἑαυτοῦ καταντήσσει πράξεις, πρῶτον ἐπιμνησθεῖς καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν· ἦσθη δὲ τούτῳ Ἀδριανὸς τε καὶ Νικηφόρος, οἷν ἡ μήτηρ κομιδῇ νέοις ὄντοιν διδασκάλους ἐπιστήσασα τὴν ἐγκύκλιον ἐπέταττεν ἐκπαιδεύεσθαι παίδευσιν. 1.7 Ἄρτι δὲ καὶ τοῦ Διογένους Ῥωμανοῦ τῶν τῆς βασιλείας οἰάκων ἐπειλημμένου, πρῶτος τῶν ἀδελφῶν Μανουήλ ὠκείωτο τῷ βασιλεῖ καὶ πρωτοστράτῳ πρὸς αὐτοῦ ἀποδέδεικτο. Οὕπῳ συχνὸς παρερρῦη καιρὸς καὶ στρατηγὸς αὐτοκράτῳ τῶν ἐφῶν ταγμάτων προὔβηλο. Περαιωθεὶς οὖν τὴν Προποντίδα περὶ Γαλάτας ηὐλίζετο, ἤδη τῶν Τούρκων ἀρξαμένων τὰ τῆς ἐφῶς ληΐζεσθαι. Τίνες δὲ οἱ Τούρκοι καὶ ὅθεν γῆς ὠρμημένοι πρότερον ὁμορεῖν Ῥωμαίοις ἔληγον ὕστερον, ἀναγκαῖον ἄνωθεν διηγῆσασθαι. Οὗτοι οἰκεῖν μὲν ἔλαχον τὰ προσάρκτια τὰ πέραν Τανάϊδος τε καὶ Βοσπόρου, οὐ πάνυ τι τῶν Καυκασίων ἀπέχοντες ὀρῶν· αὐτόνομον ἔθνος ὃν καὶ γαλακτοφάγον ἀρχῆθεν πολυάνθρωπόν τε καὶ πολεμικώτατον ὑπ' οὐδενὸς δεδούλωται ἔθνος πώποτε. Τῆς γοῦν Περσῶν ἀρχῆς εἰς τοὺς τῆς Ἄγαρ διαλυθείσης καὶ τῆς μὲν Σαρακηνῶν ἐπικρατείας μὴ μόνον Περσίδος καὶ Μηδίας καὶ Βαβυλῶνος καὶ Ἀσσυρίων κυριεύσεως, ἀλλ' ἤδη καὶ Αἰγύπτου καὶ Λιβύης καὶ μέρους οὐκ ἐλαχίστου τῆς

Εὐρώπης, ἐπέιπερ ἀλλήλων καταστασιάσαντες οἱ ἐξ Ἄγαρ τὴν μεγίστην ἀρχὴν εἰς πολλὰς ἐμερίσαντο, ἄλλος ἄλλης κατάρχων, καὶ εἰς ἐμφυλίους πολέμους τὸ ἔθνος ἐχώρησεν, ἀρχηγὸς Περσίδος καὶ Χωρασμίων καὶ Ἀβριτανῶν καὶ Μηδίας ὑπάρχων τότε Μουχούμετ ὁ τοῦ Ἴμβραήλ κατὰ τοὺς χρόνους Βασιλείου τοῦ αὐτοκράτορος καὶ πολεμῶν Ἰνδοῖς καὶ Βαβυλωνίοις, ἐπειδὴ πρὸς τὸ κατόπιν ἐώρα χωροῦντα ἑαυτῷ τὰ πράγματα, ἔγνω δεῖν πρὸς τὸν Οὐννων διαπρεσβεύσασθαι ἄρχοντα καὶ ζυμμαχίαν ἐκεῖθεν αἰτήσασθαι. Τῆς γοῦν πρεσβείας κατευθυνθείσης αὐτῷ, συνέπεμπε τοῖς πρέσβεσι καὶ δῶρα πολυτελεῆ· ἐπανήεσαν γοῦν οἱ πρέσβεις ζυμμάχους φέροντες τρισχιλίους ἀρχηγὸν ἔχοντας Ταγγρολίπηκα Μουκάλετ τὸν υἱὸν Μικεήλ, οἱ διαπεραιωσάμενοι τὸν Ἄραξιν κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ γέφυραν πεπυργωμένην ἐκατέρωθεν οὖσαν ἐς τὴν Περσίδα φοιτῶσι. Συμμίξας οὖν ὁ Μουχούμετ τῷ ἑαυτοῦ στρατεύματι τοὺς μισθοφόρους Τούρκους προσβάλλει τῷ τῶν Ἀράβων ἄρχοντι Πισασιρίῳ καὶ ῥᾶον αὐτὸν κατατροποῦται. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἔσπευσε καὶ πρὸς τοὺς πολεμοῦντας Ἰνδοὺς μετὰ τῶν ζυμμάχων διαγωνίσασθαι. Παιραιτουμένων δ' ἐκείνων καὶ πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἐκλιπαρούντων ἐξαποστέλλειν, ἀνεθείσης σφίσι τῆς ἐν τῇ γεφύρᾳ φυλακῆς τοῦ Ἀράξιδος, ἐπέιπερ ἐκεῖνος ἐνέκειτο καὶ βίαν ἐπενεγκεῖν ἐβουλεύετο, δείσαντες οἱ Τοῦρκοι μὴ πάθοιεν τι δεινὸν πρὸς ἀποστασίαν χωροῦσι καὶ τὴν Καρβωνίτιν ἔρημον ὑποδύντες διὰ τὸ μὴ θαρρεῖν ὀλίγους πρὸς τοσαύτας ἀντιπαρατάξασθαι μυριάδας, ἐκεῖθεν ἐκδρομὰς ποιούμενοι τὰ τῶν Σαρακηνῶν ἐδήουν καὶ ἔφθειρον. 1.8 Δυσανασχετῶν δ' ἐπὶ τοῖς γενομένοις ὁ Μουχούμετ στρατὸν ἀθροίσας ἀμφὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας ἐπέμπει κατὰ τῶν Τούρκων, δέκα στρατηγούς αὐτῷ ἐπιστήσας τῶν ἐπ' ἀνδρία καὶ συνέσει μαρτυρουμένων Σαρακηνῶν. Ἄραντες οὖν οὗτοι πρὸς τὴν Καρβωνίτιν ἠπείγοντο, ἀλλ' εἰσιέναι μὲν τὴν ἔρημον διὰ τε τὴν τοῦ ὕδατος σπάνιν καὶ τὴν τροφῶν ἔνδειαν ἀλυσιτελὲς εἶναι ᾤοντο, ἔγγιστα δὲ τοῦ στόματος τῆς ἐρήμου στρατοπεδεύσαντες διεσκοποῦντο τὰ πρὸς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ Ταγγρολίπηξ ἐς τὸ βάθος ἀυλιζόμενος τῆς ἐρήμου, ἐπέιπερ ἔγνω τὴν κατ' αὐτοῦ ἐκστρατείαν, τοῖς μετ' αὐτοῦ κοινολογησάμενος καὶ ζυμφέρον εἶναι κρίνας νυκτὸς τοῖς Ἀγαρηνοῖς ἐπιθέσθαι καὶ Πέρσαις, ταχυπορία χρησάμενος ἐπὶ δυσὶν ἡμέραις ἐπιτίθεται τῇ τρίτῃ νυκτὸς αὐτοῖς ἀφυλάκτως σκηνοῦσι καὶ μηδὲν προσδεχομένοις κακὸν καὶ κατατροποῦται τούτους ῥαδίως. Ἐντεῦθεν λείας ὅτι πλείστης γενόμενος ἐγκρατῆς καὶ ἀρμάτων καὶ ἵπων κυριεύσας πολλῶν, οὐκέτι λοιπὸν περὶ τὴν Καρβωνίτιν ηὐλίζετο, οὐδὲ λαθραίας ἐποιεῖτο τὰς ἐπιθέσεις ὡς φυγὰς καὶ ληστῆς, ἀλλὰ φανερώς τῶν ὑπαίθρων ἀντεποιεῖτο, προσρυϊσκομένων αὐτῷ καὶ τῶν ὅσοι διὰ κακουργίας τότε θάνατον ἐδεδίεσαν, δούλων τε οὐκ ὀλίγων καὶ τῶν χαιρόντων ταῖς ἀρπαγαῖς, ὡς ἐν βραχεῖ τῷ χρόνῳ δύναμιν ἀθροισθῆναι μεγίστην περὶ αὐτόν, οὐκ ἐλάττω τῶν πέντε μυριάδων. Τὰ μὲν κατ' ἐκεῖνον ἐφέρετο τῆδε· ὁ δὲ Μουχούμετ μὴ ἐνεγκὼν τὰ ζυμβάντα μετρίως, τοὺς μὲν δέκα στρατηγούς ὑποστρέψαντας ἀπετύφλωσε, τοὺς δὲ τὸν κίνδυνον ἀποδράσαντας στρατιώτας θριαμβεύσειν ἠπέιλησε γυναικείους περιβεβλημένους στολάς, αὐτὸς δὲ πρὸς ἀντιπαρατάξιν καθωπλίζετο. 1.9 Ἄλλ' οἱ μὲν στρατιῶται τὰς ἐκείνου ἐνωτισάμενοι ἀπειλὰς προσχωροῦσι τῷ Ταγγρολίπηκι. Τοσαύτης οὖν προσγενομένης ἐκείνῳ καὶ τηλικαύτης δυνάμεως, ἀγείρας ἅπαντα τὸν στρατὸν πρὸς τὸν Μουχούμετ ἠπείγετο, καθολικῇ μάχῃ σπεύδων κρῖναι τὰ πράγματα. Ἄλλὰ κάκεῖνος Σαρακηνοὺς καθοπλίσας καὶ Πέρσας καὶ Καβεῖρους καὶ Ἄραβας καὶ στρατὸν συστησάμενος περὶ πού τὰς πεντήκοντα μυριάδας, φέρων δὲ καὶ πυργοφόρους ἐλέφαντας ἑκατόν, ἔσπευδεν ἀντιμετώπως στήναι τῷ Ταγγρολίπηκι. Ὑπαντιάζει γοῦν αὐτῷ κατὰ τὸν λεγόμενον Ἀσπαχᾶν καὶ γενομένης μάχης καρτερωτάτης ἔπεσον μὲν ἐξ ἐκατέρων πολλοί, πίπτει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Μουχούμετ, οὔτε τόξῳ βληθεὶς οὔτε δόρατι, ἀλλ' ἐφιππαζόμενος καὶ τὸν οἰκεῖον

παραθαρρύνων λαόν, τοῦ ἵππου αὐτῷ ὀλισθήσαντος, σὺν ἐκείνῳ κατενεχθεὶς εἰς γῆν καὶ ἔκτραχλησθεὶς ἔτεθνήκει. Τούτου δὲ καὶ συμπεσόντος, τὸ σὺν αὐτῷ τῶν Περσῶν πλῆθος τῷ Ταγγορόλιπηκι προσεχώρησε καὶ ὁ Ταγγορόλιπηξ ὑπὸ πάντων εὐθύς βασιλεὺς ἀνηγόρευτο τῆς Περσίδος. Ἀναρρηθεὶς δ' ἐκπέμπει καὶ καθαιρεῖ τὴν ἐν τῇ γεφύρᾳ τοῦ Ἀράξιδος φυλακὴν καὶ τὸ ἔθνος τῶν Τούρκων πρὸς τὴν Περσίδα καλεῖ. Ἀνέτου δὲ τῆς ἐς Περσίδα πορείας ἀποδειχθείσης αὐτοῖς καὶ τῆς τοῦ Ἀράξιδος διαβάσεως, ξυνέθεον παμπληθεῖ, πλὴν τῶν ὅσοι πόθῳ τῆς ἑαυτῶν πατρίδος ἀντεποιοῦντο· οἱ καὶ καθελόντες Πέρσας τε καὶ Σαρακηνοὺς αὐτοὶ κύριοι τῆς Περσίδος γεγόνασι, σουλτάνον τὸν Ταγγορόλιπηκα ὀνομάσαντες, ὅπερ σημαίνει παρ' αὐτοῖς βασιλεὺς βασιλέων καὶ παντοκράτωρ. Πάσας οὖν τὰς ἀρχὰς τῶν Περσῶν καὶ Σαρακηνῶν ἀφελόμενος εἰς Τούρκους μετήνεγκε καὶ τὴν Περσίδα πᾶσαν αὐτοῖς καθυπέταξεν. 1.10 Ἄλλ' οὕτω μὲν Ῥωμαίων οἱ Τούρκοι γεγόνασιν ὄμοροι, τὴν Περσῶν ἀρχὴν κατασχόντες. Ἀναγκαῖον δ' ἴσως εἰπεῖν κάκ ποίας ὀρμηθέντες αἰτίας Ῥωμαίους πολεμεῖν ἤρξαντο, καίτοι δεδιότες πρότερον τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον καὶ φρίττοντες ἐκ μόνης τῆς φήμης τὰ τῶν προηγησαμένων τριῶν βασιλέων ἀνδραγαθήματα, τοῦ Φωκᾶ Νικηφόρου φημὶ καὶ Ἰωάννου καὶ τοῦ πορφυρογεννήτου Βασιλείου· ὑπώπτενον γὰρ ἔτι παρὰ Ῥωμαίοις σῶζεσθαι τὴν ἐκείνων ἀρετὴν τε καὶ δύναμιν. Τοῦ Ταγγορόλιπηκος, ὡς ὁ λόγος ἐδήλωσεν, τὴν Περσῶν ἀναδυσαμένου βασιλείαν καὶ πλοῦτου πολλοῦ καὶ στρατευμάτων ἐγκρατοῦς γενομένου καὶ τὰ Σαρακηνῶν ταπεινώσαντος, οἱ πρὶν ὄμοροῦντες Πέρσαις καὶ πολεμοῦντες πρὸς τὸν Μουχούμετ σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ποιούμενοι πόλεμον ἐμελέτων κατὰ Περσῶν. Ἄλλὰ τοῦτο προγνοὺς ἐκεῖνος πρὸς μὲν Πισασίριον τὸν Βαβυλῶνος ἄρχοντα αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ παρετάξατο καὶ διαφόροις μάχαις τοῦτον ἠττήσας καὶ ἀνελὼν κύριος καὶ τῆς Βαβυλωνίων ἐξουσίας ἐγένετο. Πρὸς δὲ Καρβέσην τὸν τῶν Ἀράβων ἀρχηγὸν καὶ Κουτλουμοῦν ἐκπέμπει τὸν τοῦ οἰκείου πατραδέλφου υἱόν, χεῖρα βαρεῖαν αὐτῷ δούς· ὃς ἀπελθὼν καὶ τοῖς Ἄραψι συμβαλὼν ἠττήθη τε καὶ αἴσχιστα ἔφυγεν· ἐπανίων δ' ἐκεῖθεν καὶ μέλλων διένειναι διὰ τῆς Μήδων ἔγγιστα τοῦ Βαασπρακὰν στρατοπεδεῦσαι ἤθελε· δεδιὼς δὲ Ῥωμαίους ἐγκρατοῦντας τότε Μηδίας, πρεσβεύεται πρὸς τὸν τῆς χώρας ἄρχοντα ἣν δὲ τότε Μηδίας ἄρχων ὁ πατρίκιος Στέφανος ὁ Κωνσταντίνου τοῦ παραδυναστεύοντος τῷ τότε βασιλεῖ, ὃν καὶ Λειχουδιὰν ἐκάλου, υἱός, ἀξίων συγχωρηθῆναί οἱ τὴν δίοδον καὶ ὑπισχνούμενος ἄψαυστον καὶ ἀσινῆ τὴν χώραν διατηρῆσαι. Ὁ δὲ τοῖς πρεσβεῦσιν ἐντυχὼν καὶ τὴν παράκλησιν δειλίαν εἶναι ὑποτοπάσας, τὸν ἐγχώριον ἀθροίσας στρατὸν συμβάλλει τοῖς Τούρκοις, ἀπειροπόλεμος ὢν ἐμπειροπολέμοις, καὶ μηδὲν τι ἄξιον λόγου διαπραξάμενος ἠττάται ἅμα τῇ συμβολῇ καὶ πίπτουσι μὲν συχνοὶ τῶν Ῥωμαίων, ἕάλω δὲ καὶ αὐτός. Ἄλλὰ τοῦτον μὲν ὁ Κουτλουμοῦς γενόμενος κατὰ τὸ Ταβρέζιον ἀπεμπολεῖ, αὐτὸς δὲ πρὸς τὸν σουλτάνον ἐπανελθὼν ἀπολογεῖται μὲν περὶ τῆς στρατείας, ὡς ἐν παρόδῳ δὲ ἀφηγεῖται καὶ τὰ περὶ τῆς Μηδίας, ὡς εἴη μὲν χώρα πάμφορος, κατέχεται δὲ ὑπὸ γυναικῶν, τοὺς πολεμήσαντας πρὸς αὐτὸν στρατιώτας ὑπαινιττόμενος. Τούτοις τοῖς λόγοις ὁ σουλτάνος ἐπιρρωσθεὶς δύναμιν κατὰ Ῥωμαίων ἐκπέμπει ἀμφὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας, στρατηγὸν ἐπιστήσας αὐτῇ τὸν ἀδελφόπαιδα Ἀσὰν τὸν λεγόμενον Κωφόν, ἐπισκήψας αὐτῷ τὴν ταχίστην ἐφικέσθαι καὶ τὴν Μηδικὴν, εἰ μὴ προσχωροῖ αὐτῷ, προσκτήσασθαι. Ἐκεῖθεν τοῦ πρὸς Ῥωμαίους πολέμου οἱ Τούρκοι ἀρξάμενοι διετέλεσαν μέχρι τῆς νῦν πολεμοῦντες Ῥωμαίοις. Ἄλλ' ἐπανίτω μοι ὁ λόγος πρὸς τὴν ἀρχῆθεν ἀκολουθίαν. 1.11 Μανουήλ, ὡς εἴρηται, ὁ κουροπαλάτης στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῶν ἑῶν ταγμάτων πρὸς τοῦ Διογένους ἀποδειχθεὶς, περὶ τὴν Χαλτικὴν διατρίβων ἐφυλάττετο τὰς τῶν Τούρκων ἐπιδρομάς. Ἐπεὶ δ' ἀπηγγέλη αὐτῷ παρὰ τῶν σκοπῶν ὡς πλῆθος Τούρκων στρατηγὸν ἔχοντες τὸν Χρυσόσκουλον, ὃς ἐκ σουλτάνων σειρᾶς ὥρμητο, τῆς δ' ἐξουσίας ἀντεποιεῖτο Περσῶν αὐτῷ

προσηκούσης, ἐπίασι τὰς τοῦ Ἀρμενιακοῦ κωμοπόλεις πορθήσοντες, τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ἐχώρει κατὰ τῶν Τούρκων καὶ διεσκεδασμένοις αὐτοῖς ἐντυχῶν ὡς εἰς προνομὴν ἐξιοῦσι ῥαδίως τούτους ἐτρέψατο. Ἐγγιστα δὲ τοῦ στρατοπέδου τῶν Τούρκων ἐν τῷ διώκειν γενόμενος καὶ λόχοις αὐτομάτοις περιπεσὼν καὶ ἐπιπολὺ ἀντισχῶν καὶ γενναίως ἀγωνισάμενος, ἐπεὶ μὴ οἶός τε ἦν καρτερεῖν ἔτι, τῆς Ῥωμαίων φάλαγγος εἰς φυγὴν τραπέισης καὶ διασκεδασθείσης, ὤρμησε καὶ αὐτὸς εἰς φυγὴν, κυκλωθεὶς δ' ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλίσκεται ἅμα τοῖς δυσὶν αὐτοῦ γαμβροῖς τῷ τε Μελισσηνῷ καὶ Ταρωνίτῃ· ἔπεσον δὲ καὶ τῶν λοιπῶν Ῥωμαίων ὀλίγοι. Ἀπαχθεὶς οὖν πρὸς τὸν Χρυσόσκουλον, δεινὸν ὤφτετο μὴ δρᾶσαί τι τοῦ γένους ἐπάξιον, καὶ μέντοι καὶ δέδρακεν ἔργον ἀξιαφήγητον. Διαγνοὺς γὰρ ὡς ἀποστάτης ἐστὶ τοῦ σουλτάνου ὁ τοῦτον νικήσας καὶ τῆς Περσῶν ἐφίεται δυναστείας, δεῖν ᾤθη ἀπόπειραν ποιήσασθαι τούτου. Καὶ προσελθὼν αὐτῷ καταμόνας καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἐξετάζων, ἐπέπερ ἔγνω τὸν ἄνδρα ἐν φόβῳ πολλῷ καθεστῶτα ἠπόρει γὰρ ὡς πρὸς τὸν σουλτάνον ἀξιωμαχοῦ δυνάμεως, ἠπίων ἠπτετο λόγων πρὸς αὐτὸν καὶ δὴ μαλάξας τὸ τούτου σκληρόγνωμον δραστικωτέρων ἐχρήτο λόγων φαρμάκοις πρὸς τὴν δευτέραν ἀπόπειραν. Τὰ δὲ ἦν ὡς ἐπέπερ τῆς βασιλείας ἐρᾷ Περσῶν καὶ πρὸς τὸν κρατοῦντα ταύτην ἀδυνατεῖ παρατάξασθαι, ἄτε σπανίζων ἀξιολόγου δυνάμεως, οὐκ ἂν ποτ' αὐτῷ τὰ κατὰ σκοπὸν ἀποβαίη, εἰ μὴ πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμαίων αὐτομολήσειε κάκεῖνον ζύμμαχον σχοίη καὶ πρὸς τὸ προκείμενον συνεργόν. Ὁ δὲ ξυμβούλῳ τε ἅμα τούτῳ καὶ ὀδηγῷ χρησάμενος ἅμ' αὐτῷ ταχέως τὴν βασιλίδα κατέλαβε καὶ ὁ τοῖς ὅπλοις κρατήσας ἐάλω λόγων δεινότητι. Τοῦτο τὸ ἔργον εἰς μέγα κλέος τὸν κουροπαλάτην ἀνήγαγεν, καὶ γὰρ ἦν ὄντως ἀξιεπαίνετον. Φιλοφρόνως οὖν καὶ ἅμφω ὁ βασιλεὺς ὑπεδέξατο καὶ δωρεαῖς μεγάλαις τετίμηκεν. 1.12 Ἦρος δὲ ἀρχομένου κατὰ τῶν Τούρκων ἐστράτευσεν ἐπαγόμενος ξὺν αὐτῷ τὸν Χρυσόσκουλον· γενομένου δὲ τούτου κατὰ τὴν Βιθυνίαν, ὁ κουροπαλάτης ὠταλγία συσχεθεὶς τετελεύτηκε, μέγα πένθος τῷ βασιλεῖ καταλιπὼν· μάλα γὰρ ἐφίλει τὸν ἄνδρα. Ὁ δὲ Χρυσόσκουλος μικροῦ δεῖν καὶ συναπῆλθεν αὐτῷ· οὕτως ὑπὸ τοῦ πάθους νενίκητο ὡς προέσθαι βούλεσθαι καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν. Ἄλλ' οὕτω μὲν οὗτοι· ἢ δὲ τοῦ κουροπαλάτου μήτηρ ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων διατρίβουσα, ἐπεὶ περὶ τῆς νόσου τοῦ υἱοῦ ἐπέπυστο, ὡς δεινὴ τις καὶ δυσάπαλλακτος αὐτῆς ὑποτοπάσασα, διαπεραιωθεῖσα ταχέως τὴν Βιθυνῶν καταλαμβάνει μητρόπολιν. Μαθοῦσα δ' ὅτι πρὸς τὸ κάκιον προσχωροῖ τῷ παιδί τὰ τῆς νόσου, τὸ ὄρος ὑπερβᾶσα ὅπερ ἐγχωρίως Ἀζαλὰς ὠνόμασται, εὔρε τοῦτον περὶ τὰς ὑπωρείας τούτου ἔν τινι φροντιστηρίῳ ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος Ἄλυπος ὄνομα τῇ μονῇ πρὸς τὴν ἔξοδον ἐπειγόμενον. Βοῆς δ' ἐπὶ τῇ ταύτης εἰσελεύσει γενομένης τοῖς περὶ τὸν κουροπαλάτην, ἐπέπερ ἐώρακεν οὕτως τὴν μητέρα φοιτήσασαν, ἀνήλατό τε σπουδαίως τῆς κλίνης καὶ ταύτην περιπλακεὶς κατησπάζετο, μηδὲν τι φθέγγασθαι δυνηθεὶς ἕτερον, μόνον δὲ αἰτησάμενος ταύτην κοινῆς ἅμφω ἀξιωθῆναι ταφῆς. Ὁ μὲν οὖν αὐθις ἀνακλιθεὶς τετελευτῆκε μετὰ βραχύ. Ἡ δὲ γενναία μήτηρ καὶ μεγαλόψυχος τὴν ὀφειλομένην ὁσίαν ἀποπληρώσασα τῷ υἱῷ καὶ τοσοῦτον πενήσασα ὅσον εἰκὸς τὴν τοιοῦτον παῖδα ἀποβαλοῦσαν στρατιώτην τε ἅμα καὶ στρατηγόν, βραχύ τι τοῦ πάθους ἑαυτὴν ἀνενεγκοῦσα τὸν κλεινὸν ἐκπέμπει Ἀλέξιον συστρατευσόμενον τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ τῇ μητρὶ συνταξάμενος καὶ δακρύων κρουνοὺς ἀφιεὶς ἐπὶ δυσὶν ἐμερίζετο πάθεσι, σπλάγγνω τε μητρικῷ καὶ στρατείας ἐπιθυμίᾳ, καὶ γὰρ ἦν εἶπερ τις ἄλλος φιλοπόλεμός τε καὶ φιλομήτωρ. Ἀπάρας οὖν ἐκεῖθεν τῆς πρὸς τὸν βασιλέα φερούσης ἠπτετο καὶ δὴ φθάνει τοῦτον περὶ τὸ Δορύλαιον σκηνοῦντα καὶ τὸν στρατὸν συναγείραντα. Ὁ δὲ τοῦτον ἰδὼν καὶ ἐν ἀναμνήσει τοῦ πάθους γενόμενος δακρύειν τε ἤρξατο καὶ περὶ τῆς ἐκείνου μητρὸς ἐπυθάνετο καὶ τέλος βιάζεται τοῦτον πρὸς τὴν μητέρα παλινοστήσαι, τοῦτο φράσας· "Ὡς οὐ καλὸν ἐστὶ ταύτην ἐπὶ τοσοῦτῳ

μεγέθει πάθους καταλιπεῖν ἀπαρακλήτον, τῷ πάθει πάθος προσθέντα, τῷ ἐκείνου θανάτῳ τὴν σὴν ἐπὶ μακρὸν ἀποδημίαν". Ταῦτα μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς. Ὁ δ' ἐπειράτο προσμένειν καὶ ξυνέπεσθαί οἱ κατὰ βαρβάρων στρατεύοντι, ἀλλὰ ταῦτα λέγων τὸν βασιλέα οὐκ ἔπειθε, καὶ ἄκοντα γὰρ τοῦτον ἐπαναζεῦσαι πρὸς τὴν μητέρα παρεσκεύασεν. Ὁ μὲν οὖν ἀπήει, ὁ δὲ βασιλεὺς πρόσω χωρῶν τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις συνήθροιζε καὶ πρὸς τὸν πόλεμον αὐτὰς ἐξηρτύετο. 1.13 Γενόμενος δὲ περὶ τὴν Καππαδοκῶν, τοὺς ἀρίστους ἅμα τῶν στρατηγῶν ἐπ' ἐκκλησίαν ἐκάλει καὶ βουλήν περὶ τοῦ πολέμου προὔτιθει, πυνθανόμενος εἰ χρὴ τὴν Περσίδος ἐλαύνειν κάκεισε τοῖς Τούρκοις συμπλέκεσθαι ἢ μένοντα ἐπὶ τῆς ἰδίας τὴν ἐκείνων ἔλευσιν ἀναμένειν· ἠγγέλλετο γὰρ ἤδη καὶ ὁ σουλτάνος ἐξελθεῖν τῆς Περσίδος καὶ σχολῇ καὶ βιάδην κατὰ Ῥωμαίων χωρεῖν. Τοῖς μὲν οὖν ἐδόκει, ὅσοι θρασύτερόν πως διέκειντο καὶ κολακικώτερον, μὴ μένειν, ἀλλ' ἀπιέναι καὶ συμπλέκεσθαι τῷ σουλτάνῳ εἰσιόντι ἐν Βατάνοις τῆς Μηδίας. Τῷ μαγίστρῳ δὲ Ἰωσήφ τῷ Ταρχανειώτῃ κατάρχοντι τότε ταγμάτων πολλῶν καὶ τῷ δουκὶ πάσης δύσεως Νικηφόρῳ τῷ Βρυεννίῳ παντάπασιν ἐδόκει τὰ τοιαῦτα βουλευόμενα σφάλλεσθαι καὶ ἐξελιπάρουν τὸν βασιλέα, εἰ οἷόν τε εἴη, προσμένειν καὶ τοὺς πολεμίους ἔλκειν πρὸς ἑαυτὸν τὰς πέριξ πόλεις κατοχυρώσαντα καὶ τὰς πεδιάδας ἐμπρήσαντα, ὥστε σπανίζειν τοῖς πολεμίσι τὰ ἐπιτήδεια· εἰ δὲ μὴ τοῦτο, κὰν γοῦν καταλαβεῖν τὴν Θεοδοσίου πόλιν κάκεισε στρατοπεδεύσαντα προσμένειν τοὺς πολεμίους, ὥστ' ἀπορία τῶν ἀναγκαίων τὸν σουλτάνον ἀναγκασθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις συμπλέκεσθαι ἔνθα Ῥωμαίους ξυμβαλεῖν πρὸς πόλεμον συμφέρον ἐστίν. Ἄλλ' ἐδόκουν παρὰ κωφῷ ἄδειν καὶ τὰ τῶν κολάκων ἐνίκα καὶ δέον ἀνδράσι τὴν οἰκείαν ἀρετὴν παραστήσασιν ὑπακούειν, ὁ δὲ τοῖς κόλαξι μᾶλλον προσεῖχεν ἢ τοῖς ὀρθὰ συμβουλευούσιν, ἐπλημένος τοῖς προλαβοῦσι τροπαιοῖς καὶ μέγα ἐπὶ τούτοις φρονῶν, καὶ γὰρ τό τε Μέμπετ φρούριον εἶλε καὶ Τούρκων ἀποσπάσι προνομευόντων ἐντυχῶν ἐτρέψατό τε τούτους καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλεν, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ ἐζώγησε. Τούτοις οὖν ἐπαιρόμενος καὶ θαρρήσας πέρα τοῦ δέοντος ἄτε καὶ πλείονα τῶν προτέρων ἐπαγόμενος ξυμμαχίαν καὶ δύναμιν, ἄρας ξὺν παντὶ τῷ στρατεύματι τὴν εὐθὺ Περσίδος ἤλαυνε καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἐχώρει. 1.14 Γενομένῳ δὲ τούτῳ περὶ τὸ Μαντζίκερτον ὁ Βασιλάκιος ὑπηντίαζε, στρατὸν ἐπαγόμενος οὐκ ὀλίγον ἐκ Συρίας καὶ Ἀρμενίας, ὃς Ῥωμαλέος μὲν ὦν καὶ τὴν χεῖρα γενναῖος, θρασύς δὲ ἄλλως καὶ δυσκάθεκτος ταῖς ὀρμαῖς καὶ τὸν βασιλέα κολακεύειν βουλόμενος οὐδὲν ὑγιὲς ἐρωτώμενος ἀπεφθέγγετο. Τοῦ γὰρ βεστάρχου Λέοντος τοῦ Διαβατηνοῦ γράμματα τῷ βασιλεῖ πεπομότος, ὡς ὁ σουλτάνος, φησί, τὴν ἐκστρατείαν πυθόμενος καὶ δείσας τὴν δύναμιν, τὴν Περσίδα καταλιπὼν ἄπεισι φεύγων εἰς Βαβυλῶνα, τούτοις ὁ βασιλεὺς τοῖς λόγοις ἀναπεισθεῖς, διχῆ τὸ στράτευμα διελὼν τὴν μὲν τῶν δυνάμεων αὐτόθι κατεῖχε, τὴν δὲ πρὸς τὸ Χλέατ ἐξαποστέλλει, στρατηγὸν ἐπιστήσας αὐτοῖς τὸν μάγιστρον Ἰωσήφ τὸν Ταρχανειώτην, ἄνδρα δεινὸν μὲν στρατιωτικοῖς βουλεύμασι τε καὶ στρατηγήμασιν, ἀπρόθυμον δὲ τότε παντάπασιν ὄντα, καὶ τῷ βασιλεῖ παραινοῦντα εἶσω τὰς δυνάμεις ἀπάσας κατέχειν καὶ μὴ μερίζειν τὸ στράτευμα, ἀγχοῦ τῶν ἐναντίων στρατοπεδευόντων· ὅς, ὡς ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε, τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν πρὸς τὸ Χλέατ ἠπεύγετο· πόλις δὲ τὸ Χλέατ ὑπὸ τοὺς Τούρκους τελοῦσα καὶ φρουρὰν ἔχον ἀποχωρῶσαν ἔνδοθεν Τούρκων. Ἄλλ' οὕτω τρίτης διελεύσεως ἡμέρας τοῖς ἐπὶ χόρτου συλλογὴν ἐξιοῦσιν ἐπιτίθενται Τούρκοι καὶ τινὰς μὲν ἀναιροῦσιν, ἐνίους δὲ καὶ ζωγοῦσι. Τοῦ ξυμβάντος γοῦν ἀπαγγελθέντος τῶν βασιλεῖ, εὐθὺς ὁ Βασιλάκης μετεκέκλητο καὶ περὶ τῶν Τούρκων ἐπολυπραγμονεῖτο, τίνες τε εἶεν οἱ τὰς ἐπιθέσεις ποιούμενοι καὶ ὅθεν γῆς ἦκοντες. Ὁ δὲ τῇ συνήθει θρασύτητι καὶ πάλιν χρησάμενος τοὺς ἐκ τοῦ Χλέατ ἦκειν ἐφ' ἀρπαγῇ διενίστατο. Ἐλαθεν οὖν οὕτω τὸν βασιλέα ἢ τοῦ σουλτάνου ἔφοδος οὐ μακρὰν τοῦ στρατοπέδου

όντος καὶ τὰ τοῦ πολέμου εὖ διατιθεμένου. Βουλόμενος γὰρ τὸν βασιλέα ὑπαγαγεῖν εἰς τὰ ἔμ προσθεν καὶ ἐντὸς ἀρκύων ποιήσασθαι, προδρόμους ἐξέπεμπε, οἱ προέτρεχόν τε τοῖς ἵπποις περὶ τὸν τῶν Ῥωμαίων χάρακα καὶ αὐθις ἀνθυπενόστουν ὡσπερ δρασμὸν ποιούμενοι καὶ τοῦτο πολλάκις ποιῶντες ἐνίους τῶν στρατηγῶν συνηρπάκασιν, ὧν ὁ πρῶτος ὁ Βασιλάκης ἦν. Σπεύδων γὰρ οὗτος τὸν βασιλέα πληροφορησάμενος ὡς οὐκ ἐκ τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος εἶεν οἱ τὰς ἐκδρομὰς ποιούμενοι, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐνοικούντων τῷ Χλέατ, ἦτι συγχωρηθῆναί οἱ τοῦ χάρακος ἐξελεῖν καὶ τὸν ἀκινάκην σπασάμενος καὶ μυωπίσας τὸν ἵππον ἀσυντάκτως ἐχώρει κατὰ τῶν πολεμίων καὶ οἱ περὶ αὐτὸν εἶποντο οὐ κατὰ τάξιν, ἀλλ' ὡσπερ ἔτυχεν ἕκαστος. Ἀμέλει καὶ τὴν ἄτακτον τούτων φορὰν οἱ πολέμιοι θεασάμενοι προσεποιήσαντο φεῦγειν· ἐπεὶ δὲ πόρρω τοῦ χάρακος εἶδον αὐτοὺς ἐξέλασαντας, τοὺς χαλινούς ὑποστρέψαντες καὶ διεσκεδασμένοις αὐτοῖς προσβαλόντες νικῶσιν αὐτοὺς κατὰ κράτος καὶ πίπτουσι μὲν πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν, ὡς μικροῦ δεῖν μηδ' ἄγγελον, ὃ δὴ λέγεται, διασωθῆναι τῆς συμφορᾶς, ἐάλω δὲ καὶ ὁ Βασιλάκης. 1.15 Ἐπεὶ δ' ἀπηγγέλη τῷ βασιλεῖ ὡς ὁ Βασιλάκης ἀσυντάκτως τοῦ χάρακος ἐξελεθῶν κατὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνει τὸν δοῦκα πάσης δύσεως μετακαλεσάμενος τὸν Βρυέννιον τοῦ ἀριστεροῦ τηνικαῦτα κατάρχοντα κέρατος, ἐκπέμπει τοῦτον μετὰ τῆς οἰκείας δυνάμεως ἀπιέναι τὴν ταχίστην κελύσας, ὡς εἴ τι δεινὸν ἐπισυμβαίῃ τῷ Βασιλάκῃ ἐπαμύνηται τούτῳ καὶ τῆς ἐκτροπῆς ἐπαμύνηται· ἤδη γὰρ ἐν αἰσθήσει γενέσθαι ἤρξατο τοῦ κακοῦ. Ὁ μὲν οὖν ἀπῆει καὶ τὰς δυνάμεις ἐξῆγε τοῦ χάρακος· ἐξίων οὐδένα μὲν ἐώρα φίλων ἢ πολεμίων, σπεύδων δ' ἐπὶ τὰ πρόσω παραχωρῶν ἤρξατο ἤδη ὄραν περὶ γηλόφους πολεμίους συνεστηκότας· βραχὺ δὲ προῖων καὶ νεκροῖς ἐνέ τuche σώμασι καὶ ἠπόρει τί ποτ' ἂν ὁ Βασιλάκης γέγονεν· ἐντυχῶν δὲ στρατιώτῃ ἔτι ἐμπνέοντι ἐπυθάνετο ποῦ ποτ' ἂν εἴη ὁ Βασιλάκης καὶ τί τὸ περὶ αὐτοὺς δρώμενον. Ὁ μὲν ἀπήγγελλε συμβάντα, οἱ Τούρκοι δὲ πανταχόθεν συνέθεον καὶ κυκλοῦν ἐπειρῶντο τὴν φάλαγγα. Αἰσθόμενος τοῦτο ὁ δοῦξ παρεκάλει τοὺς στρατιώτας ἄνδρας ἀγαθοὺς ὀφθῆναι καὶ μηδὲν τι δρᾶσαι τῶν ἀγενῶν καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀνάξιον γενναιότητος. Στρέψας οὖν τὴν φάλαγγα ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον συντεταγμένως ἐχώρει, τῶν ἐπιόντων μηδένα λόγον ποιούμενος· ὡς δ' ἔγγιστα τοῦ χάρακος γέγονε, μέρος ἀναλαβὼν τῆς φάλαγγος καὶ τοὺς ἄλλους προσμείνει κελύσας, ἐξαίφνης κατὰ τῶν ἐπιόντων ἐπήλασε καὶ ῥαδίως τούτους ἐτρέψατο. Ἐπεὶ δὲ τοὺς λοιποὺς ἐώρα συνθέοντας παμπληθεῖ, πάντας ἀναλαβὼν ὑπέστρεψε πρὸς τὴν φάλαγγα· ἐπιθεμένων δ' αὐτῷ τῶν Τούρκων καὶ κυκλωσάντων, δόρατι μὲν ἐτρώθη κατὰ τῶν στέρνων, βέλεσι δὲ δυσὶ κατὰ τῶν μεταφρένων· ἠρωϊκῶς δ' ἀγωνισάμενος πρὸς τὴν φάλαγγα διασέσωστο καὶ ζὺν αὐτῇ κατέλαβε τὸ στρατόπεδον· ἀπελθὼν δὲ πρὸς βασιλέα καὶ τὰ ζυμβάντα διηγησάμενος ἐκελεύσθη πρὸς τῆ σκηνῇ γενέσθαι καὶ θεραπεύειν τὰ τραύματα, καὶ τότε μὲν ἔμεινε παρὰ τῆ σκηνῇ. 1.16 Ἡμέρας δ' ἤδη διαγελώσης καὶ τοῦ ἡλίου ὀρίζοντα ὑπερβαίνοντος, αὐθις μετεκαλεῖτο παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος· ὁ δ' ἀπῆει τῶν τραυμάτων καταφρονήσας. Ὡς δὲ βουλή προετέθη ἢ πολεμεῖν ἢ εἶσω τὰς δυνάμεις κατέχειν, τοῖς μὲν ἐδόκει συνετῶς ἄγαν εἶσω μένειν τοῦ χάρακος καὶ τὰς δυνάμεις ἐκ τοῦ Χλέατ μεταπέμπεσθαι, τοῖς δὲ κόλαξι τάναντία. Εἰ μὲν καὶ οὕτω φρονοῦσιν, οὐκ ἔχω λέγειν· τέως δ' ἔδοξε καὶ αὐθις ἐνίκα τὰ χερεῖονα. Ἐξάγειν οὖν τὰς δυνάμεις ἐγένετο. Οἱ δὲ γε Τούρκοι κραταιότεροι αὐθις καὶ μετὰ πλείονος ἐπήρχοντο τῆς χειρός· καὶ δὴ προσβάλλουσι ταύταις καὶ μάχης συστάσης πίπτουσι μὲν τῶν Τούρκων συχνοί, πίπτουσι δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων πλεῖστοι· ἐτρώθη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Βρυέννιος πολλαχοῦ τοῦ σώματος, ἀλλὰ δεινὸς ὧν περὶ τὰ στρατηγικὰ τὸ πλεῖστον τῆς φάλαγγος ἀσινὲς διεσώσατο. Ὁρῶν δ' ἐπιόντας τοὺς Τούρκους ὁ βασιλεὺς ἐξῆγε καὶ αὐτὸς τὰς δυνάμεις ὡς ἐπὶ πόλεμον καὶ παρετάττετο πρὸ τοῦ χάρακος· ἠγεῖτο δὲ

τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρατος ὁ Ἄλυάτης, ἀνὴρ Καππαδόκης καὶ συνήθης τῷ βασιλεῖ, τοῦ δ' εὐωνύμου αὐτὸς ὁ Βρυέννιος, τὸ δὲ μέσον τῆς φάλαγγος εἶχεν ὁ βασιλεὺς· οὐραγεῖν δὲ ἐτέτακτο ὁ τοῦ καίσαρος υἱὸς ὁ πρόεδρος Ἀνδρόνικος, τὰς τε τῶν ἐταίρων τάξεις ἔχων καὶ τὰς τῶν ἀρχόντων, ἀνὴρ καὶ γένους λαμπροῦ καὶ πᾶσι κομῶν τοῖς καλοῖς· φρονήσει γὰρ τῶν ἡλικίων ἀπάντων ὑπέρτερος καὶ ἀνδρικότατος εἶπερ τις ἄλλος καὶ ταῖς στρατηγικαῖς ἐντραφεῖς μελέταις, οὐ πάνυ δὲ φιλίως ἔχων πρὸς βασιλέα. 1.17 Οἱ δὲ Τοῦρκοι τὸν βασιλέα βλέποντες παρατάττοντα τὸν στρατόν, οὐ κατὰ φάλαγγας οὐδὲ κατὰ λόχους οὐδὲ γὰρ ἐβούλοντο Ῥωμαίοις εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἡσύχασαν· ἀλλ' ὁ μὲν σουλτάνος πόρρω που ἰστάμενος τὰ πρὸς πόλεμον διετάττετο, ἀνδρὶ δέ τι ἐκτομῖα τὰ μέγιστα παρ' αὐτῷ δυναμένω, Ταράγγης τούτῳ τὸ ὄνομα, τὰς πλείστας δυνάμεις παραδοὺς κύριον τοῦ πολέμου τοῦτον ἀπέδειξεν. Ὁ δὲ εἰς πολλὰ μέρη τὸ στρατεύμα διελὼν προλοχισμούς τε ἐποίει καὶ ἐνέδρας συνίστα καὶ περιέναι τὰς τάξεις Ῥωμαίων ἐπέταττε καὶ τοῖς τοξεύμασι χρῆσθαι πάντοθεν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, τῶν ἵππων αὐτῶν βαλλομένων, ἠναγκάζοντο ἔπεσθαι καὶ δὴ εἶποντο, φεύγειν δοκούντων ἐκείνων· εἰς δὲ τοὺς λόχους καὶ τὰς ἐνέδρας περιπίπτοντες μεγάλως ἐβλάπτοντο. Τοῦ βασιλέως δὲ τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων βουλομένου κίνδυνον ἀναδέξασθαι, βάδην ἐπομένου καὶ προσδοκῶντος φάλαγγα Τούρκων εὐρεῖν καὶ αὐτῇ συρραγῆναι καὶ οὕτω κριθῆναι τὰ τοῦ πολέμου, οἱ Τοῦρκοι πανταχόθεν διεσκεδάννυντο· ὑποστρέψαντες δὲ μετὰ ῥύμης σφοδρᾶς καὶ κραυγῆς ἐπελθόντες Ῥωμαίοις τρέπουσι τὸ δεξιὸν κέρασ. Εὐθύς δ' ἀνεχώρουν καὶ οἱ περὶ τὴν οὐραγίαν καὶ τὸν βασιλέα οἱ Τοῦρκοι κυκλώσαντες ἔβαλλον πάντοθεν. Ὁρμήσαντος δὲ τοῦ εὐωνύμου κέρατος ἐπαρήγειν οἱ Τοῦρκοι ἐκώλυον· κατὰ νώτου γὰρ οὗτοι γενόμενοι καὶ τοῦτο κυκλώσαντες φυγεῖν κατηνάγκασαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς παντάπασιν ἔρημος ἀποληφθεὶς βοήθειας τὸ ξίφος ἐγύμνωσεν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ πολλοὺς μὲν ἀνείλε, τοὺς δὲ καὶ φυγεῖν κατηνάγκασε· κυκλωθεὶς δ' ὑπὸ τῶν πολεμίων τοῦ πλήθους τὴν χεῖρα τιτρώσκειται καὶ γνωσθεὶς ὑπ' αὐτῶν ὅστις ἐστὶ κύκλῳ περιστοιχίζεται πάντοθεν, καὶ τοξεύεται μὲν ὁ ἵππος αὐτοῦ καὶ ὀλισθήσας πίπτει, συγκαταβάλλει δὲ καὶ τὸν ἐπιβάτην, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον δορυάλωτος ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων γίνεται καὶ πρὸς τὸν σουλτάνον ἀποκομίζεται δέσμιος, οὐκ οἶδ' οἷσιν λόγοις τοῦτο τῆς θείας προνοίας οἰκονομησάσης. Ἐάλω δὲ καὶ λοιπὸν μοῖρα τῶν ἀρχόντων οὐκ ὀλίγη· τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν μαχαίρας ἔργον γεγόνασιν, οἱ δὲ διεσώθησαν· ἐάλω δὲ καὶ τό τε στρατόπεδον ἅπαν καὶ ἡ σκηνὴ ἢ βασιλείος καὶ τὰ χρήματα καὶ τῶν βασιλικῶν παρασῆμων τὰ κάλλιστα, ἐν οἷς καὶ ὁ πολυθρύλλητος μάργαρος ἦν, ὃν Ὁρφανὸν κατωνόμαζον. Οἱ δ' ἐκ τῆς μάχης διασωθέντες ἄλλος ἄλλαχοῦ διεσπάρησαν, τὴν ἰδίαν ἕκαστος καταλαβεῖν σπεύδοντες. 1.18 Οὐ πολλαὶ δ' ἡμέραι διεληλύθεσαν καὶ τῶν διαδράντων τὸν πόλεμον ἄγγελός τις προλαβὼν τὸ δεινὸν ἐν τῇ πόλει ἀπήγγειλε καὶ αὐθι ἄλλος καὶ ἐπὶ τούτοις τρίτος καὶ τέταρτος, σαφὲς μὲν οὐδὲν ἀπαγγέλλειν ἔχοντες, αὐτὸ δὲ μόνον τὸ δεινὸν ἐξηγούμενοι καὶ ἄλλος ἄλλως διερμηνεύοντες· οἱ μὲν γὰρ αὐτὸν τὸν βασιλέα τεθνηκέναι κατήγγελλον, οἱ δὲ ἐάλωκέναι, οἱ δὲ τετρωμένον τοῦτον ἰδεῖν καὶ κατὰ γῆς ἐρριμμένον, οἱ δὲ δέσμιον ἀπαγόμενον εἰς τὸ τῶν ἐναντίων στρατόπεδον. Ἐπὶ συμβούλοις οὖν ἐν τῇ βασιλίδι τὰ πράγματα γίνεται καὶ ὁ καῖσαρ εὐθύς μετεκέκλητο περὶ Βιθυνίαν διάγων καὶ σχολάζων κυνηγεσίῳ διὰ τὸ ὑπόπτον εἶναι τῷ βασιλεῖ· μήπω δὲ τούτου καταλαβόντος, ἢ βασιλὶς διηρώτα τί ποτε ἄρα χρή πράττειν. Ἔδοξεν οὖν πᾶσιν ἐκείνων μὲν τέως εἶσαι, εἴτε ἐάλω εἴτε τέθνηκεν, ἑαυτῇ δὲ καὶ τοῖς παισὶ κρατύνεσθαι τὴν ἀρχήν. Ἔτι δὲ μετεώρου ὄντος τοῦ πράγματος, γίνεται κοινωνὸς ὁ καῖσαρ· ὁ δὲ τὴν τε κοινοπραγίαν ἀσπάζεται καὶ συμπράττειν ἀμφοτέρους ὅσα τῇ βασιλείᾳ προσήκει πράγματα τὴν τε μητέρα καὶ τὸν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν ἀποφαίνεται καὶ τὸν μὲν ὡς τεκοῦσαν σεβάζεσθαι, τὴν δὲ κοινῇ μετὰ τοῦ παιδὸς τὴν

τῶν ὅλων ποιῆσθαι οἰκονομίαν. Οὕτω μὲν καὶ τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ ἐδόκει καὶ
ξυνηθῆτο τῷ τοῦ θεοῦ σκοπῷ· ἄλλ' οἱ τῶν κοινῶν κατατροφᾶν πραγμάτων
βουλόμενοι καὶ κέρδους ἔνεκα τοῦ σφετέρου τὰ περὶ τὴν ἀρχὴν πραγματεύεσθαι τὴν
μὲν εἰς μοναρχίαν ἠρέθιζον, τὸν δ' ὀπλίζειν ἔσπευδον κατὰ τῆς μητρὸς. 1.19 Ἄλλ'
οὕτω τούτου κατευνασθέντος τοῦ κύματος, ἕτερον ἠγείρετο καὶ ἐπωρύετο. Ὁ γὰρ
Περσῶν ἀρχηγός, ἐπειδὴ τὸν βασιλέα Ῥωμαίων δορυάλωτον ἐθεάσατο, οὐκ ἐπήρθη
τῷ κατορθώματι, συνεστάλη δὲ μᾶλλον τῷ εὐτυχίματι καὶ μετριάζει τῇ νίκῃ
τοσοῦτον ὅσον οὐδεὶς ἐνενόησε· παραμυθεῖται τὸν ἐαλωκότα, κοινωνεῖ τραπέζης,
λύει αὐτῷ τῶν δεσμοτῶν οὐς ἐβούλετο, τελευταῖον καὶ αὐτὸν τῆς αἰχμαλωσίας
ἐλευθεροῖ καὶ σύμβολα κήδους πεποηκῶς καὶ ὑποσχέσεις παρ' ἐκείνου λαβῶν
ἐνωμότους οὐκ ἀναξίας Ῥωμαίων ἐβούλετο γὰρ ὁ βασιλεὺς. μᾶλλον τεθνάναι ἢ
ἀναξίας συμβιβάσεις ποιῆσθαι τῆς ἑαυτοῦ γενναιότητος, αὐθις ἐπὶ τὴν ἰδίαν
ἐκπέμπει ἀρχὴν μεθ' ὅσης ἂν εἴποι τις προπομπῆς καὶ δορυφορίας, ὅπερ δὴ
ἀρχέκακον ἐγεγόνει καὶ πολλῶν συμφορῶν αἰτιώτατον. Τυχῶν γὰρ ὁ βασιλεὺς
παραδόξως ὥνπερ οὐκ ἤλπιζεν, ἀπραγματεύτως ὤθη τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων
λήψεσθαι αὐθις καὶ ὥσπερ αὐτάγγελος τοῦ μετὰ τὸ μέγιστον ἐκείνο ἀτύχημα
εὐτυχίματος τῇ βασιλίδι καθίστατο γράμμασι τῆς ἰδίας χειρὸς ἃ συμβεβήκει τούτῳ
σημειωσάμενος. Θόρυβος οὖν καὶ συνδρομὴ εὐθύς περὶ τὰ βασίλεια, τῶν μὲν
θαυμαζόντων τὸ γεγονός, τῶν δὲ ἀπιστούντων τῷ πράγματι· μετέωρος δὲ ἦν καὶ ἡ
βασιλὶς σκεπτομένη τί ποτ' ἂν δράσειε καὶ τὸ περὶ αὐτὴν εὖνουν συγκαλουμένη
παρεσκεύαζε σκέμματα. 1.20 Ἐν τούτῳ δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων δείσας ὁ καῖσαρ
περὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῖν ἀδελφοπαίδοις μὴ καὶ τι πάθοιεν δεινὸν τοῦ Διογένους αὐθις
κατασχόντος τὴν βασιλείαν, τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν φύλακας εὐθύς οἰκιοῦται· τοῦτο
δὲ τὸ γένος ὠρμητο ἐκ τῆς βαρβάρου χώρας τῆς πλησίον ὠκεανοῦ, πιστὸν δὲ
βασιλεῦσι Ῥωμαίων ἀρχῆθεν, ἀσπίδηφόρον ξύμπαν καὶ πέλεκύν τινα ἐπὶ ὤμων
φέρον. Δίχα οὖν αὐτοὺς διελὼν, τοῖς μὲν ἐκέλευσε τοῖς υἱέσιν ἔπεσθαι καὶ τὰ
κελευσθέντα πληροῦν, τοῖς δὲ ξυνέπεσθαι οἱ καὶ ὀδηγῶ τούτῳ χπῆσθαι πρὸς τὴν
μελετωμένην ἐγχείρησιν. Ἄλλ' οἱ μὲν περὶ τὸν κλεινὸν Ἀνδρόνικόν τε καὶ
Κωνσταντίνον οὕτω γὰρ ὠνομάζοντο ἄμφω τῷ παῖδε τοῦ καίσαρος περιστάντες τὸν
βασιλέα καὶ χορὸν περὶ αὐτὸν ἐλίξαντες, ἀθρόον ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα τῶν ἀνακτόρων
ἀνάγουσιν, ἡγουμένων τῶν παίδων τοῦ καίσαρος καὶ αὐτοκράτορα τὸν Μιχαὴλ
ἀναγορευόντων. Οἱ δὲ περὶ τὸν καῖσαρα κτυπήσαντες τὰς ἀσπίδας ἀθρόοι καὶ
βαρβαρικὸν ἀλαλάξαντες τὰς τε ῥομφαίας πρὸς ἀλλήλους συντρίψαντες τε καὶ
συγκροτήσαντες περὶ τὴν βασιλίδος ἐχώρουν σκηνήν. Ἡ δὲ τοῦ θορύβου καὶ τῆς
κραυγῆς αἰσθημένη οὐδὲ καθεκτὴ ἔτι ἦν, ἀλλὰ τῆς κεφαλῆς περιελομένη τὸ
κάλυμμα ἐπὶ τι οἶκημα ἄδυτον ἐμπερὲς σπηλαίῳ ἐξώρμα, καὶ ἡ μὲν ἐδεδύκει τῷ
φωλεῷ, οἱ δὲ περιεστήκεισαν τὸ στόμιον ἀλαλάζοντες καὶ φόβον μέγιστον αὐτῇ
ἐπισείοντες, καὶ μικροῦ ἂν ἐτεθνήκει, εἰ μὴ ὁ καῖσαρ εἰσδύς τὸ πολὺ τοῦ φόβου αὐτῇ
διελύσατο. Ξυμβούλευε γοῦν ἀπιέναι τῶν ἀνακτόρων αὐτὴν, μὴ καὶ πάθη τι τῶν
ἀνηκέστων πρὸς τῶν φυλάκων· ἡ δὲ ἐπειθετό τε καὶ κατῆι ὡς ἐπὶ θάλασσαν καὶ εἰς
τὸν δρόμωνα τὸν βασιλικὸν εἰσελθοῦσα ἀπήει ἔνθα οἰκεῖν κατακέκριτο, εἰς ὅπερ
αὕτη δηλαδὴ τοῦ Στενοῦ πρὸς τῇ θαλάσῃ τέμενος τῇ Θεοτόκῳ ἰδρύσατο. Οὕτω
συχνὸς παρερρῆ καιρὸς καὶ δεύτερον κατ' αὐτῆς δόγμα γίνεται εἰς τὴν μοναδικὴν
αὐτὴν μετατεθῆναι ζωὴν καὶ αὐτίκα δὴ καὶ τοῦτο τετέλεστο, ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τὴν
βασιλίδαν εἰς τοῦτο συντέτακται. 1.21 Διογένης δ' ὁ βασιλεὺς τῆς αἰχμαλωσίας
ἀπολυθεὶς δεινὸν ἠγεῖτο εἰ μὴ αὐθις τῆς ἀρχῆς ἐπιλάβοιτο καὶ δὴ πέμπων εἰς τὰς
ἀπανταχοῦ πόλεις καὶ χώρας στρατεύματά τε συνήθοιζε καὶ χρήματα εἰσεπράττετο·
ἤδη δὲ πλήθους αὐτῷ συνερρηκός τε στρατηγικῆς φάλαγγος, τὸ διὰ πάσης γλώττης
βώμενον πόλισμα, φημὶ δὴ τὴν Ἀμάσειαν, μετὰ παντὸς τοῦ στρατοπέδου

καταλαμβάνει. Ἄλλα τοῦτο μαθόντες οἱ περὶ τὸν βασιλέα τε καὶ τὸν καίσαρα ἐσκόπουν τίνα τούτῳ ἀντίπαλον καταστήσειαν. Ἔδοξεν οὖν τῶν τοῦ καίσαρος υἱέων τῷ νεωτέρῳ τὸ Ῥωμαϊκὸν πιστεύειν στρατόπεδον, ἀνδρὶ καὶ τὴν χεῖρα γενναίῳ καὶ τὴν σύνεσιν ὄξει τε καὶ θαυμασίῳ. Ὁ δὲ τὰς δυνάμεις λαβὼν ἐχώρει κατὰ τοῦ Διογένης καὶ ἀγχοῦ κατὰ τῆς Ἀμασείας γενόμενος πρῶτα μὲν συνέιχε τὸ στρατεύμα καὶ ἀκροβολισμοῖς ἐχρήτο καὶ πάντα τρόπον ἐμηχανᾶτο ἢ αἰρήσειν τὸν Διογένην ἢ ἐξελάσειν τῆς πόλεως. Ὁ δέ, στενοχωρούντων τῶν πραγμάτων αὐτῷ, ἠναγκάσθη τὰς δυνάμεις ἐξαγαγεῖν καὶ παρατάττεσθαι πρὸς τὸν Δούκα. Μίγνυνται οὖν ἀμφοτέρω τὰ στρατόπεδα καὶ πίπτουσιν ἑκατέρωθεν πλεῖστοι τῶν στρατιωτῶν, ἑκατέρωθεν γενναίως ἀγωνιζομένων. Φεύγουσι δ' ὅμως οἱ περὶ τὸν Διογένην, τοῦ Δούκα Κωνσταντίνου γενναιότερον προσβαλόντος τοῖς κατὰ μέτωπον ἰσταμένοις καὶ τὴν ἐκείνων ὠθήσαντος φάλαγγα. Πίπτουσιν οὖν πολλοὶ τῶν περὶ τὸν Διογένην, αὐτὸς δὲ διαφεύγει καὶ σὺν ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτὸν εἰς τι κλείεται φρούριον. Τοῦτο πρῶτον θάρσους αἴτιον τοῖς περὶ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ γίνεται καὶ Διογένης ἐντεῦθεν ἀρχὴν λαμβάνει τῆς καταλύσεως καὶ ἐάλω ἂν αὐτίκα, εἰ μὴ τι ἄλλο συνεμπεπτώκει. Ἄνθρωπος γάρ τις ἐξ Ἀρμενίας τὸ γένος ἀνέλκων, τὴν γνώμην βαθύς, τὴν χεῖρα γενναίως Χατατούριος ἦν, ἀρχὴν τίνα παρὰ τοῦ Διογένης τῶν μεγίστων λαβὼν, ὀπηνίκα ἐκεῖνος βασιλεὺς Ῥωμαίων ἐχρημάτιζε, χάριτας αὐτῷ ἐπὶ τοῦ δυστυχήματος ἀνθομολογούμενος, στρατιώτας συχνούς ἐπαγόμενος πρόσεισι τούτῳ, καὶ θαρρεῖν παρακελευσάμενος καὶ τὰ μέγιστα ὑποσχόμενος, ἀντικαθίστασθαι μὲν τοῖς περὶ τὸν Δούκα Κωνσταντῖνον στρατεύμασιν οὐκ ἔτι ἔα, εἰς δὲ τὴν τῶν Κιλικίων χώραν ἀπαγαγὼν καὶ τὰ τέμνη τῆς Κιλικίας αὐτοῦ προβαλόμενος, στρατόν τε αὐτῷ ἐξαρτῦει καὶ χρήματα δίδωσι καὶ ὀπλίζει μὲν πρότερον, εἴτ' ἐν καιρῷ μάχεσθαι πρὸς τὸν ἀντίπαλον στρατεύμα ταμιεύεται. 1.22 Ἐν βουλευμασὶ τοίνυν καὶ αὐτῶν τὰ κατὰ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ καὶ τὸν καίσαρα καὶ οἱ τῆς συγκλήτου λογάδες ἠθροίζοντο καὶ τοῖς μὲν σπεύσασθαι πρὸς τὸν Διογένην ἐδόκει καὶ μέρους αὐτῷ τῆς ἀρχῆς παρακεχωρηκέναι, τοῖς δὲ πολεμεῖν καὶ ἔτι ἐδέδοκτο καὶ μηδεμίαν ἀφορμὴν αὐτῷ τῆς εἰς τὴν βασιλείαν εἰσαγωγῆς παρασχεῖν. Ἐπράττετο μὲν οὖν πρῶτον τὰ τῆς εἰρήνης καὶ γράμματα παρὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ πρὸς ἐκεῖνον μετὰ πρεσβέων ἐξαπεστέλλοντο, κακῶν ἀμνηστῖαν τούτῳ ἐπαγγελλόμενα. Ὁ δὲ εἰκότως ὥσπερ ὕβριοπαθεῖ ὅτι συμπάθειά τις αὐτῷ ἀπηγγέλλετο μηδὲν ὅλως τῶν κακῶν πλημμελήσαντι, εἰς ἀποκρίσεις δὲ καθιστάμενος, οὔτε τῆς βασιλείας ἀπείχετο καὶ τὰ μέγιστα διετεινέτο ἀδικεῖσθαι. Ἄλλα τὰ κατὰ τὸν Διογένην ἐπράττετο τῆδε. Ὁ δὲ τοῖς καλοῖς βασκαίνων ἀεὶ διωγμὸν τίνα ἐξήγειρε κατὰ τῶν Κομνηνῶν καὶ ὅστις λεκτέον. Ἄνδρα τινὰ θρασύστομον εὐρηκῶς καὶ ἠκονηκῶς τὴν γλῶτταν αὐτοῦ ὥσει ὄφως κατὰ τῆς γενναίας τούτων μητρὸς καθοπλίζει· συκοφαντίαν συρράφας τινὰ ψεύδους ἔκγονον καὶ γράμματα συμπλασάμενος ἐξ ἐκείνης πρὸς τὸν Διογένην κομίζει ταῦτα τῷ βασιλεῖ· τῷ δὲ μήθ' ὅστις εἶη ὁ κατηγορὸς σκοποῦντι, μήτε δὴ μένοντι τοῦ κατηγορουμένου τὸ πρόσωπον εὐθὺς ξυμβέβηκε μηνιᾶν. Ἐντεῦθεν δικαστήριά τε συνεκροτεῖτο καὶ μετάπεμπτος ἢ εὐγενῆς καὶ γενναία καὶ σώφρων ἦν ἐπὶ τὰ ἀνάκτορα. Ἡ δὲ ἐφοῖτα, ἀλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς ἠδέσθη κοινωνὸς γενέσθαι τοῦ σκέμματος, συνήγοντο δὲ οἱ περὶ τὰ δικαστήρια, τῆς κυρίας παρουσίας καὶ τοῦ κήρυκος πρὸς τὴν δίκην καλοῦντος. Εἴσεισι γοῦν ἢ γενναία καὶ μεγαλόψυχος φαιδρῷ τῷ προσώπῳ καὶ τὴν εἰκόνα δὲ κρύπτουσα ὑπὸ τὴν χλαμύδα τοῦ πάντων Δικαστοῦ ἐξάγει ταύτην ἀθρόον καὶ σεμνῷ τῷ σχήματι καὶ τῷ βλέμματι πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀτενίσασα, "οὗτος", ἔφη, "δικαστὴς ἐμοῦ τε καὶ ὑμῶν καθίσταται σήμερον, πρὸς ὃν ἀτενίζοντες ψήφους ἐκφέρετε μὴ ἀναξίας τοῦ δικαστοῦ τοῦ εἰδότος τὰ κρύφια". Τὸ γοῦν στερρόν τοῦ λόγου ἐκεῖνοι ἐνωτισάμενοι θάμβους γεγόνασι μεστοὶ καὶ παραιτεῖσθαι τὴν δίκην ἔνιοι ἤρχοντο βδελυττόμενοι τὴν συκοφαντίαν· ἤδη γάρ

διέλαμψεν ἡ ἀλήθεια ὡς πυρσὸς ὑπ' αἰθάλη κρυπτόμενος. Ἄλλ' οἱ μὲν τὸν θεῖον φόβον ταῖς καρδίαις ἐντρέφοντες καὶ πνεῦμα σωτηρίας ὠδίνοντες οὕτως· οἱ δὲ πάντα χαρίζεσθαι τοῖς κρατοῦσι βουλόμενοι δεινοὶ τινες δικασταὶ καθεστήκεσαν. Ἐπεὶ δὲ οὐχ οἶόν τε ἦν ἀποδείκνυσθαι τὴν συκοφαντίαν καὶ τὸν κρατοῦντα ἠδοῦντο, μᾶλλον δὲ πρὸ ἐκείνου τὸν τὸν δόλον συρράψαντα, οὐκ ἀποφαίνονται μὲν, εἰς πρόληψιν δὲ τὸ πρᾶγμα ἐνάγουσι. Βαβαὶ τῆς ἀσυνεσίας. Ποία πρόληψις, ὧ ἐμβρόντητοι, εἶπεν ἄν τις πρὸς αὐτοὺς θαρραλέως, ὀπηνίκα ὁ μὲν κατηγορῶν ἀναιδῶς φθέγγεται, ὁ δὲ φεύγων γενναίως τὰς κατηγορίας ἀποσκευάζεται, καὶ ὁ μὲν ἀγύρτης ἐστὶ καὶ ὀβολοῦ πιπράσκων τὴν δίκην εἰ δέοι, ὁ δὲ πάσης ὑποψίας ἀνώτερος καὶ πρὸς αὐτὴν μικροῦ δεῖν ἐρυθριῶν τὴν ἀλήθειαν. Τουτὶ μὲν τὸ συνέδριον οὕτω πως διελέλυτο, μικροῦ δεῖν ἔοικὸς τῷ τοῦ Καϊάφα· ἡ δὲ σὺν τοῖς παισὶν εἰς τὴν τοῦ Πρίγκιπος ἐξορίζεται νῆσον. 1.23 Καὶ τὰ μὲν κατ' αὐτοὺς ὧδε ἐπράττετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ καὶ οἱ περὶ τὸν καίσαρα, ἀπογνόντες τὰ πρὸς εἰρήνην, ἐπεὶ ἔφθη ὁ Δούκας Κωνσταντῖνος ὁ τῷ Διογένηι συμπλακεῖς καὶ τοῦτον ἠττήσας, ὃν υἱὸν εἶναι τοῦ καίσαρος δευτέρου ὁ λόγος ἠρμήνευσεν ἄνωθεν, παλινοστήσαι πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἐσκέπτοντο ὅπως ἂν τὰ κατὰ τὸν Διογένην διάθωνται· ἐδεδῖεσαν γὰρ μήπως ἀδείας πάλιν ἐκεῖνος δραξάμενος στρατεύματά τε συναείρη τῶν πρώην πλείονα καὶ χρήματα τῶν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας χώρων εἰσπράξῃται καὶ δυσμαχώτερος κατασταίη. Εὐθύς οὖν ὁ καίσαρ μετακαλεῖται τὸν υἱὸν Κωνσταντῖνον καὶ αὐτὶς τὰς δυνάμεις ἀναλαμβάνειν καὶ κατὰ τοῦ Διογένηος χωρεῖν παρεκελεύετο· τοῦ δὲ παραιτουμένου, ὁ πρεσβύτερος τῶν τοῦ καίσαρος υἱῶν μετεκαλεῖτο Ἀνδρόνικος καὶ ἐκελεύετο ἀπιέναι· ὁ δέ, εἴπερ τις ἄλλος, ὑπήκοος ὢν πατρί, εὐθύς ἔτοιμος ἦν πρὸς τὸ ἔργον. Συνταξάμενος οὖν αὐθημερὸν τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ καίσαρι τὸν πορθμὸν διεπεραιούτο τὸν Χαλκηδόνιον καὶ ἕξ ἡμέρας διατρίψας περὶ τὴν Χαλκηδόνα ὅσον τὰ ἐπιτήδειά οἱ τὰ πρὸς τὴν ἐκστρατείαν γενέσθαι, ἐκεῖθεν ἀπάρας περιήει τὴν ἔω καὶ τὰς δυνάμεις συνέλεγε καὶ θᾶττον ἀπάσας συλλέξας ζὺν αὐταῖς ἐχώρει πρὸς τὴν Κιλικίων. Σκοπὸν δ' ἔθετο πρῶτον εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γνώμην μεθαρμοσάσθαι τὸ στρατόπεδον· ἐπεὶ δὲ τοῦτο αὐτῷ ἐξεγένετο ἐκάστῳ προσφερομένῳ ἐπεικῶς καὶ πρὸς πάντας μεθαρμοζομένῳ οἰκείως, δευτέρου σκοπὸν τίθεται τοὺς πολεμίους λαθεῖν καὶ τὰ στενὰ τῆς Κιλικίας διελθεῖν πρὸ τοῦ τὸν Διογένην αἰσθέσθαι τῆς τούτου ἐφόδου. Γίνεται οὖν καὶ τοῦτο κατὰ τὰ βεβουλευμένα καὶ τὴν στενὴν καὶ ἀπόκρημον διελθόντες ἀτραπὸν οἱ περὶ τὸν Ἀνδρόνικον ἀθρόοι τοῖς περὶ βασιλέα ἐπιφαίνονται. 1.24 Αἰσθόμενος δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς τούτων ἐφόδου ἐξῆγε καὶ αὐτὸς τὰς δυνάμεις, τῷ Χατατουρίῳ Ἀρμενίῳ, ὃν φθάσας ἐδήλωσεν ἄνωθεν ὁ λόγος, τὴν τοῦ πολέμου δεδωκῶς ἐξουσίαν καὶ πάντα τὸν στρατὸν μικροῦ δεῖν αὐτῷ ὑποτάξας. Τοὺς πεζοὺς οὖν οὗτος καὶ ἵππεῖς ἐπαγόμενος τοὺς ἐπικαίρους τῶν τόπων καταλαβεῖν ἔσπευδεν· ἀλλὰ τῶν ἐλπίδων ἐσφάλῃ, τοῦ δομεστίκου τῶν Σχολῶν Ἀνδρονίκου προκατασχόντος αὐτούς. Ἀπογνοὺς οὖν τούτου, ἀντιμέτωπον τὴν ἰδίαν φάλαγγα τῆ τῶν ἐναντίων ἴσθησιν· ἀντικαθίσταται δὲ πρὸς τοῦτον καὶ ὁ Ἀνδρόνικος καὶ τοῦ μὲν μέσου τῆς φάλαγγος αὐτὸς ἦν ἐξηγούμενος, τοῦ εὐωνύμου δὲ κέρατος ὁ Φράγγος Κρισπῖνος, τοῦ δεξιοῦ δ' ἕτερός τις τῶν ὑπὸ τὸν Ἀνδρόνικον τεταγμένων. Ἄλλὰ πρὶν ἢ τὸν συνασπισμὸν γενέσθαι καὶ εἰς χεῖρας ἀλλήλων ἰέναι, ὁ Φράγγος δύσνους ὢν πάλαι τῷ βασιλεῖ Ῥωμανῶ καὶ μῆνιν κατ' αὐτοῦ τρέφων, τὸ τῶν ἐναντίων ἵππικὸν θεασάμενος καὶ τῷ Ἀνδρονίκῳ προειπὼν τὴν κατ' ἐκείνων ἐξέλασιν, ἀπὸ ῥυτῆρος σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐξελαύνει τὸν ἵππον. Ἰσχυρᾶς οὖν τῆς προσβολῆς γενομένης, φεύγουσιν οἱ περὶ τὸν Χατατούριον· οἱ δὲ κατόπιν διώκοντες πολλοὺς μὲν ἀνήρουν, πολλοὺς δὲ καὶ ἐζώγρουν. Τοῦ γοῦν ἵππικοῦ οὕτω διασκεδασθέντος, καὶ ἡ φάλαγγις ἡ πεζικὴ, δείσασα μὴ κυκλωθεῖσα διακοπεῖη, τὰ νῶτα δοῦσα καὶ αὕτη πρὸς φυγὴν ἐκλινεν. Ὅσοι μὲν οὖν ταῖς φάραγγι καὶ ταῖς

λόχμαις εισέδυσαν διεσώθησαν, τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν ἔπεσον, οἱ δὲ ἐζωγρήθησαν. Καὶ ἡ μὲν τοῦ Διογένους φάλαγξ οὕτως διελέλυτο καὶ διεσκέδαστο. Τροπαιοφόρῳ δ' ἐπανελθόντι τῷ Ἀνδρονίκῳ πρὸς τὴν σκηνὴν καὶ μετ' εὐφροσύνης τὰ χαριστήρια θύοντι καὶ ἕτερον ἐπῆλθεν εὐτύχημα. Ἴππεὺς γάρ τις ἦκεν, ὡς τάχιστα πρὸς αὐτὸν τῶν πολεμίων ἄγων τινὰ καὶ τὸν στρατηγὸν ἐζήτηι θεάσασθαι· ὁ δὲ τῆς σκηνῆς προκύψας ἑώρα πρᾶγμα πολλὴν αὐτῷ θυμηδίαν παρέχον, τὸν Χατατούριον πρὸς αὐτὸν ἀγόμενον δέσμιον. Οὗτος γὰρ ἐν τῷ φεύγειν τοῦ ἵππου διωλισθηκώς, ὡς ἔλεγε, λόχμην τε εισέδου τινὰ καὶ λανθάνειν ἔσπευδεν· ὡς δ' ὑπὸ τῶν διωκόντων καταφανῆς γέγονε καὶ συλληφθεὶς ἔμελλεν ἀναιρεῖσθαι, ἐλιπάρει τὸν ζωγρήσαντα· ὡς δὲ δακρύνοντα οὗτος τὸν ἄνδρα τεθέαται, τὴν ἐσθῆτα ἀποδυσάμενος καὶ γυμνὸν ὑπὸ τὴν λόχμην ἀφείκει ἀπῆει· εἶτα δὲ ἄλλος αὐτὸν γυμνὸν κατιδὼν ὑπὸ τὴν λόχμην κρυπτόμενον ὥρμησεν ἀναιρεῖν, ὁ δὲ ὅστις εἶη ἐφθέγγετο καὶ πρὸς τὸν στρατηγὸν ἀπαχθῆναι παρεκάλει· κἀκεῖνος ταχέως τοῦτον ἐπὶ τοῦ ἵππου θείσας πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον ἀπεκόμιζεν· ὃν ἐκεῖνος ἐκ τῆς σκηνῆς ἰδὼν γυμνὸν ἐπαγόμενον ἐξήει τε τῆς σκηνῆς καὶ ἰλέω τῷ ὄμματι τοῦτον καθυπεβλέπετο. Περιστείλας οὖν τὴν αὐτοῦ γύμνωσιν περιβολῆν στρατηγῷ πρεπούσῃ γενναίῳ, ἐν ἀδέσμῳ ἐτήρει φυλακῆ· ἀγασθεὶς δὲ ὁ Χατατούριος τῆς περὶ αὐτὸν φιλοφροσύνης τοῦ Ἀνδρονίκου, λίθον τινὰ τῶν πολυτίμων ὑπ' αὐτοῦ κρυβέντα περὶ τὴν λόχμην ἐν ἧ' ἐάλῳ αὐτῷ φανεροῖ καὶ πέμψαι ξὺν αὐτῷ ἀξιοῖ τοὺς ἀποκομίσοντας, καὶ δὴ πέμπονται καὶ κομίζουσι θέαμα τοῖς ὄρωσιν ἰδεῖν· μεγέθει γὰρ ἦν σχεδὸν ὑπὲρ ἅπαντας λίθους, λαμπρότητι δὲ τοὺς διαυγεῖς ἅπαντας ὑπερέλαμπεν· ὃν ὁ Ἀνδρόνικος τῇ βασιλίδι Μαρίᾳ δῶρον προσήνεγκεν ὕστερον. 1.25 Ὁ δὲ Διογένης καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῷ κατόπιν ἐρχομένων οὐ κατεγίνωσκεν, ἀλλὰ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐπερρώννυε καὶ ἐλπίδας ὑπέτεινε ὡς ἀφιζομένης αὐτίκα δὴ μάλα Περσικῆς συμμαχίας. Διεπρεσβεύετο δὲ καὶ πρὸς τὸν Κρισπίνον, πειρώμενος αὐτοῦ τὸ βάρβαρον φρόνημα διεγεῖραι κατὰ τοῦ Ἀνδρονίκου· ἀλλὰ τοῦτο γνοὺς Ἀνδρόνικος καὶ θωπευτικώτερον ἐντετυχηκώς τῷ Κρισπίνῳ τὴν ἐκείνου πρεσβείαν ἀπέδειξεν ἄπρακτον. Ἀπράκτου δὲ τῆς πρεσβείας ἀποδειχθείσης καὶ τοῦ ἐκ Περσίδος συμμαχικοῦ ἔτι μέλλοντος, οἱ περὶ τὸν Διογένην ἀπογνόντες τῷ Ἀνδρονίκῳ συνθέμενοι καὶ πίστει τοῦ μὴ παθεῖν εἰληφότες αὐτὸν τε τὸν βασιλέα παραδιδόασιν καὶ τὸ φρούριον. Οἱ δὲ περὶ τὸν Δούκα Ἀνδρόνικον αὐτὸν συλλαβόντες τὴν ἀλουργίδα αὐτὸν ἀποδύσαντες, τὸ μοναδικὸν ἐπενδύουσι σχῆμα, καὶ οὕτω τοῦ φρουρίου ἐξαγαγόντες πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον μετὰ πλείστης ὅτι τῆς περιχαρείας ἀπάγουσιν· ὁ δὲ τῆς τύχης αὐτὸν οἰκτεῖρας ἐδάκρυσε καὶ δεξιὰν ἐμβαλὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀπάγει σκηνὴν καὶ τραπέζης αὐτῷ κοινωνεῖ. Ἦν οὖν ἄμεινον μέχρι τούτου στήναι τῷ ἀνδρὶ τὰ τῆς δυστυχίας, ἀλλ' οὐκ ἦν αὐτῷ διαδρᾶναι τοῦ φθόνου τὰ βέλεμνα. Οἱ γὰρ περὶ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ πρόφασιν ὥσπερ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας τὴν πρὸς ἐκεῖνον πλασάμενοι εὐνοίαν, δέισαντες, ὡς ἔφησαν, μή τι καὶ διαμηχανήσαιτο ὁ Διογένης καὶ πάλιν ἀφορμὴ πραγμάτων τῷ βασιλεῖ γένοιτο, ἐντέλλονταί τινι διὰ γραμμάτων ἐπὶ τοῦ καιροῦ δυναστεύοντι ἐκκόψαι τούτῳ τοὺς ὀφθαλμούς. Ὁ δὲ καὶ γενόμενος μεγάλως ἠνίασε τὸν Ἀνδρόνικον καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ πειρασθεὶς διασώσασθαι τοῦτον οὐ δεδύνητο, τῶν περὶ τὸν βασιλέα σφοδρότερον ἐγκειμένων· ἐπέστειλε δὲ καὶ πρὸς τὸν πατέρα τὸν καίσαρα, παρακαλῶν αὐτὸν μὴ συγχωρῆσαι τελεσθῆναι τοιοῦτον ἀνοσιούργημα ἢ μὴν τῆς θείας ἐκδέχεσθαι δίκης τὴν ψῆφον οὐκ εἰς μακρὰν ἀπαντήσουσαν. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα, οἱ δὲ τὰ γράμματα δεξάμενοι ἐκτυφλοῦσιν τε τοῦτον καὶ εἰς ὃ ἰδρῦσατο φροντιστήριον ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ ἐκπέμπουσιν· βραχὺ δὲ τι ἐπιβιούσας μετὰ τὴν τῶν ὀφθαλμῶν στέρησιν ἐτελεύτησεν, ἐπὶ τρισὶν ἔτεσι τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων ἰθύνας. Τοιοῦτον ἔσχε τέλος τὰ κατὰ τὸν Διογένην. 2.τ Βιβλίον β' 2.1 Ὁ μὲν δὲ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ὁ Διογένης προθυμηθεὶς τὰ Ῥωμαίων ὑψῶσαι ἀρξάμενα ἤδη κλίνειν οὐκ εὐφυῶς οὐδ'

ἐπισημόνως τὰ τῆς ὑψώσεως μεταχειρισάμενος αὐτός τε κατεβέβλητο καὶ τὰ Ῥωμαίων ἑαυτῷ συγκατέβαλε πράγματα· ὅπως δὲ τὸ μὲν δεδήλωται πρότερον, τὸ δὲ προῖόν ὁ λόγος δηλώσει νῦν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ τοῦ Διογένους ἀπαλλαγείς, τὴν κουροπαλάτισσαν Ἄνναν, ἣν ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε μητέρα τῶν Κομνηνῶν, σὺν τοῖς υἱέσι τῆς ὑπερορίας ἀνακαλεῖται καὶ διὰ κήδους αὐτοὺς ἑαυτῷ οἰκιοῦται· γήμας γὰρ αὐτὸς πρότερον τὴν Παγκράτειαν τοῦ Ἰβήρων κατάρχοντος θυγατέρα Μαρίαν, τὴν ἐκείνης ἑξαδέλφην Εἰρήνην τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀλανίας ἐξουσιάζοντος τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων τῆς κουροπαλατίσεως Ἰσαακίῳ πρὸς γάμου κοινωνίαν ἐκδίδωσιν. Ὁ δὲ καῖσαρ, ἐπεὶ τὸν ἀνεψιὸν εἶδεν οὐκ ἐπιτηδείως πρὸς τὴν τῶν κοινῶν ἀντίληψιν ἔχοντα, αὐτὸς τε γενναιότερον τῶν πραγμάτων ἀντελαμβάνετο καὶ τὸν ἐκτομίαν Νικηφόρον, ὃν ὑποκορίζοντες ἐκάλουν Νικηφορίτζην, τῷ βασιλεῖ οἰκείωςας λογοθέτην τοῦ δρόμου κατέστησεν, ἄνδρα ἐντρεχὴ μὲν καὶ δραστήριον καὶ λόγῳ κοσμούμενον καὶ πείρᾳ πραγμάτων πολλῶν, βαθυγνώμονα δὲ ἄλλως καὶ συγκυκῆσαι δυνάμενον πράγματα μᾶλλον ἢ τὸν Περι κλέα φασὶ τὴν Ἑλλάδα κυκᾶν. Λέληθεν οὖν ὁ καῖσαρ καθ' ἑαυτοῦ τὸν ἑαυτοῦ ἐξοπλίσας πολέμιον. 2.2 Ὑπελθὼν οὖν οὗτος τὴν τοῦ βασιλέως κουφότητα ὅλον τοῦτον πρὸς ἑαυτὸν ἐφειλύσατο, ἥκιστα πείθων φροντίζειν τοῦ θεοῦ καίσαρος. Ὁ δὲ καῖσαρ τέως μὲν προσεποιεῖτο τὰ δρώμενα ἀγνοεῖν καὶ τῶν πραγμάτων ἀντίχετο· ἐπεὶ δὲ ἑώρα καθεκαστὴν ἀξιομένην τὴν βασιλέως παρόρασιν καὶ ὅλον τοῦτον διεγίνωσκε τοῦ λογοθέτου ἐξεχόμενον, δεῖν ᾧήθη ἀπόπειράν τινα ποιήσασθαι καὶ δὴ σκηψάμενος ὡς βούλοιο θήρας χάριν πρὸς τὴν μικρὰν Ἀσίαν περαιωθῆναι, ἐπεὶ τὸν βασιλέα εἶδε πρὸς τοῦτο συγκαταβαίνοντα, τὸν πρὸ τοῦ Πόντου πορθμὸν περαιωθεὶς ἅμα τῷ υἱῷ Ἀνδρονίκῳ ἀπήει πρὸς τὴν Ἀσίαν, τοῦ ἡλίου τὰς μετοπωρινὰς τροπὰς μεταλλάττοντος. Θάτερος δὲ τῶν τούτου υἱῶν ὁ Κωνσταντῖνος ἔμεινε παρὰ τῷ βασιλεῖ· προεβέβλητο γὰρ πρὸς αὐτοῦ πρωτοστράτωρ, τουτὶ δὲ τὸ ὀφίκιον μέγα ἦν ἀεὶ παρὰ βασιλεῦσι καὶ μεγίστοις ἐδίδοτο· μείνας δὲ θεραπεύειν ἔσπευδε τὸ βασιλέως ἀμφίγνωνμον καὶ γὰρ ἦν ἐκ δυοῖν τοῖν ἐναντίοις τοῦτο συγκείμενον, κουφότητός τε καὶ πανουργίας. 2.3 Ὁ μὲν οὖν καῖσαρ τὴν Ἀσιατὴν καταλαβὼν περὶ θήραν ἐπτοῆσθαι προσεποιεῖτο. Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ, συγκλειομένων αὐτῷ τῶν πραγμάτων ἤδη κατὰ τὴν ἕω καὶ τὴν ἐσπέρανοί τε γὰρ Τοῦρκοι τὰ κατὰ τὸν Διογένην πυθόμενοι καὶ τὰς πρὸς Ῥωμαίους δι' ἐκείνον γενομένας ξυμβάσεις τε καὶ σπονδὰς διαλύσαντες τὴν ἑῶν πᾶσαν ἐδήουντο καὶ ἐληίζοντο, οἳ τε μὴν Σκύθαι πρὸς τούτοις συστασιάσαντες Θράκην τε καὶ Μακεδονίαν κατέτρεχον, ὡς πορθεῖσθαι μικροῦ δεῖν ἅπασαν τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην ὑπ' ἀμφοῖν τοῖν ἐχθροῖν, οὕτω γοῦν αὐτῷ τῶν πραγμάτων συγκλεισθέντων, τὸν Κομνηνὸν Ἰσαάκιον, ὃν διὰ κήδους ἑαυτῷ ᾧκείωσατο, δομέστικον τῶν Σχολῶν τῆς ἀνατολῆς καταστήσας, αὐτοκράτορα στρατηγὸν τοῦ κατὰ Τοῦρκων πολέμου τοῦτον ἐκπέπομφεν. Ὁ δὲ παραλαβὼν τὰς δυνάμεις ἀπήει ὡς ἐπὶ τὴν τῶν Καππαδοκῶν ξυνεῖπετο δὲ οἳ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἀλέξιος, ὁ τότε μὲν μεγάλη Ῥωμαίων ἐλπίς καὶ ὢν καὶ φαινόμενος, ὕστερον δὲ μέγιστον Ῥωμαῖοις γενόμενος ὄφελος, μήπω τὸν ἴουλον ἐπανθοῦντα φέρων, ἀλλὰ τὰ τῆς στρατηγικῆς ἀρετῆς ὑπεδείκνυ καὶ πρὸ τῆς τελειότητος μᾶλλον ἤπερ φασὶν οἳ τὰ Ῥωμαϊκὰ συγγραψάμενοι τὸν Σκηπίωνα, ὀπηνίκα ξυνεῖπετο τῷ Αἰμυλίῳ κατὰ τοῦ Μακεδόνα στρατηγοῦντι Περσέως· ξυνέπραττε γὰρ τὰδελφῶ καὶ τὰς τάξεις καθίστα καὶ τοὺς λόχους ἐνίστα καὶ φαλαγγαρχῶν ἐφαντάζετο καὶ πρὸ τῆς πείρας περὶ τὰ στρατιωτικὰ δεξιώτατος ὢν. Ἐπεὶ δ' ἀφικέσθην εἰς τὴν Καππαδοκῶν μητρόπολιν, φημὶ δὴ τὴν περιβόητον Καισάρειαν, ἐστρατοπεδευσάτην περὶ τὴν παλαιὰν πόλιν, ἀντὶ τάφρου καὶ χάρακος τὰ διερωγῶτα ταύτης προβαλλόμενοι τείχη καὶ γὰρ ἔφθη πάλαι σεισμοῦ γενέσθαι πάρεργον μικροῦ δεῖν ἅπασα, πύργων ἐνίων περιλειφθέντων εἰς ἀπόδειξιν οἴμαι τῆς παλαιᾶς εὐδαιμονίας τῆς πόλεως. Ἐν ταύτῃ

γοῦν στρατοπεδευσάμενοι διεσκοποῦντο ὅπως ἂν ἐπιόντας τοὺς Τούρκους καὶ τὰς κωμοπόλεις πορθοῦντας ἀποσοβήσαιεν. 2.4 Ἄλλ' οὕτω μὲν οὗτοι. Ἐπεὶ δὲ συνετρίβετο τούτοις καὶ ὁ Φράγγος Οὐρσελίος, τῆς ἑταιρείας ὧν τοῦ Κρισπίνου καὶ τῆς ἐκείνου κατάρχων φάλαγγος, ἅτε ἐκείνου τὸ χρεῶν ἀποτίσαντος, ἐζήτει δὲ πρόφασιν εὐρεῖν εὐλογοφανῆ ὥστε ἦν πάλαι ὠδινεν ἀποστασίαν εἰς τοῦμφανὲς ἀγαγεῖν, ἐπειδὴ ξυνέβη τῶν τινα τῆς φάλαγγος ἀδικῆσαι μεγάλως τῶν ἐγχωρίων τινά, ὁ δὲ τῷ στρατηγῷ προσελθὼν τὰ τῆς ἀδικίας κατεβοᾶτο καὶ ὁ στρατηγὸς ἐζήτει τὸν ἀδικήσαντα ἐν μέσῳ ἀχθῆναι, τοῦτο πρόφασιν τῷ Οὐρσελίῳ τῆς ἀποστάσεως γίνεται, καὶ στρατοπεδεύει μὲν ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἐπαγγελλόμενος εἰς νέωτα φοιτῆσαι πρὸς τὸ στρατόπεδον, περὶ δὲ μέσας νύκτας ἄρας τὴν φάλαγγα τῶν Κελτῶν, ἀπεδίδρασκε καὶ εὐθὺς Σεβαστείας ἐχώρει. Γνωσθέντος δὲ τοῦ δρασμοῦ περὶ τὴν ἔω τῷ Κομνηνῷ Ἰσαακίῳ, δεῖν ἔκρινε τῷ ἀδελφῷ Ἀλεξίῳ μέρος τῆς στρατιᾶς πιστεύειν καὶ πρὸς τὴν τοῦ Οὐρσελίου ἐκπέμψαι δίωξιν. Ἐν μετεώρῳ δὲ ἔτι τοῦ σκέμματος ὄντος καὶ τοῦ στρατοῦ συναθροισζομένου, ἠγγέλλετο δὲ παρὰ τῶν σκοπῶν Τούρκων πλῆθος πολὺ κατὰ Ῥωμαίων χωρεῖν καὶ ἀγχοῦ που τούτου στρατοπεδεύειν. Ἐπισχῶν οὖν τὴν τοῦ Οὐρσελίου δίωξιν ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος παρεσκευάζετο πρὸς τὸν πόλεμον, παρεκάλει δὲ τὸν ἀδελφὸν ἐντὸς τοῦ χάρακος μένειν καὶ συνέχειν τὸ στρατόπεδον· ὁ δὲ βαρέως τὸ κελευόμενον ἔφερε κάκεινῳ ὑπισχνεῖτο ἐγκαρτερήσειν εἰ μόνον ἐξαποστείλειεν ὕστερον κατὰ τῶν Τούρκων, πολλὰς τῶν Ῥωμαίων ἐπαγόμενον φάλαγγας. 2.5 Ὁ μὲν οὖν πεισθεὶς ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου κατέμεινε, ὁ δὲ τὰς δυνάμεις ἄρας ἐχώρει κατὰ τῶν Τούρκων. Ὑπαντιάζει γοῦν τούτους κατὰ τὰ Καππαδοκῶν ὄρια καὶ συμβολῆς γενομένης τρέπονται μὲν Ῥωμαῖοι, ὁ δὲ γενναίως τε ἀγωνίζεται καὶ κυκλωθεὶς ὑπὸ τῶν ἐναντίων, τοῦ ἵππου αὐτοῦ τρωθέντος καὶ τὸν ἐπιβάτην αὐτῷ συγκαταβαλόντος, ἀλίσκεται. Τοῦ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματος διασκεδασθέντος, ἐχώρουν οἱ Τοῦρκοι πρὸς τὸ στρατόπεδον· τῶν Τούρκων δὲ ἐπικειμένων, βοηθεῖν ἐπειράτο Ἀλέξιος μετ' ὀλίγων τῶν ξυνόντων αὐτῷ καὶ μέντοι καὶ βεβοήθηκε καὶ σέσωκε μικροῦ δεῖν ἅπαντας· αὐτὸς δὲ τὸν ὑπὲρ πάντων ἀναδεξάμενος κίνδυνον παρὰ μικρὸν ἔάλω. Ἐς μέσους γὰρ ἑαυτὸν ὠθήσας τοὺς πολεμίους καὶ τῷ δόρατι πλήξας τὸν ἐπιόντα πρῶτως καὶ νεκρὸν εὐθὺς ὑποδείξας, ἐπειδὴ ὑπὸ τούτων κεκύκλωτο καὶ τὰ βέλη πανταχόθεν ἐπέμπετο κατ' αὐτοῦ, αὐτὸς ἀσινῆς ὑπὸ τῆς ἄνωθεν τετήρητο δεξιᾶς, ὁ δὲ ἵππος ᾧ ἐπωχεῖτο τὰ πλεῖστα τῶν βελῶν ὑπεδέχετο καὶ εἰς γῆν σὺν τῷ ἐπιβάτῃ κατέπεσεν· ἄλλ' οἱ περὶ αὐτόν, φιλοῦντες αὐτόν οἷα φιλήσεως ἄξιον, τῶν ἵπων καταπηδήσαντες καὶ γενναίως ξὺν ἐκείνῳ ἀγωνισάμενοι τοῦ κινδύνου τοῦτον ἐρρύσαντο· πεντεκαίδεκα δ' ὄντων ξυμπάντων πέντε μόνοι εἰς τὸ στρατόπεδον ξὺν αὐτῷ διεσώθησαν, τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν ἀνηρέθησαν, οἱ δὲ ἔάλωσαν. Διασωθεὶς δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον οὐκ ἠρέμησεν, ἀλλὰ κύκλῳ περιθέων τοῦ χάρακος τὰ φρονήματα τῶν στρατιωτῶν ἐπερρῶννυεν ὡς μηδὲν τι τῆς Ῥωμαϊκῆς γενναιότητος ἀνάξιον πεπραχέναι. Ἔως μὲν οὖν ἡμέρα ἦν, ἐκαρτέρουν καὶ τὸ γενναῖον τοῦ νέου θαυμάζοντες ἐπήνουν καὶ χεῖρας ἰκέτιδας ἀνατείνοντες σωτῆρα καὶ εὐεργέτην ἐκάλουν, "εὖγε", λέγοντες, "ὦ νεανία, ὁ σωτήρ, ὁ κυβερνήτης, ὁ τῆς περισωθείσης τῆσδε Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς ῥύστης, εὖγε ὁ ἀσώματος μικροῦ δεῖν ἐν σώματι· ὀναίμεθά σου τῶν ἀνδραγαθημάτων καὶ τηρηθείης ἡμῖν εἰς χρόνους μακροὺς κοινὸν ὄφελος". Τούτοις ἐπιρρῶννύντες τοῦ νέου στρατηγοῦ τὸ γενναῖον ἔμμενον ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐκείνου τοῦ χάρακος προεκθέοντος καὶ πολλοὺς τῶν ἐπιόντων πολεμίων ἀναιροῦντος, τοὺς δὲ καὶ ἀποσοβοῦντος. Τῆς νυκτὸς δὲ καταλαβούσης, ἐπεὶ ἑώρα ξύμπαντας εὐτρεπιζομένους, ἔχαιρέ τε ὡς εἰκός, οἴομενος ὡς πρὸς μάχην αὐτοὺς εὐτρεπίζεσθαι, καὶ τοῖς θεράπουσιν ἐκοινοῦτο τὰ δρώμενα. 2.6 Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ἐσίγων, εἷς δὲ τις τούτων γενναῖος ὧν κατὰ χεῖρα καὶ πείρα τῶν

ἄλλων διαφέρων, Θεόδοτος τοῦνομα, οὐκ ἀγαθὸν οἰωνὸν ἔφη τὰ πραττόμενα εἶναι· "ἐπειδὴν γὰρ ἡ νύξ προέλθη, αὐτίκα δὴ μάλα φεύζονται". Τούτου λεχθέντος λύτης ὁ νεανίας πεπλήρωτο· ὤρετο γὰρ ζύμπαντας εἶναι τῆς αὐτοῦ γενναιότητος. Ἀπῆει δ' ὅμως ἐπὶ τὴν σκηνὴν δειπνήσων· ἄσιτος γὰρ τὸ παράπαν διέμεινε. Καὶ ὁ μὲν ἔτι τεθωρακισμένος ὢν ἐδείπνει, οἱ δὲ λάθρα τοῦ χάρακος ἐξιόντες ἔφευγον· ὡς δ' ἀπηγγέλη τούτῳ φεύγειν ἅπαν τὸ στράτευμα καὶ μόνον αὐτὸν ζῦν ὀλίγοις περιλελειφθαι, ἵππον αἰτήσας ἔσπευδε βοηθεῖν καὶ ξυνέχειν. Μόλις οὖν ἡμίονον εὐρηκῶς ἐπαναβέβηκει καὶ πρὸς τὴν ἔξοδον ὥρμα, βουλόμενος αὐτὴν κατασχεῖν καὶ τοὺς περιλειφθέντας ἐντὸς συγκλεῖσαι τοῦ χάρακος, ἀλλ' ἔφθασαν μικροῦ δεῖν φυγεῖν ἅπαντες. Ἐξήει οὖν καὶ αὐτός, ἤδη τῶν Τούρκων αἰσθημένων τὸν τῶν Ῥωμαίων δρασμὸν καὶ μετὰ ῥύμης ὅτι πλείστης καὶ δυνάμεως ἰσχυρᾶς ἐπείγουμένων φθάσαι τοὺς φεύγοντας, καὶ ἑάλω, εἰ μὴ ὁ Θεόδοτος, οὗ πρόσθεν ὁ λόγος ἐμνήσθη, τοῦ κρότου τῶν ἵππων αἰσθόμενος καὶ διαγνοὺς ὡς πλῆθος Τούρκων πολὺ κατ' αὐτῶν ἔπεισιν, ἀπονεῦσαι τοῦτον μικρὸν τι τῆς ὁδοῦ παρεσκεύασε. Ἐκκλίναντες δὲ τῆς ὁδοῦ καὶ ἐπὶ τι χωρίον συνηρεφὲς παραγενόμενοι, ἔμενον μέχρις ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Τούρκων διήλθεν· εἴτ' ἐκείθεν ἀπάραντες πρὸς τοὺς Διδύμους τὸ ὄρος ἠπείγοντο· Τούρκοις δ' ἐντυχόντες καὶ κατ' ἐκείνων ὀρμήσαντες διεσπάρησαν καί, ἐπεὶ νύξ ἦν, οὐχ οἰοί τε γεγόνασιν εἰς ταῦτ' οὐκ ἐξυνηθεῖν. Ἀπῆει οὖν ἕκαστος ὅπη ἔτυχεν· ὁ δὲ κλεινὸς Ἀλέξιος μόνος περιλειφθεὶς, ἐπειδὴ περὶ τοὺς πρόποδας τῶν Διδύμων ἐγένετο, τῆς ἡμίονου ἤδη κεκοπακυίας καὶ μηκέτι οἴας τε οὔσης προσωτέρω χωρεῖν, ἀποβάς ταύτης πεζῇ τὸ ὄρος ἀνήει ἔτι τὸν θώρακα περιβεβλημένος· ἀποδύσασθαι γὰρ τοῦτον οὐ ξυνεχώρει τῶν νέων τὸ πρόθυμον, καὶ ἅμα λόγος τις διὰ μνήμης αὐτῷ φερόμενος διεκώλυε τοῦτον, ὡς ἔφασκεν· ἔφη γὰρ ἀκηκοέναι τοῦ πατρὸς ἀποσκώπτουτος πρὸς τινα τὰ ὄπλα ἀποβαλόντα. Διὰ τοι τοῦτο τὸν θώρακα περιβεβλημένος ἐπεζοπόρει· τὸ δὲ παράδοξον, ὅτι καὶ αἰμορραγίας ὅτι πλείστης ἐκ τῶν ῥινῶν προσγινομένης αὐτῷ ἐξ ὅτου πεζοπορεῖν ἤρξατο διὰ πάσης τῆς νυκτός, οὔτε ὄπλα ἀπέβαλεν, οὔτε τοῦ δρόμου ἐπαύσατο, μέχρις ὅτου πρὸς τὸ ἐν Γαβαδονίᾳ πολίχνιον ἐγένετο. 2.7 Ἐκεῖσε δ' αὐτοῦ γενομένου συνέθεον ἅπαντες οἱ ἐγχώριοι, οἱ καὶ ὀρώντες αὐτοῦ τὴν ἐπὶ θώρακος χλαῖναν κατάστικτον τῷ λύθρῳ τοῦ αἵματος ἔστενόν τε καὶ ἐδάκρυν ὡς εἰκός. Ὡς δ' ἡ φήμη τὴν ἀφιξίν τούτου τοῖς δυναστεύουσι παρέπεμψεν, ἀφίκοντό τε πρὸς αὐτὸν καὶ οἴκοι τοῦτον ἀπῆγον μετὰ τιμῆς ὅτι πλείστης φιλοφρόνως ὑποδεξάμενοι· στολὰς δὲ ἐκόμιζον πρεπούσας ἀνδρὶ τοιοῦτῳ καὶ θεραπεύειν τὸ σῶμα τοῦ νέου παντοίως προεθυμοῦντο, ὡς καὶ κάτοπτρον τούτῳ κομίσει κατὰ τὸ παρ' ἐκείνοις ἔθος καὶ πρὸς αὐτὸ ἀτενίζειν παρακαλεῖν. Ὁ δὲ τοῦτ' ἰδὼν ἐμειδία κάκεῖνος διηπορεῖτο τὸ δρώμενον· ὁ δὲ οὐκ ἔθος ἔφη ἀνδράσι καὶ ταῦτα στρατιώταις εἰς κάτοπτρον ἐνορᾶν· "γυναιξὶ γὰρ καὶ τοῦτο μόναις ἐπιτετήδευται μεριμνώσαις ἀρέσκεν τοῖς σφῶν ἀνδράσιν· ἀνδρὶ δὲ στρατιώτῃ κόσμος τὰ ὄπλα καὶ τὸ τῆς διαίτης λιτόν τε καὶ ἄθρυπτον". Οἱ δὲ ταῦτ' ἐπαῖοντες τοῦ νέου τὸ σῶφρον καὶ συνετὸν διὰ θαύματος ἤγον. Ἐπιξενωθεὶς οὖν αὐτοῖς τρισὶν ἡμέραις, ἤδη τῶν θεραπόντων καταλαβόντων, ἀπῆει ὡς ἐπὶ Ἄγκυραν· ἔφθη γὰρ τις τῶν ἐκ τῆς μάχης διασωθέντων πυνθανομένῳ τούτῳ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ὑποδειξαί τι πολίχνιον, εἰς ὃ διασεσῶσθαι τοῦτον τοὺς διώκοντας διαδράντα ἐββαιοῦτο. Οἰόμενος οὖν ἀληθῆ τὰ ἀπαγγελθέντα εἶναι, ἠπείγετο συγγενέσθαι τῷ ἀδελφῷ. Ἀλλ' ὁ μὲν διεψεύσατο, ὁ δ' ἀπίων περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ὡς ἀλώφη πεπληροφόρητο. Διαψευσθεὶς οὖν τῶν ἐλπίδων ἠνιάτο μὲν καὶ ἠθύμει καὶ ἔστενε καὶ ἐδάκρυνεν, οὐ μὴν πέπαυστο τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας. 2.8 Ἀλλ' ἐν Ἄγκυρᾳ γενόμενος διεπέμπετο πανταχόθεν μαθεῖν τι πλέον καὶ ὡς βούλοιντο οἱ τὸν ἀδελφὸν κατασχόντες ἀποδόσθαι τιμῆς χρυσίου χιλιάδων συχνῶν ἠκηκόει· τούτων ἐκεῖνος ἀκούσας τῶν λόγων ἀπήλλακτό τε τῆς πολλῆς ἀθυμίας καὶ πρὸς τὴν

βασιλίδα τῶν πόλεων ἔσπευδεν ἐφ' ᾧ τὸ χρυσίον ἀναλαβεῖν καὶ τὸν ἀδελφὸν πρίασθαι. Ἡμέραις οὖν ὀλίγαις τοῦτο συναγαγὼν ἀπήει ὡς ἐπὶ Ἄγκυραν καὶ σπεύδων ταχέως καταλαβεῖν τὸ τε πλεῖστον τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας τὸ πᾶν ἤλαυνε. Περὶ ἑσπέραν δὲ βαθεῖαν φθάσας εἰς τὴν Ἄγκυραν καὶ τὰς τῆς πόλεως πύλας εὐρῶν κεκλεισμένας, ἐζήτηι ταύτας ἀνοιχθῆ ναι οἶ· οἶ δ' ἐντὸς τοῦ ἄστεος, δεδιότες μήπως ὑπ' ἐχθρῶν ἐνεδρεύοιντο διὰ τὸ μὴ πάνυ τι πόρρω τοὺς Τούρκους ἔτι στρατοπεδεύειν, ἀπήτουν οἵτινες εἶεν εἰπεῖν καὶ οἶ περὶ τὸν Ἀλέξιον εὐθύς ὅστις εἶη ἀνεδίδασκον κάντεῦθεν συνέβη τι ἡδονὴν παρέχον τοῖς φιλακροάμοσιν, οὐκ ἐκείνοις τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ νῦν. Ἐν ὅσῳ γὰρ ὁ Κομνηνὸς ἀπήει Ἀλέξιος τὴν τιμὴν ἄξων τῷ ἀδελφῷ, δείσας ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος μὴ πόρρω τῶν Ῥωμαϊκῶν ὀρίων γενόμενος δυσχερέστερον τῆς αἰχμαλωσίας ἀπαλλαγείη, πρὸς τὰς κύκλω διεπέμπετο πόλεις καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἀνεδίδασκεν ὡς ἀλώη καὶ ὡς βούλοιντο τιμῆς αὐτὸν ἀποδιδόναι οἱ βάρβαροι, ἡξίου τε τῆς τιμῆς κομίζειν ὅποσον ἕκαστος δύναιτο πρὸ τοῦ πόρρω τοὺς βαρβάρους τῶν Ῥωμαϊκῶν ὀρίων γενέσθαι καὶ ὑπισχνεῖτο πάντα σὺν τόκῳ ἀποδοῦναι σφίσι τὰ κομισθησόμενα. Πολλοὶ γοῦν τῶν εὐπόρων χρυσίον πεπόμφασιν αὐτῷ, καὶ τὸ μὲν ἀπέδοτο τοῦ τιμήματος, τοῦ λοιποῦ δὲ χάριν ὀμήρους καταλιπὼν τῶν δεσμῶν ἀπολέλυτο καὶ τὴν τῶν Γαλατῶν μητρόπολιν κατέλαβεν Ἄγκυραν. Ξυνέπεσε γοῦν ἄμφω τῷ ἀδελφῷ εἰς μίαν ἡμέραν τὴν πόλιν καταλαβεῖν, ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν προφθάσας ἐπὶ τινος οἰκῆματος τῶν πυλῶν ὄντος ἄνωθεν ἀνεπαύετο, τὰς πύλας κλείσας καὶ τὰς κλεῖς κατέχων αὐτός· ὡς δ' ἠκηκόει τοῦ ἀδελφοῦ φωνοῦντος ἔξωθεν, ἀνήλατό τε τῆς κλίνης καὶ τὰς κλεῖς λαβὼν ἐπὶ τὰς πύλας ἔθεεν. Ἀνοιξας οὖν εἰσήγε πάντας ἔνδον τῆς πόλεως· ὁ δὲ θαυμασιώτατος Ἀλέξιος αὐτὸν ἀπροσδοκῆτως θεασάμενος οὐπω γὰρ πέπυστο περὶ αὐτοῦ, κατεπήδησέ τε τοῦ ἵππου καὶ περιπλακεῖς κατησπάζετο. Θυμηδίας οὖν ὅτι πλείστης πλησθέντες ἀνήεσαν ὡς ἐπὶ τὸ δωματίον, καὶ ὁ μὲν ἐδείπνει ἄσιτος ὦν τὸ παράπαν, ὁ δὲ ἅ πάθοι κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπήγγειλε, καὶ ἦν ὁ δεῖπνος ἐκείνοις μετὰ ἡδονῆς καὶ δακρύων. 2.9 Τρισὶν οὖν ἡμέραις ἀναπαύσαντες ἑαυτοὺς τε καὶ τὰ ὑποζύγια, ἐπεὶ περὶ τῶν Τούρκων ἐπύθοντο ὡς πόρρω γένοιτο τῶν Ῥωμαϊκῶν ὀρίων, ἄραντες ἐκείθεν ἐπὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἐπορεύοντο· περαιωθέντες δὲ τὸν Σαγγάριον, τὴν Νικομήδους καταλαβεῖν ἠεῖ γοντο. Διουσι δὲ τούτοις τὸ χωρίον ὃ Δέκτη καλεῖται τῶν συνήθων τις ὑπηντίαζε καὶ παρεκάλει παρὰ τῆ οἰκία τούτου γενέσθαι καὶ ἑαυτοὺς βραχὺ τι διαναπαῦσαι. Εἷξαντες οὖν ταῖς τοῦ ἀνδρὸς παρακλήσεσιν ἀπήεσαν καὶ τῶν ἵππων ἀποβάντες ἀνήεσαν ἐπὶ τὸ δωματίον, καὶ οἶ μὲν ἀνεπαύοντο, ὁ δ' ἐστιάτωρ τὸ δεῖπνον ἠτύρπιζε μάλα ἀσμένως, ὅτι τοιοῦτους ὑπεδέξατο δαιτυμόνας. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, ξυνέβη Τούρκους περί που διακοσίους κατιέναι ἐπὶ προνομῆ, οἱ καὶ διώδευον τὴν ὁδὸν ἐπὶ τὰ πρόσω σπεύδοντες καὶ μηδένα λόγον τῶν κατὰ πάροδον Ῥωμαίων ποιούμενοι. Ἀγρότης δὲ τις ἀροτριῶν αὐτοὺς θεασάμενος καὶ οἰηθεὶς τοῦ μέρους εἶναι τῶν προκληθέντων, ἐφώνει καὶ αὐτοὺς ἐκάλει καὶ τὸν μέγαν δομῆτικον ἐπιδεικνύειν ἐπηγγέλλετο· οἶ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀφικόμενοι, ἐπειδήπερ ἐμάνθανον ξὺν ὀλίγοις τοῦτον ἐπιξενίζεσθαι, ἐξελάσαντες τὴν οἰκίαν τε ἐκύκλουν καὶ τὰς διεξόδους ἐτήρουν· πορθεῖν δὲ ταύτην οὐκ ἐπεχείρουν δεδιότες τοὺς ἔσωθεν. Ὡς δ' ἐγνώσθη τὰ συμβάντα τοῖς ἔσωθεν, οἶ μὲν τούτων ἦσαν ἐν ὄπλοις εὐθύς ὅσοι γενναϊότατοι καὶ ἀλκιμώτατοι, οἶ δὲ πρὸς δρασμὸν ἐχώρουν ἄτε πλῆθος ὄντες σύμμικτον καὶ θητικὸν τὸ πλεῖον, τοῖς δὲ ἐδόκει βέλτιον οἶ καὶ μεγέθει σωματῶν τῶν ἄλλων διέφερον καὶ μεγάλως ἠῦχουν ἐπὶ στρατὸν μηδαμῶς εἰς χεῖρας ἰέναι τοῖς πολεμίοις, ἀλλὰ τὰ ὅπλα ῥίψαντας αὐτομολῆσαι πρὸς τοὺς βαρβάρους, ὄρκια λαβόντας ἐκείθεν ὥστε μὴ θανεῖν. Θροῦς οὖν ἐπὶ τῷ λόγῳ ἦρθη πολὺς, τῶν μὲν ἐπαινούντων τὸ δόγμα, τῶν δ' ἀμφιβόλως ἐχόντων· ὁ δὲ γενναῖος Ἀλέξιος κατασιγᾶσας τὸν θόρυβον τοιῶνδε πρὸς αὐτοὺς

ἤρχετο λόγων· 2.10 "Ἐμοὶ μὲν, ὦ ἄνδρες, τὸ μηδὲν ἀποπειρᾶσθαι τῶν πολεμίων, ἀλλὰ σφᾶς αὐτοὺς εἰς δουλείαν προδοῦναι καὶ προὔπτον κίνδυνον πρὸς τὸ δειλίας ἔγκλημα φέρειν καὶ πάσης εὐηθείας δοκεῖ εἶναι μεστόν. Οἶμαι γὰρ μὴ ὅτι γε Ῥωμαίους ἄνδρας τῶν εὖ γεγονότων τοῦτο δρᾶσαί ποτε, ἀλλ' οὐδὲ γυναῖκας εὐγενεῖς τε καὶ σώφρονας· πρὸς γὰρ τῷ δεινὰ παθεῖν καὶ τὸν ἔλεον τῶν ἀνθρώπων ἀφ' ἡμῶν ἀποκλείσομεν καὶ τῶν εἰς τὸ μέλλον ἐγκωμίων ἀποτευξόμεθα, ἃ τοῖς γενναίως ἀγωνισαμένοις καὶ ἀξίως τῆς σφῶν εὐγενείας θανόντες ἔλεοῦνται μὲν παρ' ἰδιωτῶν, ἐπαινοῦνται δὲ παρὰ σοφῶν, μακαρίζονται παρὰ πάντων· οἱ δὲ σφᾶς αὐτοὺς προδόντες εἰς δουλείαν ἢ κίνδυνον πάσης συγγνώμης πόρρω τυγχάνουσι, ταλανίζονται δὲ παρὰ πάντων τῆς ἀθλιότητος, ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν ἢ καλῶς τεθνηκέναι δέον σκοπεῖν, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου. Εἴ τι οὖν ἐμοὶ πείθεσθε, ὅσοις μὲν ὄπλα ἀγχέμαχα πρόσεστι λαβόντες ταῦτα πρὸς τῇ ἐξόδῳ στῶμεν, ὅσοις δὲ τόξα καὶ βέλη ἐπὶ τοὺς ὀρόφους ἀνίτωσαν· τὸ δὲ θητικὸν ἅπαν καὶ ἀπόλεμον καὶ ὅσοι πολεμικοὶ μὲν εἰσιν, ἵππων δ' ἀποροῦσι καὶ ἐφ' ἡμιόνων ὀχοῦνται, στήτωσαν ἡμῶν ὀπισθεν. Εἶτα οἱ μὲν ἄνωθεν τὰ βέλη πεμπέτωσαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· αὐτοὶ δὲ τὰς πύλας ἀναπετάσαντες χωρῶμεν κατ' αὐτῶν σφοδροτάτη ρύμη τῶν ἵππων. Ἐπειδὴν δ' ἐκεῖνοι φεύγοντες πόρρω τῶν διεξόδων γένωνται, οἳ τε ἄνωθεν ὄντες καταβάντες καὶ ἵππασάμενοι ἐξίτωσαν καὶ τὸ λοιπὸν συνεπέσθωσαν πλῆθος· ἀπτέσθωσαν δὲ τῆς ὁδοῦ ἐν τάξει φάλαγγος καθιστάμενοι, πλὴν ἅσιν ἔστω σκοπὸς εἰς μὴ διαλυσαί τὴν τάξιν μηδὲ διασκεδασθῆναι. Ἄλλ' ἐπειδὴν ἡμεῖς κατὰ τῶν πολεμίων χωρῶμεν, οἱ δ' ἀπίτωσαν βάδην, ἐπειδὴν δ' οἱ πολέμιοι καθ' ἡμῶν ἐξορμήσωσιν, ἐστηκέτωσαν· ἐγγὺς δὲ ὄντων τῶν στενωπῶν, ἐπειδὴν ἐν αὐτοῖς γενώμεθα πάντες, τῶν ἵππων ἀποβησώμεθα, καὶ πείθομαι μὴ ἂν τοὺς πολεμίους κατατολμῆσαι πλησίον ἡμῶν γενέσθαι". 2.11 Ταῦτ' εἶπε καὶ πάντες ἐπείθοντο, καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τοὺς ὀρόφους ἀνήεσαν καὶ τὰ βέλη προέπεμπον, οἱ δὲ τὰς πύλας ἀνεπετάννουσαν καὶ σφοδρᾶ τῇ ρύμη κατὰ τῶν πολεμίων ἐπήεσαν. Οἱ οὖν πολέμιοι τῷ αἰφνιδίῳ καταπλαγέντες ἀλκῆς ἐπελάθοντο καὶ πρὸς φυγὴν ἐτράποντο. Ἀδείας οὖν δραξάμενοι οἱ ἐντὸς ἅπαντες ἐξήεσαν τε καὶ τῆς ὁδοῦ ἤπτοντο, εἰς τάξιν μὲν δὴ φάλαγγος καθιστάμενοι, ταχύτεραν δὲ ἢ ἐχρῆν τὴν πορείαν ποιούμενοι, ἀλλ' οἱ βάρβαροι πόρρω τοῦ κινδύνου γενόμενοι ἀλκῆς τε αὐθις ἐμέμνηντο καὶ προύπεμπον ἀλλήλους ὑποστρέφειν τε καὶ κατὰ τῶν διωκτῶν χωρεῖν καὶ μάλισθ' ὅτι ἐώρων οὐ πλείους ἢ εἴκοσι ὄντας. Ὑποστρέφοντες οὖν κυκλοῦν αὐτοὺς ἔσπευδον· οἱ δὲ προτροπάδην φεύγοντες τε καὶ ἀπιόντες, ἐπεὶ ἐγγὺς τῶν ἰδίων ἐγένοντο, ἐπήεσαν αὐθις σφοδρᾶ τῇ ρύμη καὶ οἱ βάρβαροι ἔφευγον· αὐθις οὗτοι ὑπέστρεφον, καὶ οὕτω μέχρι πολλοῦ ἀλλήλων ἀπεπειρώντο. Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι πάντας ὀλίγους ὀρῶντες, σφᾶς δὲ πολλαπλασίουσῃν γὰρ καὶ τὸ εἰς τὴν φάλαγγος τάξιν καθιστάμενον ἐνδέον ἵππέων πεντήκοντα, τούτους ἀφέντες κατ' ἐκείνων ἐχώρουν καὶ βαρβαρικὸν ἀλαλάξαντες ἐξήλαυνον τε καὶ τοξεύμασιν ἔβαλλον. Δείσαντες οὖν τὴν τάξιν διαλύειν ἤρξαντο καὶ πρὸς φυγὴν ἐξώρμων ἤδη καὶ πάντως ἀπώλοντο ἂν εἰ μὴ ταχέως ἄμφω τῷ ἀδελφῷ ξὺν ὀλίγοις καταδραμόντες ἐβοήθουν ὅλη χειρὶ καὶ τοὺς πρὸς φυγὴν τραπέντας ἀνεκαλοῦντο, στήναι κελεύοντες εἰ μὴ βούλοιντο καταλειφθῆναι ὑπ' αὐτῶν ἀβοήθητοι. 2.12 Τότε τοίνυν ξυνέβη καὶ γενέσθαι τι θαυμάσιον· ἀνὴρ γάρ τις μέγας καὶ ἰσχυρὸς τοῖς ἐν τοῖς βασιλείοις ἐκτομίαις ὀρῶμενος ἐθαυμάζετο. Ἐπειδὴν γὰρ ὀρῶεν αὐτόν, ἐφώνει ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον ὡς· "Ἄρά τις ὑποσταίη πολεμίων ἀλκὴν τοιοῦδε ἀνδρός; Θέα γὰρ μόνη καὶ βρυχήματι φεύξονται ἅπαντες". Τοῦτον συνέβη τότε παρεῖναι μετὰ τῶν εἰς τὴν φάλαγγος τάξιν καθισταμένων, ὀπηνίκα κατ' ἐκείνων οἱ Τοῦρκοι ἐξώρμησαν. Εἰς φυγὴν οὖν ἀπάντων ὀρμησάντων, ἐπεὶ οὗτος μέγας τε ἦν καὶ θώρακα περιεβέβλητο, ἀγανακτεῖν ἐποίει τὸν ἵππον καὶ μόνος τῶν ἄλλων ὀπισθεν περιλέλειπτο. Ὡς γοῦν αὐθις οἱ Τοῦρκοι ἐπήεσαν καὶ οἱ περὶ τὸν

Ἰσαάκιον καὶ τὸν κλεινὸν Ἀλέξιον βοηθεῖν ἐπεχείρουν, αὐτὸς ἐξ ὀνόματος τὸν κλεινὸν ἐκάλει Ἀλέξιον καὶ βοηθεῖν παρεκάλει· ὁ δ' εὐθέως ὑποστρέψας καὶ τοὺς ἐπιτυχόντας διώξας τοῦ κινδύνου τοῦτον ἐρρύσατο, διδάξας αὐτὸν τε καὶ τοὺς τοῦτον θαυμάζοντας ὡς ἄρα οὐ μέγεθος σώματος οὐδὲ ῥώμη δυνάμεως οὐδὲ φωνῆς τραχύτης καὶ βάρος τὸν ἄριστον στρατιώτην δεικνύουσιν, ἀλλὰ ψυχῆς γενναιότης καὶ ἡ πρὸς τὰ δεινὰ καρτερία. Ἄλλ' ὁ μὲν τοῦτον διέσωσεν· Ἀλανὸς δὲ τις τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων τῷ γενναίῳ Ἰσαακίῳ, Ἀραβάτης τὸ ὄνομα, τὴν ὀρμὴν ὅτι πλείστην θεασάμενος τῶν βαρβάρων καὶ ὡς μετὰ σφοδρᾶς τῆς ῥύμης ἐπήεσαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι μόνοι διακινδυνεύουσι σὺν ὀλίγοις, δείσας μὴ τι τῶν ἀνηκέστων τούτων συμβαίη τινί, τὸν ἑταῖρον ᾧ Χασκάρης ὄνομα ὑπὸ τῷ Κομνηνῷ Ἀλεξίῳ ταττόμενον παρεκάλει ξὺν αὐτῷ γενέσθαι καὶ ἄμφω τῶν ἵππων ἀποβῆναι καὶ τοξεύειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· "Αἰσχρὸν γάρ, ἔφησεν, εἰ Ἀλανῶν ἐνταῦθα παρόντων παρακινδυνεύουσιν ἄνδρες εὐγενεῖς τε καὶ ἄριστοι· ὄνειδος γὰρ ἂν οὕτω ἅπαν ἔξει τὸ γένος τῶν Ἀλανῶν". Οὕτω μὲν οὖν ἐκεῖνος ἔφη, ὁ δὲ τὴν βουλὴν ἀπεπέμπετο ὡς οὐ συνετὴν μᾶλλον ἢ τολμηράν· αὐτοὺς τε γὰρ κινδυνεῦσαι οὕτω δράσαντας κάκεινους μηδὲν τι ἐκ τούτου προσεφευρεῖν τοῦ ὀνήσασθαι, ἅτε ὀμαλοῦ ὄντος τοῦ τόπου καὶ πεδινοῦ· "ἀλλ' εἴ τί μοι πείθῃ, φησί, ἐπεὶ ἐγγύς που τῶν στενωπῶν ἤδη γεγόναμεν, ἐπειδὴν ἐκέισε φθάσωμεν, ἀποβησόμεθα τῶν ἵππων καὶ γενναίως ἀγωνίσασθαι σπεύσωμεν καὶ οὕτω τό τε γένος τιμήσομεν καὶ τοὺς δεσπότας ὀνήσομεν". 2.13 Ταῦτα ὁ Χασκάρης ἔλεγεν· ὁ δὲ Ἀραβάτης βαρβαρικῶς εἰς αὐτὸν ἐξυβρίσας εὐθὺς τοῦ ἵπου ἀπέβη καὶ τῇ μᾶστιγι τοῦτον πλήξας ὥστε ἔπεσθαι τοῖς ἀπιοῦσιν, αὐτὸς ἤμυνεν ἐν τῇ πεδιάδι· οἱ δὲ Τοῦρκοι τῷ παραδόξῳ τῆς θεᾶς καταπλαγέντες ἠπόρουν ὅ τι καὶ εἶη τὸ δρώμενον· βραχὺ γὰρ βέλος εἶχεν ἐν τῇ χειρὶ. Τὸν γοῦν πρῶτως ἐπιόντα βάλλει κατὰ τῶν στέρνων τῷ οἴστῳ καὶ εὐθὺς τοῦτον καταβάλλει τοῦ ἵπου. Ἀφείδεν δὲ τις βέλος βάλλει τούτου τὴν δεξιάν· ὁ δ' ἐκείθεν τὸ βέλος ἐλκύσας αὐτῷ τούτῳ τὸν βάρβαρον, καθάπερ ὁ Βρασίδης πάλαι, ἠμύνατο. Οἱ γοῦν βάρβαροι δείσαντες αὐτοῦ τὸ γενναῖον βραχὺ τι τούτου διέστησαν· ὁ δ' ἀδείας λαβόμενος ἐπὶ τι δωμάτιον ἀνέβαινε κάκειθεν αὐτοὺς τοῖς τοξεύμασιν ἔβαλλε καὶ τοὺς λοιποὺς εἶχον ἤδη τὰ στενωπὰ τῶν χωρίων. Καταλιπόντες οὖν ἐκείνιν οἱ βάρβαροι μετὰ σφοδροτάτης ῥύμης ἐκείνοις ἐπήεσαν· ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἀλέξιος ὑποστρέψας ξὺν ὀλίγοις τῶν ἄμφ' αὐτὸν πρῶτος ἓνα τούτων κατέβαλε καὶ ὁ Χασκάρης, οὗ πρῶτον ὁ λόγος ἐμνήσθη, κατὰ τῶν μεταφρένων ἔτρωσεν ἕτερον. Φόβῳ οὖν μεγάλῳ συσχεθέντες, ἀφέντες αὐτοὺς ἀνεχώρουν· οἱ δὲ ὀλίγον βαδίσαντες, ἀποβάντες τῶν ἵππων ἐν ὄχυρῳ χωρίῳ ἐσκήνουν· νυκτὸς δ' ἐπιγενομένης καὶ ὁ πρὶν ἀποβάς τοῦ ἵπου Ἀλανὸς πρὸς αὐτοὺς κατελάμβανε καὶ πάντες ὁμοῦ διεσώθησαν, μὴθ' ἄλόντος μῆτε θανόντος τινός· οἱ δὲ σωθέντες ἅπαντες σωτῆρα καὶ κηδεμόνα τὸν καλὸν ἐπευφήμουν Ἀλέξιον. Ἐκ τῆσδε οὖν τεταρταῖοι τὴν βασιλίδα καταλαβόντες, τὰ συμβάντα πάντα τοῖς ἐν τῇ πόλει ἀπήγγειλαν καὶ ὡς πάντων σωτῆρ γενέοιτο ὁ χρυσοῦς νεανίας Ἀλέξιος, καὶ ἐπειδὴν περιήει, συνέθεον ἅπαντες σκιρτῶντες ὡσπερ ἐπὶ τοῖς τούτου πλεονεκτήμασι. 2.14 Ταῦτα μὲν τοῦτον ἐπράχθη τὸν τρόπον. Ὁ δὲ Οὐρσέλιος ἀδείας λαβόμενος περιήει τὰς μεταξὺ Γαλατίας καὶ Λυκαονίας κώμας καὶ πόλεις, καὶ τὰς μὲν ἐπόρθει, τὰς δὲ πειθοῖ ἑαυτῷ παρίστα, ἐκ δὲ τῶν χρήματα εἰσεπράττετο, καὶ πολλὺς ἦν ἤδη καὶ τὴν ὀρμὴν ἀκατάσχετος. Ἄρτι δὲ τοῦ χειμῶνος λήξαντος, καὶ ὁ καῖσαρ ἐκ τῆς Ἀσίας εἰσήει πρὸς τὰ βασίλεια καὶ τῷ βασιλεῖ συνεδρεύων ὠμίλει τε πρεπόντως καὶ τὰ κοινὰ συνδιώκει, καὶ ἐπειδὴν δικάσειε, τὰς ψήφους ἐκεῖνος ἀπέφηνε τῆς βασιλέως ἀπειρίας τὸ ἐνδέον ἀναπληρῶν, ἀλλ' οὐκ ἤρεσκε τοῦτο τῷ λογοθέτῃ· ταύτη τοι καὶ πάντα τρόπον ἐπενοεῖτο καὶ πάντα κάλων ἐκίνει ὅπως τοῦτον θᾶπτον ἀποσκευάσεται. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἦν εὐχερὲς αὐτῷ τὸ βούλημα, μετὰ τῶν φίλων

συνδιεσκέπτετο, τὸν καιρὸν δ' ὀρῶν ἔτι τριβόμενον διεπρίετο· ἐβούλετο γὰρ τοῦ ἐξ ἐκείνου δέους ἀπαλλαγῆναι καὶ οὕτω τῆς βασιλέως ἀβελτηρίας κατατροφῶν ἀδεῶς. Ἀπορήσας δὲ πάντοθεν βουλὴν βουλευεται οὐ συνετὴν μᾶλλον ἢ βαθεῖαν καὶ πονηράν· ὑπεισέρχεται αὐθις τὴν βασιλέως ἀπλότητα καὶ πείθει τοῦτον τὸν θεῖον ἀποσκευάσασθαι καίσαρα καὶ τὸν τρόπον αὐτῷ ὑποτίθησι πείσαι τοῦτον στρατεῦσαι κατὰ τοῦ Οὐρσελίου. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Πείθεται τοῖς τούτου λόγοις ὁ βασιλεύς, μετακαλεῖται τὸν θεῖον, τὸ ἀπόρητον καταγγέλλει βραχεῖα καὶ διακεκομμένη φωνῇ· οὕτω γὰρ ὁμιλεῖν εἰώθει βραδύγλωσσος ὢν. Ὁ δὲ τὸν τρόπον μὴ ἀγνοήσας, εἰδὼς δὲ μᾶλλον τοῦ τε ὑποθεμένου τὸ δύστροπον καὶ τοῦ πεισθέντος τὸ εὐκόλον, πρῶτα μὲν υἷον ἐκπέμπειν Ἀνδρόνικον κατὰ τοῦ ἀποστάτου συνεβούλευεν· ὡς δ' ἐνιστάμενον εἶδε τὸν βασιλέα καὶ τοῦτο τέλος εἰπόν τα ὡς "ἦτοι ἐμὲ χρὴ κατ' ἐκείνου στρατεύειν ἢ σέ", ἐπείθετό τε καὶ τὰ πρὸς τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ ἠὺτρεπίζετο. Ἐπεὶ δ' ἀποχρώντως εἶχε τούτω τὰ τῆς παρασκευῆς, διεπεραιούτο πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ τὰς δυνάμεις συνάγων ἐξώρμα πρὸς πολέμιον. Διαβάς δὲ τὰ Βιθυνῶν ὄρη, ἐπειδὴ ἐμάνθανε τοῦτον περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Σαγγαρίου στρατοπεδεύειν, τὸ Δορύλαιον διελθὼν ἠπείγετο πρὸς τὰ πρόσω· μαθὼν δὲ καὶ ὁ βάρβαρος τὴν τούτου ἔφοδον, ἐκίνει καὶ αὐτὸς τὰς δυνάμεις αὐτοῦ. Ὑπαντιάζουσιν οὖν ἄμφω περὶ τὴν Ζόμπου καλουμένην γέφυραν καὶ στρατοπεδευσάμενοι τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξηρτύοντο. Ἄμα δὲ τῇ ἔφω τὰς δυνάμεις ἐξήγον καὶ παρετάττοντο τόνδε τὸν τρόπον· ὁ μὲν καῖσαρ τὸ μέσον εἶχε τῆς Ῥωμαϊκῆς τάξεως ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς ἀσπιδηφόρους καὶ πελεκηφόρους βαρβάρους, οἷς ἢ τῶν βασιλείων ἄνωθεν πεπίστευτο φυλακὴ· τὸ δεξιὸν δὲ κέρας οἱ μισθοφόροι κατεῖχον Κελτοί, ὧν προῖστατό τις Κελτὸς ὦ ὄνομα Πάπας· τοῦ εὐώνυμου δὲ κέρατος ὁ δομέστικος τῶν Σχολῶν κατήρχεν Ἀνδρόνικος· οὐραγεῖν δ' ὁ Βοτανειάτης τέτακτο Νικηφόρος, ὁ βασιλεύς Ῥωμαίων ἐς ὕστερον, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν τῶν Φρυγῶν καὶ τῶν Λυκαόνων φάλαγγα, ἔτι δὲ καὶ τὴν τῶν Ἀσιανῶν. Ὁ δὲ Οὐρσέλιος κατιδὼν οὕτω ταξαμένην τὴν Ῥωμαϊκὴν φάλαγγα, διχῆ καὶ αὐτὸς τὰς δυνάμεις διεῖλε καὶ τὸ μὲν τῆς φάλαγγος αὐτὸς ἀναλαβὼν εἶπετο βάδην, τὸ δ' εὐθὺ ἀπιέναι τῆς πρὸς τοὺς Κελτοὺς μισθοφόρους παρήγγειλεν. Ἐπεὶ δ' οὐ πόρρω ἀλλήλων ἦσαν, ἤδη οἱ τε μισθοφόροι καὶ οἱ πολέμοι ὁμιλεῖν πρὸς ἀλλήλους ἤρχοντο καὶ εὐθύς προσκεχώρηκεν ἅπαν τὸ περὶ τὸν Πάπαν μισθοφόρον τοῖς πολεμίοις καὶ ξυνασπίσαντες ἄμφω ἐπειρῶντο κυκλοῦν τοὺς περὶ τὸν καίσαρα καὶ ὁ Οὐρσέλιος δὲ τὸ ἐπίλεκτον ἔχων τῆς φάλαγγος ὑποστάντων τῶν βαρβάρων τὴν ἔφοδον, γέγονε μάχη καρτερὰ καὶ πίπτουσι συχνοὶ ἐκατέρωθεν· τῶν δὲ δοράτων ἀμφοτέρων θραυσθέντων, τὰ ξίφη γυμνώσαντες ἀγχεμάχως ἀλλήλους ἐτίτρωσκον. 2.15 Ἄλλ' ἐν ὄσῳ ταῦτα ἐπράττετο, ὁ τὴν οὐραγίαν πεπιστευμένος τοὺς μισθοφόρους θεώμενος τοῖς πολεμίοις προσχωρήσαντας καὶ σπεύδοντας τὴν φάλαγγα κυκλοῦν ἥς κατήρχεν ὁ καῖσαρ, δέον βοηθεῖν, ὁ δὲ τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ὑπεχώρει, καίτοι ἀνὴρ ὢν ἀνδρεῖος, ὡς ἐν πολλοῖς δέδειχεν. Οἱ βάρβαροι δὲ ἀδείας δραζάμενοι ἐκύκλουν ἀδεῶς τοὺς περὶ τὸν καίσαρα· τὸ δὲ περὶ αὐτὸν βάρβαρον μέχρι μὲν τινος ἔμεινε βάλλον τε καὶ βαλλόμενον· ἐπεὶ δ' εἶδε τῶν πολεμίων τοὺς μὲν κατὰ στόμα ἀπαντῶντας, τοὺς δὲ κατὰ νώτου γενομένους, ἀπορίᾳ ἤδη συνείχετο· ἀλλ' ὁ καῖσαρ ἀτρέμας ἐστὼς ἐπερρώννυε τὰ φρονήματα τούτων. Ἔως μὲν οὖν ἰσχὺς αὐτοῖς, ὅλως ἔμεινον· ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν καταπεπόνητο καὶ οὐκέθ' οἷοί τε ἦσαν τοὺς βάλλοντας ἀμύνασθαι, αὐτῶν δὲ τὸ πλεῖστον διεφθάρη καὶ ὁ καῖσαρ μηδὲ πρὸς φυγὴν ἐξορμήσας ἐάλω, ἤδη δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀνδρόνικον ὑπὸ τῶν πολεμίων πλεονεκτούμενοι ἐτράπησαν πρὸς τὸ φεύγειν. Ὁ δὲ καίτοι κατάστικτος τοῖς τραύμασιν ὠνέβελητο γὰρ καιρίαις πληγαῖς, περιήει ζητῶν τὸν πατέρα. Μαθὼν δὲ τοῦτον ἀλῶναι, ἐξὸν σῶζεσθαι ὡς ἔξω τῶν βελῶν καὶ τοῦ πολέμου γενόμενον ἤδη,

ὁ δὲ τῆς ἰδίας σωτηρίας τοῦ πατρὸς ὑπερκινδυνεῦσαι προελόμενος ὑπέστρεψεν καὶ εἰς μέσον ἑαυτὸν τῶν πολεμίων ὠθεῖ καὶ πολλοὺς τούτων τῷ ξίφει καταβαλὼν, ἐπειδὴ πλησίον τοῦ καίσαρος γέγονεν, οὐκέτι καθεκτὸς ἦν, οὐδὲ ἐώκει ἀνδρὶ γε θνητῷ, ἀλλ' ἀθανάτῳ τε καὶ ἀσάρκῳ. Βαλλόμενος γὰρ τοῖς δόρασιν ἄτρεστος ἦν καὶ τὰ μὲν τούτων συγκόπτων, τὰ δὲ διωθόμενος ἐπειράτο γενέσθαι ἔνθα οἱ ὁ πατὴρ ἀλώσιμος ἦν· οἱ δὲ πολέμιοι τὴν ἀνυπόστατον ὀρώντες ὀρμὴν συνέθειον ἅπαντες, καὶ οἱ μὲν τοῖς ξυστοῖς, οἱ δὲ τοῖς δόρασιν ἵππον τε καὶ αὐτὸν ἔβαλλον, ἕως ὃ ἵππος βαρυνθεὶς ὑπὸ τῶν τραυμάτων εἰς γῆν σὺν τῷ ἐπιβάτῃ κατέπιπτε. Τότε οὖν οἱ βάρβαροι περιστάντες αὐτὸν τὴν περικεφαλαίαν περιελεῖν ἐπειρῶντο καὶ ξίφει τὴν τοῦ γενναίου ἀνδρὸς κεφαλὴν ἐκτεμεῖν, ἀλλ' ὁ καῖσαρ διασχὼν τοὺς κατέχοντας ἔπεισέ τε δρομαῖος καὶ προσπίπτει τῷ γενναίῳ παιδί ὀλιγοδρανέοντι ἤδη ὑπὸ τοῦ τῶν τραυμάτων πλήθους καὶ γνωρίζει τούτοις ὅστις ἐστὶ καὶ οὕτω τὸν παῖδα τοῦ παρὰ πόδας κινδύνου ῥύεται. 2.16 Τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος ἢ μεταξὺ Ῥωμαίων τε καὶ Κελτῶν τῶν ἀποστατῶν συναφθεῖσα περὶ τὴν τοῦ Σαγγαρίου γέφυραν μάχη. Ὁ δὲ βάρβαρος ἐπαρθεὶς τῇ νίκῃ περιήει τὰς Παρασαγγαρίους πόλεις καὶ πάσας ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιεῖτο· γενόμενος δὲ περὶ Βιθυνίαν, ἵναπερ τὰ βασίλεια τοῦ καίσαρος ἦν καὶ φρούριον ἰκανῶς ἐρυμνὸν ὠκοδόμητο ἄνωθεν, περὶ τοὺς τοῦ Σόφωνος πρόποδας ἐν τοῖς ἐκεῖσε πεδίοις ἠλίξτετο, σκεπτόμενος ὅπως ἂν ἑαυτῷ τὰ τῆς βασιλείας Ῥωμαίων μνηστεύσῃται πράγματα· τὸν τε γὰρ καῖσαρ διὰ τιμῆς εἶχε καὶ τὸν τούτου υἱὸν τὸν γενναῖον Ἀνδρόνικον ὀρῶν κακῶς ἔχοντα ὑπὸ τῶν τραυμάτων πάσης ἐπιμελείας ἠξίου. Ὁ γοῦν καῖσαρ οὕτω πάσχοντα θεώμενος τὸν υἱὸν ἠνιάτο καὶ ἤσχαλλε καὶ τὸν Οὐρσέλιον ἤτησε τοῦτον πρὸς τὴν βασιλίδαν ἐξαποστεῖλαι τῶν πόλεων· ὁ δὲ ἐπέιθετό τε καὶ ὁμήρους αἰτήσας τοὺς πρεσβυτέρους τῶν τούτου υἱέων καὶ δὴ λαβὼν ἐξέπεμψε τοῦτον οἴκαδε, ἀλλ' ὁ μὲν θεραπείας ἠξιοῦτο τῆς προσηκούσης, ὁ δὲ τοὺς παῖδας τούτου καθείρξας ἐτήρει παρὰ τὸ φρούριον. Ἐνταῦθα δέδραστό τι παρὰ τῶν παιδαγωγῶν τῶν νέων ἄξιον μνήμης. Ἐφοῖτα πολλάκις πρὸς αὐτοὺς τῶν ἐγχωρίων τις ἀγροτῶν· οἱ δ' ἐκεῖνον οἰκειωσάμενοι ἠρώτων εἰ τὰς πρὸς Νικομήδειαν φερούσας ὁδοὺς αὐτὸς ἐπίσταται καὶ μαθόντες ὡς εἰδοίη ταύτας ἀκριβῶς ὡς καὶ νύκτωρ καὶ ἔξω τρίβου μεταξὺ διελθεῖν ὄρη δύνασθαι καὶ φοιτῆσαι πρὸς Νικομήδειαν, βουλὴν βουλευόνται συνετὴν ἅμα καὶ τολμηρὰν ἄμφω τοὺς παῖδας λαθραίως τῆς πύλης ἐξαγαγεῖν τοῦ ἐρύματος, ὀπηνίκα οἱ φύλακες νυκτὸς καθυπνώττουσι, καὶ δρασμῶ τὴν τῶν παίδων πραγματεύεσθαι σωτηρίαν. Ὁδηγὸν οὖν ἀξιοῦσι λαβεῖν τὸν ἀγρότην τῆς ὁδοῦ καὶ πείθουσι χρημάτων ὑποσχέσει. Νύκτα οὖν παρατηρήσαντες ἀφεγγῆ καὶ ἀσέληνον καὶ τὴν κλεῖδα τῆς πύλης ὑποκλέψαντες, τὸν μὲν ἀγρότην ἔξω εἶασαν τοῦ ἐρύματος, παραγγείλαντες μὴ πόρρω τῆς πύλης καταίρειν, αὐτοὶ δὲ ἔνδον ὄντες παρετήρουν τοὺς φύλακας. Ἐπεὶ δὲ ἤδη ἀφύπνωττον ἅπαντες, ὁ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν παίδων παιδαγωγὸς τοῦ χαριστάτου Μιχαήλδονα τῷ παιδαγωγῷ Λεοντάκιος ἦν, ἀνὴρ ἐκτομίας καὶ νουνεχέστατος, ἀφύπνιζέ τε τὸν παῖδα καὶ τὸ δρᾶμα ἀπήγγελλε, τὴν πύλην πρότερον ἀνοίξας. Ἐξῆγεν οὖν εὐθὺς ἐκεῖνον καὶ παρηγγύα θατέρῳ τῶν παιδαγωγῶν ἐπισπεύδειν τὴν τοῦ ἐτέρου ἀφύπνισίν τε καὶ ἔξοδον. Ὁ δὲ ἔσπευσε μὲν, ἐδυστύχει δὲ ὁμως. Ἐν ὅσῳ γὰρ κατήει, ψόφος τις περὶ τὴν κλίμακα γέγονε καὶ οἱ φύλακες τοῦ ψόφου αἰσθόμενοι ἀνεπήδων καὶ ὅστις ἦι ἀνηρέυνων· ὁ δὲ προλαβὼν ἴστησι τὸν παῖδα ὡς οὔρον ἐκχέοντα, ἀλλ' ὁμως ἐκεῖνοι περιεργότερον ἐζήτουν καὶ τὰ περὶ τοῦ Μιχαήλ ἐπυνθάνοντο. Ἀπογνοὺς οὖν ὁ ἐντὸς διάγων παιδαγωγὸς καὶ δείσας μὴ ἀλῶη ὁ διαπεφευγὼς ἤδη γεγωνοτέρῳ ἐκέχρητο ἐν ταῖς ἀποκρίσει τῇ φωνῇ· αἰσθόμενοι δὲ τῆς ταραχῆς οἱ ἔξω ὄντες, ὅ τε παιδαγωγὸς καὶ ὁ πρὸς τὴν ὁδὸν ὀδηγός, ἔθειον ὡς οἷοί τε ἦσαν, τὸν παῖδα ἐπωμάδιον φέροντες ἐναλλάξ, καὶ γὰρ ἦν κομιδῆ νέος. Οἱ μὲν οὖν ἔφευγον, οἱ δὲ φύλακες φῶτα ἦτουν καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν ἀνήεσαν, ἔνθα οἱ

τῶν παίδων κατέκειντο σκίμποδες. Ἐπεὶ δὲ κενὸν ἐθεώρουν τοῦ διαδράντος τὸν σκίμποδα, εὐθύς ὡς εἶχεν ἕκαστος ἔτυπτε τὸν παιδαγωγὸν καὶ ἐπρωτῶν μανθάνειν ὅτι καὶ γένοιτο τὸ παιδίον ζῆν τῷ παιδαγωγῷ· ὁ δὲ ἔφερε τε τὰς πληγὰς γενναίως καὶ οὐδὲν τῶν βουλευμάτων ἀπήγγειλεν. Ἐς τοσοῦτον δ' ἀπηνείας προῆλθον οἱ βάρβαροι ὡς καὶ τὰ σκέλη τούτου καταθλάσθαι ῥοπάλοις καὶ ἦν ἰδεῖν ὑπομονὴν ἀνδρὸς ἐκτομίου, ἀσθενοῦς μὲν τῷ σώματι, γενναίου δέ, ὡς ἔδειξε, τὴν ψυχὴν ἐπαίνων ἀξίαν καὶ λόγου κρείττονα. Ἀπογνόντες οὖν οἱ βάρβαροι τοὺς τε ἵππους ἠϋτρέπιζον καὶ τοὺς διώζοντας ἔπεμπον. Ἄλλ' οἱ μὲν οὕτω, ὁ δὲ καλὸς ὁδηγὸς ὁδηγὸν φέρων, ὡς ἔοικε, τὸν ὡσεὶ πρόβατον ὁδηγοῦντα τὸν Ἰωσήφ, τὸν νέον λαβὼν Ἰωσήφ ἅμα τῷ νουνεχεστάτῳ παιδαγωγῷ πόρρῳ ἀπένευσε τῆς ὁδοῦ καὶ πρὸς τι ὄρος συνηρεφὲς ἀνιόντες τοὺς διώκοντας κατεσκόπουν, ὀρῶντες μὲν, οὐχ ὀρώμενοι δέ. Ἐπεὶ δ' ἐκείνοι τὸν Σόφωνα ὑπερβάντες καὶ μέχρι τῶν τῆς Νικομήδους τεμπῶν γενόμενοι ἐπανέστρεφον, ἰδόντες τούτους παλινστοῦντας οἱ φεύγοντες ἐξῆλθον νυκτὸς ἐκ τῶν ὀρῶν καὶ ἤδη μειδιώσης ἡμέρας τὴν Νικομήδους κατέλαβον καὶ οὕτως συνέβη σωθῆναι τὸν ἕνα τῶν ὀμηρευόντων ἐκγόνων τοῦ καίσαρος, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον. 2.17 Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαήλ, ἐπειδὴ μεμαθήκει τὴν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος ἡτταν καὶ ὡς ἐάλωσαν ἄμφω ὁ τε θεῖος καῖσαρ καὶ ὁ τούτου υἱός, ὁ τῶν στρατευμάτων κατάρχων Ἀνδρόνικος, φροντίσι μεγίσταις ἐβάλλετο καὶ τὸν Δούκα μετεπέμπετο Κωνσταντῖνον, τὸν ὕστατον τῶν υἱέων τοῦ καίσαρος, οὗ πρόσθεν ὁ λόγος ἐμνήσθη, ἄνδρα τολμηρὸν καὶ γενναῖον καὶ διαπερᾶν τὴν Προποντίδα ἐκέλευε καὶ τὸ περισωθῆν ἐκ τῆς μάχης τοῦ στρατεύματος ἀναλαμβάνειν. Ὁ δὲ μὴ φέρων τὰ ξυμβάντα τῷ πατρί τε καὶ τὰδελφῷ ἔβρυχέ τε καθάπερ λέων καὶ δῆλος ἦν προθύμως τοῦ ἔργου ἀπτόμενος· συνταξάμενος δὲ περὶ ἐσπέραν τῷ βασιλεῖ οἴκαδε ἐχώρει παρασκευασθησόμενος, ἀλλ' ἀλγήματος αὐτῷ γεγονότος κατὰ τὴν ... περὶ μέσην νύκτα καὶ ἀρρήτου τινὸς δυσφορίας, οἱ τῶν ἀκεστόρων μετεκαλοῦντο ἄριστοι· κατ' οὐδὲν δὲ τῆς τέχνης ἰσχυσάσης βοηθῆσαι τὸν κάμνοντα, ἔωθεν ἐτελεύτα· τοῦτο προσθήκη τῶν συμφορῶν ἐγεγόνει καῖσαρι. Ὁ δὲ βάρβαρος ἀδείας δραζάμενος, βουλὴν ἐβουλεύσατο βαθεῖαν, εἰ καὶ μὴ παρὰ Κυρίου· ἡ δὲ ἦν βασιλέα τὸν καῖσαρα ἀνειπεῖν Ῥωμαίων καὶ οὕτω περιέρχεσθαι τὰς πόλεις καὶ ὑποχειρίους ποιεῖν ἑαυτῷ· ἐλκύσαι γὰρ καὶ τῶν ἐν βασιλίδι τῶν πόλεων δυναμένων τὴν εὐνοίαν οὕτως ᾤετο. Ὁ δὲ κλεινὸς καῖσαρ πρῶτον μὲν ἐδυσφόρει καὶ ἥσχαλλε καὶ πάντα κάλων, ὁ φασιν, ἐκίνοι ὥστε διαδρᾶναι τὸ δρᾶμα. Ἐπεὶ δ' εἰς μέσον τοῦ ἔργου αὐτὸν ὁ βάρβαρος καὶ ἄκοντα ὤθησε, γενναϊότερον ἤρξατο τῶν πραγμάτων ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει διεπέμπετο λάθρα καὶ πάντων μικροῦ δεῖν τὰς γνώμας πρὸς ἑαυτὸν ἐφειλκύσατο. Πᾶσι γὰρ ἦν ἐπέραστος ὁ ἀνὴρ ὡς πᾶσι κομῶν τοῖς καλοῖς καὶ καλοκαγαθία πάντων ὑπερέχων τῶν τότε· εἰ μὴ γοῦν τὸ θεῖον ἀντιπρᾶττον ἐφάνη, ῥαδίως ἂν τῶν βασιλείων σκήπτρων γέγονεν ἐγκρατής. Ἀλλὰ κινήσαν τοῦτο τὸν ἐκτομίαν Νικηφόρον σπουδαιότερον τῶν πραγμάτων ἀντιλαβέσθαι τὰς ἐκείνων βουλάς ἀπράκτους ἀποδέδειχεν. Ἀπογνοὺς γὰρ τῆς ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων βοηθείας πρὸς τοὺς Τούρκους διεπρεσβεύσατο καὶ τὸν Ἄρτουχ τοῖς τῆς ἐώας τηνικαῦτα μέρεσιν ἐπιχωριάζοντα τὸν κατ' ἐκείνων πόλεμον ἀναδέξασθαι πέπεικε, δώροις τε χρημάτων καὶ ὑποσχέσει τοῦτον παραθαρρύνας· ὁ δέκαὶ γὰρ ἦν δεινὸς στρατηγός μετὰ πλείστης ὅτι δυνάμεως κατ' ἐκείνων ἐξώρμα. 2.18 Οἱ δὲ περὶ τὸν καῖσαρά τε καὶ τὸν Οὐρσέλιον πυθόμενοι τῶν Τούρκων τὴν ἔφοδον καὶ ὡς ὁ Ἄρτουχ πλῆθος ἀμύθητον ἐπιφερόμενον Τούρκων κατ' αὐτῶν ἔπεισιν, ὑπερβάντες τὸν λόφον, ἵναπερ τὸ φρούριον ἴδρυται τὸ ἀγχοῦ που τῶν βασιλείων τοῦ καίσαρος ὄν Μεταβολὴ τῷ φρουρίῳ τὸ ὄνομα, πρὸς τοὺς τοῦ Σόφωνος πρόποδας πεδίον ἐφηπλωμένον ἐπίμηκες εὐρόντες ἐν τούτῳ στρατοπεδεύουσι. Δείσαντες γὰρ μὴ κυκλωθῶσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὀλίγοι ὄντες

ὕπὸ πολλῶν, καὶ διαφθαρεῖεν, πεδίον στενὸν ἐξελέξαντο, τὸν ἐκ τοῦ Σόφωνος κατιόντα ποταμὸν ἀντὶ χάρακος προβαλλόμενοι. Ὁ δὲ Ἄρτουχ περαιωθεὶς τὸν Σαγγάριον καὶ ἐπὶ τὴν Μεταβολὴν φθάσας, ἐπεὶ μὴ εὔρε τὸν καίσαρά τε καὶ τὸν Οὐρσέλιον, διέβαινε καὶ αὐτὸς τὰ ἐκεῖσε στενὰ καὶ πρὸς τῇ κεφαλῇ τοῦ ὄρους γενόμενος, ὃ Μαροξὸς καλεῖται, ἐστρατοπέδευσε κάκειθεν τοὺς πολεμίους περιεσκόπει ἐγγὺς που τοῦ χωρίου ὃ Τρισέα καλεῖται στρατοπεδεύοντας. Αὐτίκα γοῦν προσέβαλλε τούτοις καὶ πρῶτον μὲν ἀκροβολισμοῖς διὰ τῶν ὑψηλῶν ἐχρήτο, ἔπειτα εἰς λόχους τρεῖς τὸ στράτευμα διελὼν κυκλοῦν ἐπειρᾶτο τοὺς περὶ τὸν Οὐρσέλιον καὶ τὸν καίσαρα. Ἄλλὰ κατὰ νότου μὲν γενέσθαι οὐκ ἠδύναντο οἱ πολέμιοι, ἅτε τοῦ ὄρους τούτους ἀπειργοντος· τοῖς δὲ τρισὶ μέρεσιν ἐπετίθεντο ἰσχυρῶς καὶ οὕτω διασπᾶν τὸ συνεχὲς τῆς τῶν Λατίνων φάλαγγος ἐπεχείρουν. Οἱ δὲ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν πιεζόμενοι καὶ τῶν ἵππων αὐτῶν τοῖς βέλεσι βαλλομένων πάντοθεν, δεῖν ᾤθησαν ὁμοσε χωρῆσαι τοῖς πολεμίους ὥστε καταπλῆξαι τούτους τῷ σφοδρῷ τῶν ἵππων· παρακαλέσαντες οὖν ἀλλήλους καὶ συνασπίσαντες ἀκρατῶς ἐξήλαυνον· ἐκ τούτου ξυνέβη πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων περιπεσεῖν, αὐτοὺς δὲ κυκλωθέντας ὑπὸ τοῦ πλήθους, πολλοὺς μὲν ἀναιρεθῆναι, τοὺς πλείονας δὲ ληφθῆναι· ἕαλω δὲ σὺν τούτοις καὶ ὁ καῖσαρ καὶ ὁ Οὐρσέλιος. Ὁ γοῦν Ἄρτουχ ἠσθεὶς τῇ νίκῃ τὸν μὲν Οὐρσέλιον λύτρον λαβὼν ἀπέδοτο τοῖς αὐτοῦ, τὸν δὲ καίσαρα ἔχων ἀπήει ὡς ἐπὶ τὴν ἄνω Φρυγίαν. Οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ πυθόμενοι τὰ ξυμβάντα πέμπουσι τοὺς ἐξωνησομένους τὸν καίσαρα καὶ ἀποδίδωσι τοῦτον ὁ βάρβαρος συχνὰ χρήματα λαβών. Ὁ δὲ πλησίον τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων γενόμενος καὶ δείσας μὴ τι καὶ πάθη δεινότερον, διαπεράσας πρὸς τὸ Τραγονήσιον, τὸ μοναδικὸν ἀμφιέννυται σχῆμα τὴν κόμην ἀποκειράμενος καὶ οὕτως εἴσσει πρὸς τὸν βασιλέα Μιχαήλ· ὁ δὲ τοῦτον ἰδὼν ὑπεκρίθη δεινοπαθεῖν. 2.19 Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν θαυμασιώτατον καίσαρα τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος. Ὁ δὲ Οὐρσέλιος τῆς αἰχμαλωσίας ῥυσθεὶς ἀπήει αὐθις ὡς ἐπὶ τὸν Πόντον καὶ τινα τῶν φρουρίων κατελάμβανε κάκειθεν ἐλύπει τὰς τοῦ Πόντου πόλεις Ἀμάσειάν τε καὶ τὴν νέαν Καισάρειαν· ἐδήου γὰρ τὰς χώρας καὶ δασμοφορεῖν κατηνάγκαζεν. Ὁ δὲ μαθὼν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον Νικηφόρον πρὸς τὸν ἄρχοντα Ἀλανίας ἐκπέπομφεν ἄξοντα στράτευμα μισθοφόρον· ὁ δὲ ἀπελθὼν καὶ στρατὸν ἐκεῖθεν ἀναλαβὼν περὶ που τὰς ἑξ χιλιάδας τὸν Πόντον κατείληφε καὶ τὰς ὀρμὰς τοῦ Οὐρσελίου ἀναστέλλειν ἀπεπειρᾶτο. Τῶν δ' Ἀλανῶν ἀπαιτούντων τὸν συμφωνηθέντα μισθόν, ἐπεὶ μὴ εἶχεν ἐκεῖνος, ἠναγκάσθη τῷ Οὐρσελίῳ προσβαλεῖν πρὸ τοῦ παλινοστῆσαι τοὺς Ἀλανοὺς, ἀλλ' οὗτοι ἐνέκειντο τοὺς μισθοὺς ἀπαιτοῦντες, οὓς δὴ παρασχεῖν ἐκείνου μὴ ἔχοντος, ὑπέστρεφον ἅπαντες, ὀλίγων δηλαδὴ καταλειφθέντων· οἷς δὲ καὶ συμβαλὼν ὁ Οὐρσέλιος ἐτρέψατό τε τούτους καὶ οὐκ ὀλίγους ἀνεῖλεν αὐτῶν, οἱ δὲ λοιποὶ εἰς τὰς τοῦ Πόντου διεσώθησαν πόλεις. Ἀπαγγελθέντων δὲ τούτων τῷ βασιλεῖ Μιχαήλ, ὁ καλὸς νεανίας μετεκαλεῖτο Ἀλέξιος, τῆς θείας προνοίας ἤδη βουλομένης ἐμφανῆ γενέσθαι τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν· μετακληθεὶς δὲ στρατοπεδάρχης προχειρίζεται καὶ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τοῦ κατὰ Οὐρσελίου πολέμου. 2.20 Ὁ μὲν οὖν ἀσμένως ἐδέχετο τὰ τῷ βασιλεῖ δόξαντα, ἡ δὲ μήτηρ τούτου πυθομένη ταῦτα παραιτεῖσθαι ἠνάγκαζε τὴν ἀρχήν, λέγουσα μὴ νεανικῆς δεῖσθαι φρενὸς καὶ χειρὸς τὰ κατὰ τὸν Οὐρσέλιον, ἀλλ' ἀνδρὸς γενναίου καὶ πολλὰ μὲν εἰδότος, πολλὰ δὲ δράσαντος. Ἄλλ' ἡ μὲν οὕτως, ὁ δὲ παρακλήσει χρησάμενος καὶ πείσας αὐτὴν ἐξήει ταῖς εὐχαῖς αὐτῆς ἐφοδιασθεὶς, μήτε χρήματα πρὸς τοῦ βασιλέως λαβὼν εἰς τὴν τοῦ πολέμου δαπάνην μήτε στράτευμα ἀξιόμαχον. Διελθὼν δὲ τὸν ἐν Παφλαγονίᾳ Πόντον περὶ τὴν Ἀμάσειαν γέγονε καὶ τοὺς περισωθέντας τῶν Ἀλανῶν εὐρῶν οὐ πλείους ἑκατὸν πρὸς τοῖς πενήκοντα ὄντας, τοὺς πολεμίους ἀνέστελλε πολλακίς μὲν αὐτοῖς προσβαλὼν, τσαυτάκις δ' ἠττήσας.

Ἐπεὶ δὲ τὰς τούτων ὀρμάς συνέστελλον, οὐκέτι τὰς ἐπελεύσεις ἐκείνων ἐτήρει, ἀλλ' ἐπιὼν πρὸς τὰ φρούρια τὰ παρ' αὐτοῦ κατεχόμενα ἐνέδρας ἐνίστα καὶ τινὰς πρὸς διαρπαγὴν πλησίον τῶν φρουρίων ἐξέπεμπε· τῶν γοῦν πολεμίων ἐξιόντων καὶ διωκόντων τοὺς προνομεύοντας, αὐτὸς ἐξίῳν τῆς ἐνέδρας τὰς εἰς τὰ φρούρια φερούσας ὁδοὺς κατελάμβανε καὶ τοὺς διώκοντας ἀπειργε τῆς πρὸς ταῦτα εἰσόδου· ζυνέβαινε γοῦν μικροῦ δεῖν πάντας ζωγρεῖσθαι, ἅτε τῶν πρὸς τὰ φρούρια φερουσῶν ὁδῶν προκατειλημμένων. Τούτων γοῦν συχνάκις γινομένων εἰς ἀμηχανίαν εἰσήγε τὸν βάρβαρον· ὁ μὲν γὰρ ἀξιόμαχον ἔχων δύναμιν ἐβούλετο μάχη μᾶ κριθῆναι τὰ κατ' αὐτόν, ὁ δὲ στρατοπεδάρχης δυνάμει ἀπορῶν καταστρατηγεῖν τὸν βάρβαρον ἔσπευδε, καὶ ὀπηνίκα ἐκεῖνος τὸ ἑαυτοῦ συνήθροζε στράτευμα, οὗτος ἡρεμεῖν προσεποιεῖτο καὶ διασχὼν ἡμέρας τινὰς ἐξῆι λάθρα καὶ οὐ πόρρω τούτου γενόμενος λόχους ἐνίστα καὶ τὰ πλείστα ἐνήδρευε καὶ τοὺς τὰ ἀναγκαῖα ἐπὶ τὸ στράτευμα διακομίζοντας ἐζώγει. Ἀγγελλομένων δὲ τούτων τῷ βαρβάρῳ, στρατιῶται ἐκεῖθεν ἐπέμποντο βοηθήσοντες, ἀλλὰ τοῖς λόχοις καὶ ταῖς ἐνέδραις ἐμπίπτοντες μικροῦ δεῖν ἄρδην ἠλίσκοντο ἅπαντες· ἀναιρεῖσθαι γὰρ τούτους οὐχ ὅσιον ἐνομιζέτο τῷ στρατοπεδάρχει χριστιανούς ὄντας. 2.21 Ταῦτα πολλάκις γινόμενα μεγάλως ἐλύπουν τὸν βάρβαρον· τῶν γὰρ πόλεων ὅσαι προσεῖχον αὐτῷ πρότερον φόβῳ μᾶλλον ἢ εὐνοίᾳ τούτῳ δασμοφοροῦσαι, ἐπειδὴ ἀπογινώσκειν τῶν κατ' αὐτόν ἤρξαντο, οὐδὲν οὐδεμία παρεῖχεν αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο χρημάτων σπανίζων βουλήν ἐβουλεύσατο βαθεῖαν μὲν, οὐ συνετήν δὲ ὁμως, ὡς τὸ τέλος ἀπέδειξεν. Ἄρτι γὰρ τοῦ Τουτάχ ἐκ Περσίδος κατελθόντος ἐπὶ τῷ τὰ Ῥωμαίων ληΐζεσθαι ζὺν πλήθει Τούρκων πολλῶν, δεῖν ἔγνω προσχωρῆσαι τούτῳ κάκεινον ζύμμαχον λαβεῖν κατὰ τοῦ στρατοπεδάρχου. Πέμψας τοίνυν πρότερον πρέσβεις, ὕστερον καὶ αὐτὸς παρεγένετο εἰς τὸ τῶν Τούρκων στρατόπεδον καὶ τῷ Τουτάχ συγγενόμενος καὶ πίστις λαβῶν ἀπήει ἐπὶ τὸ φρούριον ὑποσχόμενος ἤξειν εἰς νέωτα. Ὁ δὲ στρατοπεδάρχης πυθόμενος τὴν τοῦ Οὐρσελίου πρὸς τὸν Τουτάχ ἄφιξιν ἐξέπεμψε καὶ αὐτὸς πρέσβεις καὶ δῶρα πολυτελεῖ τῷ Τουτάχ καὶ φιλίας αὐτῷ ἀνεμίμησε τῆς βασιλείας Ῥωμαίων πρὸς τὸν κρατοῦντα Περσῶν καὶ δὴ καὶ πρέσβεις ἀντιπεμφθῆναι ἤξιον τοὺς μάλα πιστοτάτους αὐτῷ, ὡς ἔχων τι μηνύειν μυστικῶς οὐ μικρὰν αὐτῷ τὴν ὄνησιν φέρον. Ὁ δὲ τοῖς δῶροις ἠσθεὶς καὶ ὅστις εἶη μαθὼν εὐθύς αὐτῷ τὸν πιστότατον πέπομφε· ἐπεὶ δ' εἰς Ἀμάσειαν ἦκε, φιλοφρόνως αὐτόν ὁ στρατοπεδάρχης ὑπεδέξατο καὶ οὕτως αὐτόν ὠκείωσατο δῶρα διδούς καὶ θαμὰ ὀμιλῶν ἦν γὰρ εἴπερ τις ἄλλος ἐν λόγοις ἠδύς ὡς μεγίστην εὐνοίαν πρὸς αὐτόν τὸν βάρβαρον κτήσασθαι. Τούτου οὖν γενομένου, τοιῶνδε πρὸς αὐτόν ἤρξατο λόγων· "Φίλοι μὲν, λέγων, ὦ τάν, ὃ τε βασιλεὺς Ῥωμαίων καὶ ὁ σουλτάνος, ὁ δὲ Οὐρσελίου ἀμφοῖν ὑπάρχει ἐχθρὸς· σίνεται μὲν γὰρ τὰ Ῥωμαίων, ἐπιτίθεται δὲ καὶ τοῖς Τούρκοις· καὶ νῦν ἰδὼν τὸν σὸν ἀμυρὰν προσελθόντα, ὡσπερ δεῖσας μὴ ὑπ' ἀμφοτέρων ἀναλωθεῖν, προσωπεῖον ὑποδὺς ἀγάπης ἀφίκετο πρὸς αὐτόν τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενος· ἐπειδὴ οὗτος παρέλθη, ἐχθρὸς ἐσεῖται πάλιν τῶν Τούρκων ὁποῖος καὶ πρότερον ἦν· ἀλλ' εἴ τι ἐμοὶ πείθεται, ἀφικόμενον αὐθις αὐτόν ἀποδότω μοι χρημάτων πολλῶν· τρία γὰρ ἐκ τούτου κερδανεῖ τὰ μέγιστα, χρημάτων πλῆθος, οἰκειότητα πρὸς βασιλέα Ῥωμαίων ἀφ' ἧς μεγάλας ἔξει εὐεργεσίας, καὶ τρίτον τὸ τὸν σουλτάνον ἠσθῆναι τῶν Τούρκων ἀποσκευασάμενον τὸν ἐχθρόν". 2.22 Πείθεται τοῖς τοῦ στρατοπεδάρχου λόγοις ὁ πρέσβυς καὶ ὑπισχνεῖται πείθειν τὸν ἀμυρὰν ἐπιτελέσαι τὰ τῷ στρατοπεδάρχει δόξαντα. Πέμπεται οὖν μετὰ δῶρων αὐθις καὶ ἀπαγγέλλει πάντα τῷ Τουτάχ, τὴν τε γνώμην παρίστησι τοῦ στρατοπεδάρχου καὶ τὸ ἐν λόγοις μειλίχιον καὶ τὸ ἐν χρήμασιν ἐλευθέριον, καὶ δὴ δουλοῦται τοῖς ἀπαγγελθεῖσιν ὁ βάρβαρος καὶ ὅλος γίνεται τοῖς τοῦ στρατοπεδάρχου λόγοις καὶ γνώμῃ πειθήνιος. Ἐλθόντα τοιγαροῦν τὸν Οὐρσελίον προσποιεῖται φιλοφρόνως

ὑποδέχεσθαι καὶ συνδειπνήσας αὐτῷ τέλος συλλαμβάνει καὶ δεσμώτην ἀποδείξας ἐκπέμπει τοῦτον πρὸς τὸν στρατοπεδάρχην, ὁμήρους λαβῶν ὥστε ἀποδοθῆναι οἱ τὰ συμφωνηθέντα χρήματα. Ἦσθεις οὖν ὁ στρατοπεδάρχης ἐπὶ τῷ γεγονότι, ἐπεὶ χρημάτων ἠπόρει, ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν ὃ τι καὶ δράσειε· καὶ εὐθύς ἐκκλησίαν συνήθροιζε καὶ τοὺς περὶ τὴν πόλιν δυναμένους ἐκάλει πρὸς βουλήν καὶ πάντων συνελθόντων ἤρξατο τῶν πρὸς αὐτοὺς λόγων ἐντεῦθεν· "Ἄνδρες ὅποσοι παρ' ἐμοῦ ξυνελέγητε σήμερον ἐς τὸ βουλευτήριον, ἀκούσατε τῶν πρὸς ὑμᾶς λόγων. Ἴστε ὅπως ὁ βάρβαρος τὰς τοῦ Ἀρμενιοῦ διέθετο πόλεις ἀπάσας καὶ ὅποσα χρήματα ἀφ' ὑμῶν εἰσεπράξετο, ὅσας τε κωμοπόλεις ἐπόρθησε καὶ σώματα ἀνθρώπων κακῶς διέθετο, ποιναῖς ὑποβάλλων ἀφορήτοις ἐξ ἀφορμῆς βραχυτάτης. Ἐπεὶ οὖν ἦκε καιρὸς ἀπαλλάττων ἡμᾶς τῆς ἐκ τούτου κακώσεως, δέον ἐστὶν ἡμᾶς μὴ προέσθαι τοῦτον μηδὲ τὸν καπνὸν φεύγοντας εἰς κάμινον ἐμπεσεῖν· ἐπεὶ γὰρ νεύσει Θεοῦ καὶ σπουδῇ ἡμετέρᾳ ὁρᾶτε νῦν δεσμώτην τὸν βάρβαρον, ὁ δὲ τοῦτον ζωγρήσας ἀπαιτεῖ τὴν τιμὴν, αὐτοὶ δὲ χρημάτων ἀποροῦμεν, δέον ἐστὶν ἕκαστον συνεισενεγκεῖν τὰ πρὸς δύναμιν. Εἰ μὴ γὰρ πόρρω βασιλέως ἦν ἢ καιρὸν ἀναμονῆς ἀπῆται ὁ βάρβαρος, ἔσπευσα ἂν ἐκεῖθεν κομισθῆναι τὰ τῆς τιμῆς· ἐπεὶ δ' ὡς ὁρᾶτε, οὐδὲν ἐστὶ τούτων δυνατὸν γενέσθαι, τὸ δὲ Τούρκων πλῆθος μεγάλως τὴν χώραν λυμαίνεται, μένοντος τοῦ ἀμυρᾶ διὰ τὴν τιμὴν, δέον ἐστὶν, ὡς ἔφην, πάντας ὑμᾶς συνεισενεγκεῖν, πρὸς τοὺς ἄρχοντας δέ μοι ὁ λόγος, καὶ λήψεσθε πάντα ἐκ βασιλέως ὅποσα παράσχητε".

2.23 Τούτων ἐκεῖνοι ἀκούσαντες ἐπεχείρουν ταράττειν τὸ πλῆθος καὶ θόρυβος καὶ κραυγὴ ἦν μεγίστη, τῶν μὲν ἀσήμως βοώντων, τῶν δὲ βουλομένων σώζεσθαι τὸν Οὐρσέλιον· ἐπεβόων γὰρ μηδὲν τι δεινὸν παθεῖν πρὸς αὐτοῦ καὶ ἐπειρῶντο ἀρπάζειν τοῦτον ἐκ τῆς οἰκίας καὶ ἀπολύειν ἐλεύθερον. Καὶ τάχα ἂν ἕτερος ὢν ἑταράχθη δῆμον ὁρῶν τοσοῦτον μαινόμενον καὶ θορυβουμένην πόλιν μεγίστην, ὁ δὲ γενναῖος νεανίας, ὁ στρατοπεδάρχης ἐκεῖνός φημι, ἤδη μὲν τι δείσας τὸ σύνολον κατασιγάζειν ἤρξατο τῇ χειρὶ τὸν θόρυβον· ὁψὲ δὲ καὶ μόλις γενομένης ἡσυχίας, λόγων ἤρχετο πρὸς τὸ πλῆθος τοιούτων· "Θαυμάζειν ἔπεισί μοι, ἄνδρες Ἀμασειανοί, ὅπως ῥαδίως οὕτως ἐξαπατᾶσθε ὑπὸ τῶν κατασοφιζομένων ὑμᾶς καὶ τὴν σφῶν μὲν αὐτῶν ὠφέλειαν ὠνούμενων τῷ ὑμετέρῳ αἵματι, μεγίστης δὲ βλάβης ὑμῖν προξένων γινομένων. Ποία γὰρ ὑμῖν ὄνησις ἐγένετο τῆς τυραννίδος συνισταμένης ὅτι μὴ σφαγαὶ καὶ αἰχμαλωσίαι καὶ πηρώσεις καὶ ἀκρωτηριασμοὶ μελῶν; Ἄλλ' ὑμεῖς μὲν οὕτω κακῶς ἐπάσχετε, οἱ δὲ νῦν ὑμᾶς πρὸς θυμὸν καὶ θόρυβον ἀνεγείροντες διετήρουν μὲν ἀσινῇ τὰ οἰκεῖα τὸν βάρβαρον θεραπεύοντες, ἀπελάμβανον δὲ καὶ τῶν ἐκ βασιλέως δωρεῶν, ὅτι μὴ σφᾶς τε καὶ τὴν πόλιν ἐνεχείρισαν τῷ βαρβάρῳ· ὑμῶν δὲ οὐδὲ ἓνα λόγον ἐποίησαντο πώποτε. Διὰ τοι τοῦτο καὶ αὐθις βούλονται τὴν τυραννίδα συνίστασθαι, ἵνα τῷ τυράννῳ μὲν χρηστὰς ὑποσαίνοντες ἐλπίδας ἀσινῇ τὰ οἰκεῖα διατηρῶσιν, ἐκ βασιλέως δὲ ἀπαιτῶσιν αὐθις τιμὰς τε καὶ δωρεάς. Ἦν δέ τι καὶ νεωτερισθεῖη, αὐτοὶ μὲν πόρρωθεν ἑαυτοὺς τοῦ δράματος ἐξαγαγεῖν πειράσονται, τὸν δὲ βασιλέως ὅλως θυμὸν ἐξάψωσι καθ' ὑμῶν. Ἄλλ' εἴ τί μοι πεῖθεσθε, τοὺς μὲν ὑμᾶς πρὸς θόρυβον διεγείραντας ἔρρειν ἐάσατε, ἀπίτω δὲ ἕκαστος εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ τὰ λεχθέντα σκοπεῖτω καὶ εἴσεσθε ὁποῖος ὑμῖν βουλεύεται τὰ συμφέροντα". Τούτων ἀκούσαν τῶν ῥημάτων τὸ πλῆθος ἐπήνει τὰ λεχθέντα καὶ ἅπαντες ὑπεχώρουν.

2.24 Ὁ δὲ στρατοπεδάρχης δείσας μὴ καὶ αὐθις οἱ δυνατοὶ τὸ πλῆθος διεγείρωσι καὶ τὸν Οὐρσέλιον διαρπάσωσι, βουλήν βουλεύεται πάνυ μὲν συνετήν, πάνυ δὲ καὶ φιλάνθρωπον. Τίς δ' ἡ βουλή; Προσκαλεῖται τὸν δῆμιον· ἀνάπτεται πῦρ· ἐκπυροῦται σίδηρος· ρίπτεται κατὰ γῆς ὁ Οὐρσέλιος· φωνεῖν καὶ στένειν γοερὸν παραγγέλλεται ὡς δῆθεν τῶν ὁμμάτων στερούμενος. Ὁ δὲ πείθεται καὶ τὴν οἰκίαν ἐπλήρου φωνῶν τε καὶ στεναγμῶν· εἶτα τοῖς τούτου βλεφάροις ἐπιτίθεται φάρμακον ἀκεσώδυνον καὶ ἐπὶ τῷ φαρμάκῳ κάλυμμα· ἔωθεν δὲ πρὸς τὸ

πλήθος ἐξάγεται καὶ ὁράται παρὰ πάντων ὡς δῆθεν τυφλός· τοῦτο τὸ δρᾶμα πάμπαν τὸν θόρυβον κατεσίγασεν. Ὁ μὲν οὖν στρατοπεδάρχης ἀδείας λαβόμενος ἐσκόπει ὅπως καὶ τὸ περὶ τὸν Οὐρσέλιον στράτευμα καθελὼν τῶν παρακατασχεθέντων φρουρίων γένοιτο ἐγκρατής· οἱ δ' ἐκ βασιλέως πεμφθέντες, τῶν οἰκείων ὄντες τῷ βασιλεῖ, ἠνάγκαζον τοῦτον τὸν Οὐρσέλιον λαβόντα εἰς τὴν βασιλίδαν ἐπανελεῖν· ὁ δὲ "αἰσχρόν", ἔλεγεν, "εἶναι εἰ, πολλῶν τῶν ὑπὸ τὸν τύραννον ὄντων, ἐνὸς ἐγκρατεῖς γεγονότες αὐτοῦ τοῦ τυράννου, τοὺς ἄλλους καταλιπόντες οἰχησόμεθα· ἀνάγκη γὰρ ἓνα τῶν λειπομένων εἰς τύραννον καταστήναι καὶ αὐτὴς τὰς πόλεις κυκᾶν· ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ εἶναι ταῦτα καὶ τοῦτον ..., ἀποπειρᾶσαι δὲ καὶ τῶν φρουρίων ὅσον οἶόν τε". Ταῦτ' εἰπὼν ἔργου εἶχετο καὶ πρῶτον μὲν τὰς ὁδοὺς ἐφρούρει, ὡς μηδὲν τι τῶν ἀναγκαίων λαθεῖν εἰς τὰ φρούρια εἰσαχθῆναι, καὶ ἐπὶ συλλογὴν σίτου καὶ τῶν ἄλλων ἀναγκαίων ἐξιόντας μεγάλως εἰσίνετο, ἔπειτα μέντοι ἐνέδρας ἐνίστα καὶ τινὰς εἰς προνομίην ἔστελλεν· οἱ δὲ ἐν τοῖς φρουρίοις ἐξιόντες καὶ τοὺς προνομεύοντας διώκοντες ταῖς ἐνέδραις περιπίπτοντες ἠλίσκοντο. Τοῦτο πολλάκις ποικιλοτρόπως γινόμενον εἰς ἀπορίαν τοὺς Φράγγους ἐνέβαλλεν· ὅτε μὲν γὰρ μετὰ τετάρτην ἢ πέμπτην ἡμέραν ἐποίει τὰς προνομίας, ὅτε δὲ μετὰ μίαν αὐτὴς ἡμέραν ἢ καὶ δευτέραν. Ἀμηχανοῦντες οὖν οἱ ἔνδον οἱ μὲν σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὰ φρούρια τῷ στρατοπεδάρχει παρέδοσαν, οἱ δὲ κενὰ ταῦτα καταλιπόντες ὥχοντο, καὶ οὕτω πάντων γέγονεν ἐγκρατής. Ἡμέρας δὲ διατρίψας ἐν Ἀμασειᾷ καὶ τὰς πόλεις ἀπάσας καταστήσας καὶ εἰρήνην βαθεῖαν καταλιπὼν καὶ τοῖς πᾶσι δειχθεὶς ἐρασιμώτατος, ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν μετὰ κροτοῦ καὶ εὐφημιῶν ὅτι πλείστων ἐπαγόμενος μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Οὐρσέλιον. 2.25 Διὼν δὲ διὰ Παφλαγονίας ἐπειδὴ ἔγγιστα γέγονε τῆς οἰκίας τοῦ Δοκειανοῦ Θεοδώρου, ἀνδρὸς τῶν εὖ γεγονότων καὶ πλούτῳ κομώντων καὶ καθ' αἷμα τῷ στρατοπεδάρχει προσήκοντος τῆς γὰρ ἀδελφῆς τοῦ πατρὸς ἐκείνου παῖς ἦν οὗτος, ὡς καταλαμβάνοντα τοῦτον ἐμάνθανεν ὁ Δοκειανὸς ἀπήντα μακρόθεν καὶ κατησπάζετο· ἀτενίσας δὲ καὶ πρὸς τὸν Οὐρσέλιον καὶ τὸ κάλυμμα θεασάμενος τὸ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐπικείμενον λύπης πεπλήρωτο καὶ οὐκέτι καθεκτὸς ἦν, ἀλλὰ τὸν στρατοπεδάρχην ὠνείδιζεν ὡς ἄνδρα γενναῖον οὕτω καὶ μεγάλα δυνάμενον τὰ Ῥωμαίων ὠφελῆσαι πράγματα τῶν ὀμμάτων ἀποστερήσαντα. Ὁ δὲ ἐπιεικὴς τε ἄλλως ὦν καὶ δεινὸς συσκιάσαι πρᾶγμα καὶ μὴ ταχέως ἐκφαίνειν, πρᾶως οὕτω καὶ γαληνῶς πρὸς ἐκεῖνον ἀντέφησε· "Τὰς μὲν αἰτίαις, ἐξάδελφε, δι' ἃς οὗτος τῶν ὀμμάτων ἐστέρηται, οὐ νῦν ἐστὶ καιρὸς ἀπαγγέλλειν· ἐπειδὴν δὲ ἀπιόντες οἴκαδε κατὰ μόνους γενοίμεθα, εἴση πάσας καὶ με ταχέως ἀπολύσεις τῆς μέμψεως". Φθάσαντες οὖν τὴν οἰκίαν καὶ τῶν ἵππων ἀποβάντες καὶ τὸν κονιορτὸν ἐκτινάξαντες ἠρίστων, τοῦ ἐστιάτορος τὸ δεῖπνον φιλοτίμως προεுτρεπίσαντος· μετὰ δὲ τὸ ἄριστον τῆς χειρὸς λαβόμενος τοῦ Δοκειανοῦ ὁ στρατοπεδάρχης εἰς τὸ δωμάτιον εἴσεισιν, ἐν ᾧ ὁ Οὐρσέλιος ἐνεκέκλειστο, καὶ ἐκέλευσεν ἀναπεταννύειν τὸ κάλυμμα. Ὁ δὲ εὐθὺς ἀνεπήδα καὶ τὸ κάλυμμα ἀναπεταννύς ὠρᾶτο βλέπων καὶ τὸν Δοκειανὸν κατησπάζετο· ὁ δὲ τῷ αἰφνιδίῳ κατεπέπληκτο καὶ πλήρης χαρμονῆς ἐγεγόνει καὶ τὸν κλεινὸν περιπλακεὶς Ἀλέξιον κατεφίλει χεῖλη καὶ παρειὰς καὶ τοὺς χαριέντας ὀφθαλμοὺς καὶ μέγα ἐβόα ἄξιον εἶναι τῶν προαγόντων τοῦ νέου τὸ φρόνημα καὶ τὸ δρᾶμα ἐπῆνει καὶ τὴν σκηνὴν ἐθαύμαζε. 2.26 Τρισὶν οὖν ἡμέραις ἐπ' αὐτῷ ξενωθείς ὁ στρατοπεδάρχης ἐξῆι καὶ κατῆι ὡς ἐπὶ τὴν τοῦ Πόντου θάλασσαν. Περὶ δὲ τὴν Κασταμόνα γενόμενος ἐπεθύμησε τὴν τοῦ πάππου οἰκίαν ἰδεῖν. Παρακαλεσάμενος οὖν ἀπιέναι πάντας αὐτὸς μετ' ὀλίγων ἀπένευσε τῆς ὁδοῦ· ἐντὸς δὲ ταύτης γενόμενος καὶ ἔρημον ταύτην τῶν οἰκούντων ἰδὼν δακρῶν ἐπληροῦτο καὶ στεναγμῶν, ἐν μνήμῃ γενόμενος τῶν αὐτοῦ γεννητόρων· βία δ' ἐκεῖθεν ἀποσπασθεὶς πρὸς τῶν ἐπομένων ἀπήι, ὅτε μικροῦ δεῖν ἐνηδρεύθη παρὰ τῶν Τούρκων, εἰ μὴ ταχέως αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν ἀποσπάσαντες συνέμιξαν τοῖς λοιποῖς.

Διελθόντι δὲ τοὺς στενωποὺς καὶ παρὰ τὴν θάλασσαν κατιόντι πρὸς τὴν Ἡράκλειαν ὁ Μαύρηξ ἀπήντα, ἀνὴρ οὐ τῶν εὖ γεγονότων, ἐντρεχῆς δὲ ἄλλως καὶ πεῖραν τῶν κατὰ θάλατταν ἔχων ὅτι πλείστην· διὸ δὴ καὶ βασιλεῦσι Ῥωμαίων ἀναγκαῖος ἐδόκει καὶ πολλῶν ἀπήλαυε τῶν ἐξ αὐτῶν δωρημάτων, ὡς καὶ πλοῦτον κτήσασθαι πλείστον καὶ δούλων πλῆθος καὶ τῶν ἄλλων ὑπηρετούντων περὶ τὰ στρατιωτικὰ καὶ οἰκίαν ἀνεγεῖραι λαμπράν. Ἀπαντήσας δ' οὗτος ἠξίου ἐπιξενωθῆναί οἱ, ὁ δ' ἐπέιθετο. Ἐπεὶ δὲ περὶ τὴν Ἡράκλειαν ἐγένοντο, ἐπήει πρότερον ὁ στρατοπεδάρχης ἐπὶ τὸν ἀχειροποίητον τῆς Θεομήτορος ναόν, ἐν ᾧ τὰ χαριστήρια ἐτεθύκει τῷ πάντων Σωτήρι καὶ τούτου μητέρι· εἶτ' ἐπεξενίσθη τῷ Μαύρηκι. 2.27 Ἐν ὅσῳ δὲ αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον ἐτοιμάζετο, ἀπήγγελλο Τούρκους κατιέναι εἰς προνομὴν τὸν δ' εὐθύς ὁ λόγος πρὸς τὰ ὄπλα ἐκίνησε μᾶλλον ἢ τὸν Ἀλέξανδρον, ὡς φασι, πάλαι ἢ Τιμοθέου αὐλήσις. Ὀπλισάμενος οὖν καὶ τοῦ ἵππου ἐπιβάς, ἐξῆει σὺν τοῖς περὶ αὐτόν· ξυνείποντο δὲ οἱ καὶ οἱ τοῦ Μαύρηκος ἄνδρες ἐμπειροπόλεμοι καὶ γενναῖοι, ὧν κατάρχων ἦν ὁ Βουτουμίτης Μιχαήλ, ἀνὴρ μικρὸς μὲν, ὡς φησιν Ὅμηρος, δέμας, ἀλλὰ μαχήτης. Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι πόρρωθεν τούτους ἰδόντες καὶ τὴν ἀστραπὴν τῶν ὄπλων καὶ τὸ τῆς τάξεως εὐρυθμον καὶ τὸ τῆς ὀρμῆς ἀνυπόστατον μὴ ὑπενεγκόντες ἔφευγον ἀκρατῶς. Οἱ δὲ πόρρω τούτους τῶν ὀρίων ἐκείνων ἀπελάσαντες καὶ καταβαλόντες ἐνίους ἐπανήεσαν. Ἦσθη τῷ παρέργῳ τῆς κατὰ πάροδον νίκης ὁ στρατοπεδάρχης καὶ ἐβούλετο καρτερεῖν ἐν τοῖς τῆς Ἡρακλείας ὀρίοις, εἴ που ἐντυχεῖν δυνηθεῖη Τούρκοις εἰς προνομὴν κατελθοῦσιν· ἐβούλετο γὰρ αὐξῆσαι τὰ τρόπαια καὶ οὕτως εἰς τὴν μεγαλόπολιν πένταθλος εἰσελθεῖν στεφανίτης. Ἄλλ' ἐκ βασιλέως πεμφθέντα γράμματα καὶ ναῦς σὺν ἐρέταις μονήρης ἐκώλυσαν αὐτὸν τῆς ὀρμῆς· ἐκέλευον γὰρ τὰ γράμματα εἰσελθεῖν εἰς τὴν ναῦν σὺν τῷ Οὐρσελίῳ καὶ ταχέως τὴν βασιλίδαν καταλαβεῖν, ὡς ἐνεδρευόντων περὶ τὰς διόδους τῶν Τούρκων. Ὁ μὲν οὖν ἐποίει τὸ κελευσθὲν καὶ διὰ τῆς νηὸς ἠπείγετο πρὸς τὴν Προποντίδα· θρασκίου δὲ πνεύσαντος ἐξαίφνης σφοδροῦ, μικροῦ ἂν ἐκινδύνευε ναυαγίῳ περιπεσεῖν, εἰ μὴ προφανῶς τοῦτον ἢ Θεομήτωρ ἐρρύσατο· ἅμα τε γὰρ ἐπεκαλέσατο τὴν ταύτης βοήθειαν καὶ εὐθύς ἡ θάλασσα κατηνάζετο καὶ οὕτω γέγονε διαδρᾶναι τοῦτον τὸν κλύδωνα. 2.28 Καταλαβόντα δὲ τοῦτον τὴν βασιλίδαν φιλοφρόνως ὁ βασιλεὺς ὑπεδέχετο ἡσπάζετό τε ἡδέως καί, ἵνα τοῖς ἐκείνου χρήσωμαι ῥήμασι, "καλῶς, ἔφησεν, ἦκεν ἢ μετὰ Θεὸν δεξιὰ ἡμῶν χεῖρ". Ἄλλὰ ταύτην μὲν πρώτην ἔσχεν ἐκ βασιλέως ἀμοιβὴν τῶν πόνων, τὴν βασιλέως εὐχαριστίαν πρώτης αὐτὸς ἐντυχῶν· μετὰ δὲ τοῦτο ἐτίμα καὶ σύμβολα. Εἶχε δὲ καὶ τὸν Οὐρσελίον εἰρκτὴ φρουρούμενον ἀσφαλῶς, ὃν ὁ καλὸς τὰ πάντα Ἀλέξιος παντοίας ἐπιμελείας ἠξίου, πολλὰ τῶν ἀναγκαίων οἴκοθεν αὐτῷ χορηγῶν καὶ τὴν βασιλέως αὐτῷ κατευνάζων ὀργήν. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν κλεινὸν Ἀλέξιον οὕτω. Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαήλ τὸν Ἰσαάκιον, ἄρτι τοῦ δουκὸς Ἀντιοχείας τοῦ πρωτοπροέδρου Ἰωσήφ τοῦ Ταρχανειώτου τὸ κοινὸν ἀποτίσαντος χρέος καὶ τῶν ἐκεῖσε στασιασθέντων πραγμάτων, ὡς μόλις δυνηθῆναι κατευνασθῆναι τὰς ἀναφυσείσας στάσεις παρὰ τοῦ ἐκείνου υἱέος τοῦ μαγίστρου Κατακαλῶν, ἅτε καὶ τῆς τοῦ Φιλαρέτου τυραννίδος ἀρξαμένης ἤδη αὐξάνειν, δοῦκα Ἀντιοχείας προεχειρίσατο. Ἐπεὶ δὲ τῶν στάσεων αἴτιον ᾤετο εἶναι τὸν πατριάρχην Αἰμυλιανόν, ἐκέλευε τοῦτον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξαποστεῖλαι μετὰ σπουδῆς ὅτι πλείστης. Ὁ λογοθέτης δὲ πρὸς τὸν πατριάρχην πάλαι δυσμενῶς ἔχων καὶ ἀμοιβὰς σχεῖν αὐτὸν ἐκ βασιλέως ὑπισχνεῖτο, μόνον εἰ τὸν πατριάρχην τῆς πόλεως ἐξελάσει. Ὁ γοῦν Κομνηνὸς τὴν Ἀντιόχειαν καταλαβὼν μετὰ τιμῆς ὅτι πλείστης ὑπὸ τε τῶν ἐν τέλει καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἰθύνοντος ὑπεδέχθη· εἰσελθὼν δ' ἐν τῇ πόλει τὸν πατριάρχην θεραπεύειν προσεποιεῖτο καὶ φιλίως αὐτῷ προσενήνεκτο δεδιῶς τοῦ πλήθους τὴν πρὸς ἐκείνον εὐνοίαν· διχῆ γὰρ ἡ πόλις μεμέριστο καὶ τὸ μὲν τῷ

πατριάρχη προσεποιεῖτο καὶ φιλίως αὐτῷ προσενήνεκτο, τὸ δὲ τοὺς ἄρχοντας ἐθεράπευεν. Ὑφορώμενος οὖν τὴν στάσιν ὁ δουξ οὔτε τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα τὰ κελεύοντα τὴν ἐξέλευσιν τοῦ πατριάρχου παρέσχεν, οὔτε τι τῶν προσταθέντων αὐτῷ παρὰ βασιλέως ἀπεκάλυψεν. Ἀλλὰ τί μηχανᾶται; Σκῆπτεται νόσον καὶ ἄμφω τὰς χεῖρας δεσμεῖ καὶ τοὺς βραχίονας καὶ νοσεῖν ὑποκρίνεται καὶ τοὺς ἰατροὺς συγκαλεῖται. Φοιτᾷ τοίνυν πρὸς αὐτὸν καὶ ὁ πατριάρχης καὶ περὶ τῆς νόσου φιλοσοφεῖ καὶ τὰ περὶ ταύτης κοινοῦται μετ' αὐτοῦ. Ἐδόκει οὖν τῆς νόσου αἴτιον εἶναι ἔμφραξις περὶ τὰς λείας ἀρτηρίας συνισταμένη· ὡς δ' ἐξίεναι τῆς πόλεως τοῦτον ἤρесе τοῖς ἰατροῖς καὶ χωρίον ἐσκοπεῖτο τῇ νόσῳ κατάλληλον εἶτε κράσεως ἔχον καὶ θυμηδῖαν τινὰ παρέχον τῷ κάμνοντι, ὁ πατριάρχης τοιοῦτό τι ἔχειν ἐπήγγελλται καὶ εὐθὺς ἐξίεναι τὸν δουκα ἐπέτρεπε κὰν τούτῳ ἐνδαιτᾶσθαι. Ὁ δὲ ἐξῆι καὶ ὁ πατριάρχης ἦκε τοῦτον προπέμψας καὶ ὑπέστρεφεν. Ἀλλὰ τί τὸ ἐντεῦθεν; Δύο παρήλθον ἡμέραι καὶ ὁ πατριάρχης ἦκε τοῦτον ἐπισκεψόμενος· ὁ δὲ τὸν πατριάρχη ἰδὼν πυθομένου ἐκείνου τὰ κατ' αὐτὸν ῥᾶον ἔλεγεν ἔχειν ταῖς σαῖς εὐχαῖς, ὀνήσασθαι γὰρ ὑπὸ τῆς εὐκρασίας τοῦ κατὰ τὸ χωρίον ἀέρος, καὶ ὃς ἀκούων ταῦτ' ἔχαιρεν. Ἔτι δ' αὐτῶν ὀμιλούντων, ἦκέ τις μηνύων ἔγγιστα τοῦ χωρίου κοιτάζεσθαι λαγῶν. Ἐκέλευον οὖν τοῦτον ἀπιέναι οἱ ἰατροί, ὁ δὲ προσεποιεῖτο μὴ βούλεσθαι· ὁ δὲ πατριάρχης παντάπασιν ἀγνοήσας τὸ δρᾶμα παρεκάλει τοῦτον ἐξιπασάμενον ἀπελθεῖν πρὸς τὴν θήραν τοῦ λαγωῦ· ὁ δ' ὑποκρίνεται τούτου ἀκούειν. Βία οὖν ἐπιβάς τοῦ ἵππου τῆς πρὸς Ἀντιόχειαν εἶχετο καὶ εἰσελθὼν ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ τὰς πύλας κλείσας τὰ βασιλικά πρὸς τὸν πατριάρχη ἐξέπεμπε γράμματα τὰ πρὸς τὴν βασιλῖδα τῶν πόλεων τοῦτον μεταπεμπόμενα καὶ ἡξίου πρὸς τὴν θάλασσαν κατιέναι ὡς τάχιστα. Ὁ δὲ ἐδυσχέρανε μὲν καὶ ἠπεῖλει δράσειν ἀνήκεστα, οὐ μέντοι γε καὶ δεδύνητο, ἀλλὰ τὴν Λαοδικέων καὶ ἄκων καταλαβὼν καὶ ὀλίγας ἐνδιατρίψας ἡμέρας ὥστε αὐτῷ τὰ ἐφόδια κομισθῆναι ἐκ τῆς Ἀντιοχέων, ἀπῆρε πρὸς τὸ Βυζάντιον. 2.29 Ὁ δὲ δουξ Ἰσαάκιος τοῦ ἐκ τοῦ πατριάρχου δέους ἀπαλλαγείς διώκει τὰ κοινὰ καὶ τὰς ἀναφυομένας ταῖς πόλεσι στάσεις ἐπειρᾶτο διαλύειν. Ἀλλ' οὐκ ἦν ἡρεμῆσαι τὸν τῶν χριστιανῶν ἀρχαῖον πολέμιον· ταύτη τοι καὶ ἐξ αἰτίας βραχείας τοὺς στασιαστὰς αὐθις κεκίνηκε· τῶν γὰρ ἄρτι προκόπτειν ἀρξαμένων τινὲς ἐκκαυθέντες ὑπὸ τοῦ φθόνου κατὰ τῶν ἐν τέλει καὶ τοῦ δουκὸς τὸ πλῆθος ἐξώπλισαν, καὶ τὸν μὲν εἶσω τῆς ἀκροπόλεως συγκλείσαντες τὰς εἰσόδους ἐφρούρουν, κατὰ δὲ τῶν ἐξορμήσαντες τινὰς μὲν ἀνεῖλον, οἱ δὲ λοιποὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν τὰς οἰκίας τῶν ἀρχόντων πορθοῦντες καὶ τὰ χρήματα διαρπάζοντες. Ὁ δουξ τοίνυν εἰς προὔπτον καταστάς κίνδυνον πρὸς τὰς κύκλω πόλεις ἐξέπεμψε τοὺς στρατιώτας μετακαλούμενος· ἐν ὀλίγῳ δὲ ἀποχρώσης συνελθοῦσης δυνάμεως κατεστρατήγει τοὺς στασιαστὰς· εἰς πολλὰ γὰρ μέρη τὸ στράτευμα διελὼν ἐκέλευσε ἀπιέναι πρὸς τὰ στενωπὰ καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ξυλλαμβάνειν, ὡς μὴ ὁμοῦ γενόμενοι βοηθοῖεν ἀλλήλοις· οὗ γενομένου, συνέβη τῶν Ἀντιοχέων στασιαστῶν φόνον γενέσθαι πολὺν καὶ οὕτω μόλις τὴν στάσιν κατευνασθῆναι· ἄρτι δὲ ταύτης κατευνασθείσης τοὺς Ἀντιοχεῖς ἔσπευδε θεραπεύειν. Εἶτα διελθουσῶν ἡμερῶν ὀλίγων, ἠγγέλθη Τούρκων οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν κατὰ Συρίας χωρεῖν. Ὁ δὲ τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ἐξῆι· συνείπετο δὲ οἱ καὶ ὁ ἐπ' ἀδελφῆ τούτου γαμβρὸς Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ βασιλέως Διογένους υἱός· ἐντυχῶν δὲ τοῖς Τούρκοις καὶ μάχην μετ' αὐτῶν συνάψας ἠττήθη καὶ γενναίως ἀγωνισάμενος καὶ τραύματα ἱκανὰ παρ' αὐτῶν λαβὼν αὐτὸς μὲν ἐάλω, ἀνηρέθη δὲ καὶ ὁ Διογένης. Τὸν μὲν οὖν εὐθὺς οἱ Ἀντιοχεῖς ἀποστείλαντες χρυσοῦ χιλιάδων ὠνήσαντο εἴκοσι καὶ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου τραύματα θεραπεύειν ἔσπευδον· αὐτὸς δὲ εἰσέτι γνησίως διέκειτο πρὸς αὐτοὺς καὶ τὰς ἀμοιβάς, ὡς οἷόν τε, ἔσπευδε τούτοις ἀποδιδόναι. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἐν τούτοις ἦν, ὁ δὲ ἐξῆς λόγος δηλώσει καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐσπέραν.

3.τ Βιβλίον γ' 3.1 Ὅσα μὲν οὖν ξυνέβη κατὰ τὴν ἔω μετὰ τὴν τοῦ Διογένους τοῦ βασιλέως καθαίρεσιν καὶ ὅσαι ταραχαὶ καὶ ἀποστασίαι καὶ στάσεις ἀνήφθησάν τε καὶ αὐθις ἐσβέσθησαν καὶ ὡς ἡ μεγίστη πασῶν τυραννίς, φημὶ δὴ ἡ τοῦ Οὐρσελίου, εἰς μέγα ἀρθεῖσα καὶ μεγίστων κακῶν αἰτία τῇ Ῥωμαίων γενομένη παρὰ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου καθήρητο ἔτι κομιδῇ νέου ὄντος καὶ στρατοπεδάρχου τῆς ἔω ἀποδειχθέντος, ὁ πρὸ τοῦδε λόγος δηλοῖ. Νυνὶ δὲ ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν ἔωσαν πραγμάτων ἀναγκαῖον μεταβῆναι πρὸς τὴν ἐσπέραν καὶ τινα τῶν ἐν αὐτῇπραχθέντων ἀφηγήσασθαι, ἵν' εἰρμῶ τινι καὶ τάξει βαδίζων ὁ λόγος ἐπὶ τὰς πράξεις αὐθις ἔλθῃ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου. Ἐπειδὴ τῶν παίδων τοῦ θειοτάτου καίσαρος ὁ μὲν νεώτερος Κωνσταντῖνος ἀνὴρ ἀγαθὸς γενόμενος ἐξαίφνης ἀπεβίω, ὁ δὲ πρεσβύτερος Ἀνδρόνικος τὸ γενναῖον αὐτοῦ τῆς ψυχῆς παραστήσας κὰν τῷ κατὰ τοῦ Οὐρσελίου πολέμῳ καὶ ἑαυτὸν προέμενος ὑπὲρ τῆς τοῦ πατρὸς σωτηρίας δεινῶς τετραυματίστο ὡς μικροῦ δεῖν ἔξαιμος γεγονῶς ἐπανῆλθε πρὸς τὸ Βυζάντιον, ἐπανελθὼν δὲ καὶ ἐπιμελείας τυχὼν ὅτι πλείστης τῶν μὲν ἐκ τῶν τραυμάτων ἀλγηδόνων ἀπήλλακτο, καχεξία δὲ σπλάγχων συσχεθεὶς καὶ ὑδέρῳ ληφθεὶς ἀπηγόρευτο πρὸς τῶν ἰατρῶν, ἀτονησάσης τῆς τέχνης ἐπικουρῆσαι τῷ κάμνοντι, ἐπεὶ γοῦν οὕτω ταῦτα συνέβη καὶ ὁ καῖσαρ τὸν εὐκλεῖ βίον εἰς τὸν μοναδικὸν μετήμειψεν, ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ φροντίσι μυρίαὶς ἐπάλαιε, τῶν τε Σκυθῶν Θράκην τε καὶ Μακεδονίαν κατατρεχόντων, τοῦ τε Σθλαβίνων ἔθνους τῆς δουλείας Ῥωμαίων ἀφηνιάσαντος καὶ τὴν Βουλγάρων δηοῦντός τε καὶ ληϊζομένου· Σκοῦποί τε καὶ Ναῖσος ἐπορθοῦντο καὶ αὐτὸ δὴ τὸ Σίρμιον καὶ τὰ περὶ τὸν Σαβίαν ποταμὸν χωρία καὶ αἱ Παρίστριοι πόλεις αἰ μέχρι Βυδίνης κακῶς διετίθεντο· ἐκεῖθεν δ' αὐθις Χωροβάτοι καὶ Διοκλεῖς ἀποστάντες ἅπαν τὸ Ἰλλυρικὸν κακῶς διετίθουν. 3.2 Τούτων οὕτως γινομένων ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ εἰς δέος ἐκπέπτωκε μέγα καὶ ἐσκέπτετο κοινωνόν τινα προσλαβέσθαι καὶ τὴν δευτέραν αὐτῷ ἀπονεῖμαι τιμὴν, φημὶ δὴ τὴν τοῦ καίσαρος. Ἐπεὶ δὲ τὸ συγγενὲς αὐτοῦ ἅπαν καθήρητο, πρὸς τῶν ἐν τέλει τοῦ στρατηγικωτάτους ἀπέβλεψε καὶ ἐζήτει καθ' ἑαυτὸν μετὰ τῶν περιοικιδίων τὸν πείρα πραγμάτων καὶ φρονήσει καὶ ἀρετῇ τῶν ἄλλων πλεονεκτοῦντα. Ὡς δὲ πᾶσιν ἐδόκει τοῖς περὶ αὐτὸν καὶ αὐτῷ τῷ λογοθέτῃ τοιοῦτος εἶναι ὁ Βρυέννιος Νικηφόρος, οὗ πρόσθεν ἡ ἱστορία ἐμνήσθη, τὰ πρὸς τὸν Θεὸν πιστός, τὰ πρὸς φιλίαν βέβαιος δεινός τε ὑπαισθέσθαι τὸ μέλλον καὶ προφυλάξασθαι στρατηγῆσάι τε κατ' ἐχθρῶν δοκιμώτατος, εὐθὺς γράμμασι βασιλικοῖς ἐξ Ὀδρουσῶν μετεπέμπετο. Πρὸ τοῦ δὲ τοῦτον τὸν ἄνδρα εἰς τὴν βασιλίδαν ἐπανελθεῖν κοινοῦται ὁ βασιλεὺς τὸν λόγον τινὶ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς, καθ' αἷμα τούτῳ μητρόθεν προσήκοντι· ὁ δρουγγάριος οὗτος ἦν Κωνσταντῖνος, ὁ τοῦ τῆς πατριαρχίας τὸν θρόνον ἰθύναντος πάλαι Μιχαὴλ ἀδελφιδουῶς, ὃς ἐπεκέκλητο Κηρουλλάριος. Ὁ δ' ἀκούσας βαρέως ἔφερε τὰ λεχθέντα· πάλαι γὰρ ἦν ὄνειροπολῶν τὴν βασιλείαν. Ἀπαιτούμενος οὖν γνώμην εἰσαγαγεῖν ἔφησε τὸν μὲν ἄνδρα γινώσκειν καὶ ἐπαινεῖν, τὴν δὲ περὶ αὐτοῦ σκέψιν τε καὶ βουλήν οὐ πάνυ τι ἐπαινεῖν, "ἀλλ' ἦτοι, φησί, καὶ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ὑπεκστῆναί σε ἐκουσίως τούτῳ χρή, ἀνδρὶ ὄντι γενναίῳ καὶ δραστηρίῳ καὶ ῥέκτῃ, ἢ εἰ μὴ ἄκων βούλοιο τοῦτο παθεῖν, τοῦ τὸ κοινωνὸν αὐτὸν λαβέσθαι σκέμματος ἀποστῆναι". Ταῦτ' εἴρηκε καὶ εἰς δέος μέγα τὸν βασιλέα ἐνέβαλε καὶ ἄλλως δειλόν τε ὄντα καὶ τὴν ἑαυτοῦ σκιὰν ὑποπτήσσοντα, ὃ φασιν. 3.3 Ἀφικομένου τοίνυν τοῦ Βρυεννίου, ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ τὸν σκοπὸν μεταθέμενος ἐβούλετο τοῦτον δοῦκα τῆς τῶν Βουλγάρων ἀποδείξασθαι πάσης χώρας, ὥστε δι' αὐτοῦ καὶ τὸ Σθλαβίνων ἔθνος κατακυριεῦσαν ἀνασταλῆναι· καὶ δὴ ἐν Βουλγαρίᾳ γενόμενος, ἐν βραχεῖ καιρῷ ἔς τοσοῦτον τὸ Σθλαβίνων ἑταπείνωσεν ἔθνος ὡς ὑπὸ ζυγὸν Ῥωμαίων αὐθις τοῦτο ποιῆσαι καὶ ἀγαπᾶν ὑπ' ἐκείνου τὰ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ πραγμάτων κυριεύεσθαι. Ἐπεὶ δὲ Χωροβάτοι καὶ Διοκλεῖς τὴν Ἰλλυρίδα κακῶς

διετίθουν καὶ τὸ Φράγγων ἔθνος κατακυριεύσαν τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας δεινὰ κατὰ Ῥωμαίων ἐμελέτων, ἐβουλευέτο τοῦτον ὁ Μιχαήλ ἐκ τῆς Βουλγαρίας ἐπὶ τὸ Δυρράχιον μεταβαίνειν, ὃ μητρόπολις ἐστὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ. Εὐθύς οὖν γράμματα πρὸς ἐκεῖνον ἐπέμπετο οὐ κελεύοντα μᾶλλον ἢ ἀξιοῦντα αὐτὸν εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν μεταβῆναι. Ἀφίκετο οὖν καὶ πάντες ἀσμένως αὐτὸν ὑπεδέχοντο οἱ ἐγχώριοι· ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ χαριέστατος καὶ ἔλευ θεριώτατος. Βραχὺν δέ τινα χρόνον ἐκέισε ἐνδιατρίψας ὥστε τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξαρτῦσαι, ἐστράτευσε κατὰ Διοκλέων καὶ Χωροβάτων. Ἐν ὀχυρωτάτοις δὲ τούτων χωρίοις στρατοπεδευομένων, τὰς δυσχωρίας αὐτὸς καθαίρειν ἔσπευδεν. Ὀπίσθας γὰρ πρότερον τοὺς στρατιώτας διέβαινε τοὺς στενωπούς· δεδιότος δὲ τοῦ στρατεύματος ἐν τῷ ὑποστρέφειν τὰ δυσδιόδευτα, ἐκέλευε τοὺς ἐγχωρίους συχνὰς ἀξίνας ἐπιφερομένους ὅπισθεν ἔπεσθαι καὶ καθαίρειν τὰ δύσβατα καὶ τὰς ὁδοὺς εὐρύνειν· οὗ γενομένου, προθύμως οἱ στρατιῶται κατὰ τῶν πολεμίων ἐχώρουν καὶ οὕτω κατὰ τὸν τόπον γενόμενος ἔνθα τὸ τῶν ἐναντίων στρατεύμα ἦν, προσέβαλε τούτῳ καὶ μάχης ἰσχυρᾶς γενομένης κατὰ κράτος ἐνίκησε. Τὰς γοῦν πόλεις ἀπάσας ὑποσπόνδους Ῥωμαίους ποιησάμενος καθάπερ τὸ πρότερον καὶ ὀμήρους λαβὼν καὶ φρουρὰν ἀποχρῶσαν ἐφ' ἐκάστην χώραν καταλιπὼν ἐπανῆκεν εἰς τὸ Δυρράχιον. Ἐπεὶ δ' ἐξ Ἰταλίας πεμπόμενοι νῆες τὰς φορτηγούσναυς καταιρούσας κακῶς διετίθουν, σκοπὸν ἔθετο καὶ τούτων τὴν ὄρμην ἀναστεῖλαι καὶ μέντοι καὶ ἀνέστειλε ταύτην ταχέως τριήρεις κατ' αὐτῶν ἐξοπλίσας καὶ πολλὰς μὲν τῶν ληστικῶν καταποντίσας νηῶν, οὐκ ὀλίγας δὲ κατασχών, ὡς ὑποπτήξαι πάντα τὸν ἐν Ἰταλίᾳ στόλον καὶ συσταλῆναι. 3.4 Ταῦτα μὲν οὕτω πέπρακτο ἄξια ὄντα τιμῆς καὶ γερῶν, ἀλλ' ὁ φθόνος οὐκ ἦνεγκεν ἔργα τοιαῦτα ἀνδρὸς ἀρίστου, ἀλλὰ τὰς συκοφαντῶν ἠρέθισε γλώσσας τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πλησίον αὐτῶν, οἱ φησὶν ὁ θεῖος Δαυίδ, κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Ὑπείσθη οὖν τὴν τοῦ βασιλέως κουφότητα κατελάλουν λάθρα τοῦ ἀνδρὸς ὡς τυραννεῖν μελετῶντος· ὧν κινηθεὶς τοῖς λόγοις ἐκεῖνος τῶν αὐτῷ πιστοτάτων ἕναὸ Καππαδόκης οὗτος Εὐστάθιος ἦν πρὸς τὴν Ἰλλυρίδα ἐκπέπομφε, παραγγείλας αὐτῷ λάθρα τὰ περὶ τῶν μηνυθέντων ἐξακριβώσασθαι. Ἀπελθόντα δὲ τοῦτον μάλα ἀσμένως ὁ Βρυέννιος ὑποδέχεται καὶ τοσοῦτον αὐτὸν ὤκειώσατο ὡς καὶ τὰ τοῦ δράματος αὐτῷ ἀπαγγεῖλαι καὶ ὅτου χάριν πρὸς βασιλέως ἐπέμφθη. Τούτων δ' ἀκούσας ἐκεῖνος ἐδάκνυτο τὴν ψυχὴν καὶ εἰς δέος ἐνέπιπτεν· οὐ μέντοι καὶ πρὸς ὄργην ἐκινεῖτο, ἀλλ' ἐπέιχε τέως καὶ ἐσκόπει τί ποτ' ἂν δράσειεν. Ἔτι δ' ἐν τούτοις ὄντος, ὁ ἐκεῖνου ἀυτάδελφος ἐφοῖτα πρὸς τὸ Βυζάντιον προσεχῶς ἀριστεύσας κατὰ Σκυθῶν· ἦτι οὖν ἐκ βασιλέως τῆς ἀριστείας τὰς ἀμοιβάς, τῷ λογοθέτῃ δι' ὄχλου γινόμενος· ὡς δὲ παρωρᾶτο καὶ κενὸς ἀπεπέμπετο, ἐδυσφόρει μάλα καὶ ἠνιάτο. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ τοῦ Φλώρου υἱός, Βασιλάκης, ἐκ Παφλαγόνων ἀφίκετο, οἶόμενος καὶ αὐτὸς ἐκ βασιλέως δωρεάς τινας σχεῖν, καὶ γὰρ ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς τὰ πολεμικά, ἀπετύγγανε δὲ καὶ οὗτος τῶν κατὰ σκοπὸν καὶ διὰ τοῦτο ἠνιάτο καὶ ἤσχαλλεν, ἐντυχόντες ἀλλήλοισιν εἰς λόγους ἠλθέτην ἄμφω καὶ πολλὰ κατεβῶν τῆς τοῦ βασιλέως ἀνελευθερίας καὶ τῆς τοῦ λογοθέτου σκληρότητος. Εἰς τοσοῦτον οὖν αὐτοῖν τὰ τῆς ἐντυχίας προῆλθον ὡς καὶ ὄρκια δοῦναι καὶ λαβεῖν ἐπὶ τῷ σκέψασθαι τι σφωὶν συνοῖσον καὶ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ καὶ μέντοι καὶ ἀνέκφορα τηρῆσαι τὰ βουλευθέντα. Τὰ δὲ ἦσαν ἀποσκευάσασθαι μὲν τὸν οὕτως ἀνελεύθερον καὶ ἀνοικονόμητον, καταστήσαι δὲ εἰς τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἄνδρα πολλοῖς κομῶντα πλεονεκτήμασι καὶ μὴ ὑπ' ἀνδρὸς ἐκτομίου οὕτω τοὺς στρατηγούς Ῥωμαίων ἐμπαίζεσθαι. Ἐδόκει οὖν αὐτοῖν ὡς τάχιστα τὸν Βρυέννιον ἐξ Ἰλλυρίδος μεταπέμπεσθαι κάκεῖνον ἀρχηγὸν τοῦ σκέμματος καθιστᾶν. 3.5 Τούτων τοίνυν βεβουλευμένων, ὁ μὲν Βρυέννιος Ἰωάννης οἴκαδε ἀπῆει, ὁ δὲ Βασιλάκης εἰς τὸ Βυζάντιον ἔμεινεν. Οὕτω βραχὺς διήλθε καιρὸς καὶ τῶν βαρβάρων τις τῶν πελεκηφόρων, οἷς ἢ τῶν βασιλείων

πεπίστευτο φυλακή, ἐν Ὀδρυσσῶν ἐφοίτα πρὸς τὴν πάλαι μὲν Ὀρεστιάδα καλουμένην, νυνὶ δὲ Ἀδριανούπολιν, ὅς καταλύσας ἔν τινι πανδοχείῳ, ἐπειδὴ ἱκανῶς οἴνου ἐνεφορεῖτο, ἀπεφοίβαζε τὰ ἐντὸς ὡς πεμφθείη πρὸς τοῦ λογοθέτου δόλῳ μετελθεῖν καὶ ἀνελεῖν τὸν Βρυέννιον. Μηνυθέντων δὲ τούτων τῷ Βρυεννίῳ, ὁ βάρβαρος εὐθὺς ξυλλαμβάνεται καὶ πρὸς ἐξέτασιν ἤγετο καὶ εἴθ' ἐκὼν εἶτε ἄκων ξυνετίθετο ταῦθ' οὕτως ἔχειν. Τὴν ῥίνα οὖν αὐτοῦ προστάξας τμηθῆναι ὁ Βρυέννιος Ἰωάννης πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐθὺς ἐξέπεμψε γράμματα πρὸς ἀποστασίαν αὐτὸν ἐρεθίζοντα. Διακομισθέντων οὖν πρὸς αὐτὸν τῶν γραμμάτων κατὰ τὸ Δυρράχιον, πλήρης ἦν ὁ ἀνὴρ φροντίδος, οὐκ ἔχων ὅ τι καὶ δράσειε· τό τε γὰρ πρὸς ἀποστασίαν χωρῆσαι δεινὸν ᾤετο καὶ μεγίστων κακῶν αἴτιον, τό τε ἑαυτὸν εἰς προὔπτον κίνδυνον παραδοῦναι πάντων καταφρονήσαντα οὐκ ἀνδρὸς ἔκρινεν ἀγαθοῦ εἶναι καὶ συνετοῦ καὶ γενναίου· τούτοις παλαίων τοῖς λογισμοῖς διέμεινε μέχρι πολλοῦ, καίτοι συχνῶς ὑπὸ ἐπιστολῶν ἐρεθιζόμενος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ. 3.6 Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τοῦτον ἐν τούτοις ἦν. Ὁ δὲ καῖσαρ τὴν πρὸς θάνατον φερόμενον ὄρων τὸν υἱὸν καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ κομιδῇ νέους, ἔσπευδεν ὡς ἔοικεν ἐπίκουρον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνου εἰσαγαγεῖν, ἐκείνου τε πρὸς τοῦτο αὐτὸν παραθήγοντος καὶ τῆς καλλίστης πασῶν γυναικῶν αὐτοῦ ὀμεινέτιδος, ἧς τῷ ἔξωθεν κάλλει τὸ ἐντὸς ξυνεξέλαμπε κάλλος καὶ τῇ περιφανείᾳ τοῦ γένους αἰ τῶν ἀρετῶν ἀγλαΐαι καὶ ἡ τῶν ἠθῶν κοσμιότης συνήστραπτε. Πατρόθεν γὰρ εἰς τὸν βασιλέα Βουλγάρων τὸν Σαμουήλ ἀνεῖλκε τὸ γένος, Τρωϊάννου θυγάτηρ οὖσα τοῦ ἐκείνου υἱέος, μητρόθεν δὲ ἐς τοὺς Κοντοστεφάνους καὶ τοὺς Ἀβαλλάντας καὶ τοὺς Φωκάδας τοὺς πάλαι περιφανεστάτους καὶ πλούτῳ πολλῶν κομῶντας. Αὕτη γοῦν ἡ συνέσει πασῶν γυναικῶν διαφέρουσα οὐκ ἀνῆκε τὸν ἄνδρα παραθήγουσα ἀρωγὸν τῶν ἐκείνου παίδων εἰσαγαγεῖν τινα καὶ μέντοι καὶ γνώμην εἰσήνεγκεν ὡς μὲν συνετωτάτην, ὡς δὲ λυσιτελεστάτην· ἡ δὲ ἦν τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον συνάψαι τῇ πρωτοτόκῳ τῶν θυγατέρων. Τριῶν γὰρ θυγατέρων ἀποδειχθέντες γεννήτορες, τὴν μὲν νεωτέραν Θεοδώραν ἐκ βρέφους αὐτὴν τῷ Θεῷ προσανέθεντο καὶ τῷ καθαρῷ δι' ἀπαθείας νυμφίῳ προσήρμωσαν· ἀμφοῖν δὲ ταῖς ἄλλαις ἐφρόντιζον, καὶ μᾶλλον τῆς ἤδη ῥηθείσης Εἰρήνης, καὶ γὰρ ἦν χαρίτων ἢ νεᾶνις ἀνάπλεως, ὥρα τε σώματος διαλάμπουσα καὶ ἠθῶν ἀγλαΐαις. Ὡς γοῦν ἡ ταύτης μήτηρ τὴν γνώμην εἰσήνεγκεν, ὅ τε καῖσαρ ἐπήγει καὶ ὁ πρωτοβεστιάριος, ὁ κλεινὸς φημι Ἀνδρόνικος, ἦσθη καὶ μονοноῦ καὶ τῆς νόσου ἐπελανθάνετο, καὶ φοιτήσαντά ποτε πρὸς αὐτὸν τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον ἰδίᾳ παραλαβὼν ἐπυθάνετο εἰ βούλοιο γυναικὶ συναφθῆναι, καὶ γὰρ ἔφθη ἀποβιοῦσα ἢ πρώην τούτῳ συναρμοσθεῖσα θυγάτηρ τοῦ Ἀργυροῦ ἐκείνου ἀνδρὸς εὐγενοῦς καὶ πλούτῳ κομῶντος καὶ κτήσεως ὅτι πλείστης ὄντος δεσπότου· ὡς δὲ συντιθέμενον τοῦτον εὔρεν, εὐθὺς περὶ τοῦ κήδους ἀπήγγελλεν. Ὁ δὲ ξυνετώτατος ὢν εἶπερ τις ἄλλος τῶν νέων ἦσθη μὲν τῷ ἀκούσματι, ἀνήρτα δ' ὅμως τὰ περὶ τούτου τῷ θελήματι τῆς μητρός. Ἐν ἀγῶσιν οὖν εὐθὺς ἅπας ὁ οἶκος τοῦ καίσαρος, τῆς καλλίστης πασῶν γυναικῶν διεγειράσης ἅπαν τὸ θεραπευτικὸν καὶ οἰκίδιον. Οὔτε γὰρ τῷ βασιλεῖ πρόθυμον ἦν τὸ διὰ κήδους συναφθῆναι τῷ τούτου γένει τὸν Κομνηνόν, οὔθ' ἡ μήτηρ τούτου πρόθυμος ἦν, ἀρχαίαν ἔχουσα τὴν δυσμένειαν πρὸς καίσαρά τε καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ καίσαρος· ὅ τε μὴν τοῦ κρατοῦντος αὐτάδελφος, ὁ πορφυρογέννητος Κωνστάντιος, σφόδρα φιλῶν τὸν γενναῖον Ἀλέξιον, οὐ συνεχῶρει τούτῳ τὸν γάμον ἀσπάσασθαι τὸν τῆς ἐκείνου ἀνεψιάς· ἦν γὰρ αὐτῷ ἀδελφὴ πρεσβυτέρα, Ζωὴ τὸ ὄνομα, ἦν ἐβούλετο τούτῳ συζεῦξαι. Τοσοῦτων τοίνυν ὄντων τῶν ἐμποδίων, οὐκ ἀνῆκεν ἡ συνετωτάτη πασῶν γυναικῶν, οὐδ' ἔδωκεν ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς οὐδὲ νυσταγμὸν τοῖς βλεφάροις, οὐδὲ χρημάτων ἐφείσατο, ἔστ' ἂν τῷ καλλίστῳ τῶν νεανιῶν τὴν καλλίστην ἐμνηστεύσατο. Ὁ μὲν οὖν πατήρ μετὰ τὴν μνηστείαν βραχύν τινα χρόνον ἐπιβιοῦς

έτελεύτα ἐπ' ἀγαθαῖς ταῖς ἐλπίσι τὴν φιλάτην παῖδα καταλιπών, ἀλλ' αὖθις νικᾶν ἐδόκουν οἱ πονηροὶ καὶ ὁ γάμος οὐ παρετίθετο, τῶν ἀρχῆθεν κακῶν ἐπεισερχομένων τὴν τοῦ βασιλέως ἀπλότητα, οὕτω γὰρ ἐγὼ καλῶ τὴν ἐκείνου κουφότητα, ἀλλ' ὑπερενίκα πάλιν τὰ τῆς προνοίας καὶ τὰ τοῦ φθόνου ὡς σμῆνος ἐκ καπνοῦ ὑπεχώρει καὶ διελύετο καὶ οἱ καλῶς μνηστευθέντες μετ' οὐ πολὺ καὶ νυμφίοι ἀπεδείχθησαν κάλλιστοι· τὸν δὲ τρόπον ἐροῦμεν ἐπὶ τὴν ἀρχῆθεν ἀκολουθίαν ἀναδραμόντες τοῦ λόγου. 3.7 Ὁ Βρυέννιος Ἰωάννης, οὗ πρὸ βραχέος ὁ λόγος ἐμνήσθη, ὄρων τὸν ἀδελφὸν ἔτι μέλλοντα καὶ ἀναδυόμενον καὶ διαδρᾶναι ὡς οἷόν τε σπεύδοντα ἢ εἰς ἀποστασίαν χωρῆσαι, δεῖν ῥῆθι παρασκευάσαι τοῦτον καὶ ἄκοντα τοῦ ἔργου ἄψασθαι. Τοὺς προὔχοντας τοίνυν πάντας τῆς πόλεως κοινωνῆσαι αὐτῷ τοῦ σκέμματος πείσας καὶ τὴν Ἀδριανούπολιν ἄπασαν ὑπὲρ αὐτοῦ ποιησάμενος, συχνῶς μετεκαλεῖτο τὸν ἀδελφόν. Ἐπεὶ δ' ἀνθίστατο ταῖς τούτου πράξεσιν ὁ Ταρχανειώτης, ἀνὴρ νέος μὲν ἔτι, συνετώτατος δ' εἶπερ τις ἄλλος καὶ φρονιμώτατος, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸν λογοθέτην ἐπέστελλε, ζητῶν ἐπικουρῆσαι διὰ στρατεύματος ὡς δυνηθῆναι τὴν ἀνάψασαν ἤδη ἀποστασίαν καθελεῖν. Οὗτοι δὲ εἴτ' ἀποροῦντες στρατιωτῶν εἴτ' ἀμελῶς πρὸς τὸ ἔργον διατιθέμενοι, οὐδεμίαν αὐτῷ βοήθειαν ἀπεπόμφασιν. Ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας οὖν ἀντισχών, ὡς ἑώρα ὁμοφρονήσαντας ἅπαντας καὶ ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον προὔπτον καταστάντα, μικρὸν ἐνεδίδου τῆς πολλῆς ἐνστάσεως καί, τῆς Βρυεννίων μητρὸς τῆς κουροπαλατίσης Ἄννης διὰ κήδους συνάψαι τοῦτον τοῖς παισὶ μνηυσάσης, ξυγκατετίθετο καὶ τὴν τούτου ἀδελφὴν Ἑλένην κάλλει τε διαλάμπουσαν καὶ κοσμιότητι τῶν ἡλικίων πασῶν ὑπερφέρουσαν κατεγγυᾶται τῷ τοῦ ἀδελφοῦ Νικηφόρου υἱῷ καὶ οὕτω τούτοις συνάπτεται. 3.8 Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἀγνοήσας, οἶμαι, τὰς μεταξὺ τοῦ Βρυεννίου καὶ τοῦ Βασιλάκη συμβιβάσεις καὶ τὰ ὄρκια δοῦκα τὸν Βασιλάκην τῶν Ἰλλυριῶν ἐξαπέστειλε, παραγγείλας αὐτῷ, εἰ οἷόν τε, κατασχεῖν τὸν Βρυέννιον καὶ δεσμώτην τοῦτον ἐκπέμπειν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἀπαγγελθέντος δὲ τούτου τῷ Βρυεννίῳ, δεῖν ῥῆθι μηκέτι μένειν, ἀλλ' ἐξορμᾶν καὶ οἴκαδε ἀπιέναι. Ἐξήκει οὖν ὀλίγην τινα μεθ' ἑαυτοῦ ἐπιφερόμενος δύναμιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Βασιλάκης πρὸς τὸ Δυρράχιον ἐπειγόμενος ἐκεῖ καταλαβεῖν τὸν Βρυέννιον ἔσπευδε, συνέβη τούτους ἀπαντῆσαι περὶ Θεσσαλονίκην, τοῦ Βασιλάκη προκατειληφότες τὸ ἄστυ· ὃς ἰδὼν τὸν Βρυέννιον βραχεῖαν ἐπιφερόμενον δύναμιν καὶ κατὰ πολὺ τῆς ἐκείνου ἐλάττονα, τῶν ὀρκίων ὡσπερ ἐπιλαθόμενος καὶ τῶν πρὸς τὸν ἐκείνου αὐτάδελφον συνθηκῶν ἐξώρμησε κατ' αὐτοῦ. Γενναίως δὲ τὴν τούτου ὀρμὴν ὑποστάντος τοῦ Βρυεννίου καὶ πολλοὺς τῶν αὐτοῦ καταβαλόντος, εἰς φυγὴν τέτραπτο καὶ τῆς πόλεως ἐντὸς συνεκλείετο. Ἐκεῖθεν οὖν πρέσβεις ἐκπέμψας, ἤτει ἀνανεωθῆναι σφίσι τὰς τοῦ ἀδελφοῦ συνθήκας τε καὶ τὰ ὄρκια, κάκεῖνος αὐτὸν ὑποδέχεται μάλα ἀσμένως καὶ τὰς ξυμβάσεις ἐκύρου. Ἄλλ' ὁ μὲν ἤπτετο τῆς πρὸς Ἀδριανούπολιν, ὁ ἀδελφὸς δὲ ἀπῆντα μετὰ πλείστης ὄτι δυνάμεως· Μακεδόνων τε γὰρ καὶ Θρακῶν τὰς τάξεις ἀπάσας εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἅμα λοχαγοῖς καὶ φαλαγγάρχαις καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς στρατηγοῖς, καὶ οἱ ἄρχοντες δὲ τῶν πόλεων ξυνήσαν αὐτῷ ἅπαντες κάκεῖνος ἅπαντας χαριέντως ὑπεδέχετο, καὶ γὰρ ἦν προσηγῆς ὁ ἀνὴρ καὶ εὐόμιλος εἶπερ τις ἄλλος. Τότε μὲν οὖν στρατοπεδευσάμενοι ἀριστεῦσαι παρεσκευάζοντο, ἀλλὰ τῷ Βρυεννίῳ Ἰωάννη ἠρεμεῖν οὐτι δέον ἐδόκει οὐδ' ἀναβαλέσθαι τὸν καιρόν. Ἐπιφερόμενος οὖν μεθ' ἑαυτοῦ τὰ τῆς βασιλείας παράσημα, ἠνάγκαζε τὸν ἀδελφὸν ταῦτα περιβαλέσθαι· ἐκείνου δὲ ἀναδυομένου καὶ σκέψασθαι περὶ τούτου ζητοῦντος, αὐτὸς ἀνέπειθε πάντας, εἰ οἷόν τε, τὸν ἄνδρα βιάσασθαι. Ἐνίκα δ' ὅμως ἐκείνου τὸ σταθερὸν τῆς γνώμης· ἀπεφαίνετο γὰρ ἐς νέωτα συναθροίζειν ἄρχοντάς τε καὶ στρατηγοὺς ἅμα καὶ λοχαγοὺς καὶ βουλὴν προθεῖναι καὶ ζητῆσαι κοινῇ τὸ πᾶσι συμφέρον. Κατὰ μὲν αὐτὴν ἡμέραν ἐκείνην οὕτω κατεύνασε τὴν τοῦ ἀδελφοῦ τε καὶ τῶν ἀρχόντων

ὄρμην, ἀλλὰ τι ξυμπεσὸν ἔπεισε τοῦτον τῇ ἐπιούσῃ καὶ ἄκοντα ὑπέιξει τῷ τούτων θελήματι. 3.9 Τῆς γὰρ Τραϊανουπόλεως στρατοπεδευσάμενοι, εὖνοιαν φυλάξαι πρὸς τὸν κρατοῦντα βουλόμενοι τὰς πύλας τῆς πόλεως ἀπεκλείσαντο καὶ ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις ἀνήσαν, φρουροῦντες δὴθεν τὴν πόλιν. Πυθόμενοι δὲ τοῦτο πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν ἐξέθεον ὡς πρὸς τὴν θεάν ἄσπλοι· οἱ δὲ τῆς πόλεως ὠνείδιζόν τε τοὺς ἐπιόντας καὶ εἰς ἀπιστίαν ἀπέσκωπτον καὶ οἱ ἐκτὸς ἀντωνείδιζον· εἶτα καὶ ἀκροβολισμοῖς τοῖς διὰ σφενδόνης κατ' ἀλλήλων ἐκέχρητο. Τούτου τοίνυν ἀπαγγελθέντος εἰς τὸ στρατόπεδον ξυνέθεον πλείονες· οἱ δὲ καὶ κλίμακας ἐσχεδιάζον, τὴν πόλιν αἰρήσειν αὐτοβοεῖ ἀπειλοῦντες. Φθάσαντος δὲ τοῦ λόγου καὶ πρὸς τὸν Βρυέννιον, δεινὸν ὤρετο εἰ, αὐτοῦ μέλλοντος ἔτι καὶ ἀναδυομένου πρὸς τὴν τυραννίδα, οἱ στρατιῶται τὰ τῆς τυραννίδος ἐνδείζονται καὶ ταῦτα εἰς πόλιν ἄνδρας φέρουσαν ἀγαθοὺς καὶ ἐκ πρώτης, ὃ φασι, βαλβίδος ἐμφυλίῳ αἵματι τὰς χεῖρας μιανοῦσιν. Εὐθύς οὖν ἐξέπεμπε τοὺς ἀπείρζοντας τὴν ὄρμην τῶν στρατιωτῶν, οἱ φθάσαντες πρὸ τοῦ εἰς μέγα τὴν μάχην ἐξάσαι τὰς ὀρμὰς ἀνεχαίτισαν αὐτῶν· οὗ γενομένου, ἐδόκει ἀποχρῶσαν φυλακὴν ἔγγιστα τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καταλειφθῆναι, μή πως νυκτὸς ἐκδραμόντες τινὲς τῆς πόλεως τὸ στράτευμα θορυβήσωσιν. Ὡς δὲ καὶ τοῦτο τετέλεστο, ὁ τοῦ βασιλειῶντος ἤδη Νικηφόρου υἱός, ὁ πατρίκιος Βρυέννιος, ἄρτι τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ὑπερλάσας καὶ μειράκιον ὢν θυμοειδὲς καὶ γενναῖον, τοὺς συνηλικιώτας παραλαβὼν ἤστην δὲ τούτῳ ὁ Κουτζομίτης καὶ ὁ Κουρτίκης Βασίλειος, ὃν καὶ Ἰωαννίκιον ἐκάλουν ἀπῆει παιδιᾶς χάριν πρὸς τοὺς τὴν ἔξω τῆς πόλεως πεπιστευμένους φρουρὰν στρατιώτας καὶ ἀγρυπνοῦντας ἅπαντας ἐκείνους εὐρῶν ἐπαίνων ἡξίου καὶ παρελθὼν αὐτοὺς πλησίον τῆς πόλεως γέγονε καὶ περιήει ἀγχοῦ τῶν τειχῶν τὴν τῆς πόλεως περισκοπῶν φυλακὴν. Ὡς δ' ὑπνώττοντας ἅπαντας τοὺς ἔνδον φυλάττοντας κατεμάνθανεν, ὑποστρέφων ταῖς σχεδιασθείσαις ἐντετύχηκε κλίμαξι καὶ ταύτας ἄραι προστάξας τοῖς ἐπομένοις τῷ τῆς πόλεως τείχει προσήρεισε καὶ πρῶτος αὐτὸς ἀνήει ὡς ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις· ξυνείποντο δὲ οἱ καὶ οἱ λοιποὶ· εὐρόντες δὲ τοὺς φύλακας βαθέως ὑπνώττοντας καὶ μηδὲν τι τῶν δρωμένων προαισθομένους, τὰ ξίφη γυμνώσαντες περιέστησαν αὐτοῖς ἀφύπνιζόν τε καὶ βασιλέα Ῥωμαίων τὸν Νικηφόρον εὐφημεῖν ἐκέλευον. Τῷ γοῦν αἰφνιδίῳ καταπλαγέντες οὗτοι καὶ οἱ κακῶν εἰσι συναισθόμενοι, οἱ μὲν ἀπὸ τῶν τειχῶν σφᾶς αὐτοὺς κατεκρήμνιζον· οἱ δὲ τὸ κελευσθὲν ἐποίουν βραχεῖα καὶ διακεκομμένη φωνῇ, διέκοπτε γὰρ αὐτοῖς τὰς φωνὰς ὁ φόβος· οἱ δὲ τῆς πόλεως οἰκήτορες αἰσθόμενοι τὸ συμβάν, ὑπειληφότες τὴν πόλιν ἤδη πᾶσαν ἐαλωκέναι, συνέθεον ἅπαντες, οὐ πρὸς ὄπλα χωροῦντες οὐδὲ ἀμύνειν σπεύδοντες, ἤδη γὰρ ἀπεγνώκεισαν, ἀλλὰ μίαν ἠγούμενοι σωτηρίας ὑπόθεσιν τὸ βασιλέα Ῥωμαίων ἀναγορευσαί τὸν Βρυέννιον. Εὐθύς οὖν τοῦτο ἐγένετο καὶ πάντες ἀνευφήμουν καὶ πρὸς τοὺς ἄνω τῶν τειχῶν τὰς χεῖρας ἐκτείνοντες ἰκέτεον σῶζειν τὴν πόλιν. Τῆς γοῦν κραυγῆς ἰσχυρᾶς γενομένης, τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν συνέθεον πρὸς τὴν πόλιν, προσεπειρῶντο δὲ διὰ τῶν κλιμάκων ἀναβαίνειν ἐπὶ τὰ τείχη, ἀλλ' ὁ τοῦ Βρυεννίου υἱὸς κάτεσχεν αὐτοὺς τῆς ὀρμῆς, κελεύσας κάτωθεν ἰσταμένους συνεφάπτεσθαι τοῖς ἐντὸς τῆς εὐφημίας. 3.10 Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον ἢ Τραϊανούπολις πρώτη τὸν Βρυέννιον βασιλέα Ῥωμαίων ἀνευφήμησεν· ἔωθεν δὲ τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν ἅμα στρατηγοῖς τε καὶ λοχαγοῖς συναθροισθὲν περὶ τὴν τούτου σκηνὴν ἐβιάζοντο τοῦτον τὴν τε ἀλουργίδα περιθέσθαι καὶ τὰ κοκκοβαφῆ ὑποδύσασθαι πέδιλα· ὁ δ' ὀψὲ καὶ μόλις εἶξας τῇ τούτων βία ταῦτα περιεβάλλετο καὶ βασιλεὺς Ῥωμαίων ἤδη ἀνηγόρευτο. Ἄρας οὖν ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Ἀδριανούπολιν ἐχώρει καὶ παριόντα τοῦτον αἰ πόλεις καὶ αἰ κῶμαι ἅπασαι ἀνευφήμουν· φθάσαντες δὲ τὴν πόλιν περιχαρῶς οἱ τῆς πόλεως ὑπεδέχοντο ἅπαντες. Ὁ δὲ ἐπὶ τὸν ναὸν φοιτήσας τῆς Θεομήτορος καὶ τῇ μητρὶ τοῦ Θεοῦ τὰ

χαριστήρια θύσας οἶκαδε ἐπανεζέυξε καὶ περὶ τῶν ἐξῆς ἐβουλεύετο καὶ στρατηγούς καὶ ἄρχοντας ἅπαντας εἰς ἐκκλησίαν ἐκάλει καὶ βουλὴν προὔτιθει εἰ δέον ἐστὶν ἀποπειρᾶσθαι τῶν τῆς μεγαλοπόλεως. Ἐδόκει δὲ πᾶσι μὴ αὐτίκα χωρεῖν αὐτὸν μετὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, ἀλλ' ἐκπέμπειν τινὰ τῶν στρατηγῶν μετὰ δυνάμεως ἀποχρώσης, ἅμα τε καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν κρατοῦντα περὶ εἰρήνης τε καὶ δικαιοπραγίας, ἐκπέμπειν δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τέλει πάντας χρυσοση μάντους γραφὰς πλήρεις οὔσας ὑποσχέσεων τιμῶν τε καὶ δωρεῶν μεγίστων καὶ οὕτω τῆς γνώμης τούτων ἀποπειρᾶσθαι. 3.11 Τούτου γοῦν δόξαντος, ὁ Βρυέννιος τὸν οἰκεῖον ὁμαίμονα τὸν μάγιστρον Ἰωάννην κουροπαλάτην τιμήσας καὶ δομέστικον τῶν Σχολῶν ἀποδείξας μετὰ δυνάμεως ἀποχρώσης ἐξέπεμπε, δούς αὐτῷ καὶ τῶν ἀρχόντων μοῖραν οὐκ ἐλαχίστην. Ὁ δὲ τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ἀπήει πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ξυνείπετο δὲ καὶ Σκυθῶν οὐκ ἐλαχίστη τις δύναμις, οὐ τῶν ξένων καὶ μισθοφόρων, ἀλλὰ τῶν πρὸ πολλοῦ αὐτομολησάντων ὑπὸ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων. Φθάσας οὖν ὁ δομέστικος τῶν Σχολῶν ἐγγὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐστρατοπέδευε καὶ ἀπεπειρᾶτο ταύτης. Καὶ οἱ ἐντὸς ἅμα μὲν δι' ὀργῆς ἄγοντες τὸν κρατοῦντα καὶ τὸ γενναῖον καὶ σταθιρὸν τοῦ Βρυεννίου γινώσκοντες, ἦν ἐντὸς ἔκρυπτον εἰς ἐκείνον εὐνοίαν ἀνεκάλυπτον ἤδη, ἀλλὰ τὸ δαιμόνιον ἀντωπῆσαν τὴν πάντων εὐνοίαν ταχέως εἰς τὸ δύσνον μετέστρεψε κατὰ τινὰ συντυχίαν τοιάνδε. 3.12 Τοῦ δομεστικού τῶν Σχολῶν ἀντικρὺ τῶν ἐν Βλαχέρναις παλατίων στρατοπεδεύσαντος περὶ τὸν τόπον ὃν καλοῦσι Κοσμίδιον, ἐν ᾧ καὶ ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν θαυματουργῶν Ἀναργύρων ἵδρυται μέγιστός τε καὶ κάλλιστος καὶ φρούριον ὠκοδόμηται, τινὲς τῶν τοῦ θητικοῦ, ἔτι γε μὴν καὶ τῶν τοῦ στρατιωτικοῦ τοῦ χάρακος ὑπεκθέοντες διέβαινόν τε τὴν γέφυραν καὶ καταντικρὺ τῆς πόλεως ἐν τοῖς τοῦ Στενοῦ φοιτῶντες μέρεσιν ἐξ ἀφορμῆς δῆθεν τῆς τῶν ἀναγκαίων συγκομιδῆς διαρπάζειν τὰ προστυχόντα ἐβούλοντο. Τῶν δ' οἰκητόρων φθασάντων πάντα ἐντὸς συγκομίσει τῆς πόλεως, οἱ ἐκδραμόντες, ἐπεὶ κενὰς τὰς οἰκίας λαφύρων ἐώρων, θυμοῦ τε ἐνεπίμπαντο καὶ πυρπολεῖν αὐτὰς ἐπεχείρουν, ἀλλὰ τοῦτο αἰσθόμενος ὁ δομέστικος τῶν Σχολῶν ἀπέστειλε διὰ τάχους τοὺς εἴρζοντας αὐτοὺς τῆς ἀτάκτου ὀρμῆς καὶ τὸ πῦρ κατασβέσοντας· εἰς οὐδὲν δ' αὐτῷ τὰ τῆς ὀρμῆς κατέληξε, τοῦ πυρὸς εἰς μέγα ἀρθέντος καὶ πᾶν τὸ παρατυχὸν καταφλέγοντος. Ξυνέβη γοῦν ἐκ τούτου πολλὰ τῶν καλλίστων προαστείων πυρποληθῆναι. Τοῦτο τὸ ἔργον εἰς θυμὸν τοὺς πολίτας διήγειρε καὶ τὴν εὐνοίαν τούτων μετέστησεν. Ἀπογνοὺς τοίνυν ὁ τῶν ταγμάτων ἕξαρχος τοῦ πειθοῖ τὴν πόλιν παραστήσασθαι πρὸς πολιορκίαν ἐχώρει. 3.13 Ὁ δὲ τηνικαῦτα κρατῶν τῆς τῶν κατὰ τὴν χέρσον τειχῶν φρουρᾶς ἐπέστησε φύλακας τὸν τε οἰκεῖον ὁμαίμονα Κωνσταντίον τὸν πορφυρογέννητον καὶ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον, οἱ στρατιωτῶν ἀπορία τῶν προστυχόντων τινὰς ἐπὶ τὰ τεῖχη ἀναβιάσαντες καὶ τοὺς ἑαυτῶν καθοπλίσαντες, αὐτοὶ περιθέοντες ἐφρούρουσαν τὴν πόλιν. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ὥρων περισκοπῶν ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος τοὺς ἀπὸ στρατοπέδου τοῦ Βρυεννίου προνομῆς χάριν πρὸς τὰ παράλια τῶν χώρων κατιόντας καὶ αὐθις πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀναστρέφοντας, ὀλίγους δὲ κομιδῆ καταλειφθέντας, τὰς πύλας ἀναπετάσας ἔξεισι μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν καὶ ἐπιθέμενος τούτοις ζωγρεῖ ἄνδρας μέχρι τῶν εἴκοσι καὶ πρὶν ἢ τοὺς ἄλλους γνῶναι τὸ δρᾶμα ἐπίνεισι μετ' αὐτῶν εἰς τὴν πόλιν καὶ εὐθὺς περιλάλητος ἦν τοῖς ἀπάντων στόμασιν ἢ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆ. Ὁ δὲ φθόνος ὑπέκνιζε τὸν Κωνσταντίον τοσοῦτον ὡς καὶ κατὰ πρόσωπον τῷ ἀνδρὶ λοιδορήσασθαι ὅτι μὴ καὶ τοῦτον συμπράκτορα ἔσχε τοῦ ἔργου· ὁ δὲ κρατῶν ἠγάσθη τε τούτου τὴν πρᾶξιν καὶ χάριτας αὐτῷ φανερώς ὠμολόγει. Ταύτην τὴν πρᾶξιν τοῦ Κομνηνοῦ ἀφορμὴν ὁ καῖσαρ εὐρὼν τὸν γάμον ἐξαιτεῖ τῆς θυγατριδῆς τελεσθῆναι τοῦ γάμου συναφεῖα καὶ τελεῖται ταχέως ἅμα τῷ λυθῆναι τὴν πολιορκίαν τῆ πόλει. Ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. 3.14 Ὁ δὲ τῶν ταγμάτων κατάρχων τοῦ

Βρυεννίου τηνάλλως ὄρων τριβόμενον τὸν τῆς πολιορκίας καιρὸν, ἵνα μὴ πλέον κακοπαθῇ οἱ τὸ στράτευμα, ἐβούλετο μὲν τὴν πολιορκίαν λῦσαι, ἤσχυνετο δ' ὅμως καὶ ἐδεδίει μὴ ποτέ τι ζυμβαίῃ σχίσμα περὶ τὴν παλινόστησιν. Ἐζήτει οὖν τινα πρόφασιν ἐφευρεῖν ὥστε καὶ τὴν πολιορκίαν λῦσαι καὶ μηδέν τι ἐκ τούτου περιέσεσθαι βλαβερὸν. Οὕτω δ' αὐτοῦ διανοουμένου, ἀπαγγέλλεται τι πλῆθος Σκυθῶν διαβὰν τὸν Αἴμον καὶ τὰ κατὰ τὴν Χερρόνησον κατατρέχον χωρία καὶ ληϊζόμενον. Τοῦτο τοίνυν ἀφορμὴν εὐρῶν ὁ στρατάρχης λύει τὴν πολιορκίαν· κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐξορμήσας καὶ ἐντυχῶν αὐτοῖς ἐπανιοῦσιν ἐτρέψατο κατὰ κράτος καὶ φόνον ὅτι πλεῖστον εἰργάσατο, παμπόλλους δὲ ζωγρήσας πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐπανῆκε. Γίνονται οὖν οἱ ἐαλωκότες ἐκείνῳ ἀφορμὴ πρὸς τοὺς Σκύθας εἰρήνης τε καὶ ζυμβάσεως· ὁμήρους γὰρ τῶν ἐπιφανῶν δόντες τοὺς τε οἰκείους αἰχμαλώτους εἰλήφασιν καὶ σύμμαχοι τούτῳ κατέστησαν. 3.15 Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, ὁ Βοτανειάτης Νικηφόρος, εἷς ὢν τῶν ἐκ τῆς ἐώας εὐγενεστάτων, στρατηγὸς τῶν Ἀνατολικῶν πρὸς πολλοῦ καταστάς παρὰ βασιλέως, ἦν ὥδινεν ἐπανάστασιν εἰς τοῦμ φανὲς ἐξήγαγε. Μαθὼν γὰρ ἐν ταραχαῖς εἶναι τὰ κατὰ τὴν ἐσπέραν, ὡς τῶν πόλεων ἀπασῶν ὑπὸ τὸν Βρυέννιον γενομένων, τοὺς κατὰ τὴν ἀνατολήν καὶ αὐτὸς συναθροίσας στρατιώτας καὶ τὸν Χρυσόσκουλον ἐπιδημοῦντα τῆνικαῦτα τοῖς τῆς ἐσπέρας μέρεσι προσλαβόμενος πάλαι γὰρ ἔφθη προσχωρήσας Ῥωμαίοις, ὀπηνίκα τὰς ἡνίας ἤγε τῆς βασιλείας ὁ Ῥωμανὸς Διογένης, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν ἐπιὼν τὰς πόλεις ὑφ' αὐτὸν ἐποιεῖτο. Πάντων δ' αὐτῷ προσκεχωρηκότων, ὁ Μελισσηνὸς Νικηφόρος, ἐς Βουρτζίους τε καὶ Μελισσηνοὺς ἀνέλκων τὸ γένος, τῷ κρατοῦντι τῆνικαῦτα Ῥωμαίων πίστιν τηρῶν, πολέμιον αὐτῷ τὸν Βοτανειάτην ἀπέδειξε. Προσεχώρησε δὲ τούτῳ καὶ ὁ Παλαιολόγος Γεώργιος, ἀνὴρ ὢν γενναῖος κὰν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις ἄριστος, ἄρτι δ' ἐκ Μεσοποταμίας ἐλθὼν ξυνηῖν γὰρ ἐκέισε τῷ ἰδίῳ πατρὶ διέποντι τὴν τῆς Μεσοποταμίας ἀρχὴν βουλόμενος εἰς τὸν κρατοῦντα πίστιν τηρῆσαι ἀκράδαντον. 3.16 Ὁ γοῦν Βοτανειάτης, τῶν ἄλλων ἀπάντων αὐτῷ προσκεχωρηκότων, ἀπάρας ἐκ τῆς Φρυγίας πρὸς τὴν Βιθυνίαν ἠπέιγετο, διεπέμπετο δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει λάθρα, τιμὰς μεγίστας καὶ δωρεὰς τοῖς ἄρχουσιν ἐπαγγελλόμενος, εἰ συνεργοὺς αὐτοῦ σχοίῃ πρὸς τὸ τῆς βασιλείας Ῥωμαίων ἐγκρατῆ γενέσθαι. Ἐπεὶ γοῦν πολλοὶ καὶ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τῶν τοῦ βήματος δυσμενῶς εἶχον πρὸς τε τὸν κρατοῦντα καὶ πρὸς τὸν λογοθέτην, μάλιστα δὲ πάντων ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Αἰμυλιανός, οὗ πρόσθεν ὁ λόγος ἐμνήσθη, καιρὸν ἐζήτουν ὥστε σφίσι συμφέροντα δρᾶσαι. Ὁ βασιλεὺς δὲ καὶ ὁ λογοθέτης τὸν ἐντὸς ἀγνοήσαντες πόλεμον πρὸς τὸν ἔξωθεν ἐξηρτύοντο καὶ πρὸς τὸν τῶν Τούρκων διεπρεσβεύοντο ἄρχονταῖν δὲ τῆνικαῦτα τούτων κατάρχων Σολυμάν, ὁ τοῦ Κουτλουμοῦς υἱὸς ἐξοπλίζοντες τοῦτον κατὰ τοῦ Βοτανειάτου. Ὁ δὲ σπεισάμενος τούτοις τὸν κατὰ ἐκείνου πόλεμον ἀνεδέξατο καὶ ἔκτοτε τὰς ὁδοὺς τε ἐτήρει καὶ τοὺς στενωποὺς κατεῖχε καὶ τὴν τοῦ Βοτανειάτου ἐπετήρει δύναμιν καὶ διάβασιν. Ὁ δὲ τὸ Κοτυάειον καταλαβὼν καὶ τὰ κατὰ τὸν Σολυμάν πυθόμενος, ἐπειδὴ σπανίζων ἦν στρατεύματος καὶ δυνάμεως ἀποχρώσεως πρὸς τὸ πλῆθος τὸ τοσοῦτον τῶν ἐναντίων, βουλὴν βουλευέται συνετήν. Τὰς γὰρ εὐθείας καταλιπὼν ὁδοὺς ἐν αἷς προσδοκῆσιμος ἦν, νυκτὸς ἀπάρας ἐκεῖθεν καὶ λαθῶν τοὺς φυλάσσοντας γέγονε περὶ τι φρούριον ἔγγιστα τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ διακείμενον, ὅπερ Ἀτζούλα καλεῖται, ἀπέχον Νικαίας περὶ που τὰ διακόσια μίλια· ἐκεῖθεν δ' αὐθις ἀπάρας ἠπέιγε πρὸς τὴν Νικαίαν πρὸ τοῦ τοὺς Τούρκους αἰσθέσθαι τῆς ἐκείνου ἐφόδου, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι πυθόμενοι τὴν ἐκεῖθεν λαθραίαν διάβασιν τε καὶ δύναμιν οἱ μὲν ἐπήεσαν τεταγμένοι, ὀλίγους δὲ τῶν ἰπέων ἐξαποστείλαντες ἐπὶ τὸ ἀσχολῆσαι τοῦτον καὶ βραδυτέραν αὐτοῦ τὴν πορείαν ποιήσασθαι, οὐ πάνυ τοῦ σκέμματος ἔτυχον. Φθάνουσιν οὖν τοῦτον οἱ προπεμφθέντες οὐ πόρρω Νικαίας καὶ ἀλαλάξαντες

κωλύειν τοῖς τοξεύμασιν ἐπειρῶντο τὴν τούτου πορείαν. Οἱ δὲ περὶ αὐτὸν γενναῖοι ὄντες, εἰ καὶ ὀλίγοι, ἀλλ' ὅμως ἐξώρμων κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τὰς ἐκείνων ὀρμὰς ἀνέστελλον· δέισαντες δ' οἱ περὶ αὐτὸν μὴ τοῦ πλήθους τῶν Τούρκων φθάσαντος κυκλωθεῖεν ὁμοῦ καὶ ἀλῶεν, τὸν Χρυσόσκουλον πρὸς αὐτοὺς ἐκπεπόμφασιν. Ὁ δὲ ὁμιλήσας ἐκείνοις καὶ πείσας χρήματα λαβεῖν καὶ παλινοστήσαι ἄδειαν τούτοις παρέσχεν ἐλθεῖν πρὸς τὴν Νίκαιαν. 3.17 Γενόμενοι δὲ περὶ τὰ ταύτης προάστεια ὀρώσι λαὸν ὅτι πλεῖστον κατὰ φάλαγγας τεταγμένον· οὓς οἰηθέντες πολεμίους εἶναι καὶ κατ' αὐτῶν μέλλειν χωρεῖν, μικροῦ δεῖν ὑπὸ τοῦ δέους ἐπεπήγεσαν, ἀπογνόντες τὴν σωτηρίαν· τὸ γὰρ μάχεσθαι πρὸς τοσοῦτον πλῆθος ὀλίγους ὄντας ἀμήχανον τούτοις ἐδόκει, τό τε χωρεῖν εἰς τούπισω καὶ λίαν ἦν ἐπικίνδυνον. Πέμπσαντες τοῖνυν ἀγγέλους ἠρώτων τίνες τε εἶεν καὶ ὅ τι βούλονται· οἱ δὲ μᾶ φωνῇ βασιλέα τὸν Βοτανειάτην Ῥωμαίων εὐφήμουν· ὅπερ πυθόμενος ἐκείνος καὶ τοῦ δέους ἀπολυθεὶς εἴσεισιν εἰς τὴν Νίκαιαν, παραδόξως οὕτω διασωθεῖς. Ὁ γὰρ ζῦν αὐτῷ πρὸς ἀποστασίαν χωρήσαντες οὐ πλείους ἦσαν τριακοσίων ἀνδρῶν, οἵτινες ἅμα αὐτῷ διαβάντες μέσον παγίδων, πολλῶν δηλαδὴ τῶν ἐνεδρευόντων αὐτοῦς, ὑπὸ τῆς θείας προνοίας ἀσινεῖς διεσώθησαν, δεικνύοντος τοῦ Θεοῦ κἀνταῦθα ὡς, ἐκείνου διδόντος, φθόνος κατισχύει καί, μὴ διδόντος, μάταιος μὲν οὗτος, μάταια δὲ τῶν στρατευμάτων πλήθη καὶ λόχοι καὶ φάλαγγες ταττόμεναι ἄριστα, κενὰ δὲ δεινὰ στρατηγήματα καὶ βουλευμάτα καὶ παντάπασιν ἄπρακτα. 3.18 Διαδοθείσης οὖν τῆς τοῦ Βοτανειάτου παρουσίας τοῖς ἐν τῇ πόλει καὶ ὡς ἡ Νικαέων ὑπτίαις χερσὶν αὐτὸν ὑπεδέξατο, εὐθὺς ἐν λόγοις ἅπαντες ἦσαν καὶ σκέμμασιν οἱ τε τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ συχνοὶ τοῦ βήματος καὶ ἐσκόπουν ὅπως ἀποσκευάσονται τὸν κρατοῦντα, βασιλεύσουσι δὲ ἑαυτοῖς τὸν Βοτανειάτην· ἔφθησαν γὰρ πρὸς αὐτὸν οἱ πλείστοι λάθρα διαπρεσβεύσασθαι καὶ χρυσοσημάντους γραφὰς ὑποδέξασθαι. Ἐβουλεύσαντο οὖν πρὸς τὸν περιώνυμον τοῦ Θεοῦ Σοφίας ναὸν ἀθροισθῆναι καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς καθοπλίσαι καὶ τοὺς δεσμώτας ἐξαγαγεῖν τῆς φρουρᾶς καὶ οὕτως ἐξαποστέλλειν πρὸς τοὺς ἐν τέλει τοὺς μὴ τοῦ σκέμματος κοινωνήσαντας καὶ τούτους καλεῖν πρὸς κοινοπραγίαν· κατάρχοντες δὲ τοῦ σκέμματος ἦσαν ὅ τε Αἰμυλιανός, ἀνὴρ πανοῦργος ὁμοῦ καὶ δραστήριος καὶ δῆμον πρὸς ἀταξίαν κινῆσαι εἶπερ τις ἄλλος καὶ δυνάμενος καὶ βουλόμενος, ζῦν τούτῳ δὲ καὶ συχνοὶ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς πρὸ τοῦ ἔργου κοινωὸν τοῦ σκέμματος λαβεῖν καὶ τὸν καῖσαρα καὶ πέμπουσι πρὸς αὐτὸν τὸν Βαρὺν Μιχαῖλ, ἄνδρα φρονήσει καὶ πείρα πολλῶν διαφέροντα. Ἦν δὲ ὁ καῖσαρ τηνικαῦτα ἐνδιατρίβων πρὸς τὸν ἐν Βλαχέρναις ναόν· ἐν τούτῳ γὰρ ἔτυχε παρεῖναι καὶ αὐτὸν βασιλέα. Καὶ δὴ ἐντυχῶν ὁ βαρὺς αὐτῷ περὶ δείλην ὀψίαν ἀπήγγειλε τὰ τοῦ δράματος καὶ γραφὴν τινα χρυσοσημάντων ὑπεδείκνυ τούτῳ πεμφθεῖσαν παρὰ τοῦ Βοτανειάτου δωρεὰς τε πλείστας καὶ τιμὰς ἐπαγγελιομένην τῷ καίσαρι. Ὁ δὲ τούτων ἀκούσας μηδὲ τὸ τυχὸν ἀναμείνας ἀντέφησε πρὸς τὸν ἄνδρα ὡς οὐτι ἐκὼν πρόοιτο ἂν τὸ τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ βασιλέως συμφέρον καὶ χρή τοῦτον ἀπιόντα πρὸς τὸν λογοθέτην ἐξέπεμπε, ἀκοῦσαι τούτου κελεύων καὶ ἀκούσαντα πρὸς βασιλέα ἀνενεγκεῖν καὶ οἰκονομῆσαι τὰ δέοντα. 3.19 Ὁ δὲ ἀπιὼν τῶν περὶ αὐτὸν ἕνα καλέσας ἀπέστειλε πρὸς τοὺς συνωμότας, μηνύων αὐτοῖς ὡς, ἐπειδὴ περ ἀλώῃ, μὴ οἷός τε ὦν φέρειν μᾶστιγγας ἢ καὶ τὰς ἐκ βασάνων ποινὰς, ἔτοιμός ἐστι φράζειν ἅπερ εἰδοίη. "Μελήσει δ' ὑμῖν, φησὶν, ὄξεως βουλεύσασθαι περὶ τοῦ συμφέροντος". Ὁ μὲν οὖν ταῦτα εἰπὼν ἀπήγετο πρὸς τὸν λογοθέτην καὶ πάντα ἔφραζεν ὅσα ἠπίστατο· ὁ δὲ πρὸς τὸν κρατοῦντα πάντα ἀνέφερεν. Ἔτυχε δὲ τηνικαῦτα παρῶν καὶ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος καὶ γνώμην εἰσενεγκεῖν ἀπαιτούμενος βουλήν ἀρίστην εἰσήνεγκε, φήσας ὡς χρή ταχέως στρατιώτας ἐκπέμπειν καὶ τοῦ σκέμματος ἄρχοντας ξυλλαμβάνειν. Ἐφαίνετο μὲν καὶ τῷ καίσαρι καὶ τῷ λογοθέτῃ ἀρίστη πασῶν ἢ βουλή αὕτη, τῷ δὲ κρατοῦντι οὐκ

ἤρρεσκεν· ἤδη γὰρ ὀψίας οὔσης τῆς ὥρας, ἐδόκει θόρυβόν τε καὶ ταραχὴν γενέσθαι τῇ πόλει τινά, ἦν ἀλῶέν τινες. Τῆς γοῦν προνοίας σφηλάσης τὴν τοῦ κρατοῦντος γνώμην καὶ εἰς τὴν αὔριον τηρησάσης τὰ τῆς τούτων ζωγρῆ σεως, ἅπαντες ὄρθρου βαθέος ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας συναθροισθέντες τὰς τε φρουρὰς τὰς ἐν τῇ πόλει ἀνοίξαντες καὶ τοὺς καταδίκους ὀπλίσαντες, πρὸς δὲ καὶ ὅσον εἶχεν ἕκαστος θεραπευτικὸν καὶ οἰκετικόν, ἐξέπεμπον πρὸς τοὺς τῶν ἐν τέλει μὴ μετασχόντας αὐτῶν τοῦ βουλευματος καὶ ἐμπιπρᾶν τὰς οἰκίας ἠπείλουν, εἰ μὴ πρὸς αὐτοὺς παραγένοντο καὶ τοῦ σκέμματος κοινωνήσειαν. Γράμμασι δὲ στελλομένους ἐφοδιάζοντες ἐπέγραφον οὕτως· "Οἱ ἀγιώτατοι πατριάρχαι, ἡ σύνοδος καὶ ἡ σύγκλητος συγκαλοῦσιν ὑμᾶς περὶ τὸν περιώνυμον ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας." Καὶ οἱ μὲν ἐκόντες, οἱ δὲ ἄκοντες συνέτρεχον. 3.20 Ἀγγελθέντων δὲ τούτων τῷ βασιλεῖ, ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος μετεπέμπετο καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπυνθάνετο τούτου ὅ τι χρῆ πράττειν ἐπὶ τοῖς ξυμβᾶσιν. Ὁ δὲ βουλὴν εἰσήγε μάλα μὲν ἀρίστην, μάλα δὲ λυσιτελεστάτην· ἔφησε γὰρ ὡς τοῦ συναθροισθέντος πλήθους τὸ πλεῖστον ἀπόλεμόν τέ ἐστι καὶ βάνουσον καὶ οὐκ ἂν ὑποσταῖεν καθωπλισμένους ἄνδρας ἰδόντες καὶ πρὸς μάχην ἐτοίμους· "Χρῆ γοῦν πελεκηφόρους καθοπλίσαντας βασιλέων φύλακας κατ' ἐκείνων ἐπιπέμπειν σὺν στρατηγῷ". Ὁ δὲ κρατῶν τῶν λεχθέντων ἀκούσας τὴν βουλὴν ἀπεστρέφετο, εἴτε δειλία συσχεθεῖς, εἴτε ἀρετῆς ὑπερβολῇ ἀνωτέρω τῶν ξυμπιπτόντων ἤδη τούτῳ παθῶν γενόμενος, οὐκ ἐπίσταμαι. Τέως γοῦν ἐνὸν καταλῦσαι τὴν στάσιν καὶ κατασβέσαι τὸ πῦρ πρὸ τοῦ εἰς μεγίστην ἀναφθῆναι φλόγα· ὁ δὲ οὐκ ἠθέλησεν. 3.21 Ἄλλ' ὁ Κομνηνὸς καὶ αὐθις ἠνάγκαζεν αὐτὸν πρὸς τὴν πράξιν καὶ παντοίως ἠρέθιζεν, ἕως ἀκήκοεν ἀποσκώψαντος κατ' αὐτοῦ εἰς ὠμότητα. Τέλος ἔλεξε τάδε πρὸς αὐτὸν ὁ κρατῶν· "Ἐμοὶ πάλαι σκοπὸς ἦν τὴν βασιλείαν ἀποσκευάσασθαι· ὁ γοῦν ἐκὼν ἐμελέτων, ἐπεὶπερ ἡ πρόνοια καὶ ἄκοντος ἐμοῦ ἐψηφίσαστο, ἀσμένως προσίεμαι· σὺ δέ, ἦν βούλοιο, τὸν ἐμὸν ἀδελφὸν Κωνστάντιον βασιλέα καταστήσον ἀντ' ἐμοῦ". Ταῦθ' ὁ μὲν εἶπεν, ὁ δὲ γραφῇ πιστώσασθαι τὰ λεχθέντα ἐζήτησε καὶ εὐθύς τὸ γράμμα ἐσχεδιάζετο σημασίᾳ, καὶ ὁ μὲν κρατῶν αὐτίκα πρὸς τὸν ἐν Βλαχέρναις ἐξώρμα ναὸν τῆς Θεομήτορος, ὁ δὲ Κομνηνὸς τὸ γράμμα λαβὼν ἀπήει πρὸς τὸν Κωνστάντιον καὶ ἔπεσθαι οἱ παρεκάλει πρὸς τὰ βασιλεία τὴν βασιλείαν παραληψόμενον. Ὁ δὲ ταύτην ἀπεσκευάζετο, νεότητος λογισμοῖς ὑποσκάζων καὶ οἰόμενος ὡς ἐσεῖται τούτῳ καλῶς πάντα εἰ τῶν σκήπτρων ἐγκρατῆς ὁ Βοτανειάτης γένοιτο, καὶ ἠξίου τὸν πρὸ τοῦ Πόντου πορθμὸν διαπεράσαντα πρὸς τὸν Βοτανειάτην φοιτῆσαι· Ἄλλ' οὗτοι μὲν οὕτω. 3.22 Ὁ δὲ Βοτανειάτης τὴν ἐν τῇ πόλει στάσιν μαθὼν, ἀπάρας ἐκ τῆς Νικαέων, ἠπείγετο πρὸς τὴν μεγαλόπολιν καὶ τῇ Πραϊνέτῳ γενόμενος ἐξέπεμπε τοὺς τὰ βασιλεία παραληψόμενος, ἀρχηγὸν ἔχοντας ἕνα τῶν πιστοτάτων αὐτῷ οἰκετῶν, ὃν Βορίλλιος ἦν ὄνομα. Μετ' ὀλίγον δὲ καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν πόλιν ἠπείγετο. Φθάσας οὖν ἐν τοῖς τῶν Ῥουφινιανῶν παλατίοις ἔμενε, τὸν βασιλικὸν ἐκδεχόμενος δρόμωνα καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν. Ἀφικέσθην δὲ πρὸς αὐτὸν ἄμφω, ὃ τε πορφυρογέννητος Κωνστάντιος καὶ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, ὁ μὲν πρὸ τῆς πείρας ἀγνοήσας τὰ τούτῳ ἐπόμενα, ὁ δὲ καὶ προγνοὺς καὶ προαγγείλας πάντα πρὸ τῆς ἐκβάσεως. Οὗτος μὲν οὖν, μήτε δεξιὰν δόντος αὐτῷ τοῦ βασιλέως, μήτε ἀσπασαμένου, τοιούτων ἤρχετο λόγων πρὸς τὸν ἤδη κρατοῦντα· "Οἶδας, ὦ ἄριστε βασιλεῦ, ὡς ὁ πορφυρογέννητος οὗτος, ἐγκρατοῦς ὄντος τῆς βασιλείας τούτου τοῦ ὁμαίμονος, οὐδέν τι πέπονθεν ὑπ' ἐκείνου χρηστόν, ἀλλ' ὡς ἐν εἰρκτῇ καθειργμένος ζοφώδει διῆγε τὸν ἅπαντα βίον. Νῦν οὖν ἐλπίδας ἔχει χρηστάς, ὅτι περ αὐτῷ τὰ τοῦ ζόφου διαλυθήσεται καὶ φῶς ὄψεται καθαρῶτατον, τῆς σῆς βασιλείας τυχὼν εὐμενοῦς καὶ πατρικῶς αὐτοῦ κηδομένης". 3.23 Τοῦ δὲ συγκαταθεμένου τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ λόγων αὐθις ἤρχετο· "Οἶδας, ὦ βασιλεῦ, λέγων, ὡς εὔνους τῷ πρὸ σοῦ

κρατοῦντι ἕως τέλους διέμεινα καί, πάντων πρὸς τὴν σὴν βασιλείαν ἀποκλινάντων, αὐτὸς μέχρι καὶ ἐς δεῦρο τὴν πρὸς ἐκεῖνον πίστιν τετήρηκα, μήτε πρέσβεις πρὸς σέ πεπομφῶς, μήτε γράμματα· ὡς γοῦν τὴν πρὸς ἐκεῖνον πίστιν ἄδολον διετήρησα, οὕτω καὶ τὴν πρὸς σέ τηρήσω ἀκράδαντον". Ἐπὶ τούτοις τοῦ βασιλέως αὐτὸν ἐπαινέσαντος, ὁ Ἀλέξιος ἀπηλλάττετο. Μαθὼν οὖν ὁ Βοτανειάτης ὡς οἱ προπεμφθέντες τῶν βασιλείων γεγόνασιν ἐγκρατεῖς, ἀπῆει διαπεράσων πρὸς τὰ βασίλεια. Γενομένου δ' αὐτοῦ πρὸς τὴν κατ' ἀντιπέραν τῆς πόλεως ἡΐονα, ἔνθα καὶ δάμαλις λιθίνῃ ἐπὶ κίονος ἴστατο, ὁ δρόμων ὁ βασιλεῖος ὑπεδέχετο καὶ εὐθύς μετ' εὐφημιῶν καὶ κρότων διεπεραιούτο πρὸς τὰ βασίλεια. 3.24 Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ παραυτίκα τὴν τε κόμην ἐκείρατο καὶ τὸ μοναδικὸν περιεβάλλετο σχῆμα, συνόντος αὐτῷ καὶ τοῦ θείου καὶ καίσαρος, ὃς τό τε κοῦφον τοῦ κρατήσαντος ἐπιστάμενος καὶ τὸ αὐθαδὲς τῶν περὶ αὐτόν, ἐπεὶ καὶ δουλοκρατουμένην ἑώρα τούτου τὴν ἐξουσίαν, δείσας περὶ τοῦ ἀνεψιοῦ μή τι πάθῃ δεινότερον συνεβούλευε τούτῳ τῷ Θεῷ καθιερωθῆναι. Ὁ τοίνυν τηνικαῦτα τὸν τῆς πατριαρχίας θρόνον ἰθύνων ἦν δὲ Κοσμάς ὁ μέγας καὶ περιβόητος τὴν καθαρότητα τοῦ ἀνδρὸς γινώσκων τῷ κλήρῳ αὐτόν συγκατέλεξε καὶ μετ' ὀλίγον μητροπολίτην Ἐφέσου κεχειροτόνηκεν. 3.25 Ὁ Βοτανειάτης δὲ τῶν τῆς βασιλείας σκήπτρων γενόμενος ἐγκρατῆς, καίτοι τοῖς οὐδοῖς προσεγγίσας τοῦ γήραος, μᾶλλον δὲ καὶ τούτων ἔνδον γενόμενος καὶ δυσὶ γάμοις προσομιλήσας πρότερον, ὅμως αὐθις τὴν βασιλίδα Μαρίαν ἠγάγετο, καὶ γὰρ ἅμα τῷ τὸν Βοτανειάτην ἐγκρατῆ τῆς βασιλείας γενέσθαι εἰς τὸ ἀγχοῦ τῆς Σιδηρᾶς διακείμενον μοναστήριον, ὃ Πέτριον ὀνομάζεται, ἢ βασιλὶς Μαρία ἀπελθοῦσα ἐκεῖσε τὴν οἴκησιν ἐποίησατο. Ἐπεὶ δὲ τῷ θελήματι τοῦ καίσαρος, ὡς ὁ λόγος σαφέστερον ἐν ὑστέρω δηλώσει, καταπειθῆς γεγονὼς ὁ Βοτανειάτης ἀγαγέσθαι ταύτην προείλετο, μετακαλεσάμενος αὐτὴν ὁ καῖσαρ εἰς τὰ βασίλεια εἰσάγει κᾶπειτα τῶν πρὸς τὴν μνηστείαν ἐτοιμασθέντων καὶ πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ τεμένους τοῦ τε βασιλέως καὶ τῆς βασιλίδος νυμφίων ἤδη ἵσταμένων, ἐπεὶ ὁ μέλλων τὴν μνηστείαν τελέσαι ἑαυτοῦ γεγονὼς καὶ πτοηθεὶς τὴν καθαίρειν διὰ τὸ τὸν τε βασιλέα {καὶ} Δούκα καὶ σύνευνον αὐτῆς καὶ ἦν εἶχεν ὁ Βοτανειάτης ἐκ δευτέρου συνοικεσίου ὁμεινέτιν ἔτι τῷ βίῳ περιεῖναι, συναγαγὼν ἑαυτὸν καὶ γνοὺς ὅπη κακοῦ φέρεται μοιχείαν ἅμα καὶ τριγαμίαν εὐλογῶν, ἀνεβάλλετο τέως τὴν ἐκ τοῦ βήματος πρόοδον, τοῦτο θεασάμενος καὶ στοχασάμενος τοῦ ὄχλοῦντος τὸν ἱερέα λογισμοῦ ἐν ἀγωνίᾳ ἦν μὴ τὴν τελουμένην μνηστείαν λύσει ὁ πατριάρχης ἐνωτισθεὶς περὶ τούτου καὶ αὐθις πρὸς τὴν Εὐδοκίαν ἀπονεύσει· φράσαι δὲ τὸ βουλευτὸν διὰ τοὺς περιστώτας μὴ θέλων, πρὸς τὸν ἔκγονον αὐτοῦ Μιχαὴλ τὸν Δούκα ἐνατενίσας διὰ τοῦ βλέμματος τὸ ἀπόρρητον ἐπισημῆνασθαι ἤθελεν. Ὁ δὲ νεανίας οὗτος τὴν ἀναβολὴν τοῦ ἱερέως ὀρῶν καὶ τὸ εἰς ἑαυτὸν βλέμμα τοῦ καίσαρος γοργῶς συνῆκε τὸ δέον καὶ εὐθύς ἕτερον ἱερέα ἐτοιμάσας τὸν τὴν μνηστείαν τελέσοντα τέως εἶχεν ἀφανῆ, αὐτὸς δὲ τῷ θυσιαστηρίῳ πλησιάσας προσκαλεῖται τὸν παραιτούμενον τὴν μνηστείαν ἱερέα. Ὁ δὲ ἐπυνθάνετο τί ἂν εἴη δι' ὃ προσκαλοῖτο καὶ ὃς τῶν ἀμφίων αὐτοῦ ἀψάμενος μεθίστησι τοῦτον ἐκεῖθεν ἠρέμα, ἀντεισάγει δὲ τὸν ἕτερον, ὃς καὶ τὴν ἱερολογίαν ἐτέλεσεν· ἐντεῦθεν ὁ καῖσαρ τὴν πρὸς βασιλίδα παρρησίαν ἔσχηκεν. 3.26 Ἐπὶ τούτοις ὁ λογοθέτης τῶν παρακειμένων καὶ τοῦ βασιλέως ἀπογνοὺς ἐξώρμησε φεύγειν πρὸς τὸν Βρυέννιον καὶ τῇ Σηλυμβρία γενόμενος καὶ τῷ Οὐρσελίῳ προσομιλήσας μετὰ τῶν τάξεων ἐκεῖσε πρὸς αὐτοῦ τε καὶ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ πεμφθέντι ἐβούλετο ζῆν αὐτῷ ἀπαίρειν πρὸς τὸν Βρυέννιον. Ὁ δὲ συλλαβὼν τοῦτον δεσμώτην πρὸς τὸν Βοτανειάτην ἀπήγαγε καὶ τῇ Ὁξείᾳ καλουμένην νήσῳ περιορισθεὶς μετὰ μικρὸν ἀπανθρώπως τε καὶ ἀνηλεῶς ἐτασθεὶς ἀπεβίω. Τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Δούκα Μιχαὴλ. 4.τ Βιβλίον δ' 4.1 Οὕτω μὲν οὖν ὁ Βοτανειάτης Νικηφόρος ἐπειλημμένος τῶν τῆς

βασιλείας σκήπτρων ἔσπευδεν, ὡς οἶόν τε, τὴν τῶν πολιτῶν εὐνοίαν ἐπισπάσασθαι, μάλιστα καὶ τὰ κατὰ τὸν Βρυέννιον πυθανόμενος καὶ τὰς περὶ αὐτὸν ἀθροισθείσας δυνάμεις· ἦδει γὰρ αὐτὸν πρὸς τῷ στρατηγικώτατον εἶναι καὶ ἐλευθεριώτατον ὄντα ὁμοῦ καὶ δραστηριώτατον. Διὰ τοῦτο τὴν τῶν πολιτῶν δῆθεν θηρώμενος εὐνοίαν ἐπεσπάσατο ταύτην καὶ μάλιστα ἐλευθεριώτατος ἄλλος ἀναδειχθῆναι φιλονεικήσας, πλὴν οὐ ζῆν λόγῳ τῷ δέοντι· ταύτη τοι καὶ μεγάλης συγχύσεως τῇ πολιτείᾳ Ῥωμαίων γέγονεν αἴτιος. Δυσοῖν γὰρ ὄντοιν πόροιν ἐξ ὧν ἡ βασιλεία Ῥωμαίων τὰ μέγιστα ἐσεμνύνετο ὀχρηγοῦσα τὰ γέρα τοῖς ἀριστεύουσι καὶ τοῖς ἄλλως εὐνοίαν συνεισφέρουσιν, ἄμφω τούτους ἀναστομώσας τοῖς πᾶσι προῖκα ἐκεῖθεν ἀρδεύεσθαι δαψιλῶς ἐχορήγησε· τῶν τε γὰρ ἀξιωματῶν τὰ μέγιστα οὐκ ἀριστεῦσι καὶ στρατιώταις καὶ τοῖς ἐκ τῆς συγκλήτου βουλῆς καταγομένοις πεφιλοτίμητο οὐδὲ τοῖς εὐνοίαν τινα συνεισφέρουσιν, ἀλλὰ παντὶ τῷ αἰτοῦντι· ταῦτ' οὐδὲ καὶ τοῖς λεγομένοις παρὰ Ῥωμαίοις ὀφικίοις ἐπετελεῖτο, ὥστε ζυμβῆναι πολλαπλασίους τὰς ἐξόδους τῆς εἰσόδου γενέσθαι κακὰ τῆς τοιαύτης αἰτίας μετὰ βραχύν τινα χρόνον τῶν χρημάτων ἐκλελοιπότην τό τε νόμισμα κεκιβδήλευτο λοιπὸν καὶ αἱ τοῖς ἀξιώμασι καὶ τοῖς ὀφικίοις ἐκ βασιλέως ἀνήκουσαι δωρεαὶ διὰ τὴν τῶν χρημάτων σπάνιν ὑπεκρούοντο. Τῆς γὰρ τῶν χρημάτων ἐπεισοῦς τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας χορηγουμένων τοῖς ταμείοις ἀποφυγούσης ἐκ τοῦ τῆς Ἀσίας ἀπάσης κατακυριεῦσαι τοὺς Τούρκους καὶ τῶν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης παντάπασιν στενωθέντων, τῶν τε προυπαρχόντων κακῶς καταναλισκομένων ζυνέβαινε σπάνιν ὅτι πλείστην εἶναι χρημάτων τοῖς βασιλικοῖς ταμείοις. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἐκεῖνος ἐλευθέριος θέλων ἀποδειχθῆναι παρεχρήσατο τῇ ἐλευθερίᾳ, εὐνοῦν ἑαυτῷ τὸ πόλισμα καταστήσαι βουλόμενος, ὡς προεῖρηται. 4.2 Ὁ δὲ Βρυέννιος ἐν Ὀδρυσσοῖς διάγων καὶ τὰ κατὰ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ πυθόμενος καὶ τὴν κατ' ἐκείνου στάσιν τῆς πόλεως, τὸ Μακεδονικὸν καὶ Θρακικὸν στράτευμα συλλεξάμενος ὄλον, ἐπαγόμενος καὶ συμμάχους, ἐξώρμα πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἀλλὰ μαθὼν ὁ Βοτανειάτης καὶ δείσας μὴ μετὰ τοσαύτης δυνάμεως πλησιάσας τῇ πόλει ἐκπεσεῖν αὐτὸν παρασκευάσει τῆς βασιλείας πρὸ τοῦ ταύτην σχεδὸν ἐνιδρυνθῆναι, τέως μὲν πρέσβεις ἐδόκει πέμπειν πρὸς ἐκεῖνον τοὺς περὶ διαλλαγῶν καὶ ζυμβάσεων ὁμιλήσοντας· εἶτα τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον υἱοθετηθέντα τῇ βασιλίδι Μαρίας δομέστικον τῶν Σχολῶν ἀποδείξας τῆς δύσεως ἠντρέπειζε πέμπειν πρὸς ἀντιπαρατάξιν. Στρατεύματος δ' ἀπορῶν οἰκείου διεπέμπετο πρὸς τοὺς τῶν Τούρκων ἐξάρχοντας ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας διατρίβοντας· ἦσθιν δὲ τούτῳ Μασοῦρ καὶ Σολυμάν, οἱ τοῦ Κουτλουμοῦς παῖδες, καὶ αὐτίκα ἐκεῖνοι συμμάχους ἐξέπεμπον οὐκ ἐλάττονας δισχιλίων καὶ κατὰ πόδας ἑτέρους ἠντρείπιζον. Μήπω δὲ τῶν συμμάχων φθασάντων, ἐδόκει τοὺς πρέσβεις ἀπιέναι καὶ ἐπέμποντο ὅ τε Χοιροσφάκτης Κωνσταντῖνος εἰς προέδρους τότε τέλων, ἀνὴρ νουνεχῆς τε καὶ λόγιος καὶ πᾶσι κομῶν τοῖς καλοῖς ὀπόσα πολιτικὸν ἄνδρα κοσμοῦσι, καὶ ὁ Στραβορωμανός, ὃς ἐκ Πενταπόλεως ὄρμητο τῆς Φρυγίας, ἀνὴρ δεινὸς καὶ δραστήριος, τὸ γένος ἀνέλκων εἰς ἑτούτους καὶ συγγενῆς ὧν τῷ βασιλεῖ Νικηφόρῳ. Ἀπελθόντες οὖν ἐντυγχάνουσι τῷ Βρυεννίῳ περὶ τὴν Θεοδωρούπολιν τὴν φάλαγγα τάξαντι καὶ βάδην πορευομένῳ· ἔτι δὲ πόρρω ὄντες καὶ τὰς τάξεις θεώμενοι καὶ τὴν φάλαγγα κοσμίως συντεταγμένην ἐθαύμαζόν τε τὸ πλῆθος ὁμοῦ καὶ τὴν τάξιν καὶ τὸν ἄγοντα ἐμεγάλυνον. Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο πλησίον, οἱ ἐπὶ τῶν ἑταιρειῶν τεταγμένοι καὶ τὰ τούτων πρὸς τὸν βασιλεῖοντα ἀνέφερον. Ὁ δὲ κελεύσας τὰς τάξεις στήναι καὶ τοὺς λογάδας παραλαβὼν, τὸν τε Μακεδόνων ἄρχοντα καὶ Θρακῶν στρατηγούς τε καὶ ἰλάρχας καὶ ἄρχοντας, μικρὸν τι τῆς φάλαγγος ὑπεξήει καὶ πάντων ἀποβάντων τῶν ἵππων καὶ στοιχηδὸν παρ' ἀλλήλων στάντων μόνος ἔφιππος ἦν, ἵππου λευκοῦ τὴν χρεῖαν αὐτοῦ πληροῦντος· ἴστατο δὲ οὐκ ἐν τοῖς ὄπλοις, ἀλλ' ἐν κόσμῳ βασιλικῷ, ὃν ἐδόκει μᾶλλον ἐκεῖνος κοσμεῖν,

άνηρ ὢν ἀγαθός τε τὸ εἶδος καὶ ὁμιλῆσαι δεινότατος. Ἐγγισάντων δὲ τῶν πρέσβων καὶ τὴν συνήθη πρεσβεῦσι ποιησαμένων προσηγορίαν καὶ αὐτοῦ τοῦ κρατοῦντος ἀντιπροσαγορεύσαντος καὶ αὐτοῖς ἠπίως προσφερομένου, ἐπήρετο ἀναδιδάσκειν αὐτούς δι' ἣν αἰτίαν τὴν παρ' αὐτὸν ἐποιήσαντο ἄφιξιν· χάριν εἰρήνης τε καὶ σπονδῶν φαμένων καὶ κοινοπραγίας πεμφθῆναι παρὰ τοῦ κρατοῦντος, αὐθις ἐπήρετο ἐπὶ τίσι τὰς ξυμβάσεις αἰτοῦσιν, οἱ δὲ πάντα διεξήεσαν τὰ παρὰ βασιλέως, τοῦ Στραβορωμανοῦ τῶν λόγων κατάρχοντος· οὗτος γὰρ καὶ τὸ τῆς πρεσβείας εἶχε κῦρος ἄτε οἰκεῖος ὢν βασιλεῖ· ὁ δὲ ἕτερος χάριν τοῦ πείθειν ἀπέσταλτο διὰ τὴν πρὸς τὸν βασιλειῶντα ἐκ τοῦ κήδους οἰκειότητα. 4.3 Τὰ δὲ τῆς πρεσβείας ἦσαν τοιάδε. "Ἐγώ, φησὶν ὁ κρατῶν, πάλαι τὸν σὸν πατέρα γινώσκων, ἄνδρα δεινὸν μὲν στρατηγῆσαι καὶ πολλὰ κατὰ Σκυθῶν ἀναστήσαντα τρόπαια καὶ μέντοι καὶ ξυστρατεύσας αὐτῷ καὶ ταῖς ἐταιρειαῖς πρότερον σύντροφον σχῶν, οὐχ ἦττον καὶ σὲ ἐπίσταμαι ἄξιον ὄντα παῖδα τοιοῦτου πατρός. Διὰ ταῦτα, ἐπεὶ με Θεὸς εἰς τὸ βασιλεῖον ὕψος ἀνήγαγε, βούλομαί σοι γενέσθαι ἀντὶ πατρὸς φιλοστόργου. Γένοιο οὖν σὺ κάμοι υἱὸς εὐγνώμων ἀνθ' υἱοῦ ἀγνώμονος, ὑπερίδων τὴν ἐκ τοῦ γήρωσ ἀσθένειαν, καὶ νῦν μὲν τὴν μετὰ βασιλείαν δευτέραν τιμὴν λάμβανε, φημί δὴ τὴν τοῦ καίσαρος, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ διάδοχος ἡμῖν χρηματίσεις τῆς βασιλείας Ῥωμαίων". Ταῦτα διεξεληθόντων τῶν πρέσβων, μηδὲν μελλήσας ἐκεῖνος καὶ γὰρ ἦν εἶπερ τις ἄλλος ἀγχίνουσευθὺς ἀπεκρίνατο τὰς συμβάσεις ἐθέλειν καὶ τὴν εἰρήνην ἀσπάζεσθαι καὶ τὸν πόλεμον καταλύσαι ἐμφύλιον καὶ τὴν παρὰ βασιλέως τιμὴν δέχεσθαι, βούλεσθαι δὲ μὴ αὐτὸν μόνον τυχεῖν τῶν τῆς εἰρήνης καλῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ξυμμετασχόντας αὐτῷ τοῦ ἔργου, στρατηγούς τε καὶ στρατιώτας καὶ ἄρχοντας, ὧν τὸ ξυμφέρον προδοῦναι ἴσον αὐτῷ τοῦ ἀσεβῆσαι νενόμισται· φιλαυτίας γὰρ εἶη ἐσχάτης ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀπανθρωπίας, ζητοῦντα τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον τὸ τῶν ἄλλων προδοῦναι· οὐκ ἄλλως οὖν τὴν υἰοθεσίαν λαμβάνειν καὶ τὴν τιμὴν, εἰ μὴ πρότερον τὰ ἐκείνων ἐξασφαλίσαιτο. Βούλεται οὖν πρότερον τὸν βασιλέα βεβαιῶσαι τὰ παρ' αὐτοῦ σφίσι ἐκείνοις ἐπαγγελθέντα καὶ οὕτω τῆς πόλεως ἐξελεθεῖν σὺν τῷ πατριάρχῃ καὶ περὶ τὸν ναὸν γενέσθαι τοῦ ταξιάρχου τῶν ἄνω δυνάμεων Μιχαήλ, ὃς ἴδρυται ἐν τῷ περὶ τὴν Θράκην χωρίῳ Δαμοκρανίας κάκεῖσε τὰ τῆς υἰοθεσίας ἐπὶ τοῖς καίσαρσι γίνεσθαι καὶ τῷ στεφάνῳ ταινιωθῆναι συνήθως. Τῶν δὲ πρέσβων ἐρομένων διὰ τί οὐ βούλεται τὰ τῆς τελετῆς αὐτοῦ γενέσθαι γενομένῳ κατὰ τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων, φοβεῖσθαι μὲν ἔφησεν οὐδένα πλὴν τὸν Θεόν, ἀπιστεῖν δὲ τῶν περὶ τὸν βασιλέα τοῖς πλείστοις. 4.4 Ἐπὶ τούτοις οἱ πρέσβεις ἀπαλλαγέντες ἀπήεσαν· ξυνέβη δὲ μικροῦ δεῖν αὐτοῖς κινδυνεῦσαι τοῖς σκοποῖς ἐντυχοῦσιν· ὅμως μέντοι ἐσώθησαν συνέσει τοῦ τῶν σκοπῶν κατάρχοντος. Τούτων οὖν ἀπελθόντων καὶ τῷ βασιλεῖ ἀπαγγειλάντων τὰ τῶν ξυμβάσεων, ἐδόκει μὴ τρίβεσθαι τὸν καιρὸν, ἀλλ' ἐκπέμπειν μετὰ τῶν στρατευμάτων τὸν δομέστικον τῶν Σχολῶν· ἀπεγνώσθη γὰρ τὰς ξυμβάσεις ὡς τοῦ Βρυεννίου δοκοῦντος ἀπαιτεῖν ἀδύνατα. Ἐξῆι οὖν ὁ Κομνηνός, σχῶν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τε ξυμμάχους Τούρκους καὶ τοὺς Χωματηνοὺς λεγομένους, οἱ μετὰ τοῦ βασιλέως ἐληλύθεισαν τοῦ Βοτανειάτου, καὶ Φράγγων τῶν ἐξ Ἰταλίας ἐλθόντων ἀπομοιρὰν τινα καὶ τῆς τῶν Ἀθανάτων καλουμένων φάλαγγος ἐπαγόμενος. Τίνες δὲ οἱ Ἀθάνατοι οὗτοι εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ ἦ τάληθές εἰπεῖν ὁ ἐκτομίας Νικηφόρος ὁ λογοθέτης ἰδὼν τὸ τῆς ἐώας στρατεύμα ἅπαν ἤδη ἐκλελοιπὸς ὡς ὑποχείριον τῶν Τούρκων γενόμενον, ἐφρόντιζεν, ὡς οἶόν τε, στρατεύμα καταστῆσαι νεόλεκτον καὶ δὴ τινος τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας διασπαρέντων καὶ ἐπὶ μισθῷ δουλευόντων συλλέγων θώρακάς τε ἐνέδουε καὶ θυρεοὺς ἐδίδουε καὶ κράνη φέρειν καὶ δόρατα. Ἐπιστήσας δὲ αὐτοῖς ἓνα τῶν στρατηγῶν εὐφυῶς ὁμοῦ καὶ ἐπιδεξίως πρὸς τὴν ἐκείνων ἄσκησιν ἔχονταῖν δὲ οὗτος ὁ Καππάδοξ Κωνσταντῖνος, ἀνήρ πρὸς γένος ἐγγίζων τῷ βασιλεῖ Μιχαήλ καὶ συνήθης τούτῳ καὶ σύντροφος,

ἐγύμναζε δι' αὐτοῦ καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐξεπαίδευεν. Ὀπηνίκα δὲ καὶ διηπεύειν ἀσφαλῶς ἤδη δύναιτο καὶ τὰ ὄπλα φέρειν ἱκανῶς καὶ εὐφυῶς ἐδόκει γεγυμνάσθαι κατὰ τὸ ἕξωθεν, ἐδόκει γυμνάζειν τούτων καὶ τὰς ψυχάς. Ὀπλίζεσθαι γοῦν αὐτοὺς παρασκευάζων περιήρει μὲν τῶν δοράτων τὰ ξίφη, κατὰ ἴλας δὲ αὐτοὺς διαιρῶν κατὰ πρόσωπον ἴστα ἀλλήλους, εἶτα ἐκέλευε σφοδρᾶ τῇ ρύμη τοὺς ἵππους ἐλαύνοντας χωρεῖν κατ' ἀλλήλων καὶ παίειν, ὡς οἶόν τε, τοῖς δόρασιν καὶ οὕτω τοὺς τολμηρότερον πρὸς τὸ ἔργον χωροῦντας τοῖς πρώτοις κατέλεγε. Τοὺς γοῦν πολλάκις ἐν τῇ κατ' ἀλλήλων συμπλοκῇ ἀρίστους ἀναφανέντας Ἀθανάτους ὠνόμασε καὶ οὕτως ξυνέβη πάντας τοὺς τὴν συλλεγεῖσαν ἀναπληροῦντας φάλαγγα Ἀθανάτους ὀνομασθῆναι. 4.5 Τούτους ὁ Κομνηνὸς παραλαβὼν Ἀλέξιος ζῆν τοῖς ἄλλοις ἀπελθὼν ἐστρατοπέδευσε παρὰ ποταμὸν οὐκ οἶδ' ὅπως ἀρχήθεν καλούμενον διὰ τὸ ἀμειφθῆναι τῶν ὀνομάτων τὰ πλεῖστα, τέως δ' οὖν ἐκ τῶν Θρακικῶν ὀρῶν καταρρέοντα καὶ Ἀλμυρὸν παρὰ ἐγχωρίων καλούμενον· ἐν ᾧ καὶ φρούριον ἐπὶ λόφου ἴδρυται· Καλοβρῦη τούτῳ τὸ ὄνομα. Ἐκεῖσε τοίνυν στρατοπεδεύσας, οὔτε τάφρον ὤρυξεν, οὔτε ἐπήξατο χάρακα· ἐβούλετο γὰρ αὐτοῦ μὴν πολεμίων ἐφοδεύειν ἔφοδον καὶ τὴν νίκην κλέπτειν, εἰ οἶόν τε, καὶ γὰρ ἔμελλε μετ' ὀλίγων μάχεσθαι πρὸς πολλοὺς στρατηγούς τε ἅμα γενναίους καὶ πολυπειροτάτους, ὧν καθάπερ ἀστέρων ἥλιος ἐξῆρχεν ὁ βασιλειῶν. Διὰ τοῦτο ἐβούλετο τῷ πλήθει καὶ ταῖς δυνάμεσιν ἐλαττούμενος ὁ δομέστικος τῶν Σχολῶν μὴ τόλμη μόνον, ἀλλὰ καὶ μελέτη καὶ ἀγχινοῖα καταστρατηγήσαι τῶν πολεμίων· σκοποὺς δὲ πέμπων ἐμάνθανε στρατοπεδεύειν τοὺς περὶ τὸν Βρυέννιον ἐν τοῖς κατὰ τοῦ Κηδόκτου πεδίοις. 4.6 Ὁ μὲν οὖν Βρυέννιος κατὰ τὸν ἐκεῖσε ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου μητρὸς ἐσπέρας γενόμενος καὶ τὰ εἰκότα τελέσας, ἐπεὶ μεμαθήκει τοὺς ἀντιπάλους περὶ Καλοβρῦην στρατοπεδεύειν καὶ γὰρ τῶν μετὰ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου Τούρκων τινὲς νύκτωρ ἀπιόντες ἐπὶ τῷ τῷ Βρυεννίου στρατεύμα κατασκέψασθαι τοῖς σκοποῖς ἐμπεσόντες ἐάλωσαν καὶ ἀχθέντες πάντα ἀπήγγειλαν ἕωθεν ἀναστὰς ἐκέλευεν ἅπαν ὄπλοφορεῖν τὸ στρατεύμα καὶ κατ' ἴλας τοῦτο συνέταττεν. Εἶχε δὲ αὐτῷ τὰ τῆς συντάξεως ὥδε. Τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρως ὁ τούτου κατῆρχεν ὀμαίμων ὁ κουροπαλάτης Ἰωάννης, ὃν δομέστικον κατέστησε τῶν Σχολῶν. Συνεπλήρουν δὲ ταύτην τὴν φάλαγγα οἱ τε ἐξ Ἰταλίας παρὰ τοῦ Μανιάκη ἐκείνου κομισθέντες Φράγγοι καὶ τῶν ἐκ Θετταλίας ἱπέων συχνοί, ἔτι γε μὴν καὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἐταιρειῶν λεγομένων μοῖρα οὐκ ἐλαχίστη, οὐκ ἐλάττους ὄντες οἱ πάντες τῶν πεντακισχιλίων. Τὸ μὲν οὖν δεξιὸν οὕτως ἐτέτακτο. Τοῦ δ' εὐωνύμου κέρως ἐξῆρχε μὲν ὁ Ταρχανειώτης Κατακαλὼν, ἀνὴρ καὶ βίω καὶ λόγῳ καὶ στρατηγικαῖς μελέταις κοσμούμενος, ἐπλήρουν δὲ ταύτην τὴν φάλαγγα αἱ τῶν Μακεδόνων τε καὶ Θρακῶν ἴλαι ἐς τρισχιλίους ποσοῦμεναι. Τὸ δὲ μέσον τῆς φάλαγγος αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Βρυέννιος ἤγεν, ἐν ᾧ τὸ τε ἀρχοντικὸν ἐτάττετο ἅπαν καὶ Θρακῶν τε καὶ Μακεδόνων καὶ τῆς ἵππου τῶν Θεσσαλῶν ὅσον ἐπίλεκτον. Ἐξωθεν δὲ τοῦ εὐωνύμου κέρως τὸ συμμαχικὸν Σκυθικὸν ἐτέτακτο προτρέχον ταύτης δυοῖν σταδίων διάστημα. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἐκεῖνος τὸ στρατεύμα ἔταξεν, ἐκτείνας εἰς μῆκος τὴν φάλαγγα καὶ παραγγείλας, ἐπὶ οἱ πολέμιοι φανείεν καὶ ἢ σάλπιγξ ἠχήσῃ τὸ ἐνυάλιον, πειρᾶσθαι τοὺς ἀμφὶ τὸ Σκυθικὸν ζῆν ἀλαλαγμῶ καὶ βοῇ κατὰ νώτου γενέσθαι τῶν πολεμίων. Ὁ μὲν οὕτω τοῖς ἡγεμόσι παρήγγειλεν. 4.7 Ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, μαθὼν διὰ τῶν σκοπῶν ἐγγίξειν ἤδη τοὺς πολεμίους, τὸ μὲν στρατεύμα ἅπαν ἐν κοιλάσι κατέκρυψεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ λόφον ἀνελθὼν κατεσκόπει τὰ ἐκείνων. Ἰδὼν δὲ πλῆθος καὶ διανοησάμενος μήπως οἱ ὑπ' αὐτὸν τεταγμένοι πρὸ τοῦ προσβαλεῖν τούτους τοῖς πολεμίους εἰς φυγὴν ἐξορμήσωσιν, ἐβουλεύσατο βουλήν ἀρίστην ὁμοῦ καὶ συνετωτάτην, ὥστε μηδὲ ὅλως καταφανεῖς γενέσθαι τῷ τούτου στρατεύματι τοὺς πολεμίους. Μάλιστα δ' ἐφόβει τοῦτον τὸ παρὰ γνώμην τοῦ βασιλέως μάχεσθαι τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ἔφθη

γὰρ τῇ πρὸ ταύτης ἐσπέρα γράμματα πεμφθῆναι αὐτῷ πρὸς τοῦ βασιλέως κελεύοντα μὴ πολεμεῖν, ἀλλὰ μένειν τὴν ἔλευσιν τῶν ἄρτι πεμφθέντων πρὸς τῶν Τούρκων συμμάχων. Μένειν μὲν οὐχ οἷόν τε ἦν μὴ συνάψαντα πόλεμον, τῶν πολεμίων εἰς χεῖρας ἤδη ἰόντων· ὑποχωρεῖν δὲ ἄνευ πολέμου ἀνάξιον ἔδοξεν αὐτῷ. Βεβούλευτο οὖν αὐτῷ ἢ νικᾶν ἢ θνήσκειν μαχόμενον ἢ οὕτως ἀγεννῶς τε καὶ ἀνάνδρως παλινοστεῖν διὰ τὸν ἐκ βασιλέως φόβον. Κατασκοπήσας οὖν τὸν τόπον, ἐπεὶ εἶδε τὸ μὲν ἀναπεπταμένον, τὸ δὲ λόφους καὶ κοιλάδας ἔχον, ὥστε δύνασθαι τὸ μὲν τῆς Βρυεννίου φάλαγγος ἀποκρύπτεσθαι, τὸ δ' εἶναι καταφανές, τὸν στρατὸν ὀπλίσας καὶ διχῆ διελὼν, τῶν μὲν Ἀθανάτων καὶ Φράγγων αὐτὸς εἶχε τὴν ἡγεμονίαν, τῶν Χωματηνῶν δὲ καὶ τῶν Τούρκων τὸν Κατακαλῶν Κωνσταντῖνον ἡγεμόνα κατέστησε, κατέναντι τῆς Σκυθῶν φάλαγγος τάξας αὐτούς. 4.8 Ἐπεὶ γοῦν κατὰ τοὺς κοιλῶδεις τόπους τὸ τοῦ Βρυεννίου γέγονε στράτευμα, καὶ τοὺς κατὰ δεξιὸν κέρας ταττομένους ὑπεδείκνυε καὶ χωρεῖν κατὰ τούτων σφοδρᾶ τῇ ῥύμῃ ἐκέλευε. Καταπηδήσαντες οὖν ὥσπερ ἀπὸ ἐνέδρας καὶ τῷ αἰφνιδίῳ τοὺς ἀντιπάλους καταπλήξαντες, μικροῦ δεῖν ἐκκλίνειν αὐτούς πρὸς φυγὴν παρεσκευάσαν, ἕως ὃ τούτων καθηγεμῶν ὁ Βρυέννιος Ἰωάννης τὸν ἀκινάκην σπασάμενος σὺν ὀλίγοις τὸν πρῶτως ἐπιόντα τῶν Ἀθανάτων κατέβαλε καὶ ἄλλοι ἐτέρους καὶ τὴν φάλαγγα πᾶσαν συνέστησεν, ὥστε τοὺς ἀντιπάλους τρέψασθαι. Οἱ μὲν οὖν Ἀθάνατοι τοῦτον τὸν τρόπον πάντες ὥχοντο· ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἀλέξιος κατὰ νώτου τῶν πολεμίων γενόμενος καὶ δοκῶν ξυνέπεσθαι οἱ τὴν φάλαγγα τὴν ἰδίαν γενναίως τε ἡγωνίζετο καὶ τοὺς εἰς χεῖρας ἰόντας κατέβαλεν. Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν ἑαυτοῦ φάλαγγα εἰς φυγὴν τραπεῖσαν, παρακαλέσας τοὺς ἑαυτοῦ ἦσαν γὰρ σὺν αὐτῷ τῶν ἰδίων τινὲς ἀγαθοὶ στρατιῶται εἰς ἕξ ποσοῦμενοιβουλήν ἐβουλεύσατο τολμηράν, γενέσθαι κατὰ νώτου τοῦ Βρυεννίου καὶ ξυμμίγοντας τοῖς τούτου ἡρέμα ἰέναι μέχρις αὐτῷ πλησιάσαιεν, ἐπειδὴν δ' ἐγγὺς τούτῳ γένοιτο, σπασάμενοι ξίφη αὐτὸν ἀνελεῖν· κὰν ξυμβαίῃ καὶ τούτοις σὺν ἐκείνῳ πεσεῖν, αἰρετώτερον εἶναι μᾶλλον αὐτῷ ἢ τὸ παρακούσαντα βασιλέως δίκας εἰσπραχθήσεσθαι τῆς παρακοῆς πρὸς ἐκείνου. Ἀπεῖρξε δὲ τοῦτον τοῦ τοιοῦτου βουλευματος ὁ Θεόδοτος, οὗ πρόσθεν ὁ λόγος ἐμνήσθη, εἰπὼν τοῦτο μὲν εἶναι πρὸς τῷ παραβόλῳ καὶ εὔηθες, νυνὶ δὲ χρῆναι ἐξελθόντας τοῦ τῶν πολεμίων στρατεύματος ἀπιέναι πρὸς τοὺς ἰδίους, ἐπειδὴν δὲ τούτοις συμμίξειαν, εἰ βούλοιο, λαβόντα κάκεινων ὀπόσους δυνατοὺς κοινωεῖν οὕτω χωρεῖν πρὸς τὸν κίνδυνον. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος. 4.9 Κατὰ δὲ τὸ εὐώνυμον οἱ περὶ Κατακαλῶν τὸν Ταρχανειώτην Σκύθαι ἰδόντες Χωματηνοὺς εὐθύς ἐξώρμησαν κατ' αὐτῶν ξὺν βοῇ πολλῇ καὶ ἀλαλαγμῷ καὶ θᾶττον ἢ λόγος τούτους τρεψάμενοι, τοῦ διώκειν παυσάμενοι, σὺν τάξει ὑπέστρεφον καὶ κατὰ τῶν τὴν οὐραγίαν τηρούντων τοῦ τοῦ Βρυεννίου στρατεύματος ἐξώρμων σὺν προθυμίᾳ πολλῇ καὶ ὅσον θητικὸν σκυλεύσαντες καὶ ἵππους καὶ λάφυρα λαβόντες ἀπήεσαν οἴκαδε. Συγχύσεως δὲ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας γενομένης ταῖς τάξεσιν, ἅτε τῶν περὶ τὸ τοῦλδον Ἰωμαίοις καλούμενον εἰς αὐτὰς καταφευγόντων δέει τῷ τῶν Σκυθῶν καὶ τῶν σημείων ἀναμιχθέντων, ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος τοῦτο κατιδώνετι γὰρ ἐντὸς διέτριβε τοῦ τοῦ Βρυεννίου στρατεύματοςκαλύψας τὸ πρόσωπον τῷ ἀπηρωρημένῳ θωρακιδίῳ τῇ κόρυθι, τῶν ἱποκόμων ἕνα τοῦ Βρυεννίου καταβαλὼν ἵππον τινὰ τῶν βασιλικῶν ἐπισυρόμενον ἐκείνου τῇ ἀλουργῷ ἐφειστρίδι καὶ τοῖς χρυσοῖς φαλάροις κοσμούμενον αἰρῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἐξ ἔθους τοῖς βασιλεῦσι παρεπομένας ῥομφαίας, λάθρα τοῦ στρατεύματος ἐξιών, ἐπειδὴν ἐξῶ φόβου παντὸς γέγονεν, ἐξέπεμπε τὸν ἵππον μετὰ κήρυκος βοῶντος μέγα ὡς ὁ Βρυέννιος πέπτωκε. Τοῦτο πολλοὺς τῶν φευγόντων μένειν ἔπειθε, τοὺς δὲ καὶ παλινοστεῖν· ξυνέβαινε γὰρ, τῶν Σκυθῶν τῶν μελλόντων διώκειν οὕτω τοῖς περὶ Βρυέννιον ἐπιβουλευσάντων, μηδενὸς ὄντος τοῦ διώ κοντος, μὴ πόρρωθεν φυγεῖν τοὺς περὶ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον, ἀλλὰ πλησίον

ἀλαῖσθαι ἐπαποροῦντας ὅπως, ἐκείνων φευγόντων, τὸν τε ἵππον ἐδείκνυ καὶ τὰς ῥομφαίας καὶ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ Βρυεννίου τρανῶς ἐκήρυττε, καὶ συνελέγοντο ἅπαντες. 4.10 Ἐυνέπεσε δέ τι καὶ ἕτερον, Τούρκων οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν πρὸς συμμαχίαν ἄρτι πρὸς βασιλέως ἀπεστάλθαι, οὓς συνεκύρησε κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον καθ' ὃν ἡ μάχη συνέστη καὶ ἡ τροπὴ παραγενέσθαι. Ἴδόντες οὖν φεύγοντας καὶ τὸν δομέστικον ζητήσαντες τῶν Σχολῶν καὶ παρὰ τούτῳ γενόμενοι θαρρεῖν τε ἐκέλευον καὶ τοὺς πολεμίους ἐζήτουν θεάσασθαι. Ὁ δὲ τοὺς ἡγεμόνας τούτων παραλαβὼν ἄνεισιν ἐπὶ τινα λόφον ἀφ' οὗ καταφανεῖς ἔμελλον ἔσεσθαι οἱ πολέμιοι καὶ ὑπεδείκνυ τούτους ἐκεῖθεν. Οἱ δὲ ξυγκεχυμένην ἰδόντες τὴν φάλαγγα καὶ ζῆν οὐδεμιᾶ τάξει χωροῦσαν, ἀλλ' ἀκινήτως ὥσπερ κινουμένην καὶ φθειρομένην πάντες γὰρ ἔξω φροντίδων ἦσαν, ὡς ἤδη νενικηκότες καὶ τοὺς πολεμίους τρεψάμενοι, ἐπεὶ καὶ οἱ τοῦ Βοτανειάτου Φράγγοι τῷ Βρυεννίῳ προσκεχωρήκασιν ἅπαντες καὶ τῶν ἵππων ἀποβαίνοντες, ταῖς ἐκείνου χερσὶ τὰς χεῖρας ἐμβάλλοντες, ὡς δὴ πάτριος νόμος τούτοις ἐστί, πίστεις ἐδίδουν, καὶ ξυνέθεον ἅπαντες οἱ τῆς φάλαγγος, θεαταὶ τῶν δρωμένων γενόμενοιταῦτ' οὖν οἱ τῶν Τούρκων ἡγεμόνες ἰδόντες, κατελθόντες ἐκεῖθεν τριχῆ τὴν οἰκείαν φάλαγγα διελόντες, τὰς μὲν δύο μοῖρας ἐπὶ τὸ ἐνεδρεύειν ἐξέπεμπον, τὴν δὲ ἑτέραν ἐκέλευον πρὸς τοὺς πολεμίους χωρεῖν οὐ κατὰ φάλαγγα συντεταγμένην, ἀλλὰ κατὰ λόχους ὀλίγους καὶ διεσκεδασμένους, ἔλᾶν τε τοὺς ἵππους καὶ τοῖς τοξεύμασι χρῆσθαι καὶ πέμπειν βέλη συχνὰ κατ' ἐκείνων. 4.11 Ἐυνείπετο δὲ τούτοις καὶ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, συλλέξας τῶν ἐκ τῆς τροπῆς ὀπόσους τὸ ὄξυ τοῦ καιροῦ συνεχώρει. Οὕτω γινομένων, τῶν Ἀθανάτων τινὲς προεκδραμόντες τοὺς Τούρκους ἐντὸς τοῦ τοῦ Βρυεννίου στρατεύματος γεγόνασι καὶ τῶν τις ἐκείνων παίει τοῦτον κατὰ τοῦ στέρνου τῷ δόρατι. Ὁ δὲ τοῦ κουλεοῦ τὸ ξίφος ἐλκύσας αὐτὸ τε δόρυ ἴπάσας† διεῖλε διχῆ καὶ τὸν βαλόντα κατὰ τῆς κλειδὸς πλήξας τὸν ὤμον ἅμα τῷ θώρακι διαμπαξ ἐξέτεμε καὶ εὐθέως οἱ Τούρκοι σὺν ἀλαλαγμῷ τὰ βέλη ἐξέπεμπον καὶ οἱ φαλαγγάρχαι ἦσαν ἐπὶ τῷ αἰφνιδίῳ τοῦ δράματος καταπληγέντες· ὅμως ἄνδρες δεινοὶ τὰ πολεμικὰ ὄντες, ἐς τάξεις ἐπειρῶντο καταστῆσαι τὴν φάλαγγα καὶ τοὺς σφῶν παρεκάλουν στρατιώτας ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι, ἴκλέος τοιοῦτον ὃ νικήσαντες ἀλλήλους† καὶ ὡς τὸ στενὸν τοῦ καιροῦ συνεχώρει, καταστάντες εἰς τάξεις γενναίως ἐξώρων κατὰ τῶν Τούρκων. 4.12 Οἱ δὲ φεύγοντες προτροπάδην εἶλκον ἐκείνους πρὸς τὰς ἐνέδρας, ἕως ἐγγὺς πρώτης ἐνέδρας γεγόνασιν· ἐπεὶ δὲ πλησίον γένοιτο, αὐτοὶ τε ὑπέστρεφον καὶ οἱ τῆς ἐνέδρας ὀξέως καταπηδήσαντες πάντοθεν αὐτοὺς τοξεύμασιν ἔβαλλον καὶ κακῶς διετίθουν καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας. Ἐκείνων δὲ πρὸς φυγὴν ἐκκλινόντων ἤδη, ὁ τῶν Σχολῶν δομέστικος τοῦ τοῦ Βρυεννίου στρατεύματος, ὁ κουροπαλάτης Ἰωάννης, ὃν ἐκείνου ὀμαίμονα ὁ λόγος φθάσας ἐγνώρισεν ἄνωθεν, ἐβοήθει ζῆν τάχει πολλῷ· ὃν ἰδόντες οἱ περὶ τὸν Βρυέννιον θαρραλεώτερον κατὰ τῶν Τούρκων ἐχώρουν. Οἱ δ' αὖθις ὑπέστρεφον καὶ φεύγειν οὐ πρὶν ἀνήκαν ἕως οὗ ταῖς ἐνέδραις περιπεσεῖν τοὺς διώκοντας παρεσκεύασαν· οὗ δὴ γενομένου καὶ πρὸς φυγὴν ἐκκλινάντων ἀπάντων ἤδη, συχνοὶ τῶν περὶ τὸν Βρυέννιον ἐόντων ἔπιπτον· ὃ κατιδὼν ἐκεῖνος βοηθεῖν ἐπεχείρει ταχέως· πολλοὺς γὰρ τῶν διωκόντων συναντῶν ἀνήρει καὶ τοὺς φεύγοντας παρεκάλει μένειν, ἀλλ' εἰς κενὸν αὐτῷ καθεστήκει τὰ τοῦ σπουδάσματος· πάντες γὰρ λιπόντες αὐτὸν ζῆν τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἀδελφῷ ὑπεχώρουν· αὐτοὶ δὲ λαμπρῶς ἀγωνισάμενοι καὶ συχνοὺς τῶν Τούρκων καταβαλόντες, ἐπειδὴ τὴν φάλαγγα πᾶσαν διασκεδασθεῖσαν ἐώρων, ἐξώρων καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸ φεύγειν, οἱ δὲ Τούρκοι ἐπέκειντο· συχνῶς οὖν ἐπιστρεφόμενοι τούτους ἀνέκοπτον τῆς ὀρμῆς, ἕως ὃ ἵππος ὃν ἐκεῖνος ἐπωχεῖτο καμῶν προσωτέρω χωρεῖν οὐκ ἠδύνατο. Τούτου οὖν γινομένου, αὐτὸς μὲν βάδην ἀπῆει, ὁ δὲ τούτου ὀμαίμων καὶ ὁ υἱὸς συχνάκις ἐπιστρεφόμενοι τοὺς Τούρκους ἀνέκοπτον. 4.13 Μέχρι

μὲν οὖν οὐ πολὺ τι πλῆθος ἦσαν οἱ διώκοντες, εὐδρομα τούτοις ἦσαν τὰ τῆς ὑποχωρήσεως. Ἐπεὶ δὲ πολλοὶ συνέθεον καὶ ὁ ἐκείνου ἵππος κεκοπιακῶς πρὸς δρόμον ἦν ἄχρηστος, κυκλοῦν ἐπεχείρουν αὐτοὺς κατὰ πρόσωπον οἱ πολέμιοι. Οἱ δ' ἄμφω σὺν πολλῷ τῷ ροίζῳ κατὰ τῶν πολεμίων ὀρμήσαντες δύο μὲν τούτων κατέβαλλον, τοὺς δ' ἄλλους πόρρω φυγεῖν κατηνάγκαζον κάκ τούτου βραχείας ἀδείας τυχόντες ἀπήεσαν, ἀλλ' αὐθις οἱ Τοῦρκοι μετὰ πλείστων ἄλλων ὑπέστρεφον καὶ σφοδρῶς ἐπέκειντο τούτοις· οἱ δ' αὐθις ἔδρων τὰ πρότερον καὶ πολλῇ τῇ προθυμίᾳ κατὰ τῶν Τούρκων ἐχώρουν. Ξυνέβη δὲ τούτοις τὰ τῆς προθυμίας οὐκέτι κατὰ τὸ πρότερον, ἀλλ' ὁ μὲν Ἰωάννης ἓνα τῶν Τούρκων καταβαλὼν ἐτέρῳ προσκέκρουκε καὶ ἀμφοῖν οἱ ἵπποι σὺν τοῖς ἐπιβάταις πεπτώκασιν· ὁ δὲ τοῦ βασιλειῶντος υἱὸς ἐν τῷ διώκειν πόρρω γενόμενος καὶ ἓνα τῶν Τούρκων καταβαλὼν, ἐν μέσοις τοῖς Τούρκοις ἐναπελείφθη καὶ οὐκέθ' οἷός τε ἦν τῷ πατρὶ ξυνηλεῖν, καίτοι πολλὰ πειραθεῖς συμμῖξαι τούτοις. Λαβόντες οὖν ἄδειαν οἱ Τοῦρκοι ἐπήεσαν κατὰ τοῦ Βρυεννίου σφοδρότερον. Εἷς οὖν αὐτῶν τὸ ξίφος σπασάμενος κατ' ἐκείνου τολμηρότερον ἐξώρμησεν· ὁ δ' ἐπιστραφεὶς παίει τοῦτον τῷ ξίφει καὶ τὴν τε χεῖρα ἀπέτεμε καὶ κατὰ γῆς αὐτὴν πεσεῖν σὺν τῷ ἀκινάκη παρεσκεύασεν· οἱ δὲ λοιποὶ κυκλοῦν ἐπεχείρουν αὐτόν· ὁ δὲ γενναίως ἠμύνητο. Ἐξορμήσας οὖν κατὰ τῶν ἔμπροσθεν ἐπιόντων πλήττεται δόρατι· ἀσχοληθέντος δ' αὐτοῦ διακόψαι τὸ δόρυ, ὁ πρῶτος τὴν χεῖρα ὑπ' αὐτοῦ ἐκτμηθεὶς Τοῦρκος τοῦ ἵππου καταπηδήσας ἐπιβαίνει τοῖς νώτοις τοῦ Βρυεννίου· ὁ δ' ἐπιστρέφων τὸν ἀκινάκη οὐχ οἷός τε ἦν παίειν αὐτόν τοῖς νώτοις τούτου κρυπτόμενον. Ἀποβάντες οὖν οἱ λοιποὶ τῶν Τούρκων τῶν ἵππων ἰκέτευον μὴ θνήσκῃν ἐθέλῃν αὐτόν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ξυμπεσὸν ἐνδιδόναι. Ἔως μὲν οὖν αὐτῷ ἡ χεὶρ οὐ κεκοπίακεν, οὐκ ἐνέδωκε παίων τε καὶ παιόμενος· ἐπεὶ δὲ κατάκοπος ἤδη γέγονεν, εἶξε καὶ ἄκων ταῖς τῶν ἐχθρῶν παρακλήσεσι καὶ οὕτω συνέβη τοῦτον ἀλῶναι. 4.14 Λαβόντες οὖν τοῦτον οἱ βάρβαροι μετὰ πλείστης ὄτι τιμῆς πρὸς τὸν Κομνηνὸν ἐχώρουν Ἀλέξιον, κήρυκας ἐκπέμψαντες πρότερον τὴν ἄλωσιν τούτου μηνύσοντας. Ταῦτα μὲν οὖν τοῦτον ἐπράχθη τὸν τρόπον· τὸν δὲ τούτου ἀυτάδελφον ἐντυχῶν τις τῶν Φράγγων μετὰ τὸ σύμπτωμα καὶ πεζὸν θεασάμενος ἐπὶ τοῦ ἵππου ἀναβιβάσας διέσωσε μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως· σέσωσται δὲ καὶ ὁ τούτου υἱὸς διασχῶν τοὺς κυκλώσαντας καὶ οὕτω γενόμενος ἔξω βελῶν, ὃν ἐν τῷ φεύγειν παρήγγειλεν ὁ πατὴρ γενόμενον κατὰ τὴν Ἀδριανοῦ εἰπεῖν πρὸς τὴν μάμμην καὶ τὴν μητέρα, εἶπερ μὴ σωθεῖη τούτου ὁ ἀδελφός, συλλέξαι τοὺς ἐκ τῆς μάχης διασωθέντας καὶ πείσαι μὴ πρότερον βασιλεῖ συνθέσθαι, πρὶν ἂν ἐγγράφους ἐκεῖνον ὁμολογίας ποιῆσαι μηδένα στερεῖσαι τῆς προσούσης τούτῳ τιμῆς μηδ' ὑποστῆναι τῶν ὑπαρχόντων ἀφαίρεσιν. Τοῦτο μὲν οὕτω ἐπέπρακτο ὕστερον. 4.15 Τὸν δὲ Βρυέννιον πρὸς τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον ἀπαχθέντα ἰδὼν, ἐκεῖνος ἐθαύμασε τό τε εἶδος τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ μέγεθος καὶ γὰρ ἦν ὄντως ἄξιον τυραννίδος· ἐγεγήθει δὲ ὀρῶν οἴου κατηγωνίσαστο στρατηγοῦ, τὴν χεῖρα γενναίου καὶ τὴν ψυχὴν τολμηροῦ καὶ στάσιμον ἦθος ἔχοντος· ἠρωϊκὴν γὰρ ἔφερε τὴν ψυχὴν καὶ μὴ τις οἴοιτό με περιαιτολογοῦντα ταῦτα λέγειν καὶ γράφειν, ἀλλ' ἴστω πάντα λόγον νικώμενον τοῖς τάνδρὸς κατορθώμασι καὶ ταῖς χάρισι καὶ ταῖς ἀγλαΐαις· εἰ γοῦν μὴ πρὸς ἄλλον σκοπὸν ὁ λόγος ἑώρα, ἀλλὰ τὰ ἐκείνου κατὰ μέρος διεξελεῖν ἠβουλήθη, ἄλλης ἂν Ἰλιάδος ἐδέησε. Τοῦτον οὖν τὸν ἄνδρα τὸν δεινὸν μὲν ἐν ἀπερισκέπτῳ χρόνῳ τὸ δέον εὐρεῖν, δεινὸν δὲ τάξει φάλαγγα καὶ καταστρατηγήσαι πολεμίων ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, μήπω τὸν ἴουλον φέρων ἀπαρτισθέντα, ἀλλ' ἔτι χλοάζοντα καὶ χρυσίζοντα ἦν γὰρ ἐκεῖνος , μετὰ τὴν συμπλοκὴν ἐκείνην καὶ τοὺς γενναίους ἀγῶνας καὶ τὴν ἦτταν νενίκηκεν οὐ πλήθει δυνάμεως, ἀλλὰ καρτερίᾳ καὶ τόλμῃ καὶ μελέτῃ στρατηγικῇ, συνέριθον λαβὼν καὶ τὴν ἄνωθεν πρόνοιαν, δι' ἣν τὰ τέλη κατορθοῦντα τῶν ἐγχειρήσεων. 4.16 Τοῦτον

οὖν λαβῶν αὐτὸς μὲν ἀπήει ὡς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν· τὰ δὲ κοκκοβαφῆ πέδιλα, ἃ ἐκεῖνος βασιλειῶν ἐπεδύετο, μαργάροις ὄντα καὶ λίθοις κατάστικτα πρὸς τὸν κρατοῦντα ἐξέπεμπε, μηνύων αὐτῷ τὴν ἐκείνου κατάσχεσιν. Ὁ δ' ἤσθεις τῷ ἀκούσματι ὃν εἶχε πιστότατον καὶ οἰκειότατον ἄνδρα, εἴτε Σκύθην, εἴτε Μυσόν Βορίλας ἦν τούτῳ τὸ ὄνομα, ὃν πρωτοπρόεδρον τιμήσας ἐθνάρχην ἐκπέμπει παραληψόμενον τὸν Βρυέννιον, τῷ τῶν Σχολῶν δομεστικῷ τῷ Κομνηνῷ κελεύων μὴ εἰσιέναι πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ἀπελθόντα καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀδριανούπολιν καταστήσαντα κατὰ τοῦ Βασιλάκη στρατεύειν. Ἐφθῆ γὰρ κάκεῖνος δυνατὸς γενέσθαι, τοῦ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ παντὸς στρατεύματος καὶ τῆ Βουλγαρία αὐτῷ προσχωρήσαντος· οὐ μὴ δέ, ἀλλὰ καὶ Βαράγγους εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ, ὅσοι πρὸς τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ ξὺν τῷ Βασιλάκῃ πρὸς τὸ Δυρράχιον κατεπέμφθησαν· κατέσχε δὲ καὶ τὴν ἐν Θεσσαλία μητρόπολιν, ἣν Θεσσαλονίκην ὀνομάζουσιν. Ὁ μὲν οὖν Κομνηνὸς βαρέως τὸ κελευσθὲν ἔφερεν· ὤτετο γὰρ τιμὰς ἐκ βασιλέως καὶ γέρα αὐτῷ γενέσθαι τοῦ κατορθώματος ἄξια, ὡς οὐ τυραννίδα, μᾶλλον δὲ βασιλείαν μεγίστην καὶ στρατεύματι τοσοῦτῳ καὶ τηλικούτῳ κρατυνομένην καὶ στρατηγῷ τοιοῦτῳ περιωνύμῳ καὶ χώρας τοσαύτης δασμοφορία καὶ πόλεων καταλύσαντι καὶ ὑποτάξαντι, πλὴν ἀλλὰ καὶ βαρέως φέρων ἐποίει τὸ κελευσθέν. 4.17 Τὸν δὲ Βρυέννιον ὁ Βορίλας παραλαβὼν καὶ πρὸς τὸ Φιλοπάτιον λεγόμενον ἀπαγαγὼν ἐκτυφλοῖ, ἄνδρα στερήσας τῆ Ῥωμαίων ἀρχῆ καὶ πολιτεία οἷον οὔτινα ἄλλον ἐκέκτητο ἄνευ τοῦ τούτῳ ὑπερισχύσαντος. Ὁ Κομνηνὸς δ' ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις μείνας ἔξω τῆς πόλεως καὶ τοὺς ἰδίους πρὸς αὐτὸν ἐξελθόντας ἰδὼν τε καὶ συνταξάμενος ἐχώρει πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν, λαβὼν ἐκ βασιλέως καὶ συγχωρήσεις ἐγγράφους βασιλικοῖς γράμμασιν ἐρυθρὰς καὶ σφραγῖσι χρυσαῖς βεβαιουμένας, ὥσθ' ἕκαστον τῶν ἀρχόντων ἔχειν καὶ τὴν τιμὴν ἣν εἶχε καὶ τὰς κτήσεις ἀπάσας ὀπόσων δεσπότης ἐφαίνετο πρότερον. 4.18 Ὁ δὲ βασιλεὺς μεθ' ἡμέρας τινὰς μεταστειλάμενος τὸν Βρυέννιον ὤκτειρέ τε τῆς συμφορᾶς καὶ τῶν ἰδίων ἀπάντων κατέστησε κύριον, τιμαῖς τε αὐτὸν καὶ δωρεαῖς ἐτέρων κτήσεων ἀνεκτήσατο. Οἱ δὲ θαμινὰ πρὸς αὐτὸν μετεπέμποντό τε ἄρχοντες καὶ πάντες εἰσήεσαν εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων καὶ ὁ βασιλεὺς ἀσμένως ἅπαντας ὑπεδέχετο, φθάσαντος ἤδη καὶ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου καὶ τὰς χρυσοσημάντους γραφὰς αὐτοῖς ἐγχειρίσαντος. Τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας παραλαβὼν κατὰ τοῦ Βασιλάκη χωρεῖ τὰ πρὸς βασιλέως κελευσθέντα ποιεῖν· κάκεῖνοι μὲν ξὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀφίκοντο πρὸς τὴν μεγαλόπολιν, καθάπερ ἄνωθεν λέλεκται· ὁ Κομνηνὸς δὲ διὰ Μακεδονίας καὶ Βολεροῦ διελθὼν τὸν Στρώμονα καταλαμβάνει καὶ τοῦτον διαπεράσας καὶ τὰ μεταξὺ Στρομπιτζῆς καὶ τοῦ λεγομένου Μαύρου ὄρους στενὰ διελθὼν εἰς χωρίον πρὸς τινὰ ποταμὸν κείμενον γέγονεν, ὃν ἐγχωρίως καλοῦσι Βαρδάριον. Ὁ δὲ Βαρδάριος καταρρεῖ μὲν ἐκ τῶν τῆς νέας Μυσίας ὀρῶν καὶ διῶν διὰ Σκούπων κάτεισι μεταξὺ Στρομπιτζῆς καὶ Στυπίου, δίχα τέμνων τὰ ὄρη· βραχὺ δὲ ἐκεῖθεν προῖων διίστησιν ἀλλήλων τὰ τε Βερροίας καὶ Θεσσαλονίκης χωρία δι' αὐτῶν ῥέων καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν δίεισι· χρόνους δὲ πρότερον βραχὺ τι τῆς ἰδίας ἀπονεύσας πορείας ἐτέρωσε ἐτράπετο οὐ πάνυ τι δυοῖν ἢ τριῶν σταδίων τῆς προτέρας διόδου ἀπέχουσαν, ὥστε ξυμ βῆναι τὴν πρῶην ἐκείνου πάροδον διώρυχα εἶναι αὐτοφυῆ. Μεταξὺ οὖν ἀμφοῖν ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος κατεστρατοπέδευσε, παραγγείλας πάντας ἀριστήσαντας τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἀναπαύεσθαι ὡς τὴν νύκτα μέλλοντας ἀγρυπνεῖν ἢ καθεύδειν ἐν ὅπλοις. 4.19 Καὶ γὰρ ἀγχίνους ὦν καὶ πείραν λαβὼν ἱκανὴν ἐξ ὧν ἔδρασε πρότερον, ἐθήρασε τὸν τοῦ πολεμίου σκοπὸν, οἰόμενος ἐπιθέσθαι τούτῳ ἐκεῖνον νυκτός, ὃ δὴ καὶ γέγονε. Ταύτη τοι καὶ προπαρεσκευάσατο καὶ σκοποὺς πανταχόθεν ἐξέπεμπεν· ἀλλ' οὗτος μὲν οὕτως· ὁ δὲ Βασιλάκης, τῶν ξυνόντων τῷ Κομνηνῷ αὐτομολήσαντός τινος πρὸς αὐτὸν καὶ φράσαντος ὡς, εἰ βούλοιο ἐπιθέσθαι τούτῳ, παραδώσει τοῦτον αὐτὸς

καθεύδοντα ἐπὶ τὴν σκηνὴν, μηδὲν μελλήσας ἐκέλευε πάντας ὀπλίζεσθαι καὶ εὐθὺς ἅπαντες ἦσαν ἐν ὄπλοις. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸν δυτικὸν ὀρίζοντα ὁ ἥλιος ἦν, ἤδη ταῖς σάλπιγξι σημαίνας τὸν ἐξιτήριον ἐξήει τῆς πόλεως. Καταλιπὼν δὲ τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, ἴν' οὕτως λάθῃ τὸν μικροῦ δεῖν ἀλάθητον, διὰ τῆς λεγομένης Λιτῆς διελθὼν, ἐπεὶ πρὸς τὸν ποταμὸν γέγονεν ὃν Γαλικὸν καλοῦσιν ἐγχώριοι, διαπεράσας τοῦτον ἐγγὺς που τοῦ φρουρίου τοῦ Ἄετοῦ καλουμένου καὶ τὸν ἐκεῖσε ὑπερβὰς αὐλακα ἐχώρει διὰ τῆς πεδιάδος. 4.20 Ἄλλ' οὐκ ἔλαθε τοὺς σκοπούς, ἀλλ' ἅμα τε ἐκεῖνος ἐξήλθε τῆς πόλεως κάκ τοῦ πλήθους τῆς κόνεως οἱ σκοποὶ τὴν ἔξοδον τεκμηράμενοι τῷ τῶν Σχολῶν δομestikῶ ταῦτα ἐμήνουν. Ὁ δ' ἐκέλευε πάντας ὀπλοφορήσαντας καὶ τοὺς ἵππους εὐτρεπίσαντας περιμένειν τὸ σύνθημα καὶ ἄλλον ἐπ' ἄλλω ἐξέπεμπεν ὥστε μανθάνειν τὰ κατὰ τὸν πολέμιον. Ἐπεὶ δ' ἀφίκετό τις τῶν ἐκείνου οἰκογενῶν, ὃς πιστὸς ἦν αὐτῷ καὶ συνηλικιώτης καὶ σύντροφος, Τατίκιος ἦν ὄνομα τῷ ἀνδρὶ, φράζων ὡς οὐ πόρρω εἰσὶν οἱ πολέμιοι, ἐπυνθάνετο τούτου εἰ αὐτὸν ἐκεῖνον ἐγνώρισεν εἶναι τὸν Βασιλάκην. Ὁ δ' ἐβεβαίω καὶ φωνῆς ἐκείνου ἀκοῦσαι καθιστώσης τὴν φάλαγγα καὶ ἔπεσθαι οἱ κελευούσης καὶ βέλος ἀφεῖναι κατ' ἐκείνου διὰ τοῦ τόξου. Εὐθὺς οὖν ἐκελεύετο ἐξόδιον σημεῖναι τὰς σάλπιγγας καὶ τοῖς περὶ τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν εὐθὺς λύχνους καὶ κηροὺς ἐξάπτειν ἐπέταττεν. 4.21 Ἐντὸς δὲ τῆς ἰδίας σκηνῆς τὸν συνόντα αὐτῷ μοναχόν, ἄνδρα ἐκτομίαν, ᾧ τὴν αὐτοῦ πρόνοιαν ἢ μήτηρ ἐπίστευσεν ὡς ἐντρεχεῖ τε καὶ περιδεξίω, καταλιπὼν παρεκελεύσατο μὴ σβεσθῆναι τὴν λαμπάδα δι' ὅλης νυκτός. Τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐκέλευσεν ἐν ταῖς ἰδίαις ποιεῖν σκηναῖς καὶ λύχνους καὶ δᾶδας ἀνάπτειν μέχρι τοῦ περιόρθρου. Ἐκεῖνος δὲ μετὰ τοῦ ὀπλιτικοῦ παντὸς τῆς παρεμβολῆς ἐξελθὼν εἰς τινα συνηρεφῆ τόπον εἰστήκει. 4.22 Ὁ δὲ Βασιλάκης ἐγγὺς τῆς παρεμβολῆς γενόμενος, ἐπεὶ ταύτην παρὰ τῶν ἰδίων σκυλευομένην ἑώρα, αὐτὸς τὴν τοῦ δομestikοῦ σκηνὴν καταλαβὼν ἐδόκει τὸ πᾶν ἠνυκέναι καὶ αὐτοῦ που τοῦτον καταλαβεῖν καὶ ζωγρίαν ποιῆσαι καὶ ἀγαγέσθαι· ὡς δὲ τὴν ὄλην περιαθρήσας οὐδένα εἰ μὴ τὸν μοναχόν ἑώρα καὶ τὴν ἀνάπτουσαν λαμπάδα, ὑπ' ἀλαζονείας ἐπαρθεὶς φησὶ· "Ποῦ ὁ τραυλός;" καὶ γὰρ οὐκ ἀκριβῶς κατῶρθου τὸ ῥῶ, "ἔξαγάγετέ μοι τοῦτον ὧδε". Τοῦ δὲ ῥηθέντος μοναχοῦ ἐνωμότως ἀπαρνούμενου μὴ εἰδέναι τί γέγονεν, ἀπατᾶσθαι νομίζων ὑπὸ τε θυμοῦ ὑπὸ τε χαρᾶς ἀλοὺς γέλωτα Σαρδόνιον, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐγέλα καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν τὴν σκηνὴν κατατμηθῆναι ἐκέλευε. Τούτου γεγονότος, ἐπέταττεν ὑπὸ τὴν κλίσιν τοῦ δομestikοῦ κατακύψαντας ἀναζητεῖν εἰ αὐτοῦ που κέκρυπται· ὡς δὲ οὐδαμοῦ παρῆν, τὰ ἐκεῖσε ἰστάμενα κιβώτια περιτραπήναι ἐκέλευε· τοιοῦτον ὑπερηφανεία τὸ φρονοῦν τῆς ψυχῆς παντάπασι διαφθείρουσα. Ἀπελπίσας οὖν καὶ εἰς τούναντίον τραπεῖς μετεβέβλητο γὰρ αὐτῷ τηνικαῦτα εἰς λύπην ἢ χαρά, συχνάκις παίων τὸν μηρόν φησιν· "Οὐαί μοι, ἠπάτημαι παρὰ τοῦ τραυλοῦ". Μὴ ἔχων γὰρ ἕτερόν τι καταμωκήσασθαι τοῦ τοιοῦτου ἀνδρός, τὸ σμικρότατον ἐκεῖνο τοῦ ῥῶ καὶ ἀπροαίρετον αἰτίαμα ἄνω καὶ κάτω προσφέρων ἦν. 4.23 Εὐθὺς οὖν μέγα βοήσας φησὶν· "Ἄρχοντες, ἐξέλθατε τῆς παρεμβολῆς· ὁ πόλεμος ἔξωθεν". φωνὴ γὰρ αὐτοῦ εὐρεῖα ὡς καὶ φάλαγγας ὅλας συνταράττειν ἐκ μόνου ἐκβοήματος. Ἐξιόντι γοῦν ἐκείνῳ τοῦ στρατοπέδου, τῶν στρατιωτῶν περὶ λαφυραγωγίαν ἀσχολουμένων, ὑπαντιάζει ὁ γενναῖος Ἀλέξιος πρὸ τῆς φάλαγγος ὧν ξὺν ὀλίγοις καὶ τὸν προοδεύοντα ταύτης κατιδὼν εἰς τάξιν συνιστῶντα τὴν φάλαγγα καὶ νομίσας εἶναι τὸν Βασιλάκην, εὐθὺς ἐξήλασε κατ' αὐτοῦ καὶ τὸ ξίφος σπασάμενος παίει τοῦτον κατὰ τῆς δεξιᾶς χειρός, ἔτι τὸ δόρυ κατέχοντα, καὶ τοὺς τρεῖς τῶν δακτύλων τεμῶν τὸ δόρυ πεσεῖν σὺν αὐτοῖς παρεσκεύασε. Τοῦτο μεγάλως τὴν φάλαγγα συνετάραξε καὶ ἄλλος ἄλλον πρὸς τὸ φεύγειν προλαμβάνειν ἠπείγετο· κύκλω δὲ περιόντες ὑπ' ἀλλήλων συνεποδίζοντο. 4.24 Εἷς δὲ τῶν ὑπὸ χεῖρα τοῦ Ἀλεξίου, ἀνὴρ Καππαδόκης Γουλῆς τὸ ἐπώνυμον,

γνωρίσας τὸν Βασιλάκην παίει τοῦτον τῇ σπάθῃ κατὰ τοῦ κράνουσ· τῆσ δὲ σπάθῃσ κατεαγείσῃσ ἐγγὺσ αὐτοῦ τῆσ χειρὸσ καὶ πεσοῦσῃσ, ὁ Κομνηνὸσ αὐτὸν κατωνείδιζεν ὡσ ὀλιγωρία τὸ ξίφος τῆσ χειρὸσ ἀφέντα, ὁ δὲ τὴν κώπῃν εὐθὺσ ὑπεδείκνυε καὶ τῆσ μέμψεωσ ἀπελύετο· καὶ τισ ἀνὴρ Μακεδῶν, Πέτροσ τοῦνομα Τορνίκιοσ τὸ ἐπώνυμον, εἰσελάσασ μέσον τῶν πολεμίων κατέβαλε τούτων συχνούσ· ἡ δὲ φάλαγξ εἶπετο, ἀγνοοῦσα τὰ δρώμενα· ἐν σκότει γὰρ συστάσῃσ τῆσ μάχῃσ, οὐχ οἶόν τε ἦν ὄραν τὰ γινόμενα ἅπαντασ. Ὁ δὲ Κομνηνὸσ καὶ αὐθισ ἐπὶ τὸ συνιστάμενον ἔτι τῶν πολεμίων ἐχώρει παίων καὶ καταβάλλων τοὺσ εἰσ χειράσ ἰόντασ καὶ αὐθισ ὑποστρέφων πρὸσ τοὺσ ἰδίουσ· ὃν τισ θεασάμενοσ τῶν ἐκ τῆσ ἰδίας ἐκείνου φάλαγγοσ Φράγγων ἄρτι μέσον ἐξιώντα τῶν πολεμίων καὶ νομίσασ εἶναι τῶν πολεμίων τινά, ἐξελάσασ βάλλει τῷ δόρατι καὶ μικροῦ ἂν αὐτὸν κατέβαλεν, εἰ μὴ ἐδραιότατοσ ἦν ἰπότησ. Ἐπιστραφεῖσ οὖν πρὸσ αὐτὸν μετὰ τοῦ ξίφοσ ἐξώρμησεν· ὁ δ' εὐθὺσ ἐπιγνούσ ἐκείνον ἰκέτησ ἦν ἐλεεινὸσ, διαβεβαιούμενοσ ὡσ ἀγνοία μᾶλλον ἢ κακουργία κατ' αὐτοῦ ἐξώρμησε. Τούτου οὖν ἀφῆκεν ὁ γενναῖοσ ἐκείνοσ τὸ ἔγκλημα. 4.25 Ἔτι δὲ τῶν πολεμίων συνισταμένων ἐν μέρει, ἔσπευδεν, ὡσ οἶόν τε, καὶ τὸ λοιπὸν παραλῦσαι τῆσ τάξεωσ καὶ πρὸσ τὴν ἰδίαν ἀπέστελλε φάλαγγα κελεύων μὴ μέλλειν, ἀλλ' ἔπεσθαί οἱ ταχινώτερον. Τὰ μὲν ἐν νυκτὶ ξὺν ὀλίγοισ πραχθέντα ἔργα τοιάδε ἦν· ἦμοσ δὲ ἡἷλιοσ ἀνώρουσε καὶ οἱ περὶ τὸν Βασιλάκην συνιστᾶν ἐπειρῶντο τοὺσ ἰδίουσ καί, ὡσ οἶόν τε, ἐπερρώννυον· ἐν τούτοισ δέ, τῶν ἐκ τῆσ ἐκείνου φάλαγγόσ τινεσ ἐν τῷ σκυλεύειν ἀπολειφθέντεσ τῆσ λοιπῆσ φάλαγγοσ ἦκον κατόπιν θέοντεσ· οὐσ θεασάμενοί τινεσ τῶν ἐκ τῆσ τοῦ δομεστίκου τῶν Σχολῶν φάλαγγοσ Ἀλεξίου, ἐπιστραφέντεσ καὶ κατ' αὐτῶν ἐξορμήσαντεσ, πρὸ τοῦ εἰσ χειράσ ἰέναι ῥαδίωσ ἐτρέψαντο καὶ πολλούσ τούτων ζωγρήσαντεσ ἐπανῆλθον. 4.26 Ὁ δὲ τοῦ Βασιλάκη ἀδελφὸσ Μανουήλ ἐπὶ λόφου τινὸσ ἀνελθῶν ἐπερρώννυε τὸ ἔτι τῆσ φάλαγγοσ συνιστάμενον, διαρρήδην βοῶν Βασιλάκη εἶναι τὴν νίκην καὶ τὴν ἡμέραν· ὁ θεασάμενοσ, Βασίλειοσ ὁ Κουρτίκησ, ἀνὴρ Μακεδῶν τῶν τοῦ Βρυεννίου οἰκείων, τὸν ἵππον ἐλάσασ ἄνεισι πρὸσ τὸν λόφον· κακείνου τὴν σπάθῃν ἐλκύσαντοσ κατ' αὐτοῦ, οὗτοσ ἐκείνον τῇ ῥάβδῳ παίει κατὰ τῆσ κόρυθοσ καὶ εὐθὺσ καταβάλλει τοῦ ἵπου καὶ δεσμώτην ἐπάγει πρὸσ τὸν δομεστικὸν τῶν Σχολῶν τὸν γενναῖον Ἀλέξιο. Οὗ γενομένου, καὶ ἡ φάλαγξ ἐπιφανείσα τοῦ Κομνηνοῦ τὸ ἔτι περὶ τὸν Βασιλάκην συνιστάμενον φυγεῖν παρεσκεύασε, καὶ ὁ μὲν ἔφευγε τὴν πόλιν σπεύδων καταλαβεῖν, ὁ Κομνηνὸσ δὲ ἐδίωκεν. Εἰκότωσ οὖν ἂν τισ κἀνταῦθα τὸ ἔποσ ἀρμόσειε τὸ Ὀμηρικόν, ὃ περὶ Ἀχιλλέωσ ἐκείνοσ καὶ Ἔκτοροσ ἔφησε, τό· πρόσθε μὲν ἐσθλόσ ἔφευγε, δίωκε δέ μιν μέγ' ἀμείνων, καὶ γὰρ ἦν ἐκείνοσ γενναῖοσ κατὰ χειρά τε καὶ κατὰ ψυχὴν, καὶ γὰρ ἐξ εὐγενῶν φύσ εἰσ μέγα κλέοσ ἦρθῃ ταῖσ ἀνδραγαθίαισ. 4.27 Συγκλεισθέντα δὲ τοῦτον τῇ πόλει, ὁ Κομνηνὸσ Ἀλέξιοσ ἔξω στρατοπεδεύσασ καὶ διασώζειν τὸν ἄνδρα ἐθέλων ἐπρέσβευε πρὸσ αὐτόν, ὡστε τὰ πιστὰ λαβόντα τοῦ μηδέν τι ἀνιαρὸν πείσεσθαι, ἐγχειρίζειν αὐτῷ καὶ ἑαυτόν καὶ τὴν πόλιν. Ὁ δὲ πρεσβεῦων ἦν ἀνὴρ ἀγαθόσ τε καὶ κόσμιοσ, ἀσκητικοῖσ διαλάμπων κατορθώμασιν· ἦν δὲ ὁ καθηγούμενοσ τῶν ἐν τῇ Ἄθῳ τοῦ Ξενοφῶντοσ μονῆ μοναχῶν Συμεῶν ὁ πανάριστοσ· ὃσ πολλὰ παρακαλέσασ τὸν Βασιλάκην οὐκ ἔπεισεν. Ἀρ ξαμένων οὖν ἤδη τῷ Κομνηνῷ προσχωρεῖν τῶν ξὺν τῷ Βασιλάκῃ στρατιωτῶν καὶ τῶν πολιτῶν τὴν πόλιν ἐγχειρισάντων αὐτῷ, ἐκείνοσ ἔμενεν ἔτι κρατῶν τὴν ἀκρόπολιν, ἔωσ οἱ περὶ αὐτόν βιασθέντα συλλαβόντεσ τῷ Κομνηνῷ ἐνεχείρισαν. Εἰσελθῶν οὖν ἐν τῇ πόλει πολλῶν χρημάτων ἐκείνου γέγονε κύριοσ. Ἀγγέλουσ οὖν πρὸσ τὸν βασιλέα πέμψασ τὴν τοῦ Βασιλάκη μηνύσοντασ ἄλωσιν, αὐτοσ ἔμενεν ἐν τῇ πόλει ἡμέρασ τινάσ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καταστήσασ ἐπάνεισι μετὰ λαμπρῶν τροπαίων. 4.28 Ἐδειξεν οὖν καὶ τὰ παρ' ἐκείνου πραχθέντα ὡσ χρῆ μὴ πάνυ τι πιστεύειν τῇ τύχῃ καὶ μάλιστα ἐν ταῖσ εὐπραγίαισ καὶ μὴν καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδη καλῶσ εἰρησθαι δοκῶ ὡσ "Ἐν σοφὸν

βούλευμα τὰς πολλὰς χέρας νικᾶ", ὁ τότε δι' αὐτῶν τῶν ἐκείνου ἔργων τὴν πίστιν εἴληφεν. Εἷς γὰρ ἄνθρωπος καὶ μία γνώμη τοὺς δεινοτάτους τῶν στρατηγῶν Ῥωμαίων εἰς μέγα κλέος ἀρθέντας καὶ τὰ μυριόλεκτα πλήθη τῶν στρατευμάτων ἐν βραχεῖ καθεῖλε καιρῶ, τὸ δὲ προφανῶς πεπτωκὸς πολίτευμα καὶ τὰς ἀπειρηκυίας ψυχὰς τῶν ὑπὸ τὸν βασιλέα δυνάμεων ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἤγαγε καὶ ἀνύψωσε. Τὸν μὲν οὖν Βασιλάκην πεμφθέντες πρὸς βασιλέως τινὲς συναντῶσιν μεταξὺ Φιλίππων καὶ Ἀμφιπόλεως καὶ τὰ ἐκ βασιλέως τῶ Κομνηνῶ χειρίσαντες γράμματα, περὶ τι χωρίον ἀπαγαγόντες Χλεμπίνα τούτῳ τὸ ὄνομα, ἐν ᾧ περ καὶ πηγὴ ἀναδίδεται διειδής, τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ διορύττουσι καὶ ἡ πηγὴ ἔκτοτε Βασιλακίου πηγᾶδιον ὀνομάζεται. Τὸν δὲ Κομνηνὸν περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν γενόμενον ὁ βασιλεὺς ἐντίμως δεξάμενος σεβαστὸν τετίμηκε καὶ πολλῶν κτήσεων δωρεαῖς ἐφιλοφρονήσατο. 4.29 Ἐν τούτῳ δ' ἐπανῆκεν ἐκ τῆς Ἀντιοχείων καὶ ὁ τούτου ὀμαίμων ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος, ὃς τὴν βασιλέως ἀπλότητα διαγνοὺς καὶ ὡς χάριν ἔχει τῶν ἐκ Συρίας ὑφασμάτων, συχνάκις τοιαῦτα διδοὺς τοσοῦτον τὴν βασιλέως ἐπεσπάσατο εὐνοίαν ὡς καὶ κτήσεων κατακυριεῦσαι πολλῶν καὶ σεβαστὸν ἀποδειχθῆναι διὰ χρόνου βραχέος καὶ οἰκίαν ἐν βασιλείοις λαβεῖν ἐπὶ τὸ προσμένειν· ἐχρήτο δ' αὐτῶ κὰν ταῖς κρίσεις κὰν ταῖς ἀποφάσεις, καὶ γὰρ ἦν ὀξὺς τε θηρᾶσαι ἀλήθειαν καὶ τὸ ῥηθὲν ἀπαγγεῖλαι τρανῶς ἐπιτήδειος· οὕτως τοῖς βασιλείοις προσμένων τὴν βασιλέως ἀπλότητα ἐθεράπευε καὶ ὅλως εἶχε τοῖς ἑαυτοῦ χείλεσιν ἐκκρεμάμενον. 4.30 Ὁ Κομνηνὸς δ' Ἀλέξιος ἐξῆι αὐθις ἐπὶ τὸ τὰ τῆς οἰκείας ἀρχῆς ἐπισκέψασθαι. Πρὸς τὴν Ἀδριανοῦ δὲ πόλιν γενόμενος καὶ ἡμέρας ἐκέῖσε ἐνδιατρίψας τινὰς καὶ μαθὼν ὅτι τὸ Σκυθικὸν γένος ἐξωπλίζετο ὥστε τὰ Βουλγάρων ληΐσασθαι ὄρια, τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν συλλέξας καὶ ὅσον ἐν ἡγεμόσι καὶ ἄρχουσι πρὸς τὴν Φιλίππου παρεγένετο πόλιν, κάκεῖθεν τὰ περὶ τοὺς Σκύθας πυθόμενος ὡς ἐκδραμόντες τὰ μεταξὺ Ναῖσου καὶ Σκούπων πορθοῦσι χωρία, σπουδαίως κατ' ἐκείνων ἐχώρει. Παρελθόντος δ' ἐκείνου τὴν Σαρδικὴν, οἱ Σκύθαι τὴν ἐκείνου κατ' αὐτῶν πυθόμενοι ἔλευσιν, τὴν λείαν καταλιπόντες, ἔφευγον καθάπερ εἶχον δυνάμεως· ἀπελάσας δὲ τούτους, ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Φιλίππου αὐθις ἐπάνεισι καὶ τὰ κατὰ τὴν χώραν εὖ διαθέμενος καὶ τὰς πόλεις ἐν βραχεῖ καιρῶ τὴν ἀπάντων εὐνοίαν ἐπεσπάσατο, καὶ γὰρ ἦν πρὸς τῶ ἐλευθερίῳ καὶ ἐπαγωγὸν ἦθος ἔχων ὀμιλῆσαι τε πάντων ἀνθρώπων ἡδύτατος. Ταῦτα διαπραξάμενος ἐπανῆκε πρὸς τὸ Βυζάντιον καὶ ὁ βασιλεὺς χαριέντως αὐτὸν ὑπεδέχετο. 4.31 Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, ὁ Μελισσηνὸς Νικηφόρος, ἀνήρ εὐγενής, ὡς ὁ λόγος ἐγνώρισεν ἄνωθεν, ἐκ κήδους ὦν ὠκειωμένος τοῖς Κομνηνοῖς, καὶ γὰρ ἔφθη συναφθῆναι τὴν τούτων ἀδελφὴν Εὐδοκίαν, περὶ τὴν Κῶ διατρίβων, τὰς Τούρκων δυνάμεις καὶ τοὺς Τούρκων ἄρχοντας ἐλκύσας πρὸς ἑαυτὸν, περιῆι τὰς τῆς Ἀσίας πόλεις, τὰ κοκκοβαφῆ ὑποδησάμενος πέδιλα. Οἱ γοῦν πολῖται ὡς βασιλεὶ Ῥωμαίων σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις αὐτῶ παρεδίδουν. Ὁ δὲ καὶ ἄκων τοῖς Τούρκοις ἐνεχείριζεν, ὡς συμβῆναι διὰ βραχέος καιροῦ κάκ τούτου τοῦ τρόπου πασῶν τῶν περὶ τὴν Ἀσίαν τε καὶ Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατίαν πόλεων κατακυριεῦσαι τοὺς Τούρκους· ζῆν στρατεύματι γοῦν πλείστῳ τὴν ἐν Βιθυνίᾳ Νίκαιαν καταλαμβάνει κάκεῖθεν τῆς βασιλείας ἀντεποιεῖτο Ῥωμαίων. Ὁ Βοτανειάτης δὲ ταῦτα πυθόμενος τὸν Κομνηνὸν μετεκαλεῖτο Ἀλέξιον καὶ ἐκέλευε τοῦτον σὺν ταῖς δυνάμεσι τὸν πορθμὸν διαπεραιωθέντα τὸν Χαλκηδόνιον κατ' ἐκείνου στρατεύειν. Ὁ δ' ἀπελέγετο τὴν κατ' ἐκείνου στρατείαν συνετῶς ἄγαν· ἐδεδῖε γὰρ τὴν βασιλέως κουφότητα καὶ τὴν τῶν περὶ αὐτὸν πονηρίαν ὁμοῦ καὶ τὸν φθόνον, μὴ ποτε τοῦτον προσπταῖσαι ξυμβαίη κατὰ πολὺ τῆς τῶν Τούρκων δυνάμεως ἐλαττούμενον καὶ οἱ πονηροὶ λαβὴν εὐρόντες διαβάλωσι τοῦτον πρὸς βασιλέα ὡς διὰ τὸ κῆδος προδιδόντα τὴν μάχην. Ὁ βασιλεὺς τοίνυν, ἐπεὶ πολλὰ παρακαλέσας τοῦτον οὐκ ἔπειθεν, ἀγασθεῖς τὸ τούτου στερρόν τοῦ φρονήματος τὰς δυνάμεις παραδιδόναι τῶ

πρωτοβεστιαρίῳ ἐκέλευεν· ἦν δ' οὗτος ὁ ἔκτομίας Ἰωάννης, πάλαι τούτῳ πρὸ τῆς βασιλείας ὑπηρετῶν· φιλόδοξος δὲ ἦν, εἴπερ τις ἄλλος, καὶ τὸ ἦθος φέρων οὐ στάσιμον. 4.32 Ὁ Κομνηνὸς οὖν διαπεράσας ἐν Χρυσουπόλει πρὸς αὐτὸν πα ρεδίδου τὰ στρατεύματα καὶ τῶν ἀρχόντων τοὺς πλείστους· οἱ δὲ βαρέως τοῦτο φέροντες τὸν Κομνηνὸν αὐθις ἀνεκαλοῦντο, συνήθη τοῦτον ἐκ μακροῦ ἔχοντες· ὁ δὲ κατέστελλεν αὐτούς, μὴ βουλόμενος τὸ τοιοῦτον ἀναδύσασθαι ἔργον διὰ τὴν ῥηθεῖσαν αἰτίαν. Παραδοὺς τοίνυν τὰ στρατεύματα πρὸς τὸν ῥηθέντα ἔκτομیان, εἶθ' οὕτως συνταξάμενος τούτῳ, ἐπειδὴ ὑποχωρεῖν ἔμελλεν, οἷα τὰ τῆς νεότητος, καὶ τοῖς στρατιώταις συντακτήριον ἰππασίαν ἰπάσασθαι ἤθελεν. Ἐνδοὺς οὖν ὄλους ῥητήρας, ὅποσον διάστημα ταῖς τοιαύταις ἰππηλασίαις προσήκει ἐξιπασάμενος ἔσται. Ὁ γοῦν ἔκτομίας Ἰωάννης ἐπιλαθόμενος οἷον ἑαυτοῦ καὶ τὸν χαλινὸν ἐνδοὺς ἀπάντων ἐνώπιον καὶ αὐτὸς ἤλαυνεν· εὐθὺς δὲ γέλως ὤρτο πολὺς παρὰ πάντων καὶ καταμωκησάμενοι τούτου τὸ συνήθως τοῖς ἔκτομίας ἐπαγόμενον "κλοῦ κλοῦ" πρὸς τοῦτον ἔλεγον· οἱ δὲ περὶ τὸν Κομνηνὸν ἐπιμελῶς τούτους κατέστελλον. 4.33 Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξιος πρὸς τὸν βασιλέα ἀπῆει ἐν τοῖς βασιλείοις διάγοντα· ὁ δὲ ἔκτομίας σὺν πάσαις δυνάμεσιν ὤρμησε κατὰ τοῦ Μελισσηνοῦ καὶ τὰ Βιθυνῶν διελθὼν ὄρια ἐστρατοπέδευσε περὶ τι καστέλλιον, ὃ καλοῦσι Βασιλεία, πλεῖον ἢ τεσσαράκοντα σταδίων Νικαίας ἀπέχον. Ἐκεῖσε δὲ γενομένῳ συνεβούλευον ὃ τε Παλαιολόγος καὶ ὁ τούτου ἐξάδελφος Κουρτίκης ληΐσασθαι τὰ παρατυχόντα ἄχρι Νικαίας, ὑποστρέψαι δὲ διὰ τῆς παραλιμνίου καὶ πολιορκῆσαι τὸ τοῦ κυροῦ Γεωργίου καστέλλιον· ὁ δὲ καὶ καταλαβόντες αὐτίκα κατέσχον. Εἶτα, ἐπεὶ βουλῆς ἐδεῖτο τὰ πράγματα ἐπὶ ξυροῦ ἰστάμενα, ἅπαντες οἱ τοῦ στρατοῦ λογάδες εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ἔκτομίου γενόμενοι διεσκοποῦντο εἴτε τὴν Νίκαιαν πολιορκῆσαι δεῖ, εἴτε εἰς τὸ Δορύλαιον ἀπελθόντας μετὰ τοῦ σουλτάνου συνάψαι πόλεμον. Ἐπεὶ δὲ ὁ Παλαιολόγος Γεώργιος καὶ ὁ τούτου ἐξάδελφος Κουρτίκης ἀσύμφορον τὸν κατὰ τῆς Νικαίας πόλεμον ἠγούμενοι ἐσίγων τοῦτό τε τινες τῶν ἐκ τοῦ ἔκτομίου Ἰωάννου φωρασάμενοι ὑποψιθῶν ρίζουσι κατ' αὐτῶν καὶ ἄλλα κατειπόντες αὐτῶν, εὐθὺς ἀπεφοίβασεν ὁ ἔκτομίας πρὸς ἅπαντας· "τὴν ἐξουσίαν τῶν ταγμάτων ἐμοὶ ἀνέθετο ὁ βασιλεὺς καὶ ὅπως ἂν αὐτὸς κρίνω τοῦτο δέον ἐστὶ γίνεσθαι". 4.34 Ὡς δὲ ἐθεάσατο ὁ Παλαιολόγος τὸν κατὰ τῆς Νικαίας πόλεμον προκριθέντα καὶ πάντας πρὸς τὰ ὄπλα ἤδη χωρήσαντας, στοχασάμενος ὡς περὶ τὰ στρατιωτικὰ πολλὴν ἐμπειρίαν κεκτημένος τοῦ ἀποβησομένου, παρρησιασάμενος αὐτὸς τε καὶ ὁ Κουρτίκης φησὶν· "οὐδ' αὐτοὶ ἀγνοοῦμεν ὅτι σε τῶν ταγμάτων ὁ βασιλεὺς ἠγεμόνα προεχειρίσατο καὶ διὰ τοῦτο τὰ πολλὰ ἐσιγῶμεν. Νῦν δὲ ἐφορώμενοι τὸν προκείμενον κίνδυνον καὶ τὴν ἐκ βασιλέως ἐς ὕστερον ἐπενεχθησομένην ἡμῖν ὀργὴν δεδιότες, ἐπὶ πλεῖον σιγᾶν οὐ δυνάμεθα. Ἴσθι τοίνυν ὡς, ἠνίκα τῇ Νικαίᾳ πλησιάσωμεν καὶ ταύτης ἀπόπειραν ἐπιχειρήσωμεν ποιεῖσθαι, οἱ τολμηρότεροι τῶν στρατιωτῶν πληγήσονται, οἱ δὲ καὶ ἀναιρεθήσονται· δεινὸς γὰρ ὁ ἀπὸ τῶν ἐπάλλεων τοῖς ἔξωθεν πόλεμος· οἱ δὲ ἔξωθεν κείμενοι Τοῦρκοι τῆς πολιορκίας ταύτης αἰσθόμενοι εὐθὺς καθ' ἡμῶν χωρήσουσιν· ἡμεῖς δὲ πρὸς τε τοὺς ἀπὸ τῶν τειχῶν ἡμᾶς βάλλοντας καὶ τῶν πυλῶν ἐξιόντας πρὸς τε τοὺς ἔξωθεν καθ' ἡμῶν ἐπείσπεσόντας ἀντέχειν μὴ δυνάμενοι, ἐξ ἀνάγκης ὀπισθόρμητοι γενησόμεθα, καὶ οἱ μὲν τοὺς τετρωμένους τῶν ἰδίων ἀναλαβόμενοι ἐφ' ᾧ θεραπεῦσαι αὐτοὺς ὅπη βουλευτὸν ἕκαστος ἀπελεύσεται, οἱ δὲ κάτοχοι τῇ λύπῃ τῶν ἀποκτανθέντων γεγονότες παρ' οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελήσουσιν". 4.35 Οἱ δὲ παρὰ κωφῶ ἄδειν ἐώκεισαν· οὐδένα γὰρ λόγον τούτων ποιησάμενος ὁ ἔκτομίας ἐκεῖνος τὰς δυνάμεις ἀναλαβόμενος εὐθὺς Νικαίας ἐχώρει καὶ διὰ τῶν τείχεσι προσπελάσας ἠτεῖτο πάντα παραδοθῆναι· οἱ δ' ἐντὸς τὰς ἔξωθεν προσδοκοῦντες δυνάμεις εἰς ἄρωγὴν αὐτῶν ἐλεύσεσθαι, λόγοις ἀπατηλοῖς τοῦτον ἐξαπατῶντες ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερετίθεντο. Ὁ δὲ Παλαιολόγος Γεώργιος, μὴ φέρων τὴν παράλογον

ἐκείνην στράτευσιν, ἐμπειρότατος ὢν, καὶ τὸν ὑπόγειον ἐν ὀφθαλμοῖς ἤδη ὀρῶν κίνδυνον, συνεβούλευε τούτῳ παλινοστήσαι. Ὁ δὲ τοὺς τούτου λόγους ὡς λήρον δεξάμενος ἀγνοίᾳ τοῦ δέοντος μᾶλλον ἢ καρτερίᾳ προσμένειν ἐβούλετο, ἕως τοὺς Τούρκους ἦκειν ἤδη πυθόμενος ἄκων μετ' αἰσχύνης ἐπαναζεύγνυσι. 4.36 Πάλιν οὖν ὁ Παλαιολόγος Γεώργιος, ταγματάρχης ὢν ἐμπειρότατος καὶ κατὰ χεῖρα καὶ γνώμην γενναῖος, παρρησιασάμενος συνεβούλευε μὴ ὡς ἔτυχε παλινοσθεῖν, ἀλλὰ σὺν τάξει καὶ κόσμῳ τῷ δέοντι. Ὁ μὲν τοῦτ' ἔλεγεν, ὁ δὲ τὴν τῶν ὄλων ἡγεμονίαν αὐτῷ ἐνεχειρίζε. Καταστήσας οὖν εἰς τάξεις τὸ στράτευμα καὶ ἵππεῖς παρεδρεύειν ἐγκελευσάμενος, πλὴν ὀλίγων τῶν ἐνεδρεύειν καὶ λοχίζειν μελλόντων, τὸ δὲ ὀπλιτικὸν καὶ πεζικὸν τάξας ὀπισθεν βάδην ἐκέλευσεν ἀπιέναι, αὐτὸς δὲ περιῶν σὺν ὀλίγοις ὅτε μὲν κατ' οὐραγίαν, ὅτε δὲ κατὰ τὸ κέρασ τὸ δεξιόντὸ γὰρ εὐώνυμον ἦν ἐν ἀσφαλείᾳ, τὴν λίμνην ἔχον ἐπαρήγουσαν, ἀπεσόβει τῶν Τούρκων τοὺς προεκτρέχοντας, ἕως πλησίον τῆς Βασιλείας φθάσαντες πρὸς τὸ στρατοπεδεύειν γένοιτο. 4.37 Ἐπεὶ δ' ἂν αὐτοῦ που θριγγίῳ πλινθίνῳ ἀναπεπταμένον πεδίον ἐστὶ κυκλούμενον οὐ πολλὰς εἰσόδους ἔχοντι καὶ οἱ ἵππεῖς ἅμα ἐκτρέχειν ἤρξαντο ὡς παρὰ τὰς εἰσόδους γενέσθαι, οἱ Τοῦρκοι κατόπιν ἐπόμενοι καὶ τὰ δρώμενα θεασάμενοι μετὰ βοῆς ὅτι πλείστης ἐξελάσαντες κατὰ τῶν πεζῶν ἐξώρμησαν καὶ πανταχόθεν βάλλειν αὐτοὺς τοξεύμασιν ἐπεχείρουν· οἱ δὲ πρὸς φυγὴν ἐτράπησαν· ἐν γοῦν τῷ φεύγειν αὐτὸς μόνος ὁ εὐνοῦχος κατελείφθη καὶ τῷ φόβῳ συσχεθεῖς φυγεῖν οὐκ ἠδύνατο. Ἐντυχόντες οὖν αὐτῷ ὁ τε Κουρτίκιος οὐδὲ ἠξίωσεν αὐτὸν ὄψεως, ἐκώλυε δὲ καὶ τὸν Παλαιολόγον. Ὁ δὲ Παλαιολόγος ἀπελθὼν πρὸς αὐτὸν ἔφη· "Οὕτως ἡμᾶς κατέστησας· οὐ προείπομέν σοι ταῦτα;" Ὁ δὲ ἰκετεύων ἔλεγεν· "Ἐλέησόν με καὶ μὴ ταῖς Ἀγαρηνῶν χερσὶ παραδοθῆναι ἐάσης με". Εὐθὺς οὖν ἀνακτησάμενος τοῦτόν φησι· "Συνέπου μοι τὸ λοιπὸν". Ἐπιβολῆς δὲ τῶν Τούρκων πλείονος αὐτοὺς καταλαβούσης, ὁ εὐνοῦχος εὐθὺς μικροῦ καὶ τὰς φρένας ἀπόλωλεν. Ὁ δὲ Παλαιολόγος τηνικαῦτα τὰς ἡνίας τρέψας καὶ συναντήσας παίει ἕνα τῶν κατ' αὐτοῦ ἐρχομένων, καὶ νεκρὸς εὐθὺς κατὰ γῆς ἔρριπτο, ὃν θεασάμενοι οἱ λοιποὶ μικρὸν ἀνεχώρουν. Ἐπιστραφεῖς δέ, ὡς τὸν εὐνοῦχον ἄνουν καὶ ἄφωνον ἐθεάσατο, τύψας κατὰ τῆς παρεῖας φησι· "Μὴ φοβοῦ". 4.38 Ἐφθακότων δὲ τούτους τῶν Τούρκων, ἐπιστραφεῖς ὁ Παλαιολόγος σὺν ἵππεῦσι μετρητοῖσκαὶ γὰρ ἦν στενὸν τὸ χωρίον, ἐπέρρωσέ τε τὸ ὀπλιτικὸν καὶ κατὰ τῶν Τούρκων αὐτὸς ἐξώρμα σὺν τοῖς ἵππεῦσι καὶ εὐθὺς τὸ βάρβαρον ἔφευγε. Πεσόντων οὖν συχνῶν, τὸ λοιπὸν οὐκέτι ἐχώρουν κατὰ τῆς παρατάξεως, ἀλλ' ἴσταντο πόρρωθεν. Ἐκέλευσεν οὖν ἐκεῖνος ἀπιέναι τὸ ὀπλιτικὸν καὶ στρατοπεδεύειν· αὐτὸς δ' ὕστατος μετὰ τῶν ἱπέων, ἕως τῶν θριγγῶν ὑπερβάντες ἐστρατοπέδευσαν ἅπαντες· γενναίως δ' ἀγωνιζόμενος, ἐπειδὴ τὴν κόρυθα ἀπεβάλλετο, πλήττεται βέλει κατὰ τὸ μέτωπον· ἀλογήσας δὲ τῆς πληγῆς παντάπασιν, ἐπεὶ τὸν εὐνοῦχον ἔκδιψον ἐθεάσατο γινόμενον καὶ μὴ δυνάμενον τὴν γλῶτταν κινήσαι, νεύμασι δὲ ἰκετεύοντα συνεπιλαβέσθαι αὐτῷ, αὐτοῦ που μένειν τοῦτον παρεκελεύσατο τέσσαρσι τῶν αὐτοῦ θεραπόντων τὴν αὐτοῦ φυλακὴν ἐμπιστευσάμενος, αὐτὸς δὲ καὶ πρὸς τὸ πρηνὲς κάτεισι διὰ τῆς περικεφαλαίας ὕδωρ αὐτῷ κομίσων· ὁ δὲ μετρίως ἀνενεγκὼν ὡς τοῦ ὕδατος ἀπεγεύσατο, Θεὸν τε αὐτὸν ἄλλον ἀπεκαλεῖτο καὶ υἱὸν τοῦ λοιποῦ, εἰ διασωθεῖη, ἐκ προαιρέσεως τοῦτον ποιήσασθαι ἐπηγγέλλετο, οὐ μέχρι δὲ λόγου τὰ τοῦ λόγου ἐβεβαίου, ἀλλ' ὡς κληρονόμον αὐτὸν καταστήσαι ἐπὶ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ ὥσπερ οἰκείου παιδὸς σπουδάσειν. Ὁ δὲ Παλαιολόγος φησὶ πρὸς αὐτόν· "Ἐγὼ μὲν τὸ ἐμὸν ἅπαν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῇ σῆ ὡς ἐνὸν πεπλήρωκα, σὸν δ' ἂν εἴη λοιπὸν πληροῦν σοι τὸ βουλευτόν". 4.39 Ἐπεὶ δὲ συνέβη τότε Κοντοστέφανόν τινα Ἰσαάκιον τοῦ ἵππου διολισθῆσαι, τὸν Παλαιολόγον φωνῶν ἀνεκαλεῖτο· ὡς δ' ἐν γνώσει ἐκεῖνος τούτου γέγονε διὰ τινος, τὸν εὐνοῦχον πρὸς τοὺς ἰδίους πιστεύσας

θεράποντας μεθ' ἑτέρου τινὸς τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἔνθα τὸν Κοντοστέφανον ἔσεσθαι ἔλεγον ἀπήει καὶ θεασάμενος αὐτὸν πόρρωθεν φωνοῦντα, περικαλύπτων τὴν κεφαλὴν, ὑπεκρίθη μὴ ὄρᾶν αὐτόν, δοκιμάζοντος οἶον· ἐκείνου δὲ τὸν Παλαιολόγον γνωρίσαντος καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἀνακαλουμένου, ἐπεὶ τοὺς Τούρκους πλησιάζοντας ἐθεάσατο, δεῖν ἔγνω μὴ ἐπὶ πλέον τὴν σκηνὴν ὑποκρίνεσθαι καὶ πλησιάζων αὐτῷ ἐτέρωθι βλέπων ἐφώνει· "Ποῖος τὸν Κοντοστέφανον ἐθεάσατο"; Ὁ δὲ ἐπὶ πλέον ἐφώνει τοῦτον ἀνακαλούμενος. Ἀπελθὼν οὖν εἰς αὐτὸν καὶ κελεύσας ἐποχηθῆναι εἰς ὃν αὐτῷ ἐκόμισεν ἵππον ὑπέστρεψε σὺν αὐτῷ. Καταλαβόντες δὲ ἔνθα ὁ Παλαιολόγος τὸν εὐνοῦχον κατέλιπε παραδοὺς τοῖς ἰδίῳις οἰκέταις, συμπαραλαβόντες αὐτὸν κατήλθουσαν ἅμα εἰς Ἐλενούπολιν κάκειθεν εἰς τὴν πόλιν εἰσησαν μετὰ τοῦ καταλειφθέντος στρατεύματος. 4.40 Ὁ δὲ δολιώτατος εὐνοῦχος ἀπάντων ἐπιλαθόμενος καὶ ὡσπερ τὰ αἰσχίστα παθῶν παρὰ τοῦ Παλαιολόγου κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Κουρτίκη πρὸς τὸν βασιλέα εὐθύς ἔγραφεν· ἐν δὲ τῷ εἰσέρχεσθαι εἰς τὴν μεγαλόπολιν τοιαῦτα ὁ Κουρτίκης πρὸς τὸν Παλαιολόγον ἔλεγεν· "'Ὅψόμεθα πάντως ὅσα κακὰ ὁ ἐκτομίας οὗτος πρὸς ἡμᾶς ἐνδείξεται". Φθασάντων οὖν πρὸς τὰς πύλας τοῦ παλατίου, προεισελθὼν ὁ εὐνοῦχος προσεψιθύρισε τῷ πυλωρῷ ὥστε ἀποκλείσαι τούτοις τὴν εἴσοδον· ὁ δ' εὐθύς τὸ προσταττόμενον ἐπλήρου καὶ ὠθήσας τὸν Παλαιολόγον ἀποκλείει τὴν εἴσοδον. Ἔκτοτε γοῦν ἀνθ' ὧν ἐπεπόνθει ἀγαθῶν οὐκ ἐνεδίδου κατ' αὐτοῦ τυρεύων καὶ παντοίως τὴν αὐτοῦ ἀπώλειαν μελετῶν.